KALENDARZ

LEKARS

NA ROK

1870

(Wydanie Redakcyi „Gazet

ROK PIERWSZY.

WARSZAWA.

NAKŁAD REDAKCYI GAZETY LEKARSKIEJ.

1869.

…но Цензурою.

…ентября 1869 г.

Dr Sciborowski

Drukiem J. I. Kraszewskiego w Dreznie.

SPIS RZECZY.

*

EWANGELIE

na święta uroczyste starego i nowego stylu 1870 r.

Na uroczystość S.s. Boże narodzenie: O narodzeniu Chrystusa Pana. Łuk. 2. Ś. Szczepana: O posyłaniu proroków. Mat. 23.

Na uroczystość starego i nowego stylu Nowy Rok: O obrzezaniu Chrystusa Pana. Łuk. 2. Trzech Króli: O ś.ś. Trzech Królach. Mat. 2.

Na uroczystość starego i nowego stylu, Oczyszczenie NMP.: O przyniesieniu Chrystusa do kościoła Jerozolimsk.

Na uroczystość starego i nowego stylu: Popielec: O poście. Mat. 6. Na uroczystość starego stylu Ś. Kazimierza: O djable, który kusił Jezusa. Mat. 4. Na uroczystość now. i star. stylu Zwiastowanie NMP.: O posłaniu Anioła Gabryela do N. Marji P. Łuk. 1.

Na urocz. star. i now. st. Czwartek Wielki: O wieczerzy Pańskiéj i umywaniu nóg Apostołom przez Chryst. Jan 13. Piątek Wielki: Passja według Jana 18, 19. Poniedziałek Wielkanocny: O dwóch uczniach Chryst. idących do Emaus. Łuk. 24.

Na urocz. nowego stylu Wniebowstąpienie Pańskie: O wniebowstąpieniu Chrystusa. Marek 16.

Na urocz. nowego i star. stylu Poniedziałek Świąteczny: O rozmowie Chrystusa z Nikodemem. Jan 3. Boże Ciało: O ciele i krwi Chryst. Jan 6. Na urocz. nowego stylu Św. Piotra i Pawła: O władzy danéj św. Piotrowi. Mat. 10.

Na urocz. star. st., św. Piotra i Pawła: O władzy danéj św. Piotrowi. Mat. 10.

Na urocz. nowego i st. stylu Wniebowzięcie NMP.: Błogosławieni słuchający słowa bożego. Łuk. 11.

Na urocz. now. i star. stylu Narodzenie NMP.: Księgi rodzaju Jezusa Chrystusa. Mat. 1.

Na urocz. nowego i star. stylu Wszystkich Świętych: O tych, którzy są błogosławieni. Mat. 5. Dzień Zaduszny: O wskrzeszeniu umarłych. Jan 5.

Na urocz. nowego i starego stylu Niepokalane poczęcie NMP.: Księgi rodzaju Jezusa Chrystusa. Mat. 1. Na urocz. nowego stylu św. Szczepana: O posyłaniu proroków. Mat. 23. Św. Jana Ew. O naśladowaniu Chryst. Jan 21. Młodzianków: O ucieczce do Egiptu. Mat. 2.

Styczeń. Janwar' — ma dni 31. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.		Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
S.	1	**Nowy Rok.**	20	† Libert i Eug.	20	Ignatij.
N. s. Chrzest Jezusa w Jordanie. Mat. 3. S. s. Jan opow. chrz. Łuk. 2.						
N.	2	N. p. N. R. Makar.	21	N. 4. Adw. Tom.	21	N. p. Roż. Jul.
P.	3	Daniel i Genow.	22	Flawjan i Zenon	22	Anastasija
W.	4	Tytus i Grz. B.B.	23	Wiktorja	23	S. 10 Mucz.
S.	5	Telesfor i Emil.	24	† *Wig.* Adam i E.	24	Ewgenija
C.	6	**Trzech króli.**	25	**Boże Narodz.**	25	**R. H. Isusa Ch.**
P.	7	Lucjan i Juljan.	26	**Szczep. 1. m.**	26	**Sob. Pr. Boh.**
S.	8	Seweryn opat.	27	Jan Ap. Ewang.	27	**Stef. 1 mucz.**
N. s. O Chrystusie w 12 lat. Łuk. 2. S. s. O proroc. Sym. i Anny Łuk. 2.						
N.	9	N. 1 p. 3 kr. Marc.	28	N. 1 p. B. N. Młod.	28	N. p. Roż. Mucz.
P.	10	Agaton i Wilh.	29	Tomasz B.	29	Sw. Mład. 14 tys.
W.	11	Higin i Teodoz.	30	Eugeńjusz B.	30	Anisija i Feodora
*S.	12	Arkadjusz i Hon.	31	Sylwester i Mel.	31	Mełanija.
C.	13	Weronika i God.	1	**Nowy R. 1870.**	1	**Obr. Hospod.**
P.	14	Hilary i Fel. M.	2	Makary pust.	2	Silwestr
S.	15	Paweł 1. pustel.	3	Daniel i Genow.	3	Mełachija i Gord.
N. s. O god. w Kan. Galilejsk. Jan 2. S. s. O chrzcie Jez. w Jord. Mat. 3.						
N.	16	N. 2 p. 3. kr *Im. J.*	4	N. 2 p. B. N. Tyt.	4	N. p. Prosw.
P.	17	Antoni opat	5	Telesfor P.	5	Feopempt i Feon.
W.	18	Kat. ś. P. w Rz.	6	**Trzech króil.**	6	**Bohojawl. H.**
S.	19	Henryk i Kanut.	7	Lucjan i Juljan.	7	Sob. s. Joanna P.
C.	20	Fabjan i Sebast.	8	Seweryn	8	Georgij Prp. Em.
P.	21	Agnieszka	9	Marcjanna	9	Poliewkt i F. M.
S.	22	Wincenty i Anas.	10	Agaton P.	10	Grigorij N. i P. P.
N. s. O oczyszcz. trędowatego. Mat. 8. S. s. O Chrystusie w 12 lat. Łuk. 2.						
N.	23	N. 3 p. 3 k. *Z. N. P.*	11	N. 1 p. 3 k. Higin.	11	N. p. Prosw. Feo.
P.	24	Tymoteusz i R.	12	Arkadjusz	12	Tatiana
W.	25	Nawr. ś. P. Ap.	13	Weronika i Glaf.	13	Ermił i Straton.
S.	26	Paulin. i Polikarp	14	Hilary i Fel. M.	14	Prp. Otec w Sin.
C.	27	Jan Chryz. i An.	15	Paweł 1 pust.	15	Paweł fiwejskij
P.	28	Karol W. C. i Agn.	16	Marcelli i Otton.	16	Pok. cz. wer. A. P.
S.	29	Franciszek Sal.	17	Antoni Patr.	17	Antonij welikij.
N. s. O Jezusie i uczniach na morzu. Mat. 8. S. s. O god. w Kan. Gal. Jan 2.						
N.	30	N. 4 p. 3 k. Mart.	18	N. 2 p. 3 kr.	18	N. 32 p. P. Afan.
P.	31	Piotr Nolasko.	19	Henryk i Kanut	19	Makarij

DNIE GALOWE: I. rzędu 13 (1) Nowy Rok Ruski i Ur. J. C. W. W. X. **Alexieja Alexandrowicza** oraz Ur. J. C W. W. X. **Heleny Pawłownéj**, 22 (10) Ur. J. C. W. W. X. **Piotra Mikołajewicza**. II. rzędu d. 3 (22) Im. J. C. W. W. X. **Anastazji Michałownéj**.

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 3 Rozch. 1 *Szwat.* 17 Chamysz-szusor. dz. rad. i Szabasy.

🌑 Nów d. 1. god. 10 m. 41 wiecz. | 🌕 Pełnia d. 17 g. 1 m. 21 wiecz.
🌓 Pierwsza kwadr. d. 9 g. 7 m. 38 w. | 🌗 Ostat. kw. d. 24 g. 8 m. 59 rano
🌑 Nów dnia 31 god. 2 min. 17 wieczorem.

17 zaćmienie księż. i 31 zaćm. cząstkowe słońca u nas niewidzialne.
Dnia przybyło god. 1 minut 20.

Luty. Fewral — ma dni 28. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.	Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.	
W.	1	Ignacy i Brygida	20	Fabjan i Sebast.	20	Ewfimij W.
S.	2	*Oczyszcz. N. M. P.*	21	Agnieszka	21	Maksim i Agnija
C.	3	Błażéj i Hippolit	22	Wincenty	22	Timofej Ap
P.	4	Andrzéj B.	23	*Zaślub. N. M. P.*	23	Kliment
S.	5	Agata	24	Tymoteusz	24	Ksenija
N. s. O przen. o kąk. Mat. 13. S s. O oczyszcz. trędowat. Mat. 8.						
N.	6	N. 5 p. 3 kr. Dor.	25	N. 3 p. 3 kr. N. ś. P.	25	N. 33 p. P. Gr. B.
P.	7	Romuald i Wanda	26	Polikarp	26	Ksenofont
W.	8	Jan z Matty	27	Jan Złotousty	27	Per. m. s. Joan zł
S.	9	Apolońja i Sab. B.	28	Karol W-ki	28	Efrem Sirin
C.	10	Scholastyka	29	Franciszek Sal.	29	Per. m. s. Ign.
P.	11	Eufroz. i Luc.	30	Martyna i Hjac.	30	*Sob. trz. Swiatit.*
S.	12	Gaudenty i Eul.	31	Piotr Nolasko	31	Kir i Joan M. M.
N. s. O robotnik. w winn. Mat. 20. S. 8. O Jez. i uczn. na morzu. Mat. 8.						
N.	13	N. Starozap. Jul.	1	N. 4 p. 3 kr. Ignac.	1	N. o Myti Far. Tr.
P.	14	Walenty M.	2	**Oczysz. NMP.**	2	**Striet Hosp.**
W.	15	Faustyn i Jowita	3	Błażéj	3	Simeon i Anna
S.	16	Juljanna	4	Andrzej Korsyni	4	Isidor i Pilusjot
C.	17	Sylwin i Donat	5	Agata	5	Agafija
P.	18	Symeon i Konst.	6	Dorota	6	Wukor Smirnsk
S.	19	Konrad	7	Romuald	7	Parfenij
N. s. O nasien. i roli. Łuk. 8. S. s. O robotnik. w winnicy. Mat. 20.						
N.	20	N. Mięsop. Leon	8	N. Starozap. Jan	8	N. o Bł. Synie. F.
P.	21	Eleonora	9	Apolońja	9	Nikifor
W.	22	K. św. P. w Ant.	10	Scholastyka	10	Charalampij i P.
S.	23	† Piotr Damjan	11	Lucjusz	11	Własij
C.	24	Maciej Ap.	12	Gaudenty i Eul.	12	Meletij i Alexij
P.	25	Wiktor i Sygfryd	13	Katarzyna de R.	13	Martinian i Ewł.
S.	26	Aleksander Patr.	14	Walenty	14	Kirill i Awksent.
N. s. Jezus przepowiada swą mękę Łuk. 18. O nasieniu i roli Łuk. 8.						
N.	27	N. Zap. Alex. M.	15	N. Mięsop. Faust.	15	N. Miasop. Onisim
P.	28	Roman i Teofil M.	16	Grzegorz X. P.	16	Panfil.

DNIE GALOWE: II. rzędu 15 (3) Ur. J. C. W. W. X. **Mikołaja Konstantynowicza**, oraz święto orderu św. Anny. 16 (4) Ur. J. C. W. W. X. **Wiary Konstantynownéj.**

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 2 Rozch. 1 *Adar ryszon.* 16 i 17 Purym mały czyli zapusty.

☽ Pierwsza kwadra d. 8 god. 4 m. 55 wieczorem
🌕 Pełnia d. 16 god. 2 m. 4 rano
☾ Ostatnia kwadra d. 22 god. 5 m. 22 wiecz.

Dnia przybyło godzin 3 minut 6.

Marzec. Mart — ma dni 31. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.		Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
W.	1	Albin	17	Flawjan	17	Feodor Tir.
S.	2	† *Popielec.* Hel.C.	18	Konstancja	18	Lew papa rim.
*C.	3	Kunegunda Ces.	19	Konrad	19	Archipp Ap.
P.	4	Kazimierz król.	20	Leon B.	20	Lew katansk.
S.	5	Teofil B. i Fryd.	21	Eleonora	21	Timofej
N. s. O djab. któr. kus. Jezus. Mat. 4. S. s. Jezus przep. swą mękę Łuk. 18.						
N.	6	N. Wstęp. Marcj.	22	N. Zapustna	22	N. Syrop. Mawr.
P.	7	Tomasz z Akw.	23	† Piotr-Damjan	23	Polikarp
W.	8	Jan Boży i Beata	24	Maciej Ap.	24	1 i 2 ob. cz. gł. Pr.
S.	9	† Franciszka Rz.	25	† *Popielec.* Serap.	25	Taras j
*C.	10	40 Męczenników	26	Aleksander Patr.	26	Porfirij
P.	11	† Konstantyn W.	27	Aleks. M. w Rz.	27	Prokopij
S.	12	† Grzegorz Wiel.	28	Roman i Teofil M.	28	Wasilij Prp.
N. s. O przeniesien. się Jezus. Mat. 8. S. s. O djab. który kusił Jez. Mat. 4.						
N.	13	N. Sucha. Nicefor	1	N. Wstępna. Alb.	1	N. Prawosł. Ewd.
P.	14	Matylda kr.	2	Helena Ces. i Am.	2	Feodot ep. kir.
W.	15	Longin i Leont.	3	Kunegunda	3	Ewtropij
S.	16	Cyrjak i Tacjan	4	† **Kazim. król.**	4	Gerasim
C.	17	Giertruda P.	5	Adrjan M.	5	Konon i Marek
P.	18	Gabrjel Arch.	6	† Koleta i Konon	6	42 M. iże w Am.
S.	19	*Józef Obl. NMP.*	7	† Tomasz z Akw.	7	Wasilij S. M.
N. s. O wyrzucan. czartów. Łuk. 11. S. s. O przeniesien. się Jezus. Mat. 8.						
N.	20	N. Głucha. Eufe.	8	N. Sucha. Jan B.	8	N. 2 Posta. Feofił.
P.	21	Benedykt.	9	Franciszka Rz.	9	40 M. Sewastijsk.
W.	22	Paweł B. i Okt.	10	40 Męczenników	10	Kodrat i dr.
S.	23	Katarzyna kr. Sz.	11	Konstantyn W.	11	Sofronij
C.	24	Marek i Tymot.	12	Grzegórz Wielk.	12	Feofan i Grigorij
P.	25	**Zwiast. NMP.**	13	Nicefor	13	Nikifor Patr. car.
S.	26	Ludgier i Olimp.	14	Matylda kr.	14	Wenedikt
N. s. O nakarmien. 5000. ludzi. Łuk. 6. S. s. O wyrzuc. czartów. Łuk. 11.						
N.	27	N. Środop. Rup.	15	N. Głucha. Long.	15	N. 3 posta. Agapij
P.	28	Sykstus III. P.	16	Tacjan	16	Sawin
W.	29	Eustazjusz	17	Giertruda P.	17	Aleksij cz. Boż.
S.	30	Kwiryn i Angiela	18	Edwarda kr. M.	18	Kiriłł arch. jer.
C.	31	Balbina i Korn.	19	*Józef Obl. NMP.*	19	Chrisanf i Dar.

DNIE GALOWE: I. rzędu 3 (19) Pamiątka wstąpienia na Tron J. C. K. M. N. **Alexandra** IIgo **Mikołajewicza.** 10 (26) Rocz. Ur. J. C. W. W. X. **Alexandra Alexandrowicza** Następcy Tronu.

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 4 Rozch. 1 *Adar szeiny.* 16 Post Estery. 17 Purym. 18 Szuszan Purym.

🌑 Nów d. 2 god. 7 m. 16 rano
🌓 Pierw. kw. d. 10 g. 11 m. 48 r.
🌕 Pełnia d. 17 god. 12 m. 38 po połud.
🌗 Ostatnia kw. d. 24 god. 3 m. 13 r.

Dnia przybyło god. 5 m. 10. Porównanie dnia z nocą dnia 20 godz 5 minut 59 wieczorem.

Kwiecień. Apriel — ma dni 31. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.	Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.	
P.	1	Teodora i Hugo	20	Archipp	20	Serhij i Patrikij
S.	2	Franc. z Pauli	21	Benedykt	21	Jakow Ep.
N. s. O żyd. chcąc. ukam. Jez. Jan 8. S. s. O nakarm. 5000. lud. Łuk. 6.						
N.	3	N. Biała. Ryszard	22	N. Srodop. Paweł	22	N. 4 Posta. Wasil.
P.	4	Izydor B.	23	Frumencjusz	23	Nikon
W.	5	Wincenty Fer.	24	Gabrjel Arch.	24	Jakow i Zacharij
S.	6	Gwilhelm i Cel.	25	**Zwiast. NMP.**	25	**Błah. P. Boh.**
C.	7	Saturnin	26	Teodozjusz	26	Sob. Arch. Gaw.
P.	8	Dyonizy i *M. B.B.*	27	Rupert	27	Matrona
S.	9	Marja Kleofa	28	Sykstus III. P.	28	Iłarion i Stefan
N. s. O wjeźdz Jez. do Jer. Mat. 21. S. s. O żyd. chcąc. ukam. Jez. Jan. 8.						
N.	10	N. Kwietnia. Eze.	29	N. Biała. Eustazj.	29	N. 5 Posta. Marek
P.	11	Leon P.	30	Kwiryn	30	Joan Prp.
W.	12	Juljusz P.	31	Balbina i Kornel.	31	Ipatij
S.	13	Hermenegild	1	Hugo	1	Marja Egipet.
C.	14	*C. Wielki.* Tybur.	2	Franciszek z P.	2	Tit i Polikarp M.
P.	15	*P. Wielki.* Anast.	3	Rysz. i *M. B. Bol.*	3	Nikita i dr.
*S.	16	*S. Wielka.* Lamb.	4	Izydor B.	4	Josif piesn.
N. s. O zmartwych. Chr. P. Marek 16. S. s. O wjeź. Jez. do Jer. Mat. 21.						
N.	17	**N. Wielkanoc.**	5	N. Kwiet. Win. F.	5	N. Werb. Agafop.
P.	18	**P. Wielkanoc.**	6	Celestyn I. P.	6	Ewstichij
W.	19	Leon IX. P.	7	Donat i Rufin	7	Georgij ep.
S.	20	Sulpicjusz	8	Dyonizy	8	Irodion Ap.
C.	21	Anzelm	9	*C. Wiel.* Marja E.	9	*C. Wiel.* Ewpsich.
P.	22	Soter i Kajus	10	*P. Wiel.* Ezechjel	10	*P. Wiel.* Terentij
S.	23	Wojciech Arc. i J.	11	*S. Wiel.* Leon I. P.	11	*S. Wiel.* Antipa
N. s. O pokaz. się Chr. uczniom. Jan 20. S. s. O zmartwych. Chr. P. Mar. 16.						
N.	24	N. Przewodnia	12	**N. Wielkanoc.**	12	**Woskres Chr.**
P.	25	Marek Ewang.	13	**P. Wielkanoc.**	13	**P. Swietł.** Art.
W.	26	Klet i Marcelin	14	Tyburcy	14	**W. Swietł.** Ma.
S.	27	Anastazy i Teof.	15	Krescenty	15	Aristarch
C.	28	Witalis	16	Lambert	16	Agafija i Irina
*P.	29	Piotr M.	17	Anicet P.	17	Simeon ep.
S.	30	† Katarzyna Sen.	18	Apolońjusz	18	Joan Prp.

DNIE GALOWE: I. rzędu: 16 (4) Pamiątka szczęśl. urat. J. C. K. M. **Alexandra Mikołajewicza**; 29 (17) Ur. J. C. K. M. **Alexandra IIgo Mikołajewicza** oraz ur. J. C. W. W. X. **Mikołaja Michałowicza.** II. rzędu: 13 (1) Ur. J. C. W. W. X. **Alexandra Michałowicza**; 22 (10) J. C. W. W. X. **Włodzimierza Alexandrowicza.**

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 2 Rozch. 1 Nisan 16 do 23 Pessach czyli Wielkanoc.

🌑 Nów d. 1 god. 12 m. 34 w połud.
🌓 Pierw. kw. d. 9 god. 3 m. 2 rano
🌕 Pełnia d. 15 god. 9 m. 2 wieczorem
🌗 Ostat. kw. d. 22 god. 3 m. 1 wiecz.
🌑 Nów d. 30 god. 5 m. 13 wieczorem.

Dnia przybyło godzin 7 minut 9.

Maj. Maj — ma dni 31. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.		Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
N. s. O Chr. dobr. pasterz. Jan 10.				S. s. O pokaz. się. Chr. uczn. Jan 20.		
N.	1	N. 2 p. W. Fil. i J.	19	N. Przew. Leon P.	19	N. o Fom. Joan W.
P.	2	Atanazy i Zygm.	20	Agnieszka P.	20	Feodor i Anastas.
W.	3	Znal. ś. Krzyża	21	Anzelm	21	Januarij
S.	4	Florjan i Monika	22	Soter i Kajus	22	Feodor Prp.
C.	5	Pius V. P.	23	Jerzy i Wojciech	23	Georgij pobied.
P.	6	Jan w oleju	24	Fidelis i Bona	24	Sawwa Strat.
S.	7	Flawja-Domicel.	25	Marek Ewang.	25	Marek Ap.
N. s. O odejściu Chr. do ojca. Jan 16.				S. s. jak wyżéj N. s. u Jana N. s.		
N.	8	N. 3 p. W. Stan. B.	26	N. 2 p. W. *Gr. Chr.*	26	N. o Mir. Wasilij
P.	9	Grzegórz Nazjaz.	27	Teofil B.	27	Simeon M.
W.	10	Antonin i Izydor	28	Witalis i Walerja	28	Jason i Sosipart
S.	11	Mamert	29	Piotr M.	29	9 M. w Kiżikie
C.	12	Pankracy	30	† Katarzyna Sen.	30	Jakow Ap.
P.	13	Serwacy	1	Filip i Jakób m. A.	1	Jeremija Pror.
S.	14	Bonifacy	2	Atanazy i Zygm.	2	Afanasij
N. s. O przyczynie odejścia Chr. Jan 16.				S. s. Jak wyżéj N. s. u Jana N. s.		
N.	15	N. 4 po W. Zofja	3	N. 3 p. W. *Op. ś. J.*	3	N. o Razsl. Timof.
P.	16	Jan Nep.	4	Florjan M.	4	Pelagija
W.	17	Paschalis	5	Pius V.	5	Irina
S.	18	Feliks i Eryk	6	Jan w oleju	6	Jow Mnohostr.
C.	19	Piotr-Celestyn	7	Flawja-Domicel.	7	Akakij
P.	20	Bernardyn z Sen.	8	Stanisław B.	8	**Joan Boh. Ap.**
S.	21	Walens	9	Grzegórz Nazjaz	9	P. m. s. Nikołaja
N. s. O skutk. prośby w Imie Jez. Jan 16.				S. s. jak wyżéj N. s. u Jana 16.		
N.	22	N. 5 p. W. Julja	10	N. 4 p. W. ***N. M. Ł.***	10	N. o Sam. Simon
P.	23	† Dezyderj. (krz. d.)	11	Mamert	11	Kirill i Mefodij
W.	24	† Joan. Wd. (krz. d.)	12	Pankracy	12	Epifanij i Germ.
S.	25	† Grz. VIII. (krz. d.)	13	Serwacy	13	Aleksandr i G.
C.	26	**Wniebow. P.**	14	Bonifacy	14	Isidor M.
P.	27	Marja Magd. d. P.	15	Zofja z 3 córk.	15	Pachosnij
S.	28	German	16	Jan Nepom.	16	Feodor Prp.
N. s. O przyjśc. pociechy Du. św. Jan 15.				S, s. Jak wyż. N. s. u Jana 16.		
N.	29	N. 6 po W. Teodo.	17	N. 5 po W. Torpet	17	N. o Slep. Andron.
P.	30	Feliks P i Ferd.	18	† Wenancjusz	18	Feodot i Aleksan.
W.	31	Petronella	19	† Pudencjanna	19	Patrikij i Kornil

DNIE GALOWE: IIgo rzędu 5 (23) Im. Ich C. W. W. X. **Alexandry Józefownéj i Alexandry Piotrownéj.** 11 (29) Ur. J. C. W. W. X. **Sergiusza Alexandrowicza.** 18 (6) Ur. J. C. W. W. X. Mikołaja Alexandrowicza.

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 2 Rozchodesz 1 *Ijar.* 19 Lagbeomer dz. rad. 31 Rozch. 1 *Siwun.*

☽ Pierw. kw. d. 8 god. 2 m. 14 po poł. | ☾ Ostat. kw. d. 4 m. 45 rano
🌕 Pełnia d. 15 god. 4 m. 39 rano. | 🌑 Nów d. 30 god. 12 m. 33 w poł.

Dnia przybyło godzin 8 minut 41.

Czerwiec. Ijuń — ma dni 30. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.		Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
S.	1	Fortunat	20	† Bernardyn z S.	20	Aleksij Mitr.
C.	2	MM. Lugduńscy	21	**Wniebowst. P.**	21	**Wozn. Hosp.**
P.	3	Klotylda i Erazm	22	Julja i Helena P.	22	Wasilisk
S.	4	† Saturnina	23	Dezyderjusz	23	Michaił Prp.
N. s. O zesł. Duch. św. Jan 14.				S. s. O przyjś. pociechy Duh. św. Jan 15.		
N.	5	**Zesł. ś. Ducha**	24	N. 6 p. W. Joanna	24	N. Św. otec. Nikit.
P.	6	**P. Świąt.** Norb.	25	Marja Magd. d. P.	25	Obr. gł. Joanna P.
W.	7	Robert	26	Filip Nerjusz	26	Karp. Ap i Elena
S.	8	† Medard	27	Jan P. i Reda	27	Ferapont i Feod.
C.	9	Prymus i Felic.	28	German	28	Nikita Chałch.
P.	10	† Bogumił i Mał.	29	Teodozja	29	Feodosija
S.	11	† Barnaba Ap.	30	† Feliks i Ferdyn.	30	Isaakij Dalmat.
N. s. O mocy danéj Chr. Mat. 28.				S. s. Jak wyżéj N. s. u Jana 14.		
N.	12	**Trójcy św.**	31	**Zesł. Ducha ś.**	31	**N. Piat. D. ś. T.**
P.	13	Antoni Pad.	1	**P. Świąt.** Pamf.	1	**Deń ś. Ducha**
W.	14	Bazyli W-ki B.	2	Marcellin	2	Nikifor p. kon.
S.	15	† Wit, Modest i K.	3	† Klotylda i Er.	3	Łukiljan i Klawd.
C.	16	**Boże Ciało**	4	Kwiryn	4	Mitrofan
P.	17	Adolf i Marcjan	5	† Bonifacy	5	Dorofej
S.	18	Marek i Marcel.	6	† Norbert	6	Wissarion czud.
N. s. O wez. na wiel. wiecerz. Łuk. 14.				S. s. Jak wyżéj N. s. u Mat. 28.		
N.	19	N. 2 p. S. Ger. i Pr.	7	**Św. Trójca**	7	N. Ws. Św. Feod.
P.	20	Sylwerjusz	8	Medard	8	1 *deń Petr. posta*
W.	21	Aloizy Gonzaga	9	Prymus i Felic.	9	Fekła i Kiriłł M.
S.	22	Paulin B.	10	† Małgorzata	10	Timofej ep.
C.	23	Agripina	11	**Boże Ciało**	11	Warftołomej Ap.
P.	24	*Nar. św. Jana Ch.*	12	Onufry	12	Onufrij Petraf.
S.	25	Prosper i Wilh.	13	Antoni Pad.	13	Akilina i Trifilon
N. s. O zgubion. owcy i gr. Łuk. 15				S. s. Jak wyżéj N. s. u Łuk. 14.		
N.	26	N. 3 p. Św. Jan i P.	14	N. 2 p. Św. Bazyli	14	N. 2 p. P. Elissej
P.	27	Władysław k. W.	15	Wit, Modest i Kr.	15	Amos Pror.
W.	28	† Ireneusz.	16	Bennon i Ludg:	16	Tichon
S.	29	**Piotr i Paw. A.**	17	Adolf B.	17	Manuił, Saw. i Is.
C.	30	Emiljana i Lucyn	18	Marek i Marcel.	18	Leontij

DNIE GALOWE: II. rz. 1 (20) Im. J. C. W. W. X. **Alexieja Alexandrowicza.** 2 (21) Im. Ich. C. W. W. X. **Konstantego Mikołajewicza, Heleny Pawłownéj, Konstantego Konstantynowicza** i Ur. J. C. W. W. X. **Alexandry Piotrownéj.** 7 (26) Ur. J. C. W. W. X. **Alexandra Alexandrowicza.** 13 (1) Ur. J. C. W. W. X. **Dymitra Konstantynowicza.**

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 5 i 6 Szebuat czyli Zielone Świątki. 30 Rozch. 1 *Tamus.*

☽ Pierw. kw. d. 6 god. 9 m. 52 wiecz. | ☾ Ost. kw. d. 20 god. 8 m. 10 wiecz.
Pełnia d. 13 god. 12 m. 23 w poł. | Nów d. 28 god. 10 m. 9 wieczorem.

28 Zaćmienie słońca cząstkowe, u nas niewidzialne.

Dnia przybyło do 21go god. 9 minut 3. Przesilenie dnia z nocą d. 21 o godz. 2 minut 29 wieczorem. 30go ubyło minut 4.

Lipiec. Ijul — ma dni 31. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.		Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
P.	1	Teobald i Teodor.	19	Gerw. Prot.	19	Juda Ap. i Zosim
S.	2	*Nawiedz. N. M. P.*	20	Sylwerjusz	20	Mefodij patarskij
N. s. O obfit. Piotra połow. ryb. Łuk. 5.				S. s. Jak na poprz. Niedz. N. s.		
N.	3	N. 4 p. Sw. Heljod.	21	N. 3 p. Sw. Aloizy	21	N. 3 p. P. Juljan
P.	4	Józef Kalasanty	22	Paulin	22	Ewsewij
W.	5	Filomena	23	Agrypina	23	Agripina
S.	6	Izajasz i Dominik	24	*Nar. ś. Jana Chr.*	24	**R. Joanna P.**
C.	7	Apolońjusz	25	Prosper	25	Fewronija
P.	8	Elżbieta kr. wd.	26	Wigil. i Pelag.	26	Dawid Pop.
S.	9	Cyryll i Anatolja	27	Wład. kr. Węg.	27	Sampson Stran.
N. s. O sprawiedliw. i pojed. się z brat. Mat. 5.				S. s. Jak pop. Nied. N. s.		
N.	10	N. 5 p. S. *Jan z D.*	28	N. 4 p. S. Leon II.	28	N. 4 p. P. Kir i J.
P.	11	Pelagja	29	**Piotr i P. Ap.**	29	**Petr i P. Ap.**
W.	12	Jan Gwalbert	30	Lucyna i Emilj.	30	Sob. 12 Apostoł.
S.	13	Małgorzata	1	Aaron kapr.	1	Kosma i Damjan
C.	14	Bonawentura k.	2	*Nawiedz. NMP.*	2	Poł. rizy P. B.
P.	15	Henryk ces.	3	Heljodor	3	Jakinf i Antonij
S.	16	*N. M. Szkaplerz.*	4	Józef Kalasanty	4	Andrej Krit
N. s. O nakarm. 4000. ludzi. Mat. 8.				S. s. Jak na poprzednią Niedz. N, s.		
N.	17	N. 6 p. Sw. Aleksy	5	N. 5 p. Sw. Agaton	5	N. 5 p. P. Afanasij
P.	18	Szymon z Lipn.	6	Izajasz	6	Sisoj Wel. i Łuka
W.	19	Wincenty z Pauli	7	Klaudjusz	7	Foma i Akakij
S.	20	Czesław	8	Elżbieta kr. wd.	8	Prokofij
C.	21	Prakseda	9	Zenon i Anatolja	9	Pankratij
P.	22	Marja Magdalena	10	Felicyata z 7 syn.	10	Antonij puz.
S.	23	Apolinary	11	Sawiń i Cyprjan	11	Ewfimja i Olga
N. s. O fałszywych prorokach. Mat. 7.				S. s. Jak na poprz. Niedz. N. s.		
N.	24	N. 7 p. S. Kuneg.	12	N. 6. p. S. *Jan z D.*	12	N. 6 p. P. Prokł
P.	25	Jakób więk. Ap.	13	Anaklet	13	Sob. arch. Gawr.
W.	26	*Anna M. N. M. P.*	14	Bonawentura	14	Akila Ap.
S.	27	Natalja P.	15	Henryk ces.	15	Kirik, Jul. i Wł.
C.	28	Innocenty i Rod.	16	*N. M. P. Szkapl.*	16	Afinogen
P.	29	Marta, Seraf. i O.	17	Aleksy	17	Marina
S.	30	Julitta, Abd. i S.J	18	Szymon z Lipnicy	18	Emiljan i Jakinf.
N. s. O niesprawiedl. szafarz. Łuk. 16.				S. s. Jak na poprzed. Niedz. N. s.		
N.	31	N. 8 p. S. Ignac. L.	19	N. 7 p. S. Win. z P.	19	N. 7 p. P. Makrina

DNIE GALOWE II. rzędu: 8 (26) Ur. J. C. W. W. X. **Alexandry Józefo.** 11 (29) Im. Ich C. W. W. X. **Pawła Alexandrow. i Piotra Mikołajw.** 13 (1) Ur. J. C. W. W. X. **Wacława Konstantyno.** 17 (5) Im. J. C. W. W. X. **Sergjusza Alexandr.** 23 (11) Im. Ich C. W. W. X. **Olgi Teodor. Olgi Mikołajewnéj i Olgi Konstantynown.** 27 (15) Im. J. C. W. W. X. **Włodzimierza Alexandr.** 28 (16) Ur. J. C. W. W. X. **Anastazji Michałownéj.** ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 17 post sz. os. bet. 29 Rozch. 1 *Ab*.

☽ Pierw. kw. d. 6. god. 3 m. 6 rano | ☾ Ost. kw. d. 20 g. 12 m. 53 w poł.
○ Pełnia d. 12 god. 9 m. 11 wiecz. | ● Nów d. 28 g. 9 m. 54 rano.

Zaćmienie księżyca całkowite d. 12 Lipca w Warszawie, początek o god. 7 m. 20 wieczorem, koniec o god. 10 m. 59 wiecz. Zaćm. słońca cząstk. d. 28 u nas niewidzialne. Dnia ubyło god. 1 minut 8.

Sierpień. Awgust — ma dni 31. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.	Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.	
P.	1	Piotr w Okowach	20	Czesław	20	Ilija Pror.
W.	2	*N. M. P. Anielsk.*	21	Prakseda	21	Simeon i Jezekiil
*S.	3	Zn. ś. Szczepana	22	Marja Magd.	22	Marja Magdalina
C.	4	Dominik	23	Apolinary	23	Trofim i Feofił
P.	5	*N. M. P. Snieżnéj*	24	Krystyna	24	Ckristina, Bor.
S.	6	*Przemien. Pańsk.*	25	Jakób więk. Ap.	25	Uspenje Sw. Ann.
N. s. O zburzeniu Jerozolim. Łuk. 19. S. s. Jak na poprzed. Niedz. N. s.						
N.	7	N. 9 p. S. Kajetan	26	N. 8 p. S. *Anna*	26	N. 8 p. P. Ermolaj
*P.	8	Cyr. Larg. i Sm.	27	Pantaleon	27	Pantalejmon
W.	9	Roman	28	Innocenty	28	Prochor i Nikan.
S.	10	Wawrzyniec M.	29	Marta i Serafina	29	Kallinik i Feod.
C.	11	Zuzanna	30	Julitta Ab. i Sen.	30	Siła i Siluan Ap.
P.	12	Klara	31	Ignacy Lojoli	31	Ewdokim
S.	13	Hipolit M. i Hel.	1	Piotr Ap. w Ok.	1	Makkawa
N. s. O faryzeusz. i celniku. Łuk. 18. S. s. Jak na poprzd. Niedz. N. s.						
N.	14	N. 10 p. S. Euzeb.	2	N. 9 p. S. *N. M. P. A.*	2	N. 9 p. P. P. m. p. S.
P.	15	**Wnieb. N. M. P.**	3	Gamaliel	3	Isaakij i Fawst.
W.	16	Roch	4	Dominik	4	Ewdokija
S.	17	Anastazy	5	*N. M. P. Snieżna*	5	Ewsignija
C.	18	Agapit i Klara	6	*Przem. Pańskie*	6	**Przeob. Hosp.**
P.	19	Rufin i Benigna	7	Kajetan	7	Dometij i Pułch.
S.	20	Bernard D. K.	8	Cyr. Larg. i Smar.	8	Emiljan Ispow.
N. s. O głuchym i niemym. Marek 7. S. s. Jak na poprzedn. Niedz. N. s.						
N.	21	N. 11 p. S. Jacek	9	N. 10 p. Sw. Rom.	9	N. 10 p. P. Mat. A.
P.	22	Tymoteusz	10	Wawrzyniec	10	Ławrentij
W.	23	†Filip Renicjusz	11	Tyburcy	11	Ewpł. Feodor
S.	24	Bartłomiej Ap.	12	Klara	12	Fotij i Anikita
C.	25	Ludwik kr. fr.	13	Hippolit i Helena	13	Maksim i Tichon
P.	26	Zefiryn	14	Euzebjusz	14	Feodosij
S.	27	Cezarjusz i Eul.	15	**Wnieb. N. M. P.**	14	**Usp. Pr. Boh.**
N. s. O rannym i samarytanie. Łuk. 10. S. s. Jak na poprzed. Nied. N. s.						
N.	28	N. 12 p. S. August.	16	N. 11 p. S. *Jacek*	16	N. 11 p. P. Diom.
P.	29	Scięcie Jana Chr.	17	Mamant	17	Miron i Paweł
W.	30	Feliks i Róża z L.	18	Agapit	18	Flor i Ławr
S.	31	Rajmund Non	19	Rufin i Benigna	19	Andrej Stratiłat

DNIE GALOWE: I. rzędu 3 (22) Im. J. C. K. M. N. **Marji Alexandrownéj** i Ich C. W. W. X. **Marji Teodorown., Marji Aleksandr.** i **Marji Mikołajewnéj.** 8 (27) Ur. J. C. K. M. N. **Marji Alexandr.** Ur. i Im. J. C. W. W. X. **Mikołaja Mikołajewicza** starszego i Im. J. C. W. W. X. **Mikołaja Mikołajew.** młodszego. II. rzędu: 18 (6) Ur. J. C. W. W. X. **Marji Mikoławn.** 22 (10) Ur. J. C. W. W. X. **Konstantego Konstantynowicza.** 23 (11) Ur. J. C. W. W. X. **Jerzego Michałowicza.** 28 (16) Ur. J. C. W. W. X. **Katarzyny Michałownéj.**

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 7. Post Tyszeb. 12 Chamysz-szuwr dz. radosny 28 Rozch. 1 *Eluł.*

☽ Pierw. kw. d. 4 g. 7 m. 28 rano | ☾ Ostat. kw. d. 19 god. 6 m. 26 rano
Pełnia d. 11 g. 7 m. 49 rano | Nów d. 26 g. 8 m. 2 wieczorem.

Dnia ubyło godzin 3 minut 3.

Wrzesień. Sentiabr' — ma dni 30. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.		Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
C.	1	Idzi Opat	20	Bernard	20	Samuił Pror.
P.	2	Stefan kr. Węg.	21	Joanna-Francisz.	21	Faddej Ap.
S.	3	Bronisław. i Izab.	22	Symforjan	22	Agafonik
N. s. O uzdrow. 10. trędow. Łuk. 17. S. s. Jak na poprzedn. Niedz. N. s.						
N.	4	N. 13 p. S. *Joach.*	23	N. 12 p. S. Filip B.	23	N. 12 p. P. Łup. M.
P.	5	Wawrzyniec	24	Bartłomiej Ap.	24	Ewtichij, Petr M.
W.	6	Zacharjasz	25	Ludwik kr. fr.	25	Warftołomej
*S.	7	Regina	26	Zefiryn	26	Adrian i Natalja
C.	8	**Narodz. NMP.**	27	Cezarjusz i Eut.	27	Pimmen i Sawwa
P.	9	Gorgońjusz	28	Augustyn	28	Moisej Murin
S.	10	Mikołaj i Pulch.	29	Scięcie ś. J. Chrz.	29	**Usiekn Joan P**
N. s. O służeniu Bog. i mamon. Mat. 6. S. s. Jak na poprzed. Niedz. N. s.						
*N.	11	N. 14 p. S. *I. NMP.*	30	N. 13 p. S. *Joach.*	30	N. 13 p. P. Aleks.
P.	12	Gwidon	31	Rufin	31	Poł. poj Pr. Bohr.
W.	13	Eulogjusz	1	Idzi	1	Simeon St. i Marf.
S.	14	† Podw. św. Krz.	2	Stefan kr. Węg.	2	Mamant
C.	15	Nikodem i Emil	3	Mansweti Izab.	3	Anfim i Feoktist
P.	16	† Cyprjan i Euf.	4	Rozalja i Róża	4	Wawiła i Moisej
S.	17	† rany ś. Franc.	5	Wawrzyniec Jus.	5	Zacharija Pror.
N. s. O wskrzeszen. syna wdow. Łuk. 7. S. s. Jak na poprzed. Nied. N. s.						
N.	18	N. 15 p. S. Józ. z K.	6	N. 14 p. S. Zachar.	6	N. 14 p. P. W. A. M.
P.	19	Januarjusz	7	Regina	7	Sozont i Joan Ar.
W.	20	† Eustachjusz	8	**Narodz. NMP.**	8	**Rożd. Pr. Boh.**
S.	21	Mateusz Ap. i E.	9	Gorgońjusz	9	Joakim i Anna
C.	22	Maurycy i Tom.	10	Mikołaj i Pulch.	10	Minodora i dr.
P.	23	Tekla i Linus P.	11	Prot i Dyodor	11	Feodora i Serhij
S.	24	Gerard	12	Gwidon	12	Awtonom i Julian
N. s. O uzdrow. opuchłego. Łuk. 14. S. s. Jak na poprzd. Niedz. N. s.						
N.	25	N. 16 p. S. Wł. z G.	13	N. 15 p. S. *I. NMP.*	13	N. 15 p. P. Kornil
P.	26	Cyprjan i Justyn.	14	Podwyż. ś. Kryża	14	**Wozdw. cz. k.**
W.	27	Kożma i Damjan	15	Nikodem	15	Nikita W. Mcz.
S.	28	Wacław kr. Cz.	16	† Eufemija	16	Ewfimija i Ludm.
C.	29	Michał Arch.	17	Justyn	17	Sofija, Wiera, N.
P.	30	Hieronim	18	† Tomasz z Wil.	18	Ewmenij

DNIE GALOWE: I. rzęd. 7 (26) Roczn. koro. J. C. K. M. N. **Alexandra II. Mikołajewicza** i Jej C. K. M. N. **Marji Alexandrown.** 11 (30) Im. J. C. K. M. N. **Alexandra II. Mikołajew.** i J. C. W. W. X. **Alexandra Alexandrowicza** Następ. Tronu i J. C. W. W. X. **Alexandra Michałowicza**; Ur. J. K. M. **Olgi Mikołajewnéj** i święto orderu św. Alexandra Newskiego. II. rz. 3 (22) Ur. J. K. M. **Olgi Konstantynownéj**, 20 (8) Ur. J. C. W. W. X. **Olgi Teodorownéj**, 21 (9) Ur. J. C. W. W. X. **Konstantego Mikołajew.**, 29 (17) Im. J. C. W. W. X. **Wiary Konstantynownéj**.

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 26 Nowy Rok 5631. Roshaszuna. 27. 2gi dzień święta Trąbki. 28 Post Gedali.

☽ Pierw. kw. d. 2 g. 12 m. 34 w połud. | ☾ Ost. kw. d. 18 g. 12 m. 6 po półn.
🌕 Pełnia d. 9 g. 8 m. 48 wieczorem | 🌑 Nów d. 25 g. 5 m. 10 rano.
Dnia ubyło godzin 5 minut 3. Porównanie dnia z nocą d. 23 o g. 4 m. 45 rano.

Październik. Oktiabr' — ma dni 31. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.		Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
S.	1	Remigjusz	19	† Januarjusz	19	Trofim i Feodor
N. s. O miłości Bog. i bliźn. Mat. 22.				S. s. Jak na poprzed. Niedz. N. s.		
N.	2	N. 17 p. S. *NMP. R.*	20	N. 16 p. S. *Wł. z G.*	20	N. 16 p. P. Ewstaf.
P.	3	Kandyd	21	Mateusz Ap.	21	Kodrat Ap. Dim.
W.	4	Franciszek Ser.	22	Maurycy	22	Foka i Jona Pror.
S.	5	Flawja i Placyd	23	Tekla	23	Zacz. ś. Joan.
C.	6	Brunon	24	Gerard	24	Fekła
P.	7	Marek P. i Just.	25	Kleofas i Aurelja	25	Ewfrosinija
S.	8	Brygida i Pelagja	26	Euzebjusz	26	**Prest Ap. i Ew.**
N. s. O uzdrowieniu paralityk. Mat. 9.				S. s. Jak na poprzed. Niedz. N. s.		
N.	9	N. 18 p. S. *Winc. K.*	27	N. 17 p. S. Koz. i D.	27	N. 17 p. S. Kallist.
P.	10	Franciszek Borg.	28	Wacław	28	Chariton i Wiacz.
W.	11	Placyda i Zenejd.	29	Michał Arch.	29	Kiriak i Feofan
S.	12	Maksymiljan	30	Hieronim	30	Grigorij i Michail
C.	13	Edward kr. Wyz.	1	Remigjusz	1	**Pokr. Pr. Boh.**
P.	14	Kalikst	2	Aniołów Stróżów	2	Kiprian i Justina
S.	15	Jadwiga i Teresa	3	Kandyd	3	Dionisij
N. s. O wezwan. na god. wesel. Mat. 22.				S. s. Jak na poprzed. Nied. N. s.		
N.	16	N. 19 p. S. Floren.	4	N. 18 p. S. *NMP. R.*	4	N. 18 p. P. Jerofej
P.	17	Wiktor	5	Placyd	5	Charitina
W.	18	Łukasz Ew.	6	Brunon	6	Foma Ap.
S.	19	Piotr z Alkant.	7	Marek Pap.	7	Sergij i Wakch
C.	20	Irena	8	Brygida i Pelagja	8	Pelagija i Taisija
P.	21	Urszula	9	Dyonizy	9	Jakow Alfeow
S.	22	Kordula i Alodja	10	Franciszek Borg.	10	Ewłampij i Ewł.
N. s. O chorym synu królew. Jan 4.				S. s. Jak na poprzed. Nied. N. s.		
N.	23	N. 20 p. S. *Jan K.*	11	N. 19 p. S. *Win. K.*	11	N. 19 p. P. Filipp
P.	24	Rafał Arch.	12	Wilfryd	12	Prow. Tarach i A.
W.	25	Kryspin i Krysp.	13	Edward kr. Wyz.	13	Karp i Nikita
S.	26	Ewaryst	14	Kalikst	14	Nazarij i Gerw.
C.	27	† Sabina M.	15	Jadwiga i Teres.	15	Ewfimij i Łukjan
P.	28	Szymon i Juda A.	16	Florentyn	16	Łongin
S.	29	Narcyz i Euzebja	17	Heron	17	Osija Pr. An. p. M.
N. s. O dłużnik. i złośl. sługz. Mat. 18.				S. s. Jak na poprzed. Nied. N. s.		
N.	30	N. 21 p. S. Zeneb.	18	N. 20 p. S. Łukasz	18	N. 20 p. P. Łuka
P.	31	† Wolfgang	19	Piotr z Alkantary	19	Joil Pror.

DNIE GALOWE: II. rz. 3 (21) Ur. J. C. W. W. X. **Pawła Alexandrowicza** i Im. J. C. W. W. X. **Dymitra Konstantynowicza**, 4 (22) Święt. orderu św. Włodzimierza, 10 (28) Im. J. C. W. W. X. **Wacława Konstantynowicza**, 16 (4) Ur. J. C. W. W. X. **Michała Michałowicza**, 17 (5) Ur. J. C. W. W. X. **Marji Alexandrownéj**, 25 (13) Ur. J. C. W. W. X. **Michała Mikołajewicza**.

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 5 Jomkipur, sądny dzień. 10 do 16 święta Sukot, czyli Kuczek, 17 Szemini azeret, 26 Rozch. 1 *Marcherzwon*.

☽ Pierw. kw. d. 1 g. 7 m. 55 wieczor. ☾ Ost. kw. d. 17 g. 4 m. 50 wieczorem
Pełnia d. 9 g. 12 m. 19 w południ. Nów d. 24 g. 2 m. 12 wieczorem
☽ Pierwsza kwadra d. 31 g. 6 m. 47 rano.

Dnia ubyło godzin 7 minut 5.

Listopad. Nojabr' — ma dni 30. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.		Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
N.	1	**Wszystkich S.**	20	Aureljusz	20	Artemij
P.	2	*Dzień Zaduszny*	21	Urszula	21	Ilarion
W.	3	Hubert	22	Kordula i Alodja	22	**Kazan Ik. P. B.**
S.	4	Karol Borom.	23	Jan Kapistran	23	Jakow Ap.
C.	5	Zacharjasz i Elżb.	24	Rafał Arch.	24	Arefa i Afanasij
N. s. O oddan. czynsz. monet. Mat. 22. S. s. O dłuż. i złośl. sludz. Mat. 18.						
N.	6	N. 22 p. S. *O. NMP.*	25	N. 21 p. S. Jan K.	25	N. 21 p. P. Markij.
P.	7	Engielbert	26	Ewaryst	26	Dimitrij W. M.
W.	8	Godefryd	27	† Frumesujusz	27	Nestor i Kapitol.
S.	9	Teodor Żoł.	28	Szymon i Juda A.	28	Terentij i Neonił.
C.	10	Andrzéj Awelino	29	Narcyz	29	Anastasija i Awr.
P.	11	Marcin B.	30	Marcell	30	Zinowija
S.	12	Marcin P.	31	† Wolfgang	31	Stachij i Narkiss
N. s. O wskrzesz. cór. księc. Mat. 9. S. s. O oddan. czynsz. mon. Mat. 22.						
N.	13	N. 23 p. S. *Stan. K.*	1	**Wszystkich S.**	1	N. 22 p. P. Kos. i D.
P.	14	Serapjon i Klem.	2	*Dzień Zaduszny*	2	Akindin i Elpid.
W.	15	Leopold i Giertr.	3	Sylwja i Hubert	3	Akepsim i Josif
S.	16	Edmund	4	Karol Borom.	4	Joannikij i Nik.
C.	17	Grzegorz i Salom.	5	Zacharjasz i Elżb.	5	Gałaktion
P.	18	Pośw. k. ś. P. w R.	6	Leonard	6	Paweł isp.
S.	19	Elżbiety wd.	7	Herkulan i Achill	7	Jeron i Łazar
N. s. O sądzie ostatecz. Mat. 24. S. s. O wskrzesz. cór. księcia. Mat. 9.						
N.	20	N. 24 p. S. Feliks	8	N. 23 p. S. *Stan. K.*	8	N. 23 p. S. **Ar. Mi.**
P.	21	*Ofiarow. NMP.*	9	Teodor M.	9	Onissifor i Porfir.
W.	22	Cecylja	10	Tryfon i Nimfa	10	Erast, Olimp i R.
S.	23	Klemens i Lukr.	11	Marcin B.	11	Mina, Wiktor i W.
C.	24	Jan od Krzyża	12	Marcin P.	12	Joann Miłost.
P.	25	Katarzyna P. M.	13	Dydak i Zebin	13	Joann Złatoust
*S.	26	Konrad i Piotr A.	14	Filomen i Serap.	14	Filip Ap. i Hrich.
N. s. O znak. na nieb. i ziemi. Łuk. 21. S. s. O ziarnie gorczyczn. Mat. 13.						
N.	27	N. 1 Adw. Barlam	15	N. 24 p. S. Leop.	15	N. 24 p. P. Gurij
P.	28	Rufin i Mansw.	16	Otman	16	Matfej Ap. i Ew.
W.	29	† Saturnin	17	Grzegórz Cudot.	17	Grigorij neokes.
S.	30	Andrzej Ap.	18	Maksym B.	18	Płaton i Roman

DNIE GALOWE: II. rzęd. 18 (6) Ur. J. C. W. W. X. **Mikołaja Mikołajewicza** młodszego, 20 (8) Im. J. C. W. W. X. **Michała Mikołajewicza** i J. C. W. W. X. **Michała Michałowicza** oraz święto wszystkich orderów Cesarskich, 26 (14) Ur. J. C. W. W. X. **Marji Teodorownéj.**

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 24 Rozch. 1 Kisłew.

Pełnia d. 8 g. 6 m. 8 rano
Ost. kw. d. 16 g. 17 m. 35 rano
Nów d. 22 g. 11 m. 57 w nocy
Pierw. kw. d. 29 g. 9 m. 9 wiecz.

Dnia ubyło godzin 8 minut 40.

Grudzień. Dekabr' — ma dni 31. 1870.

Dnie		Ś. katol. nowego stylu.		Ś. katol. starego stylu.		Ś. kościoła wschodniego.
C.	1	Eligjusz i Natal.	19	Elżbieta Wd.	19	Awdij i Warłaam
P.	2	Bibjanna i Piotr	20	Feliks Walez.	20	Grigorij dekap.
S.	3	Franciszek Ksa.	21	*Ofiarow NMP.*	21	**Wwed w. chr.**
N. s. O posel. Jana do Chrys. Mat. 11. S. s. O sądzie ostatecz. Mat. 24.						
N.	4	N. 2 Ad. Barbara	22	N. 22 p. S. Cecylja	22	N. 25 p. P. Filim.
P.	5	Sabba Opat	23	Klemens	23	Aleksandr News.
W.	6	Mikołaj	24	Chryzogon i Flor.	24	Ekaterina
S.	7	Ambroży	25	Katarzyna P. M.	25	Kliment i Petr
C.	8	**Niep. p. NMP.**	26	Piotr Aleksandr.	26	Alipij i Heorhij
P.	9	Leokadja i Wal.	27	Fakund i Barl.	27	Jakow
S.	10	*NMP. Loretańsk.*	28	Grzegorz III i So.	28	Stefan i Irjnarch
N. s. O posel. żyd. do Jana. J. 1. S. s. O znakach na nieb. i ziem. Łuk. 21.						
N.	11	N. 3 Ad. Damazy	29	N. 1 Ad. Saturnin	29	N. 26 p. P. Param.
P.	12	Synezjusz	30	Andrzej Ap.	30	Andrej Ap.
W.	13	Łucja i Otylla	31	Eligjusz i Natal.	1	Naum Pror.
S.	14	† Spirydyon	32	Bibjanna i Piotr	2	Awwakum Pror.
C.	15	Ireneusz	33	Franciszek Ks.	3	Lofonija i Feodor
P.	16	† Adelajda i Alb.	34	Barbara	4	Warwara
S.	17	† Łazarz i Olimp.	35	Sabba Opat	5	Sawwa oswiaszcz
N. s. O Jan. opowiad. chrzest. Łuk. 3. S. s. O posel. Jan. do Chr. Mat. 11.						
N.	18	N. 4 Ad. Gracjan	6	N. 2 Ad. Mikołaj	6	N. 27 p. P. **Nikoł.**
P.	19	Faustyna	7	Ambroży	7	Amwrosij Med.
W.	20	† Teofil	8	**Niep. p. NMP.**	8	Patapij i Apołłos
S.	21	Tomasz Ap.	9	Leokadja i Wal.	9	Zacz. św. Anny
C.	22	Zenon Zoł. i Flaw.	10	*NMP. Loretańsk.*	10	Mina Ermog.
P.	23	Wiktorja.	11	Damazy	11	Daniił Stołp.
S.	24	*Wigil.* Adam i Ew.	12	Synezjusz	12	Spiridon
N. s. O nar. Chr. i o pror. Sym. i An. Łuk. 2. S. s. O pos. żyd. do Jan. J. 1.						
N.	25	**Narodz. Chr. P.**	13	N. 3 Ad. Łucja	13	N. 28 p. P. Ewstr.
P.	26	**Szczep. I. M.**	14	Spirydjon	14	First, Lewkij
W.	27	Jan Ap. i Ewang.	15	Walerjan	15	Elewferij
S.	28	Młodzianków	16	† Adel. i Albina	16	Ahhej Pror.
C.	29	Tomasz kantuar.	17	Łazarz i Olympja	17	Daniił
P.	30	Eugeńjusz i Sab.	18	† Gracjan	18	Sewastian
S.	31	Sylwester i Mel.	19	† Nemczjusz	19	Wonifatij

DNIE GALOWE: II. rz. 6 (24) Im. J. C. W. W. X. **Katarzyny Michałownéj** i święto orderu św. Katarzyny, 8 (26) święto orderu św. Jerzego i Im. J. C. W. W. X. **Jerzego Michałowicza**, 12 (30) święto orderu św. Andrzeja, 18 (6) Im. Ich C. W. W. X. **Mikołaja Alexandrowicza, Mikołaja Konstantynowicza** i **Mikołaja Michałowicza.**

ŚWIĘTA IZRAELSKIE: 18 Chanuka, gody trwające 8 dni. 24 Rozch. 1 *Taj'bas.* 25 Zoschanuka.

Pełnia d. 8 g. 1 m. 15 po północy	Nów d. 22 g. 10 m. 55 rano
Ost. kw. d. 15 g. 7 m. 47 wieczor.	Pierw. kw. d. 29 g. 3 m. 14 po poł.

Zaćmienie słońca całkowite d. 22. w Warszawie początek o godzinie 8 min. 49 rano, koniec o godzinie 1 m. 17 po południu.

Dnia ubyło g. 9 m. 4. Przesilenie dnia 21. o g. 10 m. 49 w wieczór, dnia 31go przybyło dnia minut 5.

Spis

ważniejszych środków lekarskich z podaniem formy użycia, dawki i ceny według nowej farmokopei.

NB. Leki, przy których nie wyrażono ceny, nie są objęte farmakopeą rządową, — przy których zaś nie podano formy, zadawane być mogą w proszkach, w pigułkach i roztworze.

Skrócenia: *kr.* = kropli, *p. d.* = pro dosi, *wew.* = wewnętrznie, *zew.* = zewnętrznie, *gr.* = gran. *dr.* = drachma, *unc.* = uncyja. *Ceny* lekarstw podane są w kopiejkach, oznaczone literą *k.* w nawiasie.

Aceton (Spir. pyroaceticus), 15—30 kropel 3—4 r. dnia.

Acid. benzoicum (Flores Benzoes 1 dr. = 40 kop.), 3—4 gr. p. d. gr. 20. na 2 Dr. a nawet Spir. na Dr. III.

Acid. carbolicum, zew. gr. 20 na 4 dr. Glycyrrhini.

Acid. chromicum, (1 dr. = 13 kop.) łagodny roztwór: 1 dr. na 3 dr. — silny 1 dr. na 5 kropli wody.

Acid. oxalicum, 5—15 gr. na 5 uncyj Mucilaginis.

Acid. gallicum, 1—60 gr. na dzień.

Acid. lacticum, 1—3 dr. w dniu.

Acid. tannicum (Tanninum; 1 dr. = 6½ kop.), 2—4—10 gr. p. d.; zewnętrznie 10—20 gr. na 3—6 uncyj.

Acid. fluoricum, po 1/12 kr.

Acid. picronitricum, 2—4 gr., kilka razy dziennie.

Acid. Reitzii comp., (Rp. Acid. nitr. unc. 2., Acid. muriat., Aeth. sulph. ana. dr. 2., Boracis ven. dr. 1½), ½ dr. z 1 dr. Liquoris Hoffmani, 10 kr. w dniu; zewnętrznie 1 dr. tego przetworu z 1 unc. Ol. olivar i 1 unc. Ol. hyosciam. do wcierania w kończyny na przebiegu naczyń limfatycznych co 8—14 dni i codzienie w okolicę raka.

Aconitum. Extractum Ac. ½—3 gr. 3 r. d., Tinctura 3—30 kr. p. d. Aconitinum (1 gr. = 17 kop.) zewn. dziennie w oko ½—3 gr. na uncyję.

Aether chloratus, zewn. 15—30 kr.

Aether hollandicus, wewn. gr. 20—60 pro die — zewnętrznie jak Chloroform.
Aether jodatus, do wziewań.
Aether phosphoratus, (1 dr. = 6 kop.) 5—10 kropli.
Alcohol amylicum, 1—2 gr. p. d. w pig.
Aloe: Extractum A. (1 dr. = $6^1/_2$ ko.) 3—5 gr. kilka r. d. w pig.; — Tinctura A. (1 dr. = $2^1/_2$ k.) 10—20 kr., 2—3 r. d.
Aloin, (pierw. gorzki wyciągowy z aloesu), $^1/_2$—3 gr.
(•) **Alumen** crudum, ustum — (1 dr. = $2^1/_2$ k.) 30—60 gr. na dzień. !! za dużo. w jakim celu? gr. 10-20. wystarczy.
Alumina pura, 4—6 gr. p. d., 2 dr. w dniu.
Alumina acetica i **Alumina sulphurica**, 10—20 gr. w dniu; zewnętrznie 2—5 gr. na uncyję.
Aluminas Ferri et Ammoniae, zewn. dr. na uncyję.
Ammonium: benzoicum, (1 dr. = 10 k.) 1—10 gr. p. d. w rozczynie, — carbonicum siccum (1 dr. = 1 k.) 5—10 gr. p. d., solutum 20—50 kr., valerianicum 20 gr. na dzień w rozczynie. — Liquor Ammonii anisatus $^1/_2$—1 dr. na dzień. Ammonium jodatum p. Jodum.
Ammonium bromatum, 2—10 gr. trzy razy dniem.
Ammonium phosphoricum, drachma w 6 uncyjach wody, 2 łyżek dziennie.
Ammonium sulphuratum, liqui. 2—4 kr. kilka razy dniem.
Ammonium uricum, 2—5 gr.
(•) **Aqua Amygd. amararum concentrata**, (1 dr. — 3 k.) 10—60 kr. p. d. 5-20. kr. dosyć. Aq. LC. jest znacznie słabszą.
(•) **Aqua Laurocerasi**, 15—30 kr. p. d.
Aqua lax. Vienensis, p. **Senna**.
Amygdalinum (1 gr. = $1^1/_2$ k.) jeden gran odpowiada drachmie Aq. Laurocerasi.
Amylenum do wdechania jak Chloroform.
(•) **Anacahuit**, $^1/_2$—1 uncyi na funt odwaru. bezużyteczne.
Antimonium: Sulfur aur. antim. (1 dr. = 3 k.) gr. $^1/_4$—1 parę razy dnia w proszku, — pigułkach — Tartarus Stibiatus (1 dr. = 2 k.) gr. $^1/_{16}$—$^1/_6$ p. dosi, średnia dawka $^1/_6$—1 gr., wielka 1—3 gr. — zewn. gr. 3—30 na na uncyą wody albo drachmę tłuszczu. — Vinum Stibiatum (1 dr. = 2 k.) jako napotne 1 dr. na dzień — wymiotne po łyżce, dzieciom po łyżeczce.

Aqua azotica oxygenata (roztwór tlenku azotu w wodzie) za napój.
Aqua Calcis p. **Calcaria.**
Aqua carbonica febrifuga co 2 godz. $^1/_4$—1 szklanki.
Aqua Magnesiae bicarbonicae, jeden do trzech kubków dziennie, sama przez się lub z mlekiem.
Aqua oxymuriatica p. **Chlorina liquida.**
Aqua Pagliari (1 unc. = 5 k.) wewnętrznie 1 dr.—2. w mieszance; zewnętrznie w krwotokach.
Argentum: jodatum $^1/_{12}$ gr. p. d.; nitricum crystallisatum (1 dr. = 40 k.) $^1/_{10}$—$^1/_2$ gr. p. d. w pig.
Armeria vulgaris, $^1/_2$ dr. — 1 unc. na 6 unc. naparu lub odwaru.
Arnica: Flores, (1 dr. = $1^1/_2$ k.) $^1/_2$—2 dr. ad Inf.
Arsenicum: Acid. arsenicosum (1 dr. = 1 k.) $^1/_{30}$ = $^1/_{16}$ gr. p. d. 2—3 r. dn.
Solutio arsen. Fowleri (dr. $1^1/_2$ zawiera 1 gr. Ac. arsenicosi) 4—8 kropli 2—3 r. dnia, powoli postępując do 10—20 kr. p. d.
Pulv. arsen. Cosmii zawiera 20—30 % Ars., zewn.
Solutio arsenicalis Bietti, (1 unc. zawiera 1 gr. Arsenianu amonii).
Solutio Donovani (1 dr. zawiera $^1/_8$ gr. kw. arsenawego, $^1/_4$ gr. tlen. rtęci i $^3/_4$ gr. jodu), dawka 10—40 kr.
Aqua arsenicalis Pearsonii, (1 dr. zawiera 1 gr. arsenianu sody).
Arsenias ferri, $^1/_{10}$—$^1/_{20}$ gr.: zewnętrznie w maści jedna część na 10—20 cz. tłuszczu.
Arsenicum jodatum, $^1/_4$—$^1/_2$ milligr. dwa razy dn.; zewn. gr. na dr. tłuszczu.
Arsenicum sulphuratum, zewnętrznie 5—10 gr. na uncyę tłuszczu.
Asa foetida: Gumi resina (1dr. = 2 k.) 5—15 gr. p. d. w pigułkach; Tinctura (1 dr. = 3 k.) 15—30 kr. kilka r. dnia.
Asparaginum, 5—10 gr.
Atropinum p. **Belladona.**
Aurantium Tinctura (1 dr. = $2^1/_2$ k.) 1—2 dr. do roztworu.
Aurum muriaticum-natronatum, (1 gr. = 8 k.) $^1/_{16}$—$^1/_4$ gr. p. d. w pigułkach; Liquor Auri natranato-muriatici, zewnętrznie.
Balsamum Copaivae, (1 dr. = 3 k.) 30—40 kr. parę razy dnia — postępując do 1—3 unc. dziennie. Oleum

aethereum (1 dr. = 9 k.) 10—30 kropli p. d. z emulsyą lub wodą miętową.

Balsamum peruvianum, (1 dr. = 7 k.) 5—15 gr. p. d. w pigułkach, kęskach, w emulsyi.

Barita muriatica, (1 dr. = 1½ k.) ¼—2 gr. p. d. 2—3 razy dniem.

Belladonna: Radix, (1 dr. =1½ k.) dzieciom 1/12—1/6 gr. p. d. Folia (1 dr. = 2 k.) 2—4 dr. Infusum ad unc. 6 w enemie. Extractum (1 gr. = 1 k.) wewn. ⅛—2 gr. p. d., — zewnętrz. 1—5 gr. na dr. Tinctura (1 dr. = 2½ k.) 1—10 kr. p. d. 4—6 r. dnia. Atropinum (1 gr. = 15 k.) purum, sulfuricum, valerianicum wewn. 1 gr. na 1 drachmę rozczynu, z czego po 1—2 kropli p. d. — zewnętrznie 1—2 gr. na pół unc. wody do wkraplania w oko.

Benzoes Flores p. **Acidum benzoicum.**

Benzinum (1 dr. = 2 k.) 1 na 4 tłuszczu.

Berberinum i **Berber. muriaticum**, 1—3 gr. do 12 i do 20 gr.

Bismuthum, Magisterium B., (1 dr. = 14 k.), 1—4—10 gr. p. d. w proszku.

B. valerianicum, (1 dr. = 20 k.) ½—2 gr. p. d.

Bismuthum subcarbonicum, 10—50 gr.

Liquor Bismuthi, (połączenie bizmutu z azotanem amonii), 1—2 dr.

Borax veneta 2—20 gr. p. d. — dzieciom gr. 30—60 na 2 unc. miodku łyżeczkami — zewnętrznie dr. na unc.

Brayera anthelminthica (Kousso (1 dr. — 9½ k.) Flores po 5 drachm dwa razy w godzinie podawać z limonadą.

Bromium: Kalium bromatum, (1 dr. = 12 k.) 1—8 gr. gr. na dzień w rozczynie; — zewn. gr. 30 na uncyę tłusz.

Brucinum purum, nitricum, sulfuricum, 1/10—⅕—1 gr. p. d. 2 r. dnia.

(+) **Bursa pastoris**, garść świeżego ziela na dwie filiżanek odwaru, po fliżance na raz. mało pożytku.

Cadmium jodatum, zewnętrznie ½—1 dr. na uncyę tłuszczu lub glyceryny.

Cainca Radix, 1—2 dr. na unc. Decocti.

Cajeput: Oleum aethereum (1 dr. = 6 k.) 1—5 —10 kr. w pigułkach.

Calcaria chlorata, (1 dr. = 1 k.) 10—30 gr. na 6 unc., carbonica praecip. (1 dr. = 2 k.) 10—30 gr. p. d. —

phosphorica (1 dr. = 5 k.) 5—10 g. r. p. d. Aqua calcis 1—3 unc. z mlekiem parę razy dnia.
Calcium jodatum, 1—3 gr.
Camphora, (1 dr. = 3 k.) $^1/_2$—3 gr. p. d. w prosz., emul.
Calisaya-Elixir, (przyrządza się z kory chinowej i niektórych środków korzennych na wódce) daje się po łyżeczce dziecinnej.
Cannabis indica: Extractum $^1/_2$—1 gr. p. d. parę razy w dniu; Tinctura 2—10 kropli p. d.
Cantharides pulv. (1 dr. = 5 k.) $^1/_{10}$—$^1/_6$—$^1/_2$ gr. p. d. 2—4 r. d. w emulsyi; Tinctura (1 dr. = 3 k.) 2—5 —10 kr. w rozczynie gumowym.
Carboneum trichloratum 5 gr. w pigułkach co pół godziny (w cholerze).
Carduus Mariae, Tinctura (1 dr. = $3^1/_2$ k.) 5—15 kr. 3—4 r. dn.
Castoreum Tinctura, (canadensis 1 dr. = 10 k., sibirici 1 dr. = 80 k.) 15—30 p. d.
Cerium oxalicum i **nitricum**, 1—2 gr. dwa do trzech razy dniem w roztworze.
China Cortex (fuscus 1 dr. = 4 k., regiae 1 dr. = $6^1/_2$ k.) w proszku po 5—10 gr. p. d. w naparze lub odwarze po 1—2—4 dr. — Chininum, (citricum, muriaticum i valerianicum, 1 gr. = $2^1/_2$ k.; sulfuricum 1 gr. = $1^1/_2$ k.) 5—10—20 gran na dzień w proszku lub roztworze w połączeniu z odpowiednim kwasem, licząc kroplę kwasu na gran Chininy. Chinoidinum (1 dr. = 7 k.) w rozczynie wyskokowym w ilości jak Chinina i wyżej.
Chireta: Extractum, 10—30 gr.
Chlorina liquida (Aq. oxymuriatica), 1—4 dr. na 6—8 uncyj.
Chlorodyne (mięszanina złożona z chloroformu, morfiny, kwasu cyanowodornego, konopi indyjskich itd.), 5—20 kropel.
Chloroformium (1 dr. = 7 k.) wewnątrz 4—10 kr.
Cinna (Santonicum: Semen 10—40 gr. w proszku, powidełku. Extractum i Santoninum (1 gr. = 1 k.) 2—4 gr. p. d.
Coca: Folia, w odwarze 1—2 dr. z dodatkiem soli alkalicznej, albo w proszku 5—10 gr. p. d.
Coccionella, (1 dr. = 5 k.) w proszku 1—6 gr. p. d., albo w rozczynie z węglanem potażu.

Codeinum, (1 gr. = 12 k.) 1—2 gr. p. d. w proszku lub wyskoku. czy nie za wiele?

Coffeinum purum, (1 gr. = 5 k.), citricum gr. $1/4$—1 w proszku, pigułkach.

Colchicum: Acetum (1 dr. = $2^1/_2$ k.) 1—3 dr. pro die. Tinctura i Vinum (1 dr. = $3^1/_2$ k.) 20—30 kr. p. d. Colchicinum $1/100$—$1/50$ gr. p. d.

Colocynthides: Fructus (1 dr. = 9 k.) dr. 1—3 w odwarze w 3—4 godz. łyżkę. Extractum (1 gr. = $1^1/_2$ k.) 5—10 gr. p. d. — Tinctura (1 dr. = $3^1/_2$ k.) 10—20 kr. p. d.

Conium: Extractum (1 gr. = 1 k.) aquosum 1—20 gr., spirituosum $1/4$—4 gr. p. d. — Tinctura 10—20 kr. p. d. — Coniinum (1 gr. — 7 k.) kropla jedna na 3 unc. Aq. Menthae (parę łyżek na dz.).

Creosotum, (1 dr. = 5 k.) 2—4 kr. p. d. pig.

Crocus pulveratus (1 gr. = $1^1/_2$ k.) 3—10 gr. p. d. — Tinctura (1 dr. = 8 k.) 10—20 kr. p. d.

Croton Oleum (1 dr. = 20 k.) 1—3 kropel w rozczynie gumowym — zewnętrznie 5—20 kr. w olejku.

Cubebae: Extractum (1 gr. = 1 k.) 5—20 gr. p. d. w pigułkach. — Oleum (1 dr. = 20 k.) 10—15 kr. p. d. Baccae 20—30 gr. p. d. w proszku albo z Bals. Copaivae.

Cuprum: aluminatum (Lapis divinus) (1 dr. = 4 k.) 1—2 gr. na unc. zewnętrznie — sulfuricum purum (1 dr. = 2 k.) $1/8$—$1/4$ gr. p. d.; na wymioty gr. 3—4 p. d. dzieciom $1/2$—2 gr. p. d. — sulfuricum ammoniatum (1 dr. = 10 k.) 2—6 gr. dzieciom $1/4$—1 gr. p. d.; muriaticum oxydatum gr. $1/12$—$1/8$ pro dosi.

Cynosbati Fungi: Tinctura, 30—40 kr. co godzina lub dwie godz.

Deutojoduretum hydrargyri p. **Hydrargyrum.**

Dexterinum, (1 dr. = 1 k.) 1—3 uncyj na funt wody gorącej — napój.

Dictamnus albus: Radix, po 1 skr. wproszku 2 r. dniem.

Digitalis: Folia, (1 dr. = $1^1/_2$ k.) $1/4$—1 gr. p. d. w proszku, — 6—20 gr. na 6 unc. Infusi. Extractum (1 gr. = 1 k.) $1/4$—1 gr. p. d. — Tinctura (1 dr. = $2^1/_2$ k.) 5—20 kr. p. d. — Digitalinum (1 gr. = 13 k.) gr. $1/32$ pro dosi w pigułkach, w rozczynie.

Diosma crenata: Folia, ½ unc. na 6 unc. naparu co godzina po łyżce stołowej.
Diospira virginiana: Baccae, ½ uncyi na 6 uncyi naparu.
Elaterium, Extractum ½—2 gr. p. d. w prosz., piguł.
Electuarium lenitivum p. **Senna.**
Erigeron canadense: Tinctura. 1—5 gr. — Oleum, 5 kropel.
Ergotinum p. **Secale.**
Emetinum p. **Ipecacuanha.**
Extractum antiphtisicum, (przyrządza się przez odparowanie płynu pozostającego się przy garbowaniu skór cielęcych korą dębową), 4—6 gr. czy potrzebne?
Ferrum: aceticum 2—10 gr. p. d. w pigułkach lub roztworze; ammoniaco-citricum (1 dr. = 8 k.) 3—12 gr. p. d. — ammoniaco-tartaricum tak samo, w rozczynie, — bromatum 1—4 gr. p. d. w pigułkach lub rozczynie, — carbonicum saccharatum i citricum (1 dr. = 8 k.) 2—6—10 gr. p. d. Hydrogenio reductum 1—3 gr. p. d. (1 dr. = 7 k.), — hydrocyanicum 1—3—6 gr. p. d. w proszku. — Ferro-Kalium cyanatum (1 dr. = 2 k.) 10—20 gr. p. d. w rozczynie, — jodatum saccharatum (1 dr. = 10 k.) 4—20 gr. p. d. w pigułkach i rozczynie. — Syrupus ferri jodati (1 dr. = 5 k.) 1 dr. odpowiada 7 gr. Ferr. jodati; — lacticum i limatum po 1—3 gr. p. d. — Liquor ferri sesquichlorati (1 dr. = 3½ k.) po 5 kropli kilka razy dnia w roztworze gumowym, — tannicum 10—60 gr. dziennie z syropem cynamonowym. Tinctura ferri acetici aetherea (1 dr. = 10 k.) 25—60 kropli p. d. Tinctura malatis ferri 20—60 kropli p. d. — Tinct. nervino-tonica Bestuschefii 10—20 kr. p. d. — valerianicum 1—2 gr. p. d.
Filix mas: Radix 1 dr. p. d. — Extractum aethereum (1 gr. = 2 k.) 20 gr. na dzień w pigułkach.
Flores Zinci p. **Zncum.**
Fucus vesiculosus, ½ unc. na 6 unc. odwaru.
Gaultheria procumbens: Oleum aethereum.
Gentiana: Extractum (1 dr. = 4 k.) gr. 5—10 p. d. Gentianinum gr. ½—2. Tinctura (1 dr. = 2½ k.) 20—60 kr. p. d.

Glycerinum, 2—3 unc. w dniu, zewn. głównie jako rozczynnik dla rozmaitych leków.

Stosunek rozpuszczalności w glicerynie jest następujący:

1 jodku potasu	rozpuszcza się w	3	cz. glyceryny
1 tanniny	„	6	„
1 siarku wapnia	„	10	„
1 sublimatu	„	14	„
1 azotanu strychniny	„	26	„
1 emetyku	„	30	„
1 atropiny	„	30	„
1 siarczanu chininy	„	48	„
1 siarku jodu	„	60	„
1 brucyny	„	96	„
1 jodu	„	100	„
1 jodku rtęci	„	340	„
1 siarki	„	500	„

Granatum, Cortex radicis (1 dr. = 2½ k.) 1—2 unc. na 6 unc. odwaru.

Gratiola, Herba, Radix (1 dr. = 2 k.) 2—3 dr. na 6 unc. Infusi. Extractum (1 dr. = 20 k.) 5—10 gr. p. d. w pigułkach.

Guaco v. **Huaco**: Folia i stipites, ½ dr. — 2 dr. na funt odwaru.

Guajacum: Tinctura (1 dr. = 2½ k.) 20—30 kr. p. d.

Guano, zewnętrznie w kąpielach i okładach.

Guarana, (Paulinia sorbilis) 6—24 gr. pro dosi w proszku.

Gutti gummiresina (1 dr. = 6 k.) po 2—3 gr., nawet 10—15 w pigułkach, lub emulsyj.

Habadjago s. **Abbotsago**: Radix, przeciwko tasiemcowi.

Helichrysium avenarium, odwar za napój.

Helleborus niger, Radix 2 dr. na 6 unc. Infusi.

Helminthia tuberosa, 1—2 dr.

Hieraceum umbellatum, uncya na 6 unc. odwaru.

Humulus Lupulus: Lupulinum 2—6 gr. p. d. w proszku, pigułkach.

Hura brasiliensis, zewn. ½ unc. na 6.

Hydrargyrum: ammoniato-muriaticum s. Merc. praecipitatus albus (1 dr. = 9 k.) 1—6 gr. na drachmę tłuszczu, zewnętrznie; — bromatum jak kalomel; — jodatum flavum s. Protojoduretum Hydr. (1 dr. = 15 k.) wewn. ½—3 gr. dzieciom $\frac{1}{10}$ —½ gr. p. d. w pigułkach, — zewnętrz. dr. ½—1 na uncyę tłuszczu; jodatum rubrum s. Deuto-

joduretum H. (1 dr. = 15½ k.) 1/16—1/8 gr. p. d., zewn. 8—30 gr. na uncyę; muriaticum corrosivum s. M. sublimatus corros. (1 dr. = 3½ k.) 1/30—1/10 gr. p. d. 2 razy dnia w pigułkach lub rozczynie (1 gr. na 6 unc. wody, S. dwie łyżek dziennie) — zewnętrznie 1—2 gr. na uncyą, jako środek żrący 20—30 gr. na uncyą wyskoku; muriaticum mite s. Calomel (1 dr. = 5 k.) gr. ½—2—4 co 2 godziny, dzieciom gr. 1/8—½ p. d. w proszku c. pulv. gummoso, — oxydatum rubrum s. M. praecipitatus ruber (1 dr. = 6 k.) zewnętrznie 1 gr. na na drachę tłuszczu, Aqua phagadaenica (1 dr. = ½ k.) zewnętrznie.

Hyoscyamus: Extractum (1 gr. = 1 k.) gr. 1/3—3 pro dosi.

Hypophosphas (Calcis, Kali, Ferri i Natri) w syropie lub glycerynie, 1—2 dr.

Ipecacuanha (Cephaelis): Radix (1 dr. = 20 k.) w proszku gr. 1/6—1, 1—4 gr., 10—30 gr. (na wymioty) p. dosi, — w naparze (Infusum) 5—10 gr., 10—20 gr., 1—2 dr. na 3—6 unc. — Trochisci Ip. (1 dr. = 4 k.) w jednej sztuce mieści się 1/16 gr. — Emetinum purum gr. 1/8—1/4 jako środek wymiotny, najlepiej c. Acido tartarico aa. z cukrem.

Jalappa: Radix 10—20 gr. p. d., dzieciom 2—10 gr. p. d. w proszkach, powidełkach. — Resina (1 gr. = 1 k.) 5—10 gr. dzieciom 1—3 gr. p. d. w pigułkach. — Sapo jalappinus (1 gr. = 1 k.) 5—20 gr. w pigułkach.

Jodum, (1 dr. = 15 k.) zewn. 10 gr. na unc. tłuszczu. Tinctura Jodi puri (1 dr. = 4 k.) zewnętrznie czysta albo w roztworze; Ammonium jodatum 2—4—6 gr. p. d.; Amylum jodatum (1 dr = 5 k.) 10—100 gr. dwa razy dnia; — Joduretum ferri p. Ferum — Kali hydrojodicum (1 dr. = 12 k.) 10—30 gr. na dzień, w wodzie, zewnętrznie ½—1 dr. na unc.

Jodoform, 6—10 gr.

Juniperus: Oleum cadinum zewnętrznie dr. na 2 dr. tłuszczu.

Kali: aceticum solutum (1 dr. = 2 k.) 2—8 dr. p. d. — carbonicum solut. (1 dr. = 1 k.) 20—30 gr. p. d. — bromatum (1 dr. = 12 k.) 4—10 gr.

W.

p. d. w proszku, pigułkach lub rozczynie — citricum s. Potio Riveri (kal. carb. 1 dr. Succi citri rec. pr., Aqu. aa. unc. 1½ Syrup. unc. semis) (1 unc. = 6 k.) — chloricum (1 dr. = 2½ k.) 1 dr. na dzień w rozczynie — nitricum dep. (1 dr. = 2 k.) 1 dr. na funt emulsyi — sulfuricum (1 dr. = 2 k.) ½—1 unc. — tartaricum (1 dr. = 3 k.) 2 dr.—4—8 na dzień. — Kali hypermanganicum (1 dr. = 17½ k.) do płukania ust, 2—10 gr. na unc. — do mycia dr. na uncyę.

Kali hydrojodicum p. **Jodum.**

Kalium bromatum p. **Bromum.**

Kamala, dr. 2—3 p. d. (anthelminthicum).

Keroselen v. **Keroform**, środek znieczulający.

Kino (1 dr. = 5 k.) 5—20 gr. p. d.

Kousso p. Brayera anthelminthica.

Lactuca virosa: Extractum 1—3 gr. p. d. — Lactucarium anglicum (1 gr. = 1 k.) gallicum (1 dr. = 12½ k.) od ½ gr. do 2—5 p. d.; — środek niepewny z powodu bardzo rozmaitego sposobu wyrabiania, gdyż ustawy aptekarskie bardzo różnorodne pod tym względem dają przepisy.

Laminaria digitata, środek zastępujący hubkę.

Lithium salicana. 2 dr.—½ unc. na 6 unc. naparu.

Lapis divinus p. **Cuprum.** zapewne Lythrum Salicaria.

Liquor fer. sesquichlorati p. **Ferrum.**

Lobelia: Herba (1 dr. = 6 k.) dr. 1—2 w naparze; Tinctura (1 dr. = 4 k.) 10—20 kr. p. d.

Lupulinum p. **Humulus Lupulus.**

Magisterium Bismuthi p. **Bismuthum.**

Magnesia: carbonica, (1 dr. = 2 k.) usta (1 dr. = 5 k.) dzieciom 5—10 gr. p. d. — sulphurica (1 dr. = ½ k.) 1—2 unc. — citrica (1 dr. = 5 k.) dr. 4—8 p. d.; Lac. Mag. saccharatum po łyżce w 2—3 godzin.

Manganum hyperoxydatum (1 dr. = ½ k.) carbonicum (1 dr. = 5½ k.) chloratum (1 dr. = 5 k.) 5—15 gr. na dzień w pigułkach.

Marchantia conica, odwar za napój.

Matico, wewnętrznie z wodą cukrową 10—30 gr. p. d.; w odwarze (dr. 4—8 na 6—8 unc.) do wstrzykiwań.

Monesia: Extractum, gr. 20—60 w dniu.

Morphium, p. **Opium.**

Moschus orientalis (1 gr. = 22½ k.) 1—5 gr. p. d. w proszku.
Mursenna, Cortex, unc. 1—2 z miodem (anthelminthicum.)
Naphtalinum, ½—3 gr. kilka razy dniem; zewnętrz. 2 cz. na 20 cz. tłuszczu.
Narceinum, Narcotinum p. **Opium.**
Natrum: aceticum (1 dr. = 3 k.) dr. 1—4 pro die; nitricum (1 dr. = 1 k.) jak kali nitricum — phosphoricum (1 dr. = 2½ k.) i sulfuricum (1 dr. = 1½ k.) 1—8 drachm.
Nicotiana, Folia (1 dr. = 2 k.) 10—30 gr. na 6 unc. naparu, do wewnątrz albo do enemy. Nicotinum (1 gr. = 3 k.) ½ gr. p. d.
Niccolum sulphuricum, ½—1 gr. kilka razy dziennie.
Nux moschata: Tinctura Macidis 10—20 k. p. d.
Nux vomica gr. 1—2 po 2—4 r. dnia, Extractum ¼—½ gr. p. d. — dzieciom 1/26—1/16 gr. p. d.; Strychninum purum, nitricum, sulfuricum (1 gr. = 2½ k.) gr. 1/30—1/10 dwa razy dnia w roztworze wyskokowym.
Oleum animale, foetidum (1 dr. — 1 k.) 10—30 kr. p. d. w wyskoku; aethereum (1 dr. = 15 k.) s. Ol. Dippelii 5—10 kr. w wyskoku lub w eterze.
Oleum Cajeputi, (1 dr. = 10 k.) recfiticatum 1 = 10 kr. p. d.
Oleum cadinum p. **Juniperus.**
Oleum Crotonis p. **Croton.**
Oleum fermentationis, 1—3 kr.
Oleum Gurium, 10—30 kr. 3—4 r. dziennie.
Oleum Rusci, zewnętrznie do wcierań.
Opium: pulveratum (1 gr. = 1 k.) 1/6—¼ gr., ½ = 1 gr., 1—4 gr. pro dosi stósownie do wskazania; zewnętrznie 20—60 gr. na unc. tłuszczu — do enemy 1—2 gr.; Extractum Op. (1 gr. = 1½ k.) gr. ⅛ = 1 p. d. Pulvis Doveri (Opii, Pulv. Ipec. aa. 1 gr., Kali sulf. gr. 8), (1 dr. = 11 k.) 2—5 gr. p. d. Tinctura Op. simplex (1 dr. = 5 k.) composita s. crocata (1dr. = 8½ k.) 5—15 kr. p. d., — dzieciom 1—3 kr. — Codeinum p. wyżej. — Morphium aceticum (1 gr. = 3 k.), muriaticum (1 gr. = 3½ k.) po 1/12—⅛—½ gr, p. d. dwa razy dnia w proszku, pigułkach, rozczynie· do enemy ¼—½ gr.,

w maści 1—4 gr. na drachmę, do użycia podskórnego gr. $^1/_6$—$^1/_3$ w rozczynie; w ogólności ilość M. muriatici powinna być zawsze nieco mniejszą od octanu morfiny. Narceinum (1 gr. = 40 k.) którego działanie dostatecznie znaném nie jest, okazuje się słabszém w skutkach od morfiny, dla tego ilość jego może być nieco większą. Narcotinum muriaticum łatwo w wodzie rozpuszczalne używa się po 1—3—5 gr. p. d.

Osmunda regalis: Radix, 1—2 dr. 3—4 r. d.

Panna, Radix, 2 dr. na czczo (anthelminthicum).

Pareira brava: Radix, 1—2 dr.

Paulinia sorbilis p. **Guarana.**

Pepsinum 2—8 gr. p. d.

Phlorrhizinum, w miejsce chininy 12—15 gr.

Phormium tenax: Radix, 10—20 gr., lub $^1/_2$—1 unc. na 5 unc. odwaru.

Phosphorus, (1 dr. = 6 k.) gr. $^1/_{10}$—$^1/_2$ p. d. — zewn. 6—8 gr. na unc. oliwy.

Phytollacca decandra, anthelminthicum.

Plumbum: aceticum (1 dr. = 2 k.) $^1/_6$—2 gr. p. d.; jodatum (1 gr. = 1 k.).

Potio Riverii p. **Kali.**

Protojoduretum hydrargyri p. **Hydrargyrum.**

Propylaminum, 2—4—6 kropel kilka razy dniem, wewnętrznie 1—3 gr. p. d. — zewn. pół dr. na unc.

Proteïnum, 5—20 gr. kilka razy dniem.

Pulsatilla: Extractum 1—3 gr. p. d., Tinctura 4—10 kr. p. d.

Pulvis Cosmi p. **Arsenicum.**

Pulvis Doveri p. **Opium.**

Pyrethrum: Tinctura (1 dr. = 3 k.) 10—20 kr. p. d.

Quassia: Extractum (1 gr. = 1$^1/_2$ k.) 5—20 gr. 3 razy dz.

Ratanha: Extractum (1 gr. = 1 k.) 5—20 gr. p. d. Tinctura (1 dr. = 3$^1/_2$ k.) 10—30 kr. p. d.

Rhamnus frangula: Cortex (1 dr. = 1 k.) $^1/_2$—1 unc. na 6 unc. odwaru; Syrupus Ram. cathartici (Syr. domesticus) (1 unc. 12 k.) p. łyżecce p. d. — albo uncyę do mikstury.

Rheum: Radix (1 dr. = 26 k.) gr. 20—30 p. d. w proszku albo 1—3 dr. w naparze, jako tonicum gr. 2—5 gr. p. d.; Extractum (1 gr. = 1$^1/_2$ k.) 10—60

gr. jako tonicum albo purgans, Tinctura aquosa (1 dr. = 3 k.) 30—40 kr. p. d., albo 2—8 drachm (purgans), T. vinosa (1 dr. = 5 k.) gtt. 20—30 p. d.

Rhus toxicodendron Folia: gr. 1/2—2 p. d. w proszku, albo w naparze gr. 30 na 6 unc. — Tinctura gtt. 10 p. d. — Extractum Rhois tox. po 1/6—1/3 gr. p. d.

Sabina: Frondes dr. 1—2 na 3—6 unc. naparu.

Saoria, przeciw tasiemcowi po pół uncyj (w grochu gotowanym).

Santoninum p. **Cinna**.

Satze p. Tatze.

Scammonium, 6—10 gr. p. d.

Scilla: Acetum (1 dr. = 2 1/2 k.) dr. 1—4 na dzień, Bulbus (1 dr. = 1 k.) gr. 1/2—2 p. d. w proszku, Extractum 1—2 gr. p. d., Oxymel (1 dr. = 2 k.) po łyżeczce dzieciom, Scillitinum gr. 1/6—2 pro dosi.

Secale cornutum pulver. (1 dr. = 4 k.) 2—10 gr. w proszku p. d., także Infuso-Decoctum ex dr. jj — ad unc. 4. — Extractum (1 gr. = 1 k.) po 1—4 gr. p. d. w rozczynie. — Tinctura 10—30 kr. p. d. — Ergotinum purum po 1/8—1 gr. p. d. w proszku.

Senna: Folia (1 dr. = 3 k. — Folia S. extracta 1 dr. = 8 k.) 2—4 dr. na 4 unc. naparu, — Aqua lax. Vienensis co 2 god. łyżkę, — Electuarium lenit. po łyżeczce.

Sinapis nigra: Semen (1 unc. = 10 k.) do kąpieli Decoctum ex 6—8 unciis. — Oleum aethereum (1 gr. = 2 k.) zewnętrznie 6 kropli na drachmę oliwy, albo 24 kropli na unc. wyskoku.

Solutio Fowleri p. **Arsenicum**.

Spiritus: aethereus (1 dr. = 2 1/2 k.), — Nitri dulcis (1 dr. = 5 k.) po 10—30 kr. p. d.

Stannum muriaticum: 1 gr. na dr. Spirit. aetheri, z tego po 5 kropli 3—4 r. dnia, postępując powoli do 2 gr. na dzień.

Strammonium: Folia (1 dr. = 1 1/2 k.) po 1/2—2 gr. p. d. — Tinctura sem. Str. (1 dr. = 2 1/2 k.) 5—20 kr. p. d. — Extractum (1 gr. = 1 k.) po 1/6—1/3 —1/2 gr. p. d. w pigułkach.

Strychninum p. **Nux vomica**.

Sulphur praecipitatum, (1dr. = 2 k.) 2—6—10 gr. p.

d. — Hepar sulphuris po 1—2 unc. do kąpieli (1 unc. = 6 k.).

Sumbul: Radix, 2—10 gr.

Syrupus domesticus p. **Ramnus.**

Tamarindus Fructus, uncyję do kwaterki mleka na serwatkę. — Pulpa (1 unc. = k.) po $^1/_2$—1 unc. w miksturze.

Tanacetum: Oleum aethereum (1 gr. = 1 k.) 3—6 krop. p. d. z cukrem.

Tanninum p. **Acidum tannicum.**

Tartarus stibiatus p. **Antimonium.**

Tatze v. Satze po pół unc. przeciw tasiemcowi (w gotowanym grochu).

Terebinthina, Oleum rectificatum (1 dr. = 1 k.) 10—30 kr. p. d. samo przez się albo w emulsyj z żółtkiem jaja. — Oleum T. ozonisatum 5—10—20 kr. p. d.

Tinctura, amar. (1 dr. = $2^1/_2$ k.) po 20—60 kr. — aromatica (1 dr. = 3 k.) po 20—30 kr. — aromatico-acida (1 dr. = 3 k.) tak samo. — Tinctura Spilanthi parę kropel na wacie na spróchniały ząb bolący. *NB.* Inne tinktury zamieszczone są przy odnośnych lekach.

Tormentilla Radix: dr. 2—8 w odwarze- — Extractum 5—10 gr. p. d. w pigułkach i rozczynie,

Traumaticinum, roztwór gutaperki w chloroformie, używa się zewnętrznie jak Collodium.

Uva Ursi, Folia: (1 dr. = 1 k.) dr. 2—8 w odwarze.

Valeriana: Extractum (spirituosum: 1 dr. = 15 k..) aethereum (1 dr. = 70 k.) dr. $^1/_2$—1 na dzień. Radix: 10—20 gr. p. d. w proszku albo 2—4 dr. w naparze. — Oleum aethereum (1 gr. = 1 k.) z rozczynu 20 gr. w jednej drachmie Aeth. acetici, po 10—15 kr. 3—4 r. dziennie.

Veratrinum purum, (1 gr. = 2 k.) po $^1/_{20}$—$^1/_6$ gr. w wyskoku, — zewnętrznie: 2—4 gr. na dr. tłuszczu; podskórnie: po $^1/_6$—$^1/_3$ gr.

Vinum stibiatum p. **Antimonium.**

Viscum quernum po 2—10 gr. p. d. u dzieci w proszku — dorosłym gr. 10—30 parę razy w dniu.

Xanthum spinosum: $1^1/_2$—3 unc. dziennie w proszku lub w herbacie w celu ochronnym przeciw wściekliźnie (przez 14 dni podawać).

Zincum: aceticum (1 dr. = $3^1/_2$ k.) po 5—20 gr. na wymioty — zewnętrznie po 2 gr. na uncyę, — hydrocyanicum po $^1/_8$—$^1/_2$ gr. p. d. w proszku, — Ferro hydrocyanicum po 1 gr. p. d. — chloratum zewnętrznie po 1—5 gr. na uncyę w rozczynie — oxydatum s. Flores Zinci (1 dr. = 3 k.) 2—6 gr. p. d.; dzieciom $^1/_2$—2 gr. — w maści po 5 gr. na 2 drachmy — sulfuricum (1 dr. = 1 k.) 1—6 gr. p. d. na wymioty; zewnętrznie w chorobach oczu po 1—2 gr. na 2—3 unc. wody; valerianicum (1 dr. = 20 k.) 1—2 gr. pro dosi w proszku, pigułkach.

Wykaz środków lekarskich

używanych do podskórnych nastrzykiwań.

Alexander Wood w r. 1857 podał nowy sposób używania środków lekarskich przez nastrzykiwanie ich do tkanki łącznej podskórnej w celu osiągnięcia tak miejscowego jak i ogólnego ich działania. Metoda ta w krótce w rękach lekarzy angielskich, francuzkich i niemieckich doszła do możliwego udoskonalenia, została dokładnie zbadaną i ocenioną i dziś słusznie może być uważaną jako cenny nabytek w nauce lekarskiej. Postępowanie przy tem jest bardzo proste: zaostrzony koniec małej szklannej strzykawki, napełnionej roztworem danego leku, wbija się przez skórę w tkankę łączną podskórną i następnie przez posuwanie stępla wypycha się z niej dowolną ilość płynu: strzykawka zaopatrzona jest w podziałkę, która służy do oznaczenia liczby wstrzykniętych kropel. Po oddaleniu strzykawki ze skóry, pozostaje nieznaczna, nigdy prawie nie krwawiąca ranka, którą należy pokryć lepkim plasterkiem.

Gdzie chodzi nam o osiągnięcie miejscowego działania (np. o usunięcie nerwobólu), należy wybrać miejsce do nastrzyknięcia leżące ó ile można najbliżej siedliska cierpienia (po większej części w nerwobólach daje się wynaleść punkt, który okazuje się szczególnie

bolesnym na nacisk; miejsce to zwane *Point douloureux* jest właśnie najwłaściwszem do podskórnego nastrzyknięcia). Dla osiągnięcia ogólnego działania leku wybór miejsca do nastrzyknięcia jest zupełnie dowolnym.

Do chorób, w których szczególniej wskazaną jest metoda podskórnego stosowania lekarstw, należą: głównie choroby natury neuralgicznej i kurczowej, dalej zapalenie płuc i opłucnej, krztusiec (*Tussis convulsiva*), dusznica bolesna (*Angina pectoris*), obłąd pijacki, mania, zatrucia (szczególniej morfiną, belladonną, strychniną, woorarą), wymioty ciągłe, zimnica, syphilis.

Poniżej wyliczone są środki najczęściej używane do podskórnych nastrzykiwań. Ze względu na podane dawki zwracamy uwagę, że z powodu różnej objętości strzykawek, należy przedewszystkiem oznaczyć sobie stosunek podziałów do wagi w granach, resp. do liczby kropel i podług tego zmodyfikować dawkę.

Atropinum sulphuricum. Roztwór 2 gr. na uncyę wody; z czego wstrzykuje się na jeden raz 4—5 gr. (a zatem $^1/_{60}$—$^1/_{24}$ gr. atropiny).

Aconitinum. Z roztworu 1 gr. na $2^1/_2$ dr. wody wstrzykuje się na raz 5—10 gr. ($^1/_{30}$—$^1/_{15}$ gr. akonityny).

Chininum sulphuricum. 6 gr. z kilku kroplami kwasu siarczanego na drachmę wody; z tego na raz do nastrzyknięcia 5—10 gr. ($^1/_2$—2 gr.).

Coffeinum purum i citricum. 6 gr. na drachmę wyskoku z taką samą ilością wody; z tego 5—15—20 gr. ($^1/_4$—$^3/_4$—1 gr.)

Coniinum. $^1/_2$ gr. na $^1/_2$ dr. wyskoku z taką samą ilością wody; z tego 2—4 gr. ($^1/_{60}$—$^1/_{30}$ gr.).

Digitalinum. 1 gr. na $2^1/_2$ skr. wyskoku z taką samą ilością wody; z tego 1—2 gr. ($^1/_{100}$—$^1/_{50}$ gr.).

Emetinum purum. $^1/_2$ gr. z kilku kroplami kwasu siarczanego na drachmę wody; z tego roztworu na raz 5 gr. ($^1/_{24}$ gr.), powtarzając nastrzyknięcia co 5—10 minut, aż do nastąpienia wymiot.

Ergotinum (Bonjeana). 4 gr. na drachmę wyskoku z taką samą ilością glyceryny; z tego 15 gr. do drachmy ($^1/_4$—2 gr.).

Extractum Opii roztworzone w równej ilości wody i przecedzone. Dawka dla jednorazowego nastrzyknięcia 1—3 gr. ($^1/_2$—$1^1/_2$ gr.).

Hydrargyrum bichloratum corrosivum. 1 gr. na

uncyę wody; z tego 12 kropel na raz (Hebra). 4 gr. na $^1/_2$ unc. wody; z tego 5—10 gr. ($^1/_{12}$—$^1/_6$) na raz (Eulenburg). 3 gr. na 3 dr. wody; z tego 10 kr. ($^1/_8$ gr.) na raz w Syphilis (Girsztowt).

Kalium jodatum. Drachma na 3 dr. wody; na raz wstrzyknąć całą strzykawkę płynu (mniej więcej $3^1/_2$ gr. jodku potasu).

Morphium hydrochloratum. 1 gr. z dodatkiem kilku kropel kwasu solnego na 2 skr. wody; z tego 6—10—20 kr. ($^1/_{10}$—$^1/_6$—$^1/_3$ gr.).

Narceinum hydrochloratum. 1 gr. na drachmę wody (roztwór przed użyciem należy ogrzać); z tego 8—15—30 gr. ($^1/_8$—$^1/_4$—$^1/_2$ gr.).

Nicotinum. $^1/_2$ gr. na 2 dr. wody; z tego 4 gr. ($^1/_{60}$ gr.).

Strychnium sulphuricum lub **nitricum**, 1 gr. na 2 skr. wody; z tego 2—5 gr. ($^1/_{20}$—$^1/_8$ gr.).

Tinctura Cannabis indicae z wodą po równych częściach; 3—6 kr. na raz.

Tinctura Opii, 5—15 kropel bez wszelkiego rozcieńczania.

Veratrinum. 1 gr. na 10 skr. wyskoku; z tego 4—5 gr. ($^1/_{50}$—$^1/_{40}$ gr.).

Woorara. 2 gr. na 200 kr. wody; z tego 10 kropel na raz (Demme).

Wykaz środków lekarskich

używanych do inhalacyj.

Wziewania zalecają się w celu bezpośredniego zastosowania lekarstw na błonę sluzową dróg oddechowych, począwszy od stron głosowych aż do pęcherzyków płucnych. Najlepsze rezultata z podobnej metody dają się osiągnąć w krwotokach płucnych; przewlekłe zapalenia błon sluzowych ustępują dopiero po długiem wziewaniu środków ściągających. Ostre nieżyty ustępują najprędzej pod wpływem odpowiednich wziewań. Nieżyt, towarzyszący gruźlicy, tak samo nie może być uleczonym pod wpływem wziewań, jak niepodobna uleczyć *Phtisis laryngealis* przyżeganiami azotanem srebra.

W daleko posuniętej gruzlicy płuc wziewania są nawet szkodliwe przez drażniące swoje działanie na sprawę oddychania. Rozszerzenie oskrzeli i dychawica, towarzyszące rozedmie płuc, mogą być złagodzone, lecz nigdy uleczone.

Do najskuteczniejszych i najczęściej używanych leków do wziewań należą sole i środki ściągające; środki odurzające działają wątpliwie, chociaż niekiedy okazują się chwilowo pomocnemi.

Jeżeli mamy na celu złagodzenie podrażnienia w oskrzelach, nie zaś usunięcie zwątlenia w ich błonie sluzowej, w takim razie chorzy znajdować się powinni bardzo blizko otworu przyrządu rozpylającego, by tym sposobem działać mogła para wodna; jeżeli zaś chodzi nam o działanie ściągające, w takim razie chorzy powinni siedzieć z daleka od przyrządu, by uniknąć właśnie zwątlenia błony sluzowej, jakie sprowadza para wodna.

Przy dozowaniu leków do wziewań zwracać należy uwagę na przyrząd, czy jest on parowym lub nie, to jest czy dany roztwór do rozpylenia zostaje rozcieńczanym parą wodną lub też nie. Przyrząd Siegla w ciągu kwadransa rozbija na pył około uncyi płynu, przyczem z kolbki wyparowywa się samej wody około 6 dr. Przy użyciu przyrządu parowego należy dawkę leku powiększyć o $1^3/_4$ razy, jak przy rozpylaniu innemi sposobami.

Z pomiędzy środków zalecanych do wziewań ważniejsze są następujące:

I. Adstringentia.

Acidum tannicum, 10 gr.—15 gr. na uncyę wody w krwotoku płucnym, w nieżycie połączonym z obfitem wydzielaniem i owrzodzeniem błony sluzowej, w lekkich stanach zapalnych; — 25—50 gr. na uncyę wody w dławcu, zgorzeli płuc, wodnej puchlinie stron głosowych. — Demarquay zaleca do wziewania rozpylony roztwór z 1 cz. tanniny w 50 cz. glyceryny i 100 cz. wody.

Alumen ustum, 1 skr. i więcej na uncyę wody w krwotoku płucnym. W połączeniu z makowcem działać ma bardzo dobrze w stanach zapalnych oskrzeli.

Arg. nitric. (w czasie wziewania należy całą twarz

pokryć maską, lub posmarować jakimkolwiek tłuszczem), ½—5 gr. na uncyę wody w zapaleniu gardła; — 3—10 gr. na drachmę wody w błonicy.

Cuprum sulphuricum i **Cupr. alumin.** 2—10 gr. na uncyę wody w zgorzeli płuc, zapaleniu gardła i krtani.

Ferrum sesquichlor. sol. jako środek ściągający ½—3 gr. na uncyę wody; — w celu powstrzymania krwawienia 2—10 gr. na uncyę. W lżejszych wypadkach **Tinct. Ferri pom.** skr. na 5 unc. wody.

Plubum aceticum, 5—20 gr. na uncyę wody.

Zincum sulphuricum, 5—20 gr. na uncyę wody w sluzotoku oskrzelowym u emfizematyków; — 1 skr. na ℔ wody w obfitym sluzotoku oskrzelowym u suchotników; 6 gr. na uncyę w nieżycie krtani i tchawicy.

2. Alterantia.

Solutio arsenicalis Fowleri, 10—20 kr. na uncyę wody w dychawicy nerwowej i u emfizematyków.

Sublimat, głównie w cierpieniach przymiotnych dróg oddechowych, 4 gr. na 2½ ℔ wody przy obecności lepieży; — 1 gr. na uncyę przy owrzodzeniach przymiotnych i stwardnieniach w tkance łącznej podsluzowej; — 3—12 gr. na ℔ wody w przymiotnem zapaleniu gardła.

3. Sole haloidalne.

Ammonium muriat, 1 dr. na 6 unc. w nieżycie oskrzeli, rozedmie płuc; — w miarę potrzeby można łączyć salmiak z ałunem, solą kuchenną.

Kalium bromatum, 5—10 gr. na uncyę wody w dławcu.

Kalium jodatum, skr.—½ dr. na uncyę w mocnem obrzmieniu towarzyszącem zapaleniu krtani.

Natrium chlorat., skr.—2 dr. na 16 unc. wody ułatwia wykrztuszanie i zmniejsza ilość plwociny, w miarę potrzeby można łączyć chlorek sody z tanniną.

4. Emollientia.

Oprócz odwarów z rozmaitych roślin klejkich należy tu jeszcze glyceryna w rozcieńczeniu z wodą,

guma arabska sama przez się lub w połączeniu z oliwą w postaci emulsyi; dalej ze względu na działanie zaliczyć tu jeszcze należy:

Aq. calcis, wyborny środek roztwarzający wysięki błonicowe w dławcu i błonicy.

Lithion carbonicum, 4 gr. na uncyę wody, używane w tym samym celu.

5. Balsamica, Empyreumatica i Aetherea oleosa.

Aq. asae foetid. comp.
Aq. castorei Rademacheri.
Aq. flor aurant.
Aq. foetid antihysterica.
Aq. menth. crisp.
Aq. picea, wyborny środek przeciw gnilny w sluzotoku oskrzelowym i suchotach płucnych, połączonych z obfitem odpluwaniem cuchnącej plwociny.

Kreosotum solutum, 3 kr.—skr. na 16 unc. wody.

Ol. terebinthinae 1 kr. **Ol. cadini** 2 kr. na uncyę wody w przewlekłym nieżycie oskrzeli; podobnież także działa **Infus turion. pini** z 2 unc. na 2 ℔ płynu.

6. Narcotica.

Aq. amygd. amar. 2—15—20 gr. na uncyę wody w celu złagodzenia podrażnienia w drogach oddechowych.

Extr. Conii macul, ½—3 gr. na uncyę wody z kilka kroplami wyskoku w hyperesteryi nerwów trójdzielnych lub błędnych.

Extr. Opii, 1 gr. na uncyę wody, lub $^1/_{12}$—½ gr. Morphii acetici na 1 unc.

Extr. Stramonii, ½ gr. na unc. wody.

Tct. Cannabis indicae, 1—5 kr. na 1 unc. wody.

Tct. Conii, 1—5 kr. na uncyę wody.

Wykaz środków lekarskich

używanych do kąpieli leczniczych (balnea medicata).

Pod względem stopnia ciepłoty odróżniają się:

Kąpiele zimne mające do $+ 15^0$ R.
Kąpiele chłodne „ od $+ 16^0 — 22^0$ R.
Kąpiele letnie „ „ $+ 23^0 — 27^0$ R.
Kąpiele ciepłe „ „ $+ 28^0 — 32^0$ R.
Kąpiele gorące „ więcej jak $+ 32^0$ R.

Pod względem składu chemicznego odróżniają się:

Kąpiele aromatyczne, które przyrządzają się albo przez dodanie do kąpieli naparu przyrządzonego z ziół lub korzeni aromatycznych, albo przez dodanie odpowiedniego wyskoku aromatycznego; najczęściej używają się w tym celu kwiaty **rumianku**, z których dla osoby dorosłej bierze się na całą kąpiel 1—2 ℔, dla dziecka ½—1 ℔, na kąpiel na nogi 4—8 łutów. Z **ziół aromatycznych** należy brać połowę z powyższych ilości. Z korzeni **tatarakowych** bierze się na całą kąpiel dla osoby dorosłej ½—2 ℔, dla dziecka ½—1 ℔. W podobny sposób przyrządzają się także kąpiele z kwiatów bzowych, mięty, majeranku, liści orzecha włoskiego, jałowcu itp. — Do kąpieli wyskokowo-aromatycznych zwykle używa się pośledniejszych gatunków *Aquae Coloniensis*, *Spirutus Calami*, *Spir. Mastiches*, *Spiritus Serpylli* itp., dla osoby dorosłej w ilości 2—4 unc., dla dziecka w ilości 1—2 unc.; niekiedy oprócz wyskoku aromatycznego dodaje się jeszcze w równej ilości wyskok mydlany.

Kąpiele z gorczycy, na całą kąpiel 1½—4 unc. gorczycy grubo potłuczonej; na kąpiel miejscową 2—4 uncyj. — na całą kąpiel więcej potrzeba.

Kąpiele igliwiowe, na całą kąpiel dla osoby dorosłej dodaje ½—1 ℔ zwyczajnego wyciągu przyrządzanego w zakładach do kąpieli igliwiowych; jedna flaszka przyrządzanego w niektórych aptekach *Extr. Pini silvestris* wystarcza na dwie kąpiele.

Kąpiele jodowe, na całą kąpiel 2—4 unc. jodku potasu, na kąpiel miejscową 1—2 dr. na kwartę wody.

Kąpiele klejowe, 1—2 ℔ kleju rozpuszcza się w wodzie wrzącej i dodaje się do całkowitej kąpieli.

Kąpiele z kwasów mineralnych, 2—4 unc. kwasu azotnego, solnego, lub siarczanego na całą kąpiel; ½—1 unc. na kąpiel na nogi.

Kąpiele ługowe przyrządzają się przez dodanie odwaru z popiołu bukowego (rachując 2 łyżek popiołu na kwartę wody kąpielanej), lub przez dodanie węglanu potażu nieoczyszczonego (1½—3 unc. na kąpiel dla dorosłego, połowę z tego dla dziecka), lub potażu gryzącego suchego (6 dr.—1½ unc. na kąpiel ogólną), lub wreszcie węglanu sody (2—3 unc.).

Kąpiele z ługów pokrystalicznych, w tym celu używa się głównie ług Ciechociński, Solecki, Kreutznachski itp. W ogóle na całą kąpiel dla dorosłego bierze się kwarta ługu lub 2 ℔ suchej soli (dla dziecka połowę tego).

Kąpiele morskie, 2—6 ℔ soli morskiej lub soli kuchennej na całą kąpiel (dla dzieci ½—2 ℔).

Kąpiele mydlane z mydła zwyczajnego, szarego lub aromatycznego, ½—1 ℔ na kąpiel); niekiedy z wyskoku mydlanego w ilości 1—2 unc. na kąpiel.

Kąpiele mrówczane, 1—2 ℔ mrówek tłucze się i nalewa kilkoma kwartami wody wrzącej; napar odcedzony dodaje się do kąpieli.

Kąpiele z nóżek cielęcych, 4—6 nóżek gotuje się w garncu wody przez 4 godz. i odwar ztąd otrzymany dodaje się do kąpieli; zawierają tylko w sobie klej zwierzęcy i nieco tłuszczu.

Kąpiele otrębiane, 1—3 ℔ otrąb pszennych gotuje się w woreczku w 4—6 kwartach wody i odwar ztąd otrzymany dodaje się do kąpieli; dla dziecka bierze się tylko ½—1½ ℔ otrąb.

Kąpiele parowe wyskokowe, parę wywiązującą się z gotującego się wyskoku za pomocą dość długiej rurki kauczukowej doprowadza się pod ceratę, którą okryty jest chory.

Kąpiele ściągające, odwar z 1 ℔ kory dębowej na całą kąpiel.

Kąpiele siarczane przyrządzają się z wielosiarku wapnia (1—2 unc. z takim samym dodatkiem kwasu solnego), lub z wielosiarku potasu (1—2 unc. z dodatkiem 2 dr.—½ unc. kwasu siarczanego). Często do takich kąpieli, szczególniej przyrządzanych z kwasami, dla złagodzenia drażniącego ich działania, dodaje się

jeszcze ½ ℔ kleju. — *Boules Barègiennes* przyrządzają się z 8 cz. Calcii sulphurati, 2 cz. Natrii chlorati, 1—1½ Extr. saponariae, z której to mięszaniny na całą kąpiel bierze się 6 dr. i taką samą ilość kleju roślinnego. *Natrum subsulphurosum* daje się także z korzyścią użyć na kąpiele siarczane (t. j. na takie, w których chodzi nam o siarkę nie zaś o siarkowodór), na całą kąpiel bierze się 1—2 unc. tego przetworu i w czasie znajdowania się już chorego w kąpieli dodaje się do niej ½—1 unc. octu.

Kąpiele słodowe, 4—6 ℔ grubo sproszkowanego słodu gotuje się przez pół godziny w 4—8 kwartach wody i odwar przecedzony dodaje się do kąpieli; zwykle jeszcze do takich kąpieli dodawanym bywa także napar przyrządzony z 2—4 unc. korzeni tatarakowych.

Kąpiele sublimatowe, 1—2 dr. sublimatu na całą kąpiel; 10—20 gran. na kąpiel miejscową (na ręce lub nogi).

Kąpiele żeleziste, najwłaściwiej jest przyrządzać je z siarczanu żelaza (½—1 unc. na kąpiel dla osoby dorosłej; 1—2 dr. dla dziecka). Dawniej używany w tym celu winian potażowo-żelizisty, w postaci tak zwanych *Globuli martiales*, jest mniej właściwym i do tego droższym.

Wykaz środków lekarskich

wchodzących w skład czopków i wieńców (suppositorium, pessarium).

Rzeczone formy lekarstw przyrządzają się z masła kakaowego i oliwy (1 dr. na 3¼ dr.), z której to mięszaniny otrzymuje się massa w zwyczajnej ciepłocie dosyć twarda, w wyższej zaś bardzo szybko topniejąca. Oprócz makowca i morfiny bardzo wiele innych leków znajduje na tej drodze zastosowanie, w celu osiągnięcia tak miejscowego jak i ogólnego ich działania.

Makowiec posiada tę własność, że nieraz działa z daleko większem natężeniem wtedy, gdy będzie zastosowanym na odbytnicę, aniżeli gdy będzie wprowa-

dzonym do żołądka. Środki przeczyszczające użyte w postaci czopków działają nieraz bardzo dobroczynnie, szczególniej zaś wtedy, gdy chory nie znosi żadnych środków przeczyszczających.

Suppositoria.

Acetas cupri (w krwotok. hemoroidalnych)	gr. 2
Aloe cum sapone	gr. 1
Belladonna (*Extr.*)	gr. ½—2
Elaterium	gr. ½
Ergotinum (*in oleo Olivar.*)	gtt. 2
Gummi Gut.	gr. 5
Hyosciam. (*Extr.*)	gr. 5
Hydrarg. (ungt.; przeciwko askaridom) .	gr. 6
Morphium (*sulph.* i *muriat.*)	gr. ¼—2
Opium	gr. 2
Podophylinum	gr. 1
Santoninum	gr. 5
Sapo	gr. 5
Sulphas Ferri	gr. 2
Tanninum	gr. 5

Pessaria.

Alumen (*adstringens*)	gr. 15
Atropinum (*sedativum*)	gr. 1/20
Bismuthum oxydum	gr. 15
Ferrum sulphuricum (*haemostaticum*) . .	gr. 5
Hydrarg (*ungti; alterans i resolvens*) . . .	gr. 10—30
Morphium sulphur. (*sedativum*)	gr. ½—2
Opium	gr. 2
Plumbum jodatum	gr. 5

Środki odwietrzające (desinfecantia).

Chlor. W celu odwietrzenia tym gazem stawia się przetwory wywiązujące chlor w płaskich naczyniach na miejscach wysokich, zwracając przytem uwagę, ażeby wywiązywanie nie było zbyt obfitem i nieszkodziło zdrowiu osób obecnych.

Najłatwiej daje się to zrobić mięszając rozcieńczony kwas siarczany z pewną ilością soli kuchennej i tlennikiem manganu.

Można także otrzymywać chlor polewając 3 cz. soli kuchennej 1ną cz. stężonego kwasu siarczanego, lub też polewając tlennik manganu rozcieńczonym kwasem solnym. Nakoniec podchloron wapna wystawiony na działanie powietrza wywiązuje także z siebie chlor, które to wywiązywanie można uczynić daleko jeszcze obfitszem przez dodanie do niego niewielkiej ilości rozcieńczonego kwasu siarczanego.

Chlornik żelaza, roztwór 1 cz. na 10 cz. wody, niszczy bardzo łatwo cuchnące wyziewy.

Glina i ziemia spulchniona, pochłonywa rozmaite gazy.

Jod, albo daje się mu ulotniać w zwyczajnej ciepłocie, lub też, dla obfitszego ulatniania się, umiarkowanie się go ogrzewa; bardzo szacowny środek odwietrzający.

Kwas azotowy i azotny przez polewanie saletry kwasem siarczanym.

Kwas karbolowy, niezmiernie dogodny i pewny środek odwietrzający. 2—3 kr. dodane do znacznej nawet ilości świeżo oddanego moczu zapobiega na kilka tygodni jego rozkładowi.

Kwas siarkowy, przez palenie siarki w przystępie powietrza.

Nadmanganian potażu, bardzo ważny środek odwietrzający, stanowi główną składową część płynu odwietrzającego **Condy**'ego. Roztwór tej soli (1—10 gr. na uncyę wody) daje się z korzyścią zastosować na rany ropiące.

Ozon, działa bardzo szybko na ciała organiczne podpadające rozkładowi; otrzymuje się przez wystawienie na działanie powietrza mięszaniny złożonej z 2 cz. nadmanganianu potażu i 3 cz. stężonego kwasu siarczanego.

Płyn odwietrzający Ledoyen'a jest roztworem azotanu ołowiu w wodzie (dr. na unc.), posiada wspólną własność z innemi solami metalicznemi pochłonywania siarkowodoru.

Podchloron cynku (płyn odwietrzający Bernetta) i **Podchloron sody**, działają przez swój chlor.

Proszek odwietrzający Thompsona, składa się z 6 cz. gipsu, 2 cz. świeżo wypalonego wapna, 2 cz. węgli i 1 cz. soli kuchennej. Mięszanina ta wywiązuje ciągle chlor. Z powodu niskiej swej ceny jest bardzo właściwym środkiem odwietrzającym.

Siarczan żelaza, pochłonywa siarkowodór.

Wapno niegaszone, pochłonywa bardzo wiele gazów; w salach przepełnionych choremi rozstawia się w płaskich naczyniach.

Węgiel drzewny i **kamienny**, są powszechnie znanemi środkami odwietrzającemi.

Wysoka ciepłota, bardzo właściwa dla odwietrzania ubrania i pościeli pozostających po zmarłych na choroby zaraźliwe.

Za ogólne prawidła odwietrzania można przyjąć następujące:

1. Sale chorych powinny być należycie przewietrzane, bez względu na temperaturę zewnętrzną.
2. Dla szybkiego zniszczenia cuchnących i szkodliwych wyziewów: chlor.
3. Dla zupełnego odwietrzenia: ozon.
4. Gdzie tego ostatniego niedostaje: jod.
3. Dla zupełnego zniszczenia woni w ciałach płynnych lub na wpółpłynnych, które przeszły w rozkład: jod.
6. Dla odwietrzenia ciał stałych nie podlegających zniszczeniu; chlornik cynku, siarczan cynku, kwas karbolowy, popiół drzewny.
7. Dla odwietrzenia ubrania, pościeli i t. p.: ciepło 100° C.

Krótkie wskazówki postępowania przy badaniu moczu.

Dla dokładnego rozpoznania bardzo wielu chorób, zwłaszcza chorób nerek i dróg moczowych, jest rzeczą niezbędną badanie moczu. Z tego też powodu znajomość własności fizycznych i chemicznych tej cieczy, tak w stanie prawidłowym jak i patologicznym, stała

się koniecznością dla każdego lekarza. Nie zawsze jednak dokładny rozbiór chemiczny, z powodu braku czasu i niedostateczności odpowiednich środków, jest możliwy, i ograniczać się wtedy trzeba na badaniu jakościowem moczu, na wykazaniu obecności lub nieobecności w nim pewnych ciał, i na przybliżonem oznaczeniu ich ilości. Badanie takie, które często jest wystarczające, nie wymaga ze strony lekarza obszernych wiadomości chemicznych, i winno się odbywać według poniżej podanych wskazówek.

Własności fizyczne moczu.

Mocz prawidłowy świeżo oddany jest przezroczysty, jasno bursztynowego koloru, właściwego zapachu i gorzko słonego smaku. Ciężar gatunkowy jego chwieje się między 1,005 i 1,03, — średni jest 1,02. — Dla oznaczenia gęstości moczu najlepiej używać urometru Hellera, jako niewymagającego z powodu swej małej objętości, znacznej ilości moczu. Szklanna rurka tego urormetru jest rozdzieloną na 8 lub 9 stopni, z których każdy oznacza 0,007 stopni ciężaru gatunkowego, to jest jeśli przyjmiemy gęstość wody dystylowanej za 1, to każden następny stopień urometru (licząc od góry) będzie o 0,007 więcej oznaczał. — Tak więc pierwszy stopień znaczy 1,007, drugi 1,014, trzeci 1,021, czwarty 1,028 itd. czyli jak się przez skrócenie mówi, ciężar gatunkowy w pierwszym razie jest 7, w drugim 14, w trzecim 21 itd. — Prócz tego każdy stopień dzieli się jeszcze na 4 części, z których każda oznacza 0,0018. Przy badaniu ciężaru gatunkowego należy zwracać uwagę, żeby urometr nie przylegał do ścian naczynia, i należy odczytywać stopień odpowiadający płaszczyźnie moczu, a nie słupkowi moczu podnoszącemu się na rurce urometru. Według Trappa ciężar gatunkowy moczu może służyć do przybliżonego oznaczenia ilości części stałych w nim zawartych. W tym celu bada się urometrem gęstość moczu i mnoży dwie ostatnie cyfry dziesiętne przez 2. Jeśli np. ciężar gatunkowy wynosi 1,016, to w 1000 grammach znajduje się w przybliżeniu 32 grammy części stałych. — Oddziaływanie prawidłowego, świeżo oddanego moczu jest zwykle kwaśne, to jest, że mocz zabarwia papierek lakmusowy na czerwono. — Ilość oddawanego w ciągu doby mo-

czu jest bardzo zmienną, nawet u jednego i tegoż samego człowieka, i zależy od pory roku, pokarmów przyjmowanych, sposobu zajęcia i t. d. — Średnio wynosi według Becquerela u mężczyzn 1267, u kobiet 1371 gramm, — w ogóle chwieje się między 1000 i 2000 gramm.

Wyżej opisane własności fizyczne moczu ulegają licznym odmianom przy rozmaitych sprawach chorobowych.

Co się tyczy barwy moczu, to mocz bledszy od prawidłowego, prawie bezkolorowy, spotykamy u cierpiących na niedokrewność, blednicę, chorobę cukrową, choroby nerwowe i u rekonwalescentów. — Mocz taki zawiera mało barwików, mało mocznika i w ogóle części stałych (wyjątek stanowi choroba cukrowa). U zdrowych zdarza się tego rodzaju mocz po obfitem użyciu wody lub piwa (urina potus). Mocz ciemniejszy od prawidłowego może przechodzić rozmaite zabarwienia, od żółtego (czerwone, cisawe, zielone, brunatne) do czarnego. Gęstość takiego moczu jest wyższą, ilość części stałych w nim zawartych (mocznik, kwas moczowy, sole) większą. Mocz koloru ciemno-bursztynowego wskazuje na przyspieszoną zamianę materyi w ustroju, na cierpienie ostre gorączkowe, lub chroniczne z wywiązującem się charłactwem. Kolor czerwony moczu zależy od obecności barwiku krwi (haematoglobulin), zaś brunatno czerwony, zielony, prawie czarny, od barwików żółci (cholepyrrin, bilifein, biliverdin). Ciemne zabarwienie moczu może także pochodzić od użycia niektórych środków lekarskich, jak: rzewienia, senesu i t. d.

Zapach moczu nie przedstawia pod względem dyagnostycznym prawie żadnej ważności. Niektóre pokarmy, — szparagi, i środki lekarskie, — olejek terpentynowy, szafran, kubeby nadają moczowi woń właściwą. —

Ciężar gatunkowy moczu prawidłowego zależy przeważnie od mocznika i chlorku sodu, — w wypadkach chorobowych cukier i białko wpływają na powiększenie gęstości moczu. — W ogóle ciężar gatunkowy zwiększa się w chorobach ostrych zapalnych i w moczówce cukrowej, zmniejsza się w chorobach chronicznych, nerwowych i przy wodnicy. Kwaśne od-

działywanie moczu świeżo oddanego, staje się alkalicznem po niejakim czasie w skutku rozkładu mocznika i wytworzenia się węglanu ammonii. Mocz alkaliczny przywraca zabarwionemu na czerwono papierowi lakmusowemu pierwiastkowy kolor błękitny, zaś papier kurkumowy zabarwia brunatno. Przy obecności ropy w moczu, nadzwyczaj prędko rozkład mocznika następuje. — W niektórych stanach chorobowych mocz zupełnie świeżo oddany, oddziaływa alkalicznie z powodu zawartej w nim amonii, np. w chorobie Brighta, cholerze, durzycy, przy chorobach pęcherza moczowego.

Ilość moczu powiększa się przy moczówce cukrowej (jednoczesne zwiększenie ciężkości gatunkowej), chorobach nerwowych, zmniejszonym wyziewie skórnym i płucnym. -- zmniejsza się przy chorobach ostrych gorączkowych, w chorobie Brighta, cholerze, przy zwiększonym wyziewie skórnym i płucnym.

Sposób postępowania przy badaniu moczu.

Ilość moczu mającego być badanym, powinna wynosić najmniej 3—4 uncyi. — Najlepiej jest brać mocz oddany zaraz po rannem wstaniu (urina sanguinis), chociaż i mocz w nocy wypuszczony (urina chyli) może być użyty do badania. — Jeżeli mocz jest zebrany do flaszki, to należy ją odwrócić dnem do góry i pozostawić w takiem położeniu najmniej przez godzinę, a to w celu żeby części znajdujące się w zawieszeniu osiadły, i przylegly do końca korka, — części te mogą być zresztą zebrane za pomocą szklannej pipetki i z dna naczynia. — Przed zamąceniem płynu trzeba zwrócić uwagę na następujące szczegóły, które dostrzedz się dają gołem okiem: barwę moczu, stopień przezroczystości, charakter osadu, który może być pływający, płatkowy i skąpy, albo gęsty, ciężki i obfity, jasnego lub ciemnego koloru. Z takiego powierzchownego obejrzenia, często można wnosić o składzie moczu. — Następnie wyjmujemy ostróżnie korek, na którym znajduje się cząstka osadu z płynem zmięszana, w ilości dostatecznej do badania drobnowidzem. Płyn i osad przenoszą się na szkiełko przedmiotowe za pomocą lekkiego dotknięcia korkiem, i zaraz poddają badaniu mikroskopowemu. — Potem przystępujemy do badania reszty moczu, który zlewamy do cylindra szklannego.

Zwracamy uwagę na zapach, czy takowy jest prawidłowy, amoniakalny itd., na oddziaływanie (kwaśne, obojętne, alkaliczne) i badamy ciężar gatunkowy. — Następnie przechodziemy do badania moczu drogą chemiczną.

Części składowe moczu prawidłowego.

Głównemi częściami składowemi moczu prawidłowego są produkty zawierające azot, powstałe przy sprawie zamiany materyi, — mianowicie z ciał organicznych: mocznik, kwas moczowy, kwas hipurowy, kreatina, barwiki moczu, pierwiastki wyciągowe, śluz — z nieorganicznych: woda, chlorki, fosforany i siarkany potażu, sody, amoniaku, wapna i magnezii, a także ślady żelaza i kwasu krzemowego. — Z pomiędzy gazów: kwas węglowy, azot i kwasoród.

Mocznik jest głównym składnikiem moczu, — ilość jego wynosi 15—25 na 1000, a zatem na dobę dorosły człowiek wydziela go 30 — 45 grammów. Mocznik otrzymuje się przez parowanie małej ilości moczu w kąpieli wodnej do gęstości syropu, pozostałość wyciąga się kilkakrotnie wyskokiem, który następnie odparowywa się do suchości. Otrzymany tym sposobem nieczysty mocznik, rozpuszczamy w małej ilości wody i zakwaszamy kwasem azotnym lub szczawiowym. Powstałe kryształki są azotanem (rombowe ośmiościany) lub szczawianem (białe tabliczki sześciokątne) mocznika. Przy bardzo małej ilości mocznika należy obserwować krystalizacyę pod drobnowidzem w ten sposób, iż do kropli roztworu mocznika, znajdującej się na szkiełku przedmiotowem, dodajemy parę kropli kwasu azotnego lub roztworu kwasu szczawiowego. Ilość mocznika zwiększa się w moczu we wszystkich chorobach ostrych zapalnych, szczególniej przy cierpieniach ostrych mózgu, przy gośćcu, — zmniejsza się w chorobach chronicznych przy upośledzonej odnowie ustroju, w cierpieniach nerwowych, w chorobach nerek i mlecza pacierzowego. W początku durzycy ilość mocznika zwiększa się, następnie zaś zmniejsza, w zapaleniu opon mózgowych stopniowo się zwiększa, nie ulegając zmniejszeniu w dalszym przebiegu choroby. Okoliczność ta może służyć do rozróżnienia dwóch tych spraw chorobowych.

Kwas moczowy. Z powodu swej trudnej rozpuszczalności w wodzie, utrzymuje się w roztworze jedynie w skutku obecności innych składników moczu, mianowicie potażu, sody i wapna. Dla wydzielenia kwasu moczowego z moczu, dodaje się skrupuł lub pół drachmy kwasu solnego do kilku uncyi moczu, i odstawia na 24 godzin. Po tym przeciągu czasu cała ilość kwasu moczowego osiada na dnie i na ścianach naczynia w kształcie gołem okiem widzialnych ziarn, przedstawiających pod drobnowidzem rozmaite formy krystaliczne, — jako to: tablice rombowe z zaokrąglonemi kątami, kształt osełek pojedynczo lub w grupach leżących, pęczki długich i wązkich kryształów połączonych podstawami itd. — Kryształy te są zabarwione po większej części żółto, żółto czerwono i czerwono brunatno. Dla upewnienia się iż otrzymany osad jest rzeczywiście kwasem moczowym, dodajemy na parowniczce porcelanowej do $^1/_2$ lub 1 grana tego osadu, parę kropel kwasu azotnego, i odparowujemy powoli do sucha, powstały zaś proszek czerwony zwilżamy amonią gryzącą lub potażem gryzącym. W pierwszym razie massa przybiera kolor jasno purpurowy, w drugim zaś piękny fioletowy (próba murexydowa). — Zasadzając się na łatwej rozpuszczalności kwasu moczowego w alkaliach i nierozpuszczalności w kwasach, można badane kryształki rozpuścić pod drobnowidzem w paru kroplach ługu gryzącego i osadzić napowrót kroplą kwasu solnego. Ilość wydzielanego z moczem kwasu moczowego wynosi w ciągu doby od 0,2 do 1 gramma. Ilość kwasu moczowego w moczu zwiększa się przy zaburzeniach trawienia, w chorobach gorączkowych, mianowicie przy zapaleniu organów oddechowych, przy zakłuceniu w obiegu krwi, przy ostrym gośćcu, — zmniejsza się zaś w tych samych wypadkach jak mocznik.

Barwikiem moczu prawidłowego jest wykryty przez Harleya Urohaematin, zawierający w swym składzie, azot i żelazo. Rozróżniają barwik brunatny moczu (urofein), żółty (uroxantin), czerwony (uroerytrin), i niebieski (uroglaaucin).

Woda. Na 1000 części moczu znajduje się 960—980 części wody. Ilość wody oznacza się wystawiając daną

ilość moczu na działanie temperatury 100° przez tak długi czas, dopóki ciecz nie przestanie tracić na wadze. Pozostałe 40—20 części są składnikami stałemi moczu, z których nie wszystkie są w wodzie rozpuszczalne, a tylko przez wzajemne na siebie działanie w rozpuszczeniu się utrzymują.

Chlorki znajdują się w moczu prawie wyłącznie jako chlorek sodu. Ilość oddzielanego na dobę chlorku sodu przez zdrowego człowieka wynosi 15 grammów. W celu jakościowego wykrycia chlorków i oznaczenia w przybliżeniu ich ilości, zakwaszamy badany mocz kilkoma kroplami kwasu azotnego (dla rozpuszczenia mogącego się utworzyć osadu fosforanu srebra) i dodajemy kroplami roztwór azotanu srebra. W razie prawidłowej ilości chlorków, każda kropla azotanu srebra tworzy twarogowy osad, w razie zaś zmniejszenia ilości chlorków powstaje tylko mleczne zmętnienie. Z objętości i zbitości utworzonego osadu chlorku srebra, można wnioskować o ilości zawartych chlorków w moczu. Ilość ta zmniejsza się w chorobach ostrych, połączonych z obfitemi wypocinami, jako to: w zapaleniu płuc, opłucnej, otrzewnej, osierdzia, zapaleniu opon mózgowych, ostrej gruźlicy, także w chorobach nerwowych, w zapaleniu mózgu, w durzycy, w zimnicy chronicznej. — Zmniejszanie i zwiększanie ilości chlorków ma ważne znaczenie przy rokowaniu w chorobach ostrych, szczególnie w durzycy i zapaleniu płuc, w których na szczycie choroby chlorki w moczu nikną, a przynajmniej zchodzą do minimum, przy szczęśliwym zaś zwrocie choroby, ilość ich zwiększa się i stopniowo dochodzi do normy.

Fosforany znajdują się w moczu jako fosforan sody kwaśny, i jako fosforan wapna i magnezyi zasadowy. Dla wykrycia fosforanów dodajemy do moczu z odczynem kwaśnym, amonię w nadmiarze, która nam osadzi fosforan wapna i fosforan magnezyi, ostatni jako fosforan potrójny. — Pozostały jeszcze w roztworze, po dodaniu amonii, kwas fosforny, wydziela się przez dodanie po zakwaszeniu moczu kwasem octowym, chlorku żelaza, który utworzy żółto białawy osad fosforanu żelaza. Ilość fosforanów na dobę moczem w stanie prawidłowym oddzielanych, wynosi od 3—5 grammów. — Fosforany oddzielają się w większej ilości

przy processach zapalnych, zwłaszcza przy ostrych cierpieniach mózgu i mlecza pacierzowego, przy ostrym gośćcu; w mniejszej zaś — w cierpieniach nerwowych, chronicznych cierpieniach mlecza pacierzowego, w chorobach nerek.

Siarczany. Kwas siarczany znajduje się w moczu zawsze jako siarczan sody i siarczan magnezyi. — Wykrywamy obecność kwasu siarczanego przez dodanie do moczu zakwaszonego kwasem solnym, roczynu chlorku baru, który utworzy biały osad siarczanu baryty. W stanie prawidłowym odchodzi moczem na dobę 1,5 — 2,5 grammów siarczanów. Ilość siarczanów w moczu zwiększa się w chorobach ostrych zapalnych i przy podniesionej odnowie w ustroju, zmniejsza przy niedokrewności i w razach, w których odnowa w organizmie jest upośledzoną.

Części składowe w moczu nieprawidłowym napotykane.

Białko. Śledzenie moczu na białko bywa najczęściej przedsiębrane. — Wykrywa się je dwojakim sposobem, albo przez gotowanie, lub też na zimno, za pomocą kwasu azotnego. W pierwszym razie małą ilość moczu zakwaszamy w rurce pobierczej paru kroplami kwasu azotnego, i ogrzewamy nad lampką spirytusową do zagotowania. W razie obecności białka, powstaje w górnych warstwach biało-szarawe zmętnienie, które rozchodzi się następnie i na dolne warstwy płynu. Zmętnienie to po niejakim czasie osadza się na dnie rurki, w kształcie biało-szarawych strzępków. W moczu oddziaływającym obojętnie, który wcale białka nie zawiera, może w skutku zagotowania powstać zmętnienie i osad, pochodzące od fosforanów ziem alkalicznych. Żeby przekonać się czy męt ten od białka, czy też od fosforanów pochodzi, dosyć jest dodać parę kropli kwasu octowego lub solnego, które w razie pochodzenia osadu od fosforanów, natychmiast je rozpuszczą i mocz wyjaśnią.

Drugi sposób polega na ostrożnem i powolnem wlewaniu kwasu azotnego, do naczynia mocz w sobie mieszczącego w ten sposób, żeby kwas ściekał po ściankach o ile można przechylonego naczynia, nie mięszając się z moczem, i żeby utworzył jakoą gatun-

kowo cięższy, spodnią warstwę w naczyniu. W razie obecności białka powstaje w miejscu zetknięcia powierzchni dolnej moczu z górną kwasu azotnego, warstwa biała ostro odgraniczona. — Przy wielkiej ilości białka warstwa ta przedstawia się zbitą, twarogowatą, ciężką i prędko opada na spód naczynia, — przy małej ilości jest na wpół przezroczystą, lekką, jakby opalizującą. I przy tym sposobie badania moczu na białko, może się zdarzyć, iż mocz nie zawierający wcale białka, ścina się i tworzy warstwę szarawą, do białka podobną. Warstwa ta składa się z moczanów sodowych, rozpuszczających się bardzo łatwo przy ogrzaniu takiego moczu, lub przy dodaniu większej ilości kwasu azotnego. W razie obecności w danym moczu i białka i moczanów, tworzą się za dodaniem kwasu azotnego dwie warstwy, z których dolna ostro odgraniczona i biała, będzie utworzoną przez białko, wierzchnia zaś szara, nie tak zbita, w górze w kształcie obłoczku unosząca się, — przez moczany. Z tego się pokazuje iż dla oznaczenia z całą pewnością obecności białka, zawsze trzeba badać mętność powstałą przez zagotowanie, — kwasem, powstałą zaś za dodaniem kwasu — przez zagotowanie.

Żeby oznaczyć ilość zawartego w moczu białka, należy wziąć 100 części moczu, zakwasić kilku kroplami kwasu octowego, gotować aż do zupełnego ścięcia się białka, i następnie po ostudzeniu przefiltrować przez odtarowane filtro. Po odcedzeniu płynu i wysuszeniu filtra, ważymy je wraz z znajdującem się na niem białkiem, a odtrącając wiadomą tarę od obecnej wagi filtra, otrzymujemy procent zawartego w moczu białka. Białko napotyka się w moczu w następujących chorobach: przy przekrwieniu nerek, nieżycie nerek, chorobie Brighta, zapaleniu nerek, przy kamieniach i nowotworach nerek, — następnie odkrywa się białko w moczu, zawierającym z jakiegokolwiek powodu krew lub ropę, — dalej w wielu chorobach gorączkowych, jak to w gorączce przerywanej i powrotnej, w durzycy, złośliwej zimnicy, także w ostrych wysypkach skórnych (płonica, odra, ospa), — chorobach narzędzi oddechowych (zapalenie płuc, rozedma płuc i t. d.), przy zboczeniach w krążeniu krwi, przy wa-

dach serca, nakoniec w wodnicy, blednicy, niedokrewności, gnilcu.

Cukier napotykany w moczu należy do gatunku cukru gronowego, wyśledzić go można następującemi sposobami.

Próba miedzianna Trommera zasadza się na własności cukru, redukowania w roztworach alkalicznych soli tlennika miedzi, na czerwony tlenek miedzi, lub żółty wodan tlenku miedzi. Do rurki probierczej wlewa się niewielką ilość moczu pozbawionego poprzednio białka, i dodaje parę kropli średnio skoncentrowanego roczynu siarczanu miedzi, dalej zaś taką ilość ługu potażowego lub sodowego (1 część na 2 cz. wody), żeby mięszanina przybrała kolor błękitny. Następnie płyn cały ogrzewa się nad lampką spirytusową prawie do zagotowania. Jeżeli w moczu znajduje się cukier, to w górnych warstwach płynu powstaje męt żółto-czerwonego koloru (wodan tlenku miedzi), przechodzący w kolor ciemno czerwony (tlenek miedzi), który osiada na spodzie rurki.

Próba bizmutowa Boettgera polega na redukcyi białego tlennika bizmutu na czarny tlenek, wykonywa się ją w następujący sposób. Do 3 drachm moczu dodaje się równa co do objętości ilość roztworu węglanu potażu (1 część na 3 wody), następnie kilka gran azotanu bizmutu, i massę zagotowywa się. W razie obecności cukru w badanym moczu, osiada na dnie rurki probierczej tlenek bizmutu czarno-szarego koloru. Przy tym sposobie badania, mocz winien być również uprzednio pozbawiony białka. Żadna z części składowych moczu nieposiada własności redukowania tlennika bizmutu, dla tego też próba ta, jeśli się powiedzie, jest pewnym dowodem obecności cukru w badanym moczu.

Próba alkaliczna Hellera polega na zmięszaniu równych części moczu i ługu potażowego lub sodowego (1 na 3 części wody) i ogrzewaniu do zagotowania. Stosownie do ilości cukru zawartego w moczu, płyn przybiera kolor jasno-żółty, żółto-brunatny, lub ciemno-brunatny, wywiązując przytem właściwy do spalonego cukru podobny zapach. W razie obecności tylko małej ilości cukru, należy ogrzewać wy-

łącznie górną część rurki, przy czem ściemnieją wyższe warstwy płynu, dolne zaś barwy nie zmienią.

Przy znacznej ilości cukru zawartego w moczu, można go otrzymać w stanie krystalicznym, odparowując w kąpieli wodnej mocz do gęstości syropu, z którego cukier gronowy powoli wydziela się w kupkach brodawkowatych, koloru żółtawego.

W moczu znajduje się czasem ciało nazwane przez Boedeckera Alcaptonem, posiadające równie jak cukier własność redukowania soli tlennika miedzi. Alcapton jednakże nie redukuje soli tlennika bizmutu, należy więc dla uniknienia pomyłki badać mocz obydwoma sposobami. Oprócz moczówki cukrowej spotykamy małe ilości cukru w durzycy, zapaleniu płuc, a także w moczu kobiet ciężarnych, położnic i mamek.

Żółć. Przy zboczeniach czynności wątroby i przy mechanicznem zatrzymaniu wydzielanej żółci, mocz może zawierać barwiki (bilifein, cholepyrrin, biliverdin) i kwasy (taurochlorowy i glycocholowy) żołciowe. Obecność barwików żółci w moczu poznaje się już po jego ciemnej barwie, po zabarwieniu na kolor żółty zanurzonego weń białego papieru lub płótna, a także po łatwem tworzeniu żółtej piany przy kłuceniu. Żeby wykazać obecność barwików żółci, miesza się 2 drachmy moczu z 1 drachmą kwasu solnego dymiącego, — biliwerdin zabarwi mięszaninę pięknym szmaragdowym kolorem, — następnie wlewa się ostrożnie po ścianach kieliszka kwas azotny dymiący w ten sposób, żeby się płyny nie zmięszały, i żeby kwas azotny zajął spodnią warstwę. W razie obecności cholepyrrinu lub bilifeinu, w miejscu zetknięcia się powierzchni płynów powstaje piękna obrączka zielona, unosząca się do góry i okazująca następnie na swym dolnym brzegu najprzód błękitne, pod niem fioletowe, a nakoniec czerwone i brunatno-żółte zabarwienie. Obecność kwasów żółciowych w moczu poznaje się po zabarwieniu wyciągu wyskokowego moczu, do którego dodano rozczynu cukru i zgęszczonego kwasu siarczanego, kolorem purpurowym.

Osady.

Moczan sody i moczan amonii. Pierwszy przedstawia się w postaci różowo zabarwionego, bez-

kształtnego osadu, w którym przy znacznem powiększeniu dają się widzieć ziarenka przylegające do siebie, i tworzące jakby sznureczki lub ciemne massy. — Moczan sody jest najczęstszym z osadów moczowych. Moczan amonii okazuje się jako ciemne kule z jednym lub więcej wyrostkami kolczastemi, — wyrostki te zdają się być utworzone przez kwas moczowy. Moczany rozpuszczają się bardzo łatwo w gorącej wodzie, z której po ostudzeniu napowrót osiadają. Kwas solny rozpuszcza je oswobadzając kwas moczowy. — Z próbą murexydową zachowują się jak kwas moczowy.

Fosforan amonii i magnezyi — fosforan potrójny, — tworzy osad zsiadły, biały, nie znikający przy ogrzewaniu moczu. Pod drobnowidzem przedstawia bezbarwne, przezroczyste, trzyścienne pryzmy, zwykle dosyć wielkie, kształtem swym formę trumny przypominające. Niekiedy można je widzieć gwiazdowatemi, co ma miejsce w tych razach, gdy kilka małych pryzm jest z sobą połączonych, — albo w postaci rozety, gdy kryształki są iglaste i znajdują się w wielkiej ilości. Kwas octowy rozpuszcza je, z rozczynu zaś takiego mogą być strącone przez węglany alkaiiczne. Próba ta rozróżnia fosforany od szczawianów, które w kwasie octowym są nierozpuszczalne.

Kwas moczowy tworzy osad ziarnisty koloru żółto-czerwonego, przedstawiający pod drobnowidzem wyżej już opisane formy krystaliczne.

Szczawian wapna tworzy bezbarwne, przezroczyste, mocno światło łamiące kryształy ośmiościenne, formą swą kształt koperty przypominające, — rzadko natrafiają się kryształy dwunastościenne. — Kwasy mineralne zgęszczone rozpuszczają szczawiany z burzeniem, kwas octowy na nie nie działa.

Krew. Mocz zawierający krew jest koloru jasno lub ciemno czerwonego, stosownie do ilości zawartej w nim krwi, i tworzy po niejakim czasie osad brudno-czerwony. Osad ten badany pod drobnowidzem okazuje obecność ciałek krwi. Ciałka krwi przedstawiają się jako małe, okrągłe, spłaszczone talerzyki, lekko żółtego koloru, nawpół przezroczyste, z obydwóch stron wklęsłe, bez jąder i ziarna. Ciałka krwi nasiąkłe wodą, przedstawiają się blademi, zupełnie kulistemi, rozpadające się zaś — pościąganemi, pokur-

czonemi, z brzegami pokarbowanemi. Białe ciałka krwi są większe i posiadają jądra. Drogą chemiczną najlepiej jest dochodzić obecności krwi za pomocą próby na hematynę. W tym celu miesza się mocz z trochą ługu potażowego i zagotowywa. Mocz przybiera przytem kolor zielonawy, a po dłuższem gotowaniu osiadają fosforany ziemne, wraz z hematyną, tworząc czerwonawy osad.

Śluz i nabłonek tworzą w moczu lekki, pływający, biało-szarawy osad. — Potaż gryzący rozpuszcza ciałka śluzowe i zamienia je na kleisty płyn. — Nabłonek może być brukowy, stożkowy lub migawkowy, stosownie do tego czy pochodzi z cewki moczowej, pęcherza moczowego, moczowodów, nerek lub części płciowych żeńskich.

Ropa. Mocz w którym ropa się zawiera jest mętny, posiada kolor mleczny, a po odstaniu tworzy osad koloru szarego. Osad ten formuje warstwę bladą, równą, łatwo z płynem przy kłuceniu mieszającą się. Pod drobnowidzem ciałka ropy przedstawiają się jako okrągłe, blade, większe od ciałek krwi, drobno ziarniste pęcherzyki, posiadające jedno lub więcej jąder, często niewyraźnych, lecz jasno występujących za dodaniem kwasu octowego. — Drogą chemiczną wykrywa się obecność ropy, przez dodanie do osadu z nad którego mocz został zlany, małej ilości nasyconego roztworu ługu potażowego, i mieszając szklanną pałeczką. W razie obecności ropy płyn zamieni się na jedną massę galaretowatą, na wpół przezroczystą.

Wałeczki włóknikowe pochodzą z rurek moczowych nerek. — Spotykają się w moczu przy cierpieniach chronicznych nerek, także przy ostrem zapaleniu tych organów. — Zawierają one albo sam nabłonek tylko, — albo ciałka krwi, ropę i kulki tłuszczowe.

Synoptyczne zestawienie

fizykalnych objawów serca w zastosowaniu do Dyagnostyki chorób sercowych.

I. Część fizyologiczna.

Serce z osierdziem **(Pericardium)** zajmuje przodową część przestrzeni śródpiersiowej **(Mediastinum)**, któréj ścianę dolną stanowi przepona, przodową: kość mostkowa z przylegającą do niéj z lewej strony klatką piersiową, ściany boczne po obu stronach tworzą płuca, tylną: stos pacierzowy, w górnéj mieszczą się naczynia główne t. j. żyła górna **(cava superior)**, aorta i tętnica płucna. — Osierdzie przytwierdzone jest do mostka i przepony za pomocą tkanki łącznéj i z tego powodu miejsca swego zmienić nie może, gdy tymczasem serce wolno na tętnicach **(aorta, arteria pulmonalis)** w jamie osierdzia zawieszone, położenie swe zmienia przy każdym skurczu i roskurczu **(Systole, Diastole)**, nie mniej przy ułożeniu człowieka na bok prawy lub lewy. Przytykające do serca (respective osierdzia) z obu stron brzegi płucne pokrywają od zewnątrz osierdzie mniéj lub więcéj, względnie do mniejszego lub większego rozszerzenia płuc, przezco właściwa granica obwodu serca klinicznie oznaczoną być nie może.

Do ściany klatki piersiowej zwróconą jest cała powierzchnia przodowa przedsionka prawego, komórki prawéj i wązki pasek tylko komórki lewéj, która w całości zresztą patrzy ku ścianie tylnéj przestrzeni śródpiersiowéj.

W czasie skurczu odbywa serce ruch podwójny t. j. około swéj osi podłużnéj tak, że obraca się nieco od lewéj ku prawéj, i przesuwa się zarazem ku dołowi i lewéj stronie, kiedy w roskurczu powraca znowu do swego położenia. — Ruchy te i zmiany położenia serca nie są przystępne badaniu klinicznemu, tylko wspomniane obsuwanie się serca z towarzyszeniem zmiany grubości ścian jego oznacza się widocznem podniesieniem ściany piersiowej przez wierzchołek serca, co zowiemy uderzeniem v. rzutem serca, choc, Herzstoss; rzut serca widzieć się daje w 5. ustępie żebrowym t. j. pomiędzy 5—6 żebrem lewym

pod brodawką sutkową albo nieco na wewnątrz linii brodawkowej. — Oprócz jego objawu nie podaje oglądanie żadnych zjawisk sercowych w stanie prawidłowym.

Perkussya prawidłowego serca wykazuje następujące wymiary jego: pukając po lewym brzegu kości mostkowej od obojczyka ku dołowi spotykamy na wysokości przyczepienia 3. żebra lewego odgłos stłumiony, przy 4. żebrze żaś a najczęściéj dopiero od dolnego brzegu 4. żebra odgłos tępy, sięgający do miejsca widocznego rzutu serca, gdzie odgłos serca przechodzi w tępość odgłosu perkussyjnego wątroby (t. j. w miejscu połączenia wyrostka mieczykowatego, **proc. xyphoideus**, z mostkiem); wymiar ten stanowi długość serca. W wymiarze poprzecznym odgłos tępy serca zajmuje miejsce od lewego brzegu mostka do linii brodawkowéj (**mammillaris**) przeciągniętéj równolegle z mostkiem od góry przez brodawkę sutkową. Zarys przeto tępości odgłosu serca przedstawia nieregularny czworobok, którego granicę prawą stanowi: lewy brzeg mostku, dolną: tępość odłosu wątroby (6. żebro), lewą: linia brodakowa, górną: 4te żebro lewe; — jestto powierzchnia serca przylegająca bezpośrednio do klatki piersiowej, kiedy część obwodowa jego pokrytą jest zazwyczaj przez obustronne brzegi płuc.

Rytmiczość ruchów serca służących do przyjmowania i wydalania krwi polega na mechanice tego rodzaju: krew wylana z obu żył głównych do przedsionka prawego przechodzi ztąd do komórki prawéj przez ujście żylne prawe (**ostium atrio-ventriculare v. venosum dextrum**) przy rozwarciu zastawki trójdzielnej (**valv. tricuspidalis**) która opada do jamy komórki. Kiedy skurcz przedsionka prawego wyprze resztkę krwi do komórki prawéj, rozpoczyna się tuż za nim skurcz komórki, który wypychając krew z jamy komórki do tętnicy płucnéj, prze zarazem na zastawkę trójdzielną i sprowadza zamknięcie jéj, t. j. ujścia żylnego. W czasie tego skurczu komórki prawéj przechodzi krew z téj komórki przez ujście tętnicze (**Ost. arteriosum dextrum**) do tętnicy płucnéj przy rozwarciu zastawki półksiężycowéj (**valv. semilunaris art. pulm.**), poczem zaraz następuje roskurcz komórki, przez co do niéj napły-

wa krew z przedsionka, który jednocześnie ze skurczem komórki pr. rozszerza się przyjmując znowu krew z żył głównych. — W ten sam sposób i równocześnie z prawym przedsionkiem i komórką odbywają się ruchy serca lewego: krew do przedsionka lewego z żył płucnych przybyła przechodzi ujściem żylnem lewem **(ost. ven. sinistrum)** przy rozwarciu zastawki dwudzielnej **(valv. bicuspidalis** v. **mitralis)** do komórki lewéj, zkąd przy skurczu komórki i zamknięciu zastawki dwudzielnéj wypartą bywa przez ujście tętnicze **(ostium arter. sinistrum)** do aorty, któreto ujście tętnicze podczas nowego napływu krwi żylnej do komórki lewéj zamknięte jest przez zastawki półksiężycowe aorty, tak jak w komórce prawej przez zastawki półksiężycowe tętnicy płucnej.

Tak skurczowi jak roskurczowi komórek towarzyszą właściwe stuki*, z których jeden słyszany przy skurczu, dłuższy, równoczesny z rzutem serca zowiemy skurczowym **(systolischer Herzton)**, drugi krótszy, po skurczowym następujący, nazywany roskurczowym **(diastolischer H.)**; w tętnicach od serca wychodzących (w aorcie i tętnicy płucnéj) słychać również dwa stuki; tu jednak pierwszy jest krótszym i cichszym od drugiego.

Obydwa stuki, skurczowy i rozkurczowy wyrabiają się oddzielnie w obydwóch komórkach, ponieważ jednak ruchy obu komórek są zupełnie równoczesne, dla tego też przyłożone ucho do serca słyszy właściwie tylko dwa stuki (od obu komorek razem) a dla rozróżnienienia z któréj komórki pochodzą stuki, potrzeba stosować przysłuch do miejsca, w którem odnośna komórka jest położoną: to samo także dotyczy stuków tętniczych **(aorta, pulmonalis)**.

Wszystkie stuki w sercu i tętnicach słyszane, wyrabiają się w zastawkach i przez zastawki t. j. przez ich drganie, naprężenie i wzajemne zetknięcie się; dla tego zupełny brak stuku dowodzi zawsze patologicznej zmiany w zastawkach. Inne warunki, które do powstania lub wzmocnienia stuków przyczyniają się, mają podrzędną wartość kliniczną.

* Wyrazem „stuki" oznaczamy te tępe brzmienia, które powszechnie a najniewłaściwiéj nazywają: tonami serca i tętnic.

Pierwszy, systoliczny stuk w sercu powstaje: przez napięcie i drganie jednostajne zastawek żylnych leżących przy ujściu żylnem, mianowicie w komórce prawéj: zastawki trójdzielnéj, w lewéj: zastawki dwudzielnéj (przyczyniają się do wytworzenia stuku: napięcie nitek ścięgnistych zastawkę utwierdzających, i skurczenie mięśnia sercowego).

Drugi, diastoliczny stuk w sercu wyrabia się przez napięcie i zetknięcie się zastawek półksiężycowych na ujściu tętniczem, mianowicie w komórce prawej zastawek tętnicy płucnej, w lewej zastawek aorty.

Pierwszy stuk w tętnicach **(pulmonalis, aorta)** jest pierwszym stukiem serca tylko w oddaleniu słyszany, dla tego cichszy (przyczynia się napięcie ścian tętniczych); — drugi w tętnicach jest drugim stukiem serca (od zastawek półksiężycowych) w miejscu wytworzenia jego słyszany, dla tego silniejszy od pierwszego. Ściśle rzecz biorąc jest przeto tylko dwa stuki rzeczywiste, t. j. pierwszy skurczowy w komórce wytworzony przez zastawki żylne i drugi tętniczy od zastawek półksiężycowych, — zaś drugi w sercu i pierwszy w tętnicach są tylko oddalone dwa poprzednie.

Rzeczone głosy najwyraźniéj słyszeć się dają w następujących miejscach: pierwszy stuk komórki prawéj (od zast. trójdzielnéj) w samym dole kości mostkowéj, pierwszy komórki lewéj (zast. dwudzielnej) w miejscu rzutu serca między 5—6 żebrem lewem pod brodawką — drugi stuk tętnicy płucnej (zastaw. półksiężycowéj tętnicy płucnej) między 2—3 żebrem lewem tuż przy mostku — drugi aorty (zast. półksiężycowéj aorty) między 2—3 żebrem prawem przy mostku (drugie stuki w komórkach pohodzą jak powiedziano od tętnic, a pierwsze w tętnicach pochodzą od serca).

II. Część patologiczna.*

Rzut serca zmienia prawidłowość miejsca (oprócz przyczyn od stosunków płucnych pochodzących) w prze-

* Uprzedzam czytelnika, że w tem miejscu mówić będziemy tylko o tych objawach, które w sercu przy chorobach serca spostrzegać się dają.

rośeie serca, gdyż tu widzimy bicie serca i wstrząśnienie klatki piersiowéj dalej na lewo, po za linią brodawkową, a niekiedy na rozległej, przestrzeni zajmującéj parę ustępów żebrowych; niemiarowe, faliste bicie serca uważamy niekiedy przy zroście osierdzia z sercem; rzut serca znika a przynajmniej bywa bardzo nieznacznym: przy obfitym wysięku w osierdziu (**Pericarditis, Hydropericardium**) także przy biernem rozszerzeniu (**dilatatio passiva**) i niedostatecznych skurczach serca.

Tępość odgłosu perkussyjnego pomniejsza się: w zaniku serca, a znika czasem zupełnie przy wezbraniu gazów w osierdziu (**Pneumopericardium**) szczególnie przy ułożeniu chorego w znak. Wymiar tępości serca powiększa się: w rozszerzeniu serca (**Dilatatio**) i w przeroście z rozszerzeniem (**Hypetrophia dilatativa**) a to tak, że w przeroście lub rozszerzeniu serca prawego powiększa się tępość odgłosu w kierunku poprzecznym, tj. ku strony prawéj (na kość mostkową i po za brzeg jéj prawy), w przeroście zaś serca lewego rozszerza się tępość perkussyjna w kierunku pionowym tj. ku 3mu, 2mu żebru lewemu i wyżéj; w ogólnym znowu przeroście szerzy się tępość w kierunku pionowym i poprzecznym. — Wysięk w osierdziu rozszerza również granicę tępości, co najprzód objawia się przy zasadzie serca (na mostku przy 3cim ustępie żebrowym) a przy wzmagającéj się ilości wysięku zmienia się zarys tępości perkusyjnéj w ten sposób; że przedstawia trójkąt, którego podstawa leży w dole a wierzchołek w górze tworząc odwrotną figurę serca; puchlina osierdzia powiększa wymiary tępości perkusyjnej we wszystkich kierunkach przy położeniu poziomem chorego, tak samo jak obfita ilość wysięku. —

Stuki serca wzmagając się przybierają brzmienie właściwych tonów lub dźwięku: w przeroście serca i obfitém przepełnieniu krwią serca i płuc; przeciwnie stuki serca stają się cichszymi, niewyraźnymi: przy wysięku w osierdziu, w puchlinie jego, w zapaleniu wsierdzia (**Encarditis**), przy tłuszczowem zwyrodnieniu serca (**Degeneratio adiposa**), w zaniku (**atrophia cordis**), wreszcie przy anatomicznych zmianach w utkaniu zastawek i włókien ścięgnistych po-

wodujących niedomykalność zastawek (**Insufficientia**), w którychto razach miejsce prawidłowych stuków zajmują (w części lub całości) patologiczne szmery. Wyraźne i stateczne rozszczypanie czyli zdwojenie stuku mianowicie 2go w komórce lewéj ma najczęściej znaczenie szmeru; dźwięk zaś tak zwany metaliczny nie ma żadnej osobnej wartości diagnostycznej.

Trzy są źródła podające warunki mechaniczne do wyrobienia szmerów auskultacyjnych w sercu i tętnicach.

1. Pierwszem źródłem są te same narzędzia, które służą do wytworzenia fiziologicznych stuków, mianowicie zastawki (**żylne** t. j. trójdzielne w komórce prawej, dwudzielne w lewéj i **półksiężycowe** w tętnicy płucnéj i aorcie) i nitki ścięgniste, a to w ten sposób, że w wypadkach gdzie niedostaje warunków wytworzenia się stuków fiziologicznych, w zamian tychże powstają szmery. Do takich wypadków zaliczamy wszystkie zmiany patologiczne występujące na zastawkach i nitkach ścięgnistych, które niedozwalają potrzebnego drgania, napięcia i zetknięcia się zastawek, lub wyprężenia nitek ścięgnistych, jako to: zgrubienie, narośle, nieruchomość, skurczenie, zwapnienie zastawek — także skurczenie i zerwanie nitek ścięgnistych. Wszystkie te zmiany będące zazwyczaj następstwem zapalenia wsierdzia (**Encarditis**) nie dopuszczają także szczelnego zwarcia zastawek i powodują ich niedomykalność.

2. Drugiém źródłem powstania szmerów jest: przeszkoda dla przepływu krwi od przedsionka do komórki, albo od komórki do tętnicy, przy ujściu żylnem lub tętniczem, zdarzająca się przez zwężenie (**Sthenosis ostii**) ujścia, w którym to razie krew trąc się o zwężoną i chropowatą obrączkę sprowadza szmer.

W obydwóch pod 1. i 2. wymienionych wypadkach szmerów sercowych, krążenie krwi musi być upośledzonem z powodu: że w pierwszym razie przy zamierzonem a niedostatecznem zwarciu zastawek, pewna ilość krwi powraca do miejsca zkąd wyszła (do przedsionka przy niedomykalności zastawek żylnych lub do komórki w niedomykalności zastawek tętniczych), — w drugim wypadku znowu krew w niedostatecznej ilości przechodzi przez zwężone ujście

albo do komórki (przy zwężeniu ujścia żylnego) albo do tętnic (w zwężeniu ujścia tętniczego).

3. Trzeciem źródłem szmerów w sercu i tętnicach są niedokładnie dotąd poznane zmiany w drganiu i napięciu bądź to zastawek, bądź nitek ścięgnistych, bądź ścian tętniczych, które powodują szmery krótkie, ciche i przemijające u chorych, gdzie wyraźnych zmian anatomicznych w sercu wyśledzić nie można, jako to: w cherlactwie, bezkrwistości, gruźlicy, puchlinie etc., szmery te nie mają znaczenia diagnotycznego; zazwyczaj łączą się one ze skurczem.

W ogólności szmer jakikolwiek i gdziekolwiek w sercu słyszany nabiera wartości klinicznej dopiero wtedy, jeżeli obok niego spotykamy zmiany, które jako skutki szmeru oznaczyć się dadzą t. j. objawy upośledzonego krążenia krwi. Każda komórka ma 2 ujścia (żylne, tętnicze), a ponieważ przy każdém ujściu są warunki do wytworzenia 2 szmerów (przez niedomykalność zastawki lub zwężenie ujścia), przeto w każdéj komórce powstać może 4 szmery a w całem sercu 8. Gdy nadto mechanika krążenia wymaga, żeby rozwarcie jednego ujścia (np. żylnego) odbywało się jednocześnie z zamknięciem drugiego ujścia w téj saméj komórce (t. j. tętniczego), dla tego szmer skurczowy w ujściu żylném (niedomykalność zast. żylnych) odpowiada chwili stuku (lub szmeru) roskurczowego w ujściu tętniczem, a roskurczowy w ujściu żylnem (zwężenie) przypada jednocześnie ze stukiem (lub szmerem) skurczowym w ujściu tętniczem.

Najważniejszą przeto dla rozpoznania klinicznego jest rzeczą, oznaczyć miejsce i czas, w których szmer wytworzonym został, a dla orzeczenia tego pamiętać wypada:

że szmer wyrabia się tam, gdzie go najwyraźniej i najgłosniéj słyszymy; miejsca zaś te są te same, w których nadsłucnujemy stuków serca, a więc:

a) szmer zastawki (żylnej) ujścia żylnego w komórce prawéj, słyszymy najdokładniej w samym dole mostka,
b) szmer od zastawki i ujścia żylnego w komórce lewéj, w miejscu rzutu serca,
c) szmer od zastawki (tętniczej) i ujścia tętni-

czego tętnicy płucnej w drugim ustępie żebrowym lewym (2—3 żebro lewe),

d) szmer od zastawki i ujścia aorty: w drugim ustępie żebrowym prawym (2—3 żebro.)

Co do czasu zaś, kiedy szmer się wyrabia, to jest w chwili skurczu lub roskurczu serca, uważać wypada: że szmer w komórkach przy skurczu (równocześnie z rzutem serca) pochodzi od zastawki żylnéj — przy roskurczu od zwężonego ujścia; — szmer w tętnicach równoczesny z rzutem pochodzi od zwężenia ujścia tętniczego, występujący zaś z roskurczem, po rzucie serca, pochodzi od zastawek tętniczych.

O obecności stuku obok szmeru dosłyszanego, przekonywamy się, podniósłszy nieco ucho od stetoskopu, albo przesunąwszy ucho po za otwór jego, w którymto razie stuk jako silniejszy od szmeru daje się pochwycić sam dla siebie i wyraźnie oznaczyć. Natężenie v. siła szmerów, nie mniéj ich pozorne różnice w brzmieniu (trące, drapiące, piłujące, mruczące, drgające) są bez wartości przy rozróżnieniu wad sercowych.

Tarcie w osierdziu **(pericardiales Reibegeräusch)** powstaje przez ocieranie się chropowatych powierzchni błon osierdzia i serca przy wysięku włóknistym tutaj złożonym; słychać to jako właściwy szmer śród ruchów serca (tuż po skurczu i roskurczu) najwyraźniéj u podstawy serca na mostku około 4go 3go żebra.

III. Część dyagnostyczna.

Pericarditis: Tarcie w osierdziu jako krótki szmer w ślad za skurczem i roskurczem, powiększenie granic tępości perkussyjnej najwcześniej u podstawy serca, zrazu silne bicie serca następnie zniknienie rzutu serca dla oka i dotykania; gorączka, tesknota, duszność.

Obliteratio pericardii (Zrost osierdzia z sercem): Powiększenie granic tępości perkusyjnéj bez zmiany jej przy wdechu i wydechu — zamiast wypuklenia w miejscu rzutu serca: wklęsłość w chwili skurczu.

Hydropericardium: Zniknienie rzutu serca, rozszerzenie tępości perkussyjnej w postaci trójkąta z pod-

stawą u dołu (jak w **Pericarditis**), puchlina ogólna, gruźlica, cherlactwo.

Pneumopericardium: Odgłos perkussyjny jawny, bębenkowy w miejcu tępości serca (przy położeniu poziomem chorego), brak rzutu serca, niekiedy metaliczny dźwięk w okolicy serca równoczesny z tętnem.

Hypertrophia dilatativa (excentrica) cordis: Rzut serca obniżony i posunięty po za linią brodawkową na lewo, wzmocnienie i rozszerzenie rzutu z wstrząśnieniem klatki; powiększenie granic tępości perkussyjnej (w przeroście komórki prawej w kierunku prawego brzegu mostka — w przeroście lewej: przeważnie ku górze do 3—2 żebra — w przeroście obu komórek: w obu kierunkach), — u osób młodszych wypuklenie klatki w miejscu serca, — wzmocnienie tętna we wszystkich tętnicach, wyraźny stuk w tętnicy szyjnéj, przyspieszenie krążenia, nawały mózgu i płuc, zalewy krwiste.

Dilatatio cordis (passiva): Rzut serca niżéj i po za linią brodawkową ale słaby i nieznaczny, powiększenie wymiarów serca (częściowe lub ogólne jak w przeroście), stuki albo prawidłowe ale głuche, albo pokryte szmerami – przepełnienie żył i naczyń włosowatych, kołatanie serca, bezdech, sinica, puchlina.

Atrophia cordis: pomniejszenie wymiarów serca i rzutu, nikłe tętno, ogólne cherlactwo.

Myocarditis nie przedstawia znaków fizykalnych — rozpoznanie tylko domyślne.

Encarditis: Znaki fizykalne występują tylko wtedy, gdy zapalenie ostre zajmuje błony zastawek; co zazwyczaj występuje na zastawce dwudzielnej i wtedy słyszymy: szmer w lewej komórce przy skurczu i roskurczu (obok wyraźnego stuku 2go od zastawek aorty), wzmocnienie 2go stuku w tętnicy płucnéj i rozszerzenie serca; przy zajęciu zapalnem zastawek w prawej komórce, słyszymy takież szmery na dole mostka; jeżeli zastawki aorty przeważnie są zajęte, słychać w aorcie i nad łukiem jej dwa szmery; tłoczenie w okolicy sercowej, kołatanie serca, gorączka, ogniska metastatyczne odległe.

Zapalenie wsierdzia długotrwałe (**Encarditis chronica**) stanowi pospolicie źródło i istotę zmian anatomicznych na zastawkach i ujściach sercowych, które znane są pod nazwiskiem niedomykalności

zastawek i zwężenia ujścia, **Insufficientia** et **Sthenosis.**

Insufficientia valv. tricuspidalis: Szmer skurczowy w prawej komórce (w dole mostka), tętnienie żył szyjnych niekiedy żył wątrobowych (tętno wątrobowe), osłabienie 2go stuku tętnicy płucnéj, rozszerzenie przedsionka prawego (głos stłumiony nad mostkiem ku górze do 3—2go żebra); choroba bardzo rzadka, a jeszcze rzadsze zwężenie ujścia żylnego prawego, które nie jest przedmiotem rozpoznania klinicznego.

Insufficientia valv. semilunarium art. pulmonalis: Szmer roskurczowy w tętnicy płucnej (2gi ust. żebr. lewy), przerost prawéj komórki, przepełnienie żył; choroba najrzadsza.

Sthenosis ostii arteriosi pulmonalis: Szmer skurczowy w tętnicy płucnéj, przerost prawéj komórki pomniejszenie lewej, zniknienie 2go stuku tętnicy płucnej, sinica; choroba najczęściej wrodzona, nabyta występuje niezmiernie rzadko.

Insufficientia valv. mitralis: Rozległy rzut serca; wstrząśnienie klatki i ruchy w dołku podsercowym, przerost prawej komórki, szmer skurczowy w miejscu rzutu serca silny, długi, wzmocnienie 2go stuku tętnicy płucnéj, falowanie żył szyjnych, przepełnienie krwią płuc (duszność, nieżyt, plucie krwią) i mózgu, obrzmienie wątroby, puchlina od nóg. Przerost prawéj komórki zapobiega skutkom z upośledzenia krążenia krwi przez niedomykalność wyniknąć mającym, prowadzi wszakże niekiedy do względnéj niedomykalności zastawki trójdzielnéj przez zbyteczne rozszerzenie obrączki ujścia żylnego.

Sthenosis ostii venosi sinistri: Przerost prawéj komórki, szmer roskur. w kom. lewéj, który często przy dotknięciu okolicy serca wyraźnie czuć się daje (przedskurczowe mruczenie), obok tego istnieje 2gi stuk w lewej komórce (od zastawki aorty), wzmocnienie 2go stuku w tętnicy płucnéj, — zresztą jak przy niedomykalności zastawek tego ujścia (**Insufficientia mitralis**).

NB. Zwężenie ujścia łączy się pospolicie z niedomykalnością zastawki dwudzielnej i odwrotnie niedomykalność występuje najczęściej ze zwężeniem ujścia

żylnego i gromadzą się wszystkie objawy w obydwóch wadach wymienione.

Insufficientia valv. aortae: Przerost i rozszerzenie lewej komórki (p. wyżej), zamiast 2go stuku aorty szmer nad łukiem aorty wyraźny — stuk 1szy czysty jeżeli niema zwężenia ujścia; tętnienie tętnic szyjnych (**Carotis**) z wyraźnym szmerem w nich zamiast 2go stuku, albo zupełny brak 2go stuku; stuk słyszany w tętnicach małych oddalonych, tętno wielkie skokliwe (**saltans**) nagle pod palcem niknące; przerost lewéj komórki długo chroni od szkodliwych skutków, usposabia wszakże do nawałów mózgu, do zalewu, krwotoku — sama zaś wada do zatorów (**Embolia** i **oedema pulmonum**.

Sthenosis ostii aortae: przerost lewej komórki, szmer skurczowy głośny na rozległej przestrzeni, drgający, czasem także w tętnicach szyjnych, tętno małe nikłe, zastoje w płucach, rozszerzenie prawej komórki, przepełnienie żył, bladość, puchlina. Na ujściu aorty łączą się również często obydwie wady, z których zazwyczaj jedna przeważa drugą i w miarę tego występują przeważnie objawy jednej lub drugiej; nadto łączą się także nierzadko wady ujścia żylnego z wadami tętniczego, w którymto razie obraz choroby bywa stosownie zawikłany.

Degeneratio adiposa cordis: Osłabienie rzutu i stuków serca, nikłość tętna, zawrót głowy, bladość, duszność: objawy rozszerzenia serca, z którem się łączy; rozpoznanie domyślne.

Palpitatio cordis i **Angina pectoris** są dwie formy cierpienia serca, w których spotykamy wyłącznie objawy podmiotowe (kołatanie serca, ból, tęsknota etc.) bez żadnych znaków anatomicznéj zmiany w utkaniu lub wymiarach serca, z wyjątkiem wypadków, gdzie rzeczone formy nerwowe przyłączają się do istniejących chorób serca (np. Insufficientia mitralis, aortae, hypertrophia etc.).

Poszukiwanie dobroci
pokarmów i napojów.

Zboże nie powinno zawierać szkodliwych przymieszek n. p. Lolium temulentum, Clavus secalinus, nie ma posiadać nieprzyjemnie kwaśnego, spleśniałego zapachu (zboże we wilgotnych śpichrzach przechowywane); zresztą szkoda dla zdrowia może wyniknąć z powodu rozmaitych środków, jakiemi niekiedy pokrywają spód śpichrza celem zniszczenia robactwa (rozczyn cupri sulphurici).

Mąka dobra powinna zawierać 8—10 % glutenu, 67—70 % mączki. By się przekonać o ilości glutenu, zagniatamy mąkę na ciasto, a włożywszy w kawałek płótna, wymywamy pod strumieniem wody, aż już zupełnie czysta odchodzić zacznie woda; pozostała na płótnie elastyczna massa stanowi gluten; z wody zebranéj od wymycia ustoi się powoli biały proszek z czystéj złożony ~~mąki~~. — Dobra mąka powinna być zupełnie suchą (nie zawierać więcéj jak 10 % wody), w palcach nie powinna się lepić w grudki, lecz wraz na proszek rozpadać. — Dodatek mączki kartoflanej łatwo wykryjemy pod mikroskopem. Mąka może być zafałszowaną przez dodanie gipsu, kości mielonych, kredy, magnezytu, szwerszpatu i krzemianów; na podobne zafałszowanie naprowadzi nas wysoki ciężar właściwy i wielka ilość popiołu w mące; mąka zawierająca więcéj jak 1 % części mineralnych, jest zafałszowaną. — Jeżeli kamienie młyńskie są złe, to mąka zawiera zanadto piasku. — (Dla probowania mąki możemy polecić przyrząd dr. Rakowicza z Petersburga). — Mąka może zawierać mąkę z Lolium temulentum; dla przekonania się o tém nalewamy na mąkę spiritus ciężaru właściwego 0,847; w czystéj mące spirytus przyjmie zaledwie słomiany kolor, przy obecności zaś Lolium temulentum natychmiast zabarwi się zielono i przybierze smak nieprzyjemny, ściągający. — Obecność Uredo caries, Secale cornutum (które sprowadza Morbus cerealis) możemy pod mikroskopem wykazać. Zresztą w mące znajdować się mogą Acarus farinae i Vibrio tritici.

Chleb może być zafałszowanym siarczanem miedzi, ałunem, siarczanem cynku, węglanem i siarczanem wapna; zresztą i na te zafałszowania, o których była mowa przy mące, należy zwracać uwagę.

Pickles. Zakonserwowany groch, ogórki, jarzyny, mogą zawierać miedź; szczególnie na Pickles należy zwracać uwagę, albowiem dla nadania im pięknego zielonego koloru, gotują ocet w naczyniach miedzianych lub też wprost barwią je grynszpanem.

Grzyby. Ponieważ nie mamy do dziś dnia pewnych oznak dla wyróżnienia grzybów trujących, dla tego należałoby przed użyciem na pokarm grzyby po pokrajaniu i oddzieleniu niepotrzebnych części wpierw włożyć we wodę gorącą ze solą i winnym octem, płyn odlać i następnie zimną wodą wymyć.

Mięso i wyroby mięsne powinnny być świeże i nie pochodzić od chorych zwierząt. (Trichiny.)

Ryby nieżywe nie powinny być sprzedawanemi; często łapią ryby przez zatruwanie wód szkodliwemi środkami.

Cukrowe wyroby mogą być zabarwione szkodliwemi farbami.

Naczynia kuchenne winny być pobielane czystą cyną, a nie mieszaniną cyny z ołowiem, co się nie raz dla taniości zdarza; dla probowania naczyń pobielanych czy są nieszkodliwe gotujemy w nich ocet i pozostawiamy go na kilka godzin w nich; następnie probujemy, czy w tym occie nie znajdują się sole metaliczne.

Woda do picia powinna być czysta, nie zawierać ani szkodliwych metali ani części organicznych; metale dostają sięniekiedy do wody przez sprowadzanie jéj rurami metal. (ołów rozpuszcza się tylko w wodzie twardéj); o obecności części organicznych przekonamy się, jeżeli pozostały po odparowaniu osad przy wypaleniu czernić się będzie; gdy woda nie zawiera żelaza, to w tym celu możemy użyć nadmanganianu potażu, który przez substancye organiczne zostaje odbarwionym.

Mleko dobre jest płynem białym, nieprzezroczystym, lekko w żółty lub niebieski kolor wpadającym, w dotyku jest tłuste, posiada przyjemny, słodkawy smak; wraz po wydojeniu wlewane kroplami do wody, powinno na dno opadać, a jeżeli kroplę jego na pa-

znogieć wylejemy, to nie powinno się rozlewać, lecz kształt kulisty (wypukły) zachować. — Z początku oddziaływa alkalicznie, lecz wkrótce odczyn jego przechodzi w kwaśny w skutek powstania kwasu mlecznego. Dobre mleko posiada 13 do 14% części stałych a 86 do 88% wody. Mniéj więcéj o dobroci mleka możemy się przekować, jeżeli kropelkę jego pod mikroskopem zbadamy: z ilości ciałek mlecznych możemy poniekąd wnieść o jego dobroci.

O ilości śmietanki w mleku możemy się przekonać zostawiając na czas pewien mleko w naczyniu na sto części podzielonem; dobre mleko powinno więcéj niż 10% śmietanki zawierać. ilość téjże po ustaniu wprost na podziałce naczynia odczytujemy.

Szkodliwem jest zdrowiu mleko wydzielone przez krowę w pierwszych dniach po ocieleniu (Colostrum, siara); mleko takie ma smak mdły, zawiera wiele części mineralnych, a mało cukru, ścina się łatwo przy gotowaniu i działa lekko rozwalniająco. Gnije wpierw zanim skwaśniało, dla tego że bardzo mało albo wcale nie zawiera cukru. Pod mikroskopem w takiem mleku ujrzymy obok zwyczajnych ciałek mleka swą wielkością i grudkowatą powierzchnią odznaczające się kule siarowe (Colostrumkörperchen).

Ponieważ w lecie trudno powstrzymywać mleko od kwaśnienia, dla tego handlujący albo je przegotowują albo też dodają małą ilość dwuwęglanu sody (Natron bicarbanicum); ten dodatek wszakże jest zdrowiu nieszkodliwy.

Ponieważ mleko przechowywane w naczyniach cynkowych daje więcej masła, dla tego nie jeden gospodarz takowych naczyń używa; zważywszy, że w tym wypadku tak w masło jak i w mleko przechodzi mleczan cynku, w ogóle do przechowywania i przewozu mleka można dozwolić tylko naczynia gliniane, szklanne, drewniane, blaszane albo d o b r z e p o b i e l a n e miedziane.

Nieraz sprzedają mleko od krów chorych, mianowicie posiadających owrzodzenia na wymionach. Pod mikroskopem w takiem mleku zobaczymy kule o nierównéj powierzchni, składające się ze śluzu i ropy (ciałeczka ropne); a jeżeli takie mleko z połową Li-

quor ammoniae causticae skłócimy, to powstaną grudki połączone ze sobą za pomocą nitek śluzowych.

Na zmianę koloru mleka (żółty, niebieski, czerwony) nie zwracamy bliższéj uwagi, gdyż ta wraz podpadnie każdemu kupującemu; określenie zaś, kiedy i o ile takie mleko zabarwione może być zdrowiu skodliwém przechodziłoby zakres niniejszego pisma.

Dla przekonania się czy mleko jest wodą rozcieńczone, przyjęto w niektórych krajach, areometr, ale ten nie może doprowadzić do żadnych pewnych rezultatów; lepszą podstawę do ocenienia dobroci mleka pod tym względem daje Cremometr, cylinder z podziałką, w który mleko wlewamy, czekamy, aż śmietanka się wydzieli i następnie ilość jéj odczytujemy. — Również pewniejsze rezultata otrzymamy wedle metody Donné-Vogel, polegającéj na téj zasadzie, że jeżeli małą ilość mleka umieścimy w naczyniu o dwóch równoległych ścianach szklannych, to im mleko jest lepsze, więcéj śmietanki zawiera, tem więcéj wody do niego dolać musimy, zanim przez tę warstwę płynu ujrzymy palącą się świecę stearynową, ustawioną w oddaleniu 1 metra. Niekiedy sprzedający rozrzedziwszy mleko, dodają doń mąki, tę możemy łatwo wykryć, gdyż przy dodaniu tynktury jodowej mleko zabarwi się niebiesko, zresztą pod mikroskopem możemy rozpoznać ciałeczka skrobi.

We Francyi dawniej robiono sztuczne mleko przez roztarcie mózgu cielęcego w zebranem i rozwodnioném mleku; podobne zafałszowanie łatwo wykazać można za pomocą mikroskopu.

Masło może być zanieczyszczone solami metalów z powodu przechowywania w naczyniach metalicznych (miedzianych, cynkowych). Jeżeli masło po dodaniu żółtego Ferrocyanku barwi się czerwono, to zawiera w sobie miedź. — Sztuczne zabarwianie (Curcuma, Orlean, Szafran) wykazujemy, przegniatając masło w wodzie, tym sposobem możemy barwniki wyługować; — czyste masło nie barwi nigdy wody. Dla wykazania Orleanu wytrawiamy masło rozcieńczonym spirytusem; po odparowaniu płynu i dodaniu stężonego kwasu siarczanego otrzymamy niebieskie zabarwienie. — (Zabarwianie masła Orleanem jest niebezpieczne, gdyż ten barwnik bywa często zanieczyszczonym minią.) —

Dodanie kredy, gipsu, szwerszpatu uznamy jeżeli masło stopimy; w takim razie cięższe cząsteczki na dół opadną. — Również jeżeli dodano tarte kartofle, to przy stopieniu osiędą na dnie a zabarwienie niebieskie występujące po dodaniu tynktury jodowej, wykaże nam obecność mączki.

Mieszaninę masła z łojem już smak wykaże; mieszanina taka topi się dopiero przy 65°—70°C., gdy czyste masło już przy 36° C. — W ostatnich czasach masło fałszowano nawet krzemionką; krzemiany się proszkują i zamieniają na łatwo rozpuszczalny związek, z tego otrzymują galaretę, którą mieszają z masłem; tę domieszkę łatwo poznamy rozpuszczając masło w eterze.

Ser (świeży, twaróg), może być zafałszowany tartemi kartoflami, mączką; wykrycie tych dodatków łatwe za pomocą tynktury jodowej. Z powodu przechowywania w naczyniach nieodpowiednich ser może zawierać sole metaliczne; ser bywa farbowany (Curcuma, Orlean); niekiedy posypują go sproszkowanym grynszpanem dla nadania mu wyględu starego sera; delikatne sery, które w dalekie strony wysełają, kropią nieraz wodą arszenik zawierającą dla uchronienia ich od robaków. Zresztą zwrócić należy uwagę na nieokreśloną dotychczas trucizne serową i dla tego przestrzegać jedzenia serów zwykłych, które posiadają barwę czerwoną, lub zielono-żółtawą, odurzający zapach zjełczały. — Dla otrzymania sztucznego sera limburgskiego, kładą zwykły ser wprost do moczu dla nadania mu właściwego smaku. — O tem przekonać się możemy przez wykrycie kwasu moczowego w serze.

Zresztą w serze znajdują się bardzo często robaki (Acarus siro).

Oliwa dobra jest koloru jasno-żółtego, nie ma prawie zapachu, przy + 6° C. zaczyna wydzielać biały ziarnisty osad, a przy niższej temperaturze staje się zupełnie stałą; na powietrzu nie wysycha i pali się jasnym nie kopcącym płomieniem. Oliwę czystą poznajemy w następny sposób: nalewamy pewną jej ilość na wodę i wprowadzamy w tę mięszaninę kwas azotowy (acidum nitrosum); czysta oliwa zamieni się wtedy na stałą, do łoju podobną massę, gdy tymczasem tańsze oleje (na powietrzu schnące) pływać będą na wodzie

w kształcie kropel. Zanieczyszczenia oliwy mogą być przypadkowe, przy użyciu do przechowania naczyń miedzianych i cynkowych; — nieraz używają tlenniku ołowiu (Plumbum oxydatum), celem poprawienia smaku zjełczałej oliwy.

Obecnie mięszają często oliwę z olejem sezamowym, z Egiptu pochodzącym od Sesamum orientale. Ten olej staje się stałym dopiero przy — 5° C. Jeżeli jest zmieszany z oliwą, to go można poznać, dodając mięszaninę z równych objętości stężonego kwasu azotnego i siarczanego i to w stosunku 1 Vol. na 5 Vol. oliwy; czysta oliwa pozostaje bezbarwną, podczas gdy olej sezamowy przybierze kolor zielony.

Dodatek oleju rzepakowego (w ogóle oleju pochodzącego od jakiejkolwiek Crucifera) możemy poznać z obecności siarki. 25—30 grm. poszukiwanej oliwy gotujemy w roztworze 2 grm. czystego Natron causticum w 20 grm. wody przez kilka minut i filtrujemy po ostygnięciu przez filtr zmoczony. Wtedy powstanie siarek sodu, który możemy wykazać za pomocą papierku zmoczonego w Plumbum aceticum, albo też za pomocą Nitroprussidnatrium. Jeżeliśmy przy tej próbie oliwę gotowali w naczyniu srebrnem, to takowe czernieje nawet przy obecności 1 % oleju pochodzącego od Crucifera.

Ocet dobry winny posiada 6—10 % kwasu octowego. — Ocet może być zafałszowany Vitriolem (Acid. sulphur.); dla wykazania tego odparowujemy pewną ilość octu z małym kawałkiem cukru białego na kąpieli wodnej do suchości. Jeżeli dodano Vitriolu, to cukier ulegnie rozkładowi i pozostały osad zczernieje, co przy czystym occie nie ma miejsca. — Dodatek do octu korzeni i ostrych substancyi smakiem rozpoznamy, po pierwotnem zobojętnieniu kwasu octowego.

Tytuń. Do tabaki dodają rozmaite ostre substancye; tabaka z powodu niestosownego opakowania (w papier ołowiany) zawiera często ołów.

Kawa może być zmięszaną z cykoryą, paloną marchwią, zbożem, żołędzią. Te dodatki wiążą więcej wody niż kawa i dla tego przegniecione z wodą, lepią się, gdy tymczasem kawa w tym wypadku łatwo rozpada. Sole z Ferrum oxydatum dodane do odwaru kawy tworzą kłaczki brunatno-zielone i barwią płyn zielo-

no; odwaru cykoryi nie strącają ani nie barwią sole żelazne; odwar mięszaniny kawy z cykoryą, stanie się w tym wypadku mniej lub więcej brunatnym. Dodatek zboża, żołędzi, poznamy po obecności skrobi.

Herbata. Nieraz herbatę raz użytą znowu suszą z dodaniem Catechu, drzewa Kampeszowego i mięszają z czystą, — czysta herbata daje wyciąg klarowny, gdy tymczasem przy obecności Catechu wyciąg jest mętnym, brunatnym. Jeżeli użyto drzewa Kampeszowego, to wtedy wyciąg przy wlaniu weń kwasu siarczanego przybiera kolor czerwony.

Piwo. Obecności Strychiny, o której nieraz w gazetach czytaliśmy, dotychczas żaden z sumiennych chemików nie wykazał w piwie na sprzedaż wystawionym; również i obecności Cocculi indici przynajmniej w piwach krajowych nie udało się nikomu wykazać. O dobroci piwa jedynie smak (w połączeniu ze ścisłym rozbiorem) rozstrzygnąć może.

Wódka i wino mogą w sobie zawierać rozmaite szkodliwe metale. Wino czerwone może być fabrykowane z białego przy pomocy innych barwników roślinnych. Szczególniejszą uwagę zwracać należy na rozmaite sztuczne wódki i likiery, mianowicie takie, do których dodają substancye kwas pruski zawierające (Persico, Kirschwasser).

Poszukiwanie

plam krwawych i nasiennych.

Badanie plam krwawych. Przy badaniu sądowo-lekarskiem plam od krwi pochodzących polecamy przedewszystkiem następujące trzy metody:

1. Prof. van Deena. Do tynktury gwajakowej dodajemy starego oleju terpentynowego, zawierającego Antozon; do tej mięszaniny dodana choćby nadzwyczaj mała ilość krwi (świeżej lub zgniłej, z wyskokiem lub kwasem octowym zmieszanej), zabiera kwasoród polaryzowany terpentynie i przenosząc go na tynkturę gwajkową barwi ją niebiesko.

2. Prof. Teichmana. Plamę do zbadania poruczoną zlewamy amoniakiem gryzącym, roztworu czerwonego ammoniakalnego kroplę lub więcej, wylewamy na

szkiełko przedmiotowe i zostawiamy przy średniej temperaturze, aż płyn wyparuje i delikatna warstwa krwi na szkiełku pozostanie; natenczas przykrywamy małem szkiełeczkiem, za pomocą laseczki szklannej wprowadzamy do krwi kilka kropel czystego Acidum aceticum glaciale i ogrzewamy nad lampką spirytusową, dodając kilkakrotnie kwasu w miarę jak się ulatnia; gdy wszystko się rozpuściło i pod szkiełeczkiem spostrzegamy niemal jednolity płyn koloru brunatnawego, stawiamy szkiełko przedmiotowe pod dzwon celem powolnej krystalizacyi. We dwanaście lub dwadzieścia cztery godzin przepatrujemy pod mikroskopem, czy się utworzyły kryształy Heminu, odkryte przez profesora Teichmana w Krakowie.

3. Możemy przy badaniu plam krwawych korzystać z własności optycznych Hemoglobiny i Hematyny. Hemoglobina, znajdująca się we krwi nierozłożonej, daje w przyrządzie widmowym dwa czarne prążki arbsorbcyjne wykryte przez prof. Hoppe-Seylera. Lecz ponieważ krew do zbadania przesłana zwykle już jest rozłożoną, dla tego zwracamy uwagę na własności optyczne Hematyny; Hematyna w alkalicznym rozczynie, po dodaniu siarku ammonowego pokazuje nawet przy znacznem rozcieńczeniu dwa charakterystyczne, prążki absorbcyjne.

Jakkolwiek pierwsza próba jest bardzo czułą, to druga i trzecia są jedynie pewne: głównie polecamy próbę prof. Teichmana. (Wykaz Szkoły Głównej Warszawskiej Nr. 8. 1868.)

B a d a n i e p l a m n a s i e n n y c h. Naznaczywszy miejsce podejrzane staramy się przy każdej plamie przekonać, z której strony nasienie na tkaninę padło, i dalej, w którem miejscu najgrubsza warstwa nasienia zaschniętego się znajduje. W tym celu umieszczamy plamy na podkładce czarnej i oświecając ją z boku stoczkiem (w ciemnym pokoju) staramy się wedle blasku oznaczyć stronę i miejsca, na których grubsza warstewka nasienia się znajduje. Z miejsca tym sposobem oznaczonego wycinamy ostremi nożyczkami kawałek około 2 mlm. długi i tyleż szeroki, kładziemy go na szkiełko przedmiotowe tak, by warstewka nasienia do góry była obrócona i dodajemy kroplę rozczynu karminu w kwasie solnym. — Po kwadransie

lub później, gdy już tkanina rozmiękła, rozdziergamy igiełkami nitki na pojedyńcze włókienka, dodajemy powtórnie kroplę karminu i przykrywszy szkiełeczkiem ostrożnie, by powietrza nie zachwycić, przepatrujemy pod mikroskopem przy powiększeniu 300 do 500, czy nie znajdziemy spermatozoidów. Jedynie wykrycie spermatozoidów może stanowić dowód, że plama pochodzi od nasienia. Ponieważ karmin w kwasowym rozczynie barwi czerwono spermatozoidy, dla tego ułatwia ich odszukanie wśród nitek, nabłonków itd. zwykle różowo w tym razie się barwiących. (Gazeta lekarska. Nr. 47. z r. 1868).

O ratowaniu

w przypadkach pozornej śmierci z omdlenia lub uduszenia w ogóle pochodzących.

Najprzód należy przedewszystkiem usunąć przyczynę omdlenia lub zaduszenia, i przeto albo wynieść człowieka z miejsca wypadku w inne, gdzie może leżeć swobodnie i świeże powietrze ma wolny przystęp, albo też, jeśliby to uczynić nie było podobnem, usunąć przyczynę, n. p. ciżbę, złe powietrze przez otworzenie na oścież drzwi i okien, lub inne oczyszczające środki, usunięcie wszystkich niepotrzebnych do ratunku osób z miejscowości i t. p. Przy oczyszczaniu n. p. jam głębokich, studzien i t. p. radzą w ostatnich czasach wpuszczać parasol zamknięty głęboko i potem nagle go w górę ciągnąć tak, żeby się rozwarł, przez co powietrze zostaje wprowadzone w ruch i umożliwia przystęp świeżego. — Przy pozornej śmierci z powieszenia lub uduszenia, należy obciskające szyję narzędzia jak najspieszniej usunąć, w razie zadławienia oczyścić jamę ust, gardła i górnej części przełyku od obcych przedmiotów, śluzu i t p.; przy utonięciu również po wydobyciu jak najostrożniejszem ciała nie za pomocą haków lub osęków, lecz sieci lub nurków, te jamy jak najtroskliwiej oczyścić. Przy powieszeniu, lub zaduszeniu i zadławieniu należy nie mniej zwrócić uwagę na stan grdyki i w pierwotnem położeniu ją ustawić. Również trzeba zwrócić uwagę i na wszelkie inne

przedmioty, wywierające większy nacisk, mianowicie na piersi, szyję, lub brzuch w okolicy dołka podpiersiowego, poczem przystępuje się do właściwego ratowania i używa w tem celu:

1. Kąpieli powietrznej, t. j. wystawienia osoby na działanie powietrza w otwartem miejscu, tylko nie takowem, gdzie przeciąg.

2. Użycie środków działających na zmysł powonienia, jak n. p. szczypiący zapach roztartej cebuli, czosnku, spalonego pióra, żrącego amoniaku i t. p.

3. Środki pobudzające wymioty, przedewszystkiem mechaniczne, jak n. p. łechtanie piórkiem lub palcem miękkiego gardła, języka, a nawet za pomocą drapaczki gardziela i przełyku, używanej przedewszystkiem przez Anglików.

4. Nacieranie ciała za pomocą szczotek, szorstkich szmat, mianowicie na rękach i nogach. Wystrzegać się jednak trzeba tak silnego nacierania by ztąd wynikły otarcia, gdyż ich następstwa są zwykle bardzo szkodliwe i przykre. W ostatnich czasach wynaleziono w Anglii ku temu narzędzie z wałeczkami, którem posuwając po owych częściach ciała za pomocą ciśnienia wywołuje się pożądane działanie.

5. W wypadkach odpowiednich ogrzewanie ciała za pomocą baniek szklannych, blaszanych lub kamiennych, napełnionych gorącą wodą.

6. Gorczyczniki na rękach i nogach, a nawet wezykatorye, lecz tylko jako zaczerwienienie sprowadzające, nie dopuszczając do wytworzenia pęcherzy.

7. Enemy drażniące, aromatyczne, zimne lub ciepłe, albo z dymu ziół lub tytoniu.

8. Środki na skórę, sprawiające, ból przez przyżeganie za pomocą n. p. płatka umaczanego w kipiącej wodzie, łyżki rozgrzanej przez palenie się w niej bawełny napuszczonej alkoholem, terpentyną, eterem i innemi ciałami palnemi, rozpalonego żelaza, pociągając nim w małych odstępach linie w pewnej odległości nad skórą, by nie wywołać głębszego spalenia, użycie moksy również tylko aż do wywołania zaczerwienienia ciała.

9. Szczypanie sutek, szarpanie za włosy w miejscach czulszych i t. p.

10. Użycie zimnej wody, pryskając w twarz lub na

górną część piersi, albo lejąc wodą z pewnej wysokości na głowę osoby, niekiedy w wodzie ciepłej do piersi zanurzonej. Podobnież i kroplisty strumień eteru i inych nadzwyczaj lotnych ciał parujących i odbierających szybko ciepło ciału, puszczany na górną część klatki piersiowej, jest środkiem bardzo silnym.

11. Strumień elektryczny, właściwie indukcyjny i powinien być nadzwycaj słaby, gdyż nieodpowiednio silny może zniszczyć pobudliwość systematu nerwowego.

12. Sposoby mechaniczne wywołania oddechania. Jest ich głównie trzy:

a) kładzie się osobę omdlałą na brzuch z ręką jedną pod głowę podłożoną. Dwóch pomocników staje koło niego, jeden u górnej części tułowia, drugi u dolnej; pierwszy chwyta za bark i ramię, drugi za biodro i nogę tejże samej strony i wywracają ciało zwolna na bok, potem cokolwiek na znak, potem szybko opuszczają napowrót na brzuch, przyczem pierwszy pomocnik ugniata cokolwiek pierś za pomocą ramienia. To się powtarza przez pewien czas w regularnych odstępach naśladujących oddech;

b) kładzie się omdlałego na wznak i bierze potem ręce za końce i wznosi je powoli po nad głowę tak ostrożnie, aby zwichnięcia nie sprowadzić, i opuszcza potem nagle przykładając je po bokach do tułowia i przyciskając do niego, również w regularnych odstępach.

c) kładzie się omdlałego podobnież na wznak; jeden pomocnik staje u górnej części tułowia i naciska silnie klatkę piersiową ku fałszywym żebrom i dołkowi sercowemu, drugi zaś staje u dolnej części tułowia i naciska mocno brzuch rękami idąc od spojenia kości łonowych ku górze. Gdy się oba pomocnicy rękami zetkną w okolicy dolnego brzegu klatki piersiowej, puszczają nagle i razem ręce. Te ruchy odbywa się również, regularnie, naśladując rytm oddychania, 14 do 16 razy na minutę.

We wszystkich 3ch wypadkach trzeba po pewnym czasie robić przestanki np. co 10—20 minut, w ogóle jednak zmieniać sposoby i nieprzestawać działać, gdyż często dopiero w kilka lub kilkanaście godzin skutek następuje.

13. Jeżeli są objawy napływu krwi do głowy i oczy

oczerwieniałe, lśniące, twarz sina, obrzmiała, mianowicie usta, uszy i t. d. wtedy upust krwi miejscowy za pomocą baniek lub pijawek; ogólny tylko w rzadkich wypadkach, gdy osoby silnej budowy i nadmiernie dobrej tuszy lub krwiste.

14. Gdy twarz blada, policzki zapadłe, osoba wątła, lub zaduszenie nastąpiło w gazach n. p. kloakowych, wtenczas wskazane nerwina excitantia.

Przy utonionych najważniejszą rzeczą oczyszczenie jamy ust, nosa i uszu od obcych ciał, i ogrzanie ciała za pomocą okładzin ciepłych, enem ciepłych, obwijania w ogrzane wełniane kołdry i t. d.

Przy zmarzniętych wszystkie powyższe środki mogą być przedsięwzięte dopiero po odtajaniu, które się sprowadza w miejscu ochronionem o temperaturze od 0 — 6° obłakadając ciało ciągle śniegiem, lub gdy tego niema, płatkami maczanemi w wodzie z roztopionego lodu. Gdy ciało nabierze giętkości w stawach i lekkiej sprężystości, tak że dołek od palca szybko się wyrównywa, czas przystąpić do ratowania za pomocą wzwyż wyłuszczonych środków, pomiędzy któremi ciepłe i drażniące enemy niepowinny być zaniedbywane.

Gdy oddechanie i krążenie krwi powróci, resztę przypadków leczy się według zasad ogólnych.

O ratowaniu

w razie otrucia.

Jeśli osoba dotąd zdrowa, zachoruje nagle wkrótce po jedzeniu lub piciu, z objawami mocnych bolów w brzuchu, coraz bardziej się zwiększających, połączonych z nudnościami, wymiotami, czasem biegunką, usilną krwawą, niekiedy z kurczami, konwulsjami, mdłościami, utratą przytomności, rozszerzeniem lub zwężeniem zrenicy i t. p., jeśli przytem jeszcze te same objawy spostrzegać się dają u więcej osób po wspólnie spożytem jedzeniu, lub napoju, wtenczas przypuszczamy z wszelkiem prawdopodobieństwem, że otrucie miało miejsce. Pewność może być tylko

wtedy, gdy znajdziemy i wykażemy w jakikolwiek bądź sposób ciało trujące albo w wymiotach, odchodach, moczu itp., albo w potrawach lub napoju, albo też czyste lub w domieszku do jakichkolwiekbądź innych substancyj, w posiadaniu osoby chorej lub też w jej otoczeniu się znajdujących, lub też gdy przez świadków stwierdzonem zostanie, że podobne ciała znajdowały się w jej albo innych osób posiadaniu i w celu otrucia użyte zostały. Ponieważ każdy wypadek otrucia daje powód do sądowego śledztwa, więc też każdy lekarz przywołany do takiego chorego obowiązany jest zwrócić uwagę na wszystkie okoliczności, mogące się przyczynić do ustanowienia czynu otrucia i onegoż charakteru, to jest czy jest przypadkowe, samobójcze lub zabójcze. Powinien zatem dokładnie wybadać wszystkie okoliczności, które poprzedziły chwilę choroby i śród których chorego znalazł, zanotować jak najściślej wszystko co pod tym względem się dowie, podobnie jak i wszystkie objawy chorobne wraz z ichprzebiegiem, i zabezpieczyć wszystkie podejrzane substancye w chorego otoczeniu się znajdujące, oraz wydzieliny, jak mocz, wymiotowane lub wypróżnione masy, do chemicznego zbadania. Trucizny pozostawiają czasami zewnętrzne ślady w okolicy ust, brody lub przyległych im części ciała, jak np. kwasy mineralne, przez co rozpoznanie nieskończenie ułatwionem zostaje.

W przypadkach ostrego otrucia ratowanie szybkie jest koniecznem. Pod względem środków w tym celu zalecanych następne panują zasady: Leczenie dzieli się na a) mechaniczne, to jest wydalenie ciał trujących z miejsca zetknięcia; b) chemiczne t. j. zobojętnienie ich chemiczne; i c) organiczne, t. j. zmierzające do usunięcia skutków ich działania na tkaniny i następstw przez zmianę w czynnościach organów i tkanin. Rozmaitym jest porządek w użyciu tych metod leczenia według rozmaitości wypadków; zwykle zachowywany jednak bywa ten, któryśmy powyżej podali.

a) **Leczenie mechaniczne;** ma ono na celu wydalić ile możności jak najszybciej z organizmu przynajmniej większą ilość użytej trucizny. Środki i postępowanie zawisłe są od tego, czy trucizna zastosowana zewnętrznie, czy wewnętrznie.

1. zewnętrznie, to jest rany, plastry, maści, wstrzykiwania i t. p.

a) Przewiązanie części ciała t. j. kończyny, powyżej rany, dla zapobieżenia przeniesieniu trucizny przez żyły lub naczynia chłonne ku sercu; (od czasu do czasu trzeba przepaskę na chwilę popuścić i zwolnić, aby zapobiedz zgorzeli); — b) wymycie rany lub miejsca dotniętego, wodą, żrącemi płynami, a w braku innych i moczem; — c) wysyssanie rany; strzedz się tylko trzeba, żeby ssący nie miał sam na powierzchni ust ran, pęknięć, pęcherzów itp.: — d) postawienie na ranie suchych baniek; — e) zniszczenie jadu w ranie, czy to za pomocą środków tylko jad niszczących, jak n. p. woda chlorowa, kali hypermanganicum, lub też takich środków, które razem i ranę samą wypalają, do czego używa się środków zwykle płynnych, mianowicie kwasów mineralnych stężonych, chlorku antymonu, amonii, kali causticum i t. p. przenikających w najbardziej nawet ukryte kąty rany. Czasami użyć można rozpalonego żelaza, palącego się cygara, albo też na ranie spalić proch.

2) wewnętrznie:

a) wydalenie trucizny z żołądka. Uskutecznia się to za pomocą środków wymiotnych, lub pompki żołądkowej. Środki wymiotne są albo mechaniczne, — łechtanie gardzieli piórkiem lub palcem, pobudzanie zgłębnikiem gardłowym wyższej części przełyku, łagodne pocieranie żołądka, napełnienie go znaczniejszemi ilościami płynów, mianowicie nudność sprawiających, do których domieszać można soli kuchennej łyżkami, oliwy, tabaki (5 gramów) itp. osobliwie przy otruciach ciałami mocno odurzającemi, itp.; albo też organiczne jak ipecacuanha, tartarus stibiatus, cuprum i zincum sulfuricum (2 — 5 gr. p. d.). Pierwsza jest najwłaściwsza przy truciznach drażniących, lub też gdy już zapalenie żołądka nastąpiło, inne przy truciznach odurzających lub skołowacenie sprowadzających, lub też gdy silniej na żołądek działać wypada.

W wielu, mianowicie w gwałtownych przypadkach, stósowniej jest użyć pompki żołądkowej niż powyższych wymiotnych substancyj, albowiem oszczędza ona choremu wszelkiego, przez swoje następstwa niekiedy bardzo szkodliwego natężenia przy wymiotach, działa skuteczniej i spieszniej od środków wymiotnych i da się

użyć nawet tam, gdzie już istnieje porażenie żołądka lub szczękościsk. Nie da się jednak użyć przy otruciach stężonemi kwasami lub innemi środkami żrącemi; nieostrożne bowiem wprowadzenie zgłębnika żołądkowego może łatwo sprowadzić przedziurawienie czulszych ścian żołądka. Przy zastosowaniu pompki, wprowadza się najprzód zgłębnik żołądkowy, wstrzykiwa przez niego letnią wodę, niekiedy z dodatkiem przeciwtrutki, aby truciznę i zwartość żołądkową rozrzedzić i rozpuścić, potem dopiero wyprowadza się tę zawartość za pomocą pompki, czy to pojedyńczej (w braku innej, używanej do dawania enem) czy też podwójnej, to jest na przemian wstrzyknjącej i wystrzykującej. Pompka nie da się użyć tam, gdzie zawartość żołądka jest w kawałkach grubszych lub też nader gęsta, n. p. przy otruciu jagodami, grzybami, kiełbasą i t. d.

b) wydalenie trucizny z kiszek. Dzieje się to z pomocą tak zwanych purgancy; (środków przeczyszczających), których się jednak wtedy tylko używa, gdy już dłuższy czas upłynął po wprowadzeniu trucizny, tak że jej przejście do kiszek jest już prawdopodobne; dla tego też i ich użycie jest rzadsze. Przy truciznach drażniących z wyjątkiem fosforu i kantaryd, zadaje się Oleum ricini, przy narkotycznych silniejsze, czasem nawet Oleum crotonis, Jalappa, colocythides i t. d. W gwałtowniejszych wypadkach należy użyć i drażniących enem, nawet i z dymu tytuniowego.

b) Leczenie chemiczne, którego celem jest albo rozłożenie zupełne trucizny w swoje pierwiastki nieszkodliwe, albo też w związki mniej lub całkiem nieszkodliwe. Gdzie nam trucizna znana, albo z wielkiem prawdopodobieństwem da się wywnioskować, należy się tej metodzie pierwsze miejsce: środki wymiotne stosują się później jako pomocnicze; niekiedy łączy się te dwie metody razem, dodając odtrutki do płynów mogących wymioty sprowadzić. — Do takich odtrutek, mających ogólniejsze znaczenie, należą:

1. Białko, przy otruciu solami metali, kwasami mineralnemi, mianowicie przy otruciu: sublimatem, solami miedzi, kwasami mineralnemi, żrącemi alkaliami, — ziemiami alkalicznemi,

chlorkami antymonu, chlornikiem i chlorkiem cyny, solami rtęci, związkami miedzi i cynku z siarką, solami srebra, ołowiu, kwasami garbnikowemi, aniliną, koniiną i alkaloidami roślinnemi i t. p. Białko nie strąca wcale emetyku, kwasu arsenawego, ałunu, siarkanów metali alkalicznych, metali ziem alkalicznych, kwasów organicznych i t. p. Wreszcie połączenia z przetworami rtęci oraz srebra są łatwo rozpuszczalne dla tego w tych razach skuteczność białka nie jest wielka. Daje się w ilości z 4 do 8 jaj na 2 do 4 funtów wody.

2. Garbnik i zawierające go odwary (decocta) rozmaitych roślin przy zatruciu roślinnemi alkaloidami, przetworami antimonu, mianowicie emetykiem i trującemi grzybami. Czysty garbnik daje się w ilości 2 — 3 granów co $1/4$ godziny.

3. Chlor, używa się przy zatruciu jadami zwierzęcemi, kwasem pruskim, siarkowodorem, siarkiem ammonu, gazem fosforowodornym, tlenkiem węgla, gazem kloakowym i ammoniakiem, nawet i wroniem okiem (nux vomica). Użycie albo zewnętrzne (aqua chlori, eau de Jeavelle itd.) albo wewnętrzne w postaci wody chlor. do żołądka lub w postaci gazu do płuc. W ostatnim razie najlepiej powietrze pokoju nasycić gazem chlorowym i wytwarzać tenże przez rozkład podchloranów za pomocą octu.

4. Węgiel zwierzęcy przeciwko truciznom roślinnym i zwierzęcym, nawet przeciwko sublimatowi i kwas. arsenawemu, jeśli te nie były w znaczniejszych ilościach pochłonięte. Daje się go miałko utłuczony z wodą.

5. Jod przy zatruciu alkoloidami i ich solami, zewnętrznie przy zatruciu ran jadem wężów i kurarą. Daje się zwykle w następnej formie: Rp. Jodii puri gr. jjj. jodureti kalii $1/2$. Aq. dest. libr. j. Co 5 minut szklaneczkę.

6. Wodan tlenku żel. (Ferum oxyd. hydrat., Fer. hydricum) specyfik, przy zatruciu kwasem arsenawym. — Przy jego użyciu trzeba się trzymać następnych zasad: preparat musi być świeży, albo przynajmniej w słabszych kwasach roślinnych, jak n. p. kwas octowy, łatwo rozpuszczalny; przed jego użyciem trzeba sto-

sownemi środkami cząstki arsenu w żołądku uruchomić, tak żeby do ścian jego nie przylegały; użyć go jak najspieszniej po zatruciu, i to w stanie ciepłym i w znacznych bardzo ilościach (20 razy tyle jak domniemana ilość kwasu arsenawego) z początku częściej po 2—4 łyżek co 10 minut, później rzadziej.

7. Wodosiarek żelaza (Ferrrum sulfuratum hydraticum) przy otruciach sublimatem, solami miedzi, ołowiu, arszenikiem i wielu innych metali, w połączeniu zaś z wodanem magnezyi nietylko przy zatruciu solami metalicznemi, ale i związkami cyanku i największą ilością nielotnych alkaloidów, mianowicie zaś przeciwko cyankowi rtęci.

8. Wodan magnezyi (magnesia usta in aqua) przeciwko zatruciu arszenikiem i rtęcią, według niektórych i fosforem, nadewszystko zaś przeciw zatruciu kwasami mineralnemi i organicznemi z wyjątkiem szczawiowego. Jeśli ma być skuteczną, powinna z wodą tworzyć galaretowy wodan. Używa się jej zwykle w roztworze wody (1:25) po $^1/_2$—2 uncyj płynu z początku co $^1/_4$ godz. potem rzadziej aż do usunięcia głównych objawów zatrucia.

9. Podchloran magnezyi w połączeniu z wodną magnezyą przeciw zatruciu fosforem. Wytwarza się go bezpośrednio przed użyciem, z mięszaniny zawierającej 1 cz. pal, magn. 8 cz. wody chlorowej i używa po wywołaniu uprzednio wymiotów.

10. Żelasinek potasu (Cyanek żółty, Ferro-cyankalium) przeciwko związkom trującym metali, mianowicie przy otruciu miedzią.

11. Siarczan sody (sól Glaubera) i siarczan magnezyi (sól gorzka) przeciwko zatruciu rozpuszczalnemi solami baryty i ołowiu; środek najlepszy i używany aż do wywołania silnego rozwolnienia.

12. Chlorek sodu (sól kuchenna) środek najlepszy przeciwko rozpuszczalnym solom srebra. Używa się w roztworze mocno rozcieńczonym, najlepiej w wodzie białko zawierającej.

13. Węglany i dwuwęglany allkalij rzadko w użyciu. głównie przy zatruciu solami cynku rozpuszczalnemi, mianowicie siarczanem cynku.

14. Woda wapienna; główna odtrutka przeciwko

kwasowi szczawiowemu i solom jego dwukwasowym rozpuszczalnym.

15. Woda mydlana zastępuje białko przy zatruciu solami metalowemi i kwasami. Daje się ją ciepłą filiżankami co 3—4 minut.

16. Mleko zastępuje również białko w swem użyciu.

17. Gluten (grocznik, legumina, sernik roślinny, kleber) zastąpić może mleko i białko.

18. Krochmal używany przy zatruciu jodem w postaci papki po filiżance w pewnych odstępach, jednak po uprzedniem użyciu środków wymiotnych.

19. Tłuste oleje przy otruciu alkaliami żrącemi; lepsze są jednak w takim razie środki zobojętniające.

20. Ocet (sok cytrynowy, kwasy mineralne rozcieńczone), przy otruciu żrącemi alkaliami i ich węglanami, oraz przeciw truciznom narkotycznym.

c. **Leczenie organiczne** stara się uczynić zadość wskazaniom, wynikającym z objawów, będących następstwem i znakiem działania trucizn już pochodnego i odległego.

Termometrya

w zastosowaniu przy łóżku chorego.

Termometrya w ostatnich 2ch dziesiątkach lat zbogaciwszy się licznemi faktami zebranemi przy łóżku chorego, stała są nieodzownym środkiem pomocniczym dla każdego lekarza praktycznego. W termometryi bowiem lekarz nieraz znaleźć może pewną odpowiedź przy wątpliwem rozpoznaniu choroby, w niej znaleźć może kontrolę swego lekarskiego postępowania, żaden środek ani żadne badanie nie wykryje mu tak szybko i z taką pewnością przystępującego nowego powikłania do istniejącej choroby, zejście pomyślne lub przeciwnie zbliżający się skon chorego, jak mierzenie ciepłoty; słowem jak trudno dziś byłoby się obejść bez auskultacyi i perkusyi, bez uroskopii, tak samo niepodobna się obejść i bez temometryi, z tego powodu sądzimy, że w tak

podręcznej książce, jaką jest kalendarz, właściwem będzie przypomnieć niektóre najważniejsze prawa termometryczne.

Ciepłota u człowieka w stanie zdrowia stale wynosi 37° C. (w pochwie i odbytnicy o kilka dziesiętnych więcej).

Nie każdy jest zdrowym u którego ciepłota jest prawidłową, ale bezwarunkowo każdy musi być uważanym za chorego, którego ciepłota jest niższą lub wyższą od prawidłowej.

Ciepłota u osób chorych zawartą jest w pewnych granicach, których nigdy nie przekracza bez utraty życia; najwyższą ciepłotę obserwowano 44,75° C., najniższą 32°. Wypadki w których ciepłota jest wyższą od 43° lub niższą od 33° należą do wyjątkowo się przytrafiających i pomijając rzadkie te wypadki możemy powiedzieć, że ciepłota u osób chorych waha się pomiędzy 35° i 42,5°.

Ciepłota może być powiększoną lub zmniejszoną ogólnie lub tylko miejscowo.

W czasie choroby ciepłota może pozostać prawidłową, może być zmniejszoną lub zwiększoną; przy ciepłocie prawidłowej można wykluczyć pewne formy chorobne, lecz do rozpoznania danej choroby służyć nam ona nigdy nie może; stałe obniżenie się ciepłoty przytrafia się tylko w niektórych formach chorobnych, chwilowo przemijające obniżenie przytrafia się dosyć często i bywa wtedy znakiem pomyślnym lub nie pomyślnym dla chorego, to samo daje się powiedzieć i o niejednostajnem rozdzieleniu ciepłoty w ustroju, które jednakże stosunkowo częściej jest znakiem niepomyślnym; najważniejsze jednak wnioski dają się wyprowadzić tak dla rozpoznania choroby jak i dla rokowania z zachowania się podwyższonej ciepłoty.

Wielkość zboczenia w ciepłocie, jej stopniowy wzrost lub zmniejszanie się — jakkolwiek często zmodyfikowane przez liczne wpływy przypadkowe — po większej części zależą od rodzaju choroby i to tem wyraźniej, im bardziej jest typowym i prawidłowym sam proces chorobny. — W niektórych chorobach ciepłota zachowuje stały typowy przebieg i takie choroby na-

zywamy chorobami typowemi dla odróżnienia ich od chorób beztypowych, nie okazujących żadnej prawidłowości w zachowaniu się ciepłoty. Wreszcie inne choroby stoją jakby na granicy między jednemi a drugiemi.

Do chorób typowych należą: durzyca brzuszna, durzyca wysypkowa, prawdopodobnie gorączka powrotna, ospa, odra i płonica, zapalenie płuc krupowe i świeże wypadki zimnic.

Do chorób, mających przebieg zbliżony do typowego, to jest takich, w których ciepłota przez cały przebieg choroby nie zachowuje żadnej prawidłowości, lecz tylko w pojedyńczych częściach swego przebiegu zachowuje pewien właściwy sobie typ i w których bardzo często spotykają się liczne zboczenia od przebiegu prawidłowego, należą: durzyca poronna, ropnica, posocznica, ostre otrucie fosforem, ostre ogólne stłuszczenie, róża twarzy, ostre zapalenia nieżytowe, zapalenie gardła, ostry wielostawowy gościec, zapalenie opon mózgowych, zapalenie opon rdzeniowych, zapalenie gruczołów przyusznych epidemiczne, zapalenie opłucnej, ostra gruźlica, choroby nerwowe kończące się śmiercią w ostatnim swym okresie, dalej należą tu jeszcze choroby zwykle bezgorączkowe, w których gdy występuje gorączka, w takich razach ta ostatnia zachowuje pewną prawidłowość, jak np. cholera i wysypki przymiotne.

W chorobach zupełnie beztypowych, czasowo w pojedyńczych wypadkach, ciepłota przebiega także podług pewnego właściwego sobie typu; do takich chorób należy błonica, czerwonka, zapalenie osierdzia i zapalenie otrzewnej, ostre i przewlekłe ropnie, suchoty.

Odpowiednio do stopnia ciepłoty (pod pachą mierzonej) można jej przypisać następujące znaczenie.

A. Ciepłota poniżej prawidłowej (niżej $+36^0$) a) bezsilność bezwarunkowo śmiertelna (*collapsus letalis*) niżej $33{,}5^0$; b) bezsilność znaczna $33{,}5^0$—35^0, przy której jest możność utrzymania życia, jakkolwiek wielkie niebezpieczeństwo zagraża; c) bezsilność 35^0—36^0, bez żadnego niebezpieczeństwa dla chorego.

B. Ciepłota prawie prawidłowa: a) nieco niż-

sza od prawidłowej 36° — 36,5°; b) prawidłowa, 36,6° — 37,4°; c) zbliżająca się do gorączkowej 37,5°—38°.

C. Ciepłota gorączkowa: a) gorączka lekka 38°—38,4°; b) gorącz. umiarkowana 38,5 - 39° z rana, do 39,5° wieczorem; c) gorączka znaczna 39,5° z rana i wyżej jak 40,5 wieczorem; d) gorączka natężona powyżej 39,5° z rana i wyżej jak 41,1° wieczorem.

D. Ciepłota bezwarunkowo prawie grożąca śmiercią powyżej 41,75°.

Ciepłota tak samo w stanie zdrowia, jak i chorobie okazuje pewne zboczenia. Dziennie oscylacye u chorych są jednak nierównie znaczniejsze jak w czasie zdrowia. Występują one podług praw, które po części są ogólnemi dla wszystkich chorób gorączkowych, po części zaś zależą od rodzaju, okresu i natężenia choroby.

Dzienne te oscylacye zależą na wzrastaniu i obniżaniu się ciepłoty, czyli innemi słowy na nasilaniu i zwalnianiu się gorączki. Różnica między maximum i minimum ciepłoty daje różnicę dzienną i podług tego jak różnice wypadają nie wielkie, gorączka jest ciągłą, gdy zaś różnice te są dość znaczne, gorączka będzie zwalniającą (*remittens*).

We wszystkich w ogóle chorobach gorączkowych, ciepłota przez jakiś czas coraz bardziej wzrasta, następnie, mniej więcej z umiejscowieniem się choroby, dosięga swego szczytu i przez pewien czas zatrzymuje się w mierze, poczem w chorobach kończących się pomyślnie nagle obniża się aż do ciepłoty prawidłowej, lub też niekiedy nawet nieco niższej od téj ostatniej; w wypadkach zaś kończących się śmiercią, albo utrzymuje się ciepłota ciągle na tym samym stopniu do jakiego doszła w czasie swego górowania, albo wzrasta jeszcze wyżej i dochodzi do takiej wysokości, do jakiej nie dochodziła ani razu w przebiegu całej choroby, lub też szybko spada i zwykle nawet znacznie poniżej od ciepłoty prawidłowej. W ciężkich wypadkach niekiedy okres górowania gorączki nie przechyla się stanowczo ani ku wyzdrowieniu, ani ku śmierci, lecz przez jakiś czas, nieraz nawet bardzo długi, występujące to pogorszenia to zwolnienia, zawsze jednak trzyma-

pują się okresu górowania i dopiero po długim czasie takiego wahania się choroba bierze stanowczy obrót.

Ze względu na zachowanie się ciepłoty wszystkie choroby gorączkowe dają się podzielić na 1) krótkie napady gorączki (febricula); 2) gorączki ciągłe, które w czasie swego górowania przedstawiają nieznaczne dzienne różnice i zwykle kończą się szybkim upadkiem gorączki; 3) gorączki zwalniające, które w czasie swego górowania, a szczególniej w czasie upadku przedstawiają znaczne dzienne różnice (wieczorne nasilenia i ranne zwolnienia); 4) gorączki przestankujące; 5) gorączki przewlekłe czyli trawiące, które ciągną się tygodnie, miesiące całe, już to bez przerwy, jużto podług typu zwalniającego, czasami przerywane nawet stanem zupełnie bezgorączkowym.

Po tych ogólnych uwagach rozpatrzemy obecnie zachowanie się ciepłoty w pojedyńczych formach chorobnych.

1. **Durzyca brzuszna**. W okresie początkowym ciepłota ciągle wzrasta w ten sposób, że w pierwszych 3ch lub 4ch dniach, które obejmuje okres początkowy, codziennie z rana do wieczora ciepłota podnosi się o 1^0 do $1\frac{1}{2}^0$, od wieczora do rana następnego dnia obniża się znów o $\frac{1}{2}^0$—$\frac{3}{4}^0$ tak, że wieczorem 4 dnia dosięga mniej więcej 40^0 (pierwszego dnia z rana 37^0, wieczorem 38^0; 2go dnia r. 37,5, w. 38,6; 3go dnia r. 38^0 w. 39,2; 4go dnia r. 38,7, w. 40^0). Takie zachowanie się ciepłoty jest niezmiernie cechujące dla durzycy brzusznej i możemy śmiało utrzymywać:

że gdy ciepłota wieczorem przez kilka pierwszych dni choroby jest zbliżoną do prawidłowej, tam nie mamy do czynienia z durzycą;

że gdy ciepłota wieczorem przez pierwsze trzy dni lub tylko przez dwa dni pozostaje na tej samej wysokości, w takim razie choroba nie jest durzycą;

że gdy ciepłota w pierwszych dniach dosięgnie już 40^0, wtedy prawdopodobnie nie jest to durzyca;

że gdy ciepłota w pierwszych 2ch dniach choroby z rana lub wieczorem będzie któregokolwiek dnia niższą jak dnia poprzedniego, wtedy na pewno można wykluczyć durzycę.

Stanowcze rozpoznanie durzycy tem jest pewniejsze, im zachowanie się ciepłoty w pierwszych dniach choroby bardziej jest zbliżonem do powyżej podanej formuły.

W drugiej połowie 1go tygodnia i pierwszej 2go tygodnia zachowanie się ciepłoty jest prawie jednakowe, zwykle wynosi ona 40,2° do 40,8° przy czem ciepłota z rana jest niższą od ciepłoty wieczornej o $\frac{1}{2}-1\frac{1}{2}$°.

Do tego czasu we wszystkich prawie wypadkach durzycy tak ciężkich jak lekkich ciepłota zachowuje się jednakowo i z tej ostatniej nic nie możemy sądzić jeszcze o dalszem natężeniu choroby; dopiero od drugiej połowy drugiego tygodnia, to jest mniej więcej między 9 i 12 dniem, różnice między ciężkiemi i lekkiemi formami durzycy występują wybitniej. W tej ostatniej formie okres górowania gorączki powoli przechodzi w okres upadku, ranne zwolnienia są coraz większe, wieczorne nasilenia przeciwnie coraz mniejsze i w ciągu 6 do 10 dni ciepłota powraca napowrót do prawidłowej swej wysokości.

W ciężkich zaś formach okres górowania gorączki przeciąga się przez 2gą połowę 2go tygodnia, a nawet i przez 3ci tydzień, ciepłota utrzymuje się ciągle albo na jednej wysokości lub nawet jeszcze wzrasta, średnio biorąc z rana wynosi 39,5°—40°, wieczorem 40 do 40,5° i w takich wypadkach okres górowania rzadko przechodzi od razu w okres upadku gorączki, najczęściej zaś — albo przechodzi w okres nieoznaczony lub też kończy się śmiercią; — w pierwszym razie po licznych pogorszeniach i polepszeniach trwających od 3ch dni do $1\frac{1}{2}$ tygodnia choroba alko kończy się śmiercią lub przechodzi w okres upadku gorączki, w drugim razie, t. j. gdy śmierć następuje w okresie górowania gorączki, ciepłota niekiedy powoli, niekiedy znów nagle wzrasta i nieraz dochodzi do 42,5° nawet i do 43° przy samej śmierci.

2. **Durzyca wysypkowa.** Gorączka w tej formie durzycy trwa zawsze krócej jak w najlżejszej nawet formie durzycy brzusznej, ale za to bez porównania dłużej jak przy każdej innej chorobie ostrej typowo przebiegającej.

W okresie początkowym ciepłota wzrasta daleko

szybciej jak w durzycy brzusznej i nieraz już wieczorem pierwszego dnia dosięga 40° — 40,5°; drugiego dnia z rana znacznie się obniża i niekiedy mało co się różni od ciepłoty prawidłowej, najczęściej zaś pozostaje między 39,5°—40°. Drugiego dnia wieczorem znowu się podnosi i nieraz nawet wyżej nad 40,5°; trzeciego dnia dosięga jeszcze znaczniejszej wysokości do 41'5° a nawet i wyżej. Wzrost taki ciepłoty trwa co najmniej do czwartego dnia. W okresie górowania gorączki ciepłota nie przedstawia nic cechującego dla durzycy wysypkowej, dopiero w okresie upadku gorączki zachowanie się ciepłoty jest znów bardzo charakterystycznem: w większej liczbie wypadków ciepłota wieczorem nagle obniża się o kilka dziesiętnych do 2°. Takie obniżenie następuje najczęściej między 13 i 17 dniem, daleko rzadziej między 12 i 13, a najrzadziej przed 12 dniem; również także obniżenie się ciepłoty po 17 dniu jest bardzo rzadkie i wątpliwe. Przebieg okresu upadku gorączki jest dosyć szybki i średnio wysoki około tygodnia. W wypadkach kończących się śmiercią, ciepłota zawsze wzrasta i w czasie samego konania podnosi się jeszcze o 1°—2°.

Gorączka powrotna. Choroba poczyna się dreszczem i szybkiem podniesieniem się ciepłoty, tak że na drugi dzień ciepłota zwykle dosięga 40°—41°, a nawet i wyżej i utrzymuje się bez przerwy przez 5—7, rzadziej przez 3—4 lub 7—11 dni, z bardzo niewielkiemi rannemi zwolnieniami. W formie żółtaczkowej gorączki powrotnej ciepłota nigdy prawie nie dosięga takiej wysokości, bardzo rzadko dochodzi do 41°, najczęściej zaś wynosi 39°—40.5°. W okresie upadku gorączki ciepłota w ciągu 12 godzin spada szybko o 1,2°—7,1°, najczęściej zaś obniża się o 2° —5°. Po takim upadku gorączki następuje okres zupełnie bezgorączkowy trwający 1 dzień do 2½ tygodnia, najczęściej ½ — 1½ tygodnia, poczem następuje 2gi napad, niekiedy 3ci i 4ty bardzo zbliżony do napadu pierwszego.

Ospa. W okresie początkowym choroby, ciepłota w pierwszym lub drugim dniu dosięga znacznej wysokości (40°, rzadko mniej, bardzo często więcej). Niekiedy już drugiego dnia dosięga swego szczytu, albo też 3go, a nawet i 4go dnia nieco jeszcze wzrasta. Po

dosięgnięciu swego szczytu ciepłota nieco się obniża, co zwykle trwa jeden dzień i w tym czasie zazwyczaj spostrzegamy pierwsze ślady wysypki. Okres ten początkowy trwa od 2—5 dni. Jak tylko wystąpiły pierwsze grudki ospowe, ciepłota spada bardzo szybko, co jest właśnie najbardziej cechującem dla ospy. Taki upadek ciepłoty następuje w rzadkich wypadkach między 2 i 3 dniem choroby, najczęściej zaś między 4 i 6 dniem. Dalsze zachowanie się ciepłoty nie przedstawia nic charakterystycznego.

Odra. Choroba po okresie zwiastunów, którego najczęściej jednakże nie dostaje, poczyna się nagle znacznem podniesieniem ciepłoty, która po 12 lub 24 godzinach dosięga już 39,1°—40°. Po takiem podniesieniu się ciepłoty następuje również szybkie jej obniżenie, tak iż na drugi dzień z rana zastajemy ciepłotę prawie prawidłową lub mało co od niej się różniącą. Takie zachowanie się ciepłoty mogłoby nieraz nawet w błąd wprowadzić lekarza i możnaby było sądzić, że choroba jest ukończoną, gdyby nie objawy ze strony łącznicy oka i dróg oddechowych. Z wystąpieniem wysypki poczyna się nowe podniesienie ciepłoty, która z ukończeniem wykwitania wysypki nie zmniejsza się wcale lub tylko bardzo nieznacznie; co do wysokości ciepłoty w tym okresie to najczęściej dosięga ona tej samej wysokości, jaką miała w okresie początkowym, rzadko jest wyższą, a jeszcze rzadziej niższą.

Płonica. W tej chorobie spotykamy się bardzo często z licznemi zboczeniami w zachowaniu się ciepłoty; przy typowym przebiegu choroby ciepłota nagle i szybko wzrasta i zwykle dochodzi do 40°, 41° a niekiedy i 42°, zwolnienia ranne są bardzo nieznaczne; w okresie upadku gorączki również ciepłota obniża się tylko stopniowo przez 3—8 dni.

Róża twarzy. W wypadkach pierwotnych ciepłota w ciągu kilku godzin wzrasta i dosięga 40—42°, przyczem jednocześnie występuje charakterystyczne zaczerwienie skóry; tak podniesiona ciepłota z nieznacznemi rannemi zwolnieniami utrzymuje się przez kilka, dni po czem nagle spada, tak że w ciągu jednej nocy staje się zupełnie lub prawie prawidłową.

Ropnica. Choroba poczyna się znacznem podniesieniem ciepłoty i dreszczami, ciepłota wzrasta szybko,

w ciągu kilku godzin podnosi się o $2\frac{1}{2}-3\frac{1}{2}$, a nawet i więcej; dosięgłszy tym sposobem $40^{0}-42^{0}$ również szybko się obniża i po kilkunastu godzinach może być napowrót prawidłową lub nawet niższą od tej ostatniej. Po tym pierwszym napadzie występują w podobny sposób następne w rozmaitych przerwach, niekiedy w ciągu jednego dnia mogą być 2 i 3 takie napady, to znów między jednym napadem a drugim może upłynąć dzień i więcej. Śmierć może nastąpić w każdym czasie na wysokości gorączki, w czasie wzrastania ciepłoty lub jej obniżania, wreszcie w czasie zupełnego upadku gorączki.

O zapaleniach płuc w ogólności nie wiele można powiedzieć; ze względu na zachowanie się ciepłoty spostrzegamy zapalenia płuc przebiegające z gorączką ciągłą (zapalenia płuc krupowe), z gorączką zwalniającą (zapal. płuc nieżytowe) i z gorączką przestankującą. W największej liczbie wypadków najwyższa ciepłota dochodzi w formach krupowych do $39^{0}-40^{0}$, w nieżytowych do 39^{0}, w rzadkich tylko wypadkach spostrzegamy ciepłotę wyższą od 40^{0}.

Zimnice. Pojedyńczy napad gorączki odznacza się szybkiem podniesieniem ciepłoty i również szybkiem jej upadkiem. Z początku wzrastanie ciepłoty jest stosunkowo powolne, to jest trwa kilka godzin zanim dosięgnie $38{,}5^{0}-39^{0}$. Z nastąpieniem dreszczy ciepłota wzrasta daleko szybciej, tak, że w ciągu godziny może się podnieść do $41^{0}-41{,}5^{0}$ w wyjątkowych razach nawet wyżej. Wzrastanie to jest ciągłe bez żadnych zwolnień i przestanków. Poczem również szybko przy potach ciepłota poczyna się obniżać, lecz już nie ciągle ale z pewnemi przerwami trwającemi od kwadransa do półgodziny, gdzie wtedy stoi w mierze. Czas potrzebny do zupełnego wyrównania ciepłoty wynosi od 8—12 godzin. Po takim napadzie następują następne w podobny zupełnie sposób, tylko w rozmaitym czasie.

W chorobach nerwowych, szczególniej w tężcu, w ostatnim okresie choroby kończącym się śmiercią, ciepłota wzrasta szybko i dochodzi do ogromnej wysokości, w takich razach można niekiedy obserwować ciepłotę 44^{0}, a nawet raz (w tężcu) obserwowano ciepłotę $44{,}75^{0}$.

Zachowanie się ciepłoty w innych chorobach, jako mniej charakterystyczne, pomijamy.

Najznakomitsze zakłady

zdrojowo kąpielne krajowe i zagraniczne.

Aachen-Akwizgran (Prusy nadreńs.). Cieplice słono-siarczane T. od 36 do 44 R°.

Achselmannstein przy Reichenhall (Bawarya). Solanka i zakład żentyczny.

Adelheidsquelle w Oberheilbrunn (Bawarya). Solanka jodowobromowa.

Aix les bains, u Rzymian Aquae gratianae (Sabaudya). Cieplice siarczane T. 36 II. R° wspaniałe urządzenia kąpielne.

Amélie les bains (w Pyrynejach, we Francyi). Cieplica siarczana 18 zródeł — T. od 20 do 51 R°. Jeden z najpierwszych zakładów kąpielnych na globie pod względem okwitości źródeł najrozmaitszych i wspaniałych urządzeń balneotechnicznych, uroczej okolicy i położenia.

Ausse (Styrya) w bardzo pięknem położeniu — solanka — kąpiele i wziewnia (inhalationes).

Baden pod Wiedniem. Cieplice siarczane 13 źródeł T. od 21 — 29 R°.

Baden (Szwajcarya). Cieplice ziemno-słono-siarczane T. od 37 — 40 R°.

Baden-Baden, Cieplice słone, słabe co do soli, ale wysokiej temperatury T. od 37 — 54 R°.

Bagnèrres de Luchon (we Francyi, w Pyreneach 1 mila od granicy hiszpańskiej). Cieplice siarczane, ilość tutejszych zdrojów mineralnych dochodzi do 30 T. od 27 — 54 ° R°. Najwspanialsze urządzenie zdrojowo kąpielne.

Barèges (Francya - Pyrynee). Cieplica siarczana 9 źródeł, kąpiele towarzyskie w bassainach przedewszystkiem. T. 24 — 36 R°. Okolica dzika, miejsce wyłącznie od samych chorych odwiedzane.

⊛ **Bardyjów** (Węgry) Szczawa ziemno słono żelezista.

Bilin (Czechy) Szczawa alkaliczna.

Bocklet (Bawarya) Szczawa ziemno-słono-żelezista.

⊛ **Bolechów** (Galicya) Solanka, mierny zakład kąpielny, od r. 1826 istniejący.

Borszek (Siedmiogród). Szczawa sodowo-żelezista.

Bourbonne les bains (Francya) Cieplice słone T. od 44–52 R°.

Brückenau. (Bawarya) Szczawa ziemno-słono-żelezista.

Burkut (Galicya). Znakomita szczawa słabo-żelezista. Miejsce nieprzystępne, urządzeń zdrojowo-kąpielnych wcale niema.

Busk (król. Polskie). Silne i bogate siarko-słone zdroje wspaniale założony, ale opuszczony zakład kąpielny ze 100 wannami. Roczna ilość gości około 800 osób. Dr. Dymnicki lekarz zdrojowy.

Buzias (Węgry-Banat). Silne i w kwas węglowy obfite źródło żeleziste.

Caûterets (w Pyryneach, we Francyi) Cieplica siarczana 12 źródeł T. 25–44 R°.

Ciechocinek (król. Polskie). Solanka obok warzenia soli. Własność banku król. polskiego, urządzenia kąpielne odpowiednie, roczna ilość gości około 800 osób. Dr. Ignatowski i Dr. Gawroński lekarze zdrojowi.

Daruvar (Slawonia). Cieplice obojętne T. od 35 do 32 R°.

Delatyn (Galicya). Solanka, zarazem zakład żętyczny, wszystko w pierwotnym stanie.

Deutsch-Altenburg (Niższa Austrya). Jodowo-ziemno-słono-siarkowe źródło T. 22 R°.

Dobbelbad (Styryja), słaba słona cieplica T. 23 R°.

Driburg (Westfalia). Szczawa zimno-alkaliczno-żelezista.

Druskienniki (Litwa, 6 mil od Grodna) Solanka, od r. 1837 zakład zdrojowo kąpielny, odpowiednio urządzony, dawniej bardzo uczęszczany do 1500 gości rocznie. Dr. Pilecki lek. zdr.

Dürkheim (Bawarya) Solanka bromo jodowa.

Eaux-bonnes (w departamencie niższych Pyreneów, we Francyi) Cieplice siarczane, 3 źródła T. 25 do 26½ R°.

Eilsen (Ks. Lippe Schaunburg). Szczawa żelezista i zdrój siarczany.

Elster (Saksonia). Szczawa słono-sodowo-żelezista, zakład zdrojowo-kąpielny dobrze urządzony.

Elöpatak (Siedmiogród) Szczawa ziemno-alkaliczno-żelezista.

Ems (Nassau). Cieplice alkaliczne sodowe.

Neuquelle . . T. 38° R.
Kesselbrunnen „ 37° R.
Felsenquelle . „ 32° R.
Kranchen . . „ 28° R.
Bubenquelle . „ 25—26 R°
z natryskami wstępującemi, dowolnie ruchomemi.

Franzensbad (Czechy). Szczawa alkaliczno-słono-żelezista. Główne zdroje:
Franzensquelle,
Salzquelle,
Wiesenquelle,
Louisenquelle,
Kalter-Sprudel.
Wspaniałe urządzenia kąpielne, sławne kąpiele borowinowe.

Friedrichshall (Ks. Meiningen) Słono-gorzka woda.

Füred (Węgry) Szczawa alkaliczna, ziemno-żelezista.

Gastein (Salzburg). Cieplice obojętne od 35—39° R. znakomite urządzenia, romantyczne położenie.

Giesshübel (Czechy). Alkaliczna szczawa.

Gleichenberg (Styrya). Szczawa sodowa i szczawa alkaliczno-żelezista.

Goczałkowice (Szląsk pruski). Solanka.

Gran (Węgry). Woda gorzka

Grosswardein (Węgry). Cieplice siarczane.

Gyöngyös (Węgry). Szczawa alkaliczno-ziemno-żelezista.

Hall (wyższa Austrya). Jodowo bromowa solanka.

Hall (Tyrol). Solanka.

Harkany (Węgry). Cieplice siarczane T. 47° R.

Homburg (Hessen Homburg). Zdrój słony.

⊙ **Jaszczurówka** (Galicya) jedyne polskie cieplice, obojętne w Tatrach, niedaleko Zakopanego położone. T. + 21° C. dotąd zaledwo pierwsze usiłowania co do urządzeń kąpielnych.

Jaxtfeld (kr. Wirtemberskie), jedna z najznaczniejszych jodobromowych solanek.

Imnau (Hohenzollern Sigmaringen), bardzo silne szczawy ziemno-żeleziste.

Johannisbad (Czechy), obojętne cieplice 33° R. pospolicie Czeskim Gasteinem nazywane.

Johannisbrunnen (Morawa) szczawa ziem. alkalicz. żelz.

Ivanda (Węgry, Banat). Silna woda gorzka okwita

w siarkan magnezyowy i sodowy (sól gorzka i sól Glaubera).

Iwonicz (Galicya), wieś 2 mile od Sanoka, 2 zdroje Karóla i Amalii słono jodobromowe barytowe, zdrój Józefa, słaba szczawa i żelezista, zdrój Adolfa, bardzo słaby siarczany i 1 zdrój naftowy zwany Bełkotką, dobre urządzenia zdrojowo kąpielne, roczna ilość gości do 4000 osób, przesyłka wód rocznie 32000 flaszek.

Karlsbad (Czechy) Alkaliczne ciepłe wody T. od 58 do 38° R.

Sprudel i Hygeusquelle	+	58 do 59°.
Bernardsbrunnen	+	„ „ 53.
Neubrunnen	+	„ „ 47 R.
Mühlbrunnen	+	„ „ 43° R.
Theresienbrunnen	+	„ „ 41° R.
Felsenbrunnen	+	„ „ 45° R.
Marktbrunnen	+	„ „ 39° R.
Kaiserbrunnen	+	„ „ 38° R.

oprócz tego szczawy Alkaliczne zimne, wspaniałe urządzenia zdrojowe. Roczna ilość gości do 10,000 osób. — roczna przesyłka wód mineralnych do 1,200,000 flaszek. Dr. Horodyński lek. zdr.

Karlsbrunnen (Szląsk). Szczawa żelezista.

Koenigswarth (Czechy). Szczawa żelezista w kwas węglowy obfita.

Kissingen (Bawarya) żelezisto sodowo słone zdroje:

Ragoczi, Pandur } Szczawy sodowe słone.

Soolsprudel, Maxbrunnen } Solanki.

Kniebisbäder (w ks. Badeńskiem, w górach Szwarzwald). Jestto zbiór szczaw słono żelezistych, solanek wód siarczanych.

Konopkówka (Galicya), woda siarczana ze znaczną ilością żelaza, prawie wyłącznie do kąpiel używana. Zakład zdrojowo-kąpielny niestety zupełnie zapomniany.

Korsów (Galicya) niedaleko m. Brodów, szczawa żelezista, mierny zakład zdrojowo kąpielny.

Krankenheil (Bawarya) znakomite zdroje jodo-bromowo siarczane.

Krapina - Töplitz (Kroacya). Cieplice obojętne + 34° R.

Kreuznach (Prusy nadreńskie). Sławne jodobromowe solanki.

Krynica (Galicya) 14 źródeł szczawy wapienno-żelazistej w kw. węglowy bardzo zamożnej; obok zakład filialny *Krynica-Słotwiny*, w nim zdrój magnezyowo-sodowo-żelezisty. Urządzenia zdrojowo kąpielne znakomite. Roczna ilość gości do 2000 osób. Roczna przesyłka wód mineralnych do 50.000 flaszek. Dr. Zieleniewski lek. rządowy.

Kudowa - Cudowa (Szląsk Pruski). Szczawy alkaliczne słono-żeleziste.

Landeck (Szląsk pruski). Cieplice słabo alkaliczno-słono-siarczane T. od 14—25° R.

Lippik (Slawonia). Słono-alkaliczno-jodowa cieplica T. 37° R.

Lippspringe (Westfalia). Szczawa alkaliczno-słono-żelezista, bardzo zamożna w saletroród.

Liebwerda (Czechy). Szczawa alkaliczno sodowa i żelezista.

Lubień (Galicya), bardzo silne i niesłychanie obfite wody siarczane z niemałą ilością selenu. Urządzenia zdrojowo-kąpielne przyzwoite. Roczna ilość gości do 4000 osób. Dr. Chądzyński lek. zdr.

Luhatschowitz (Morawa). Szczawa alkaliczno-sodowa, jod i brom zawierająca, z ogromną ilością kwasu węglowego.

Marienbad (Czechy). Wody alkaliczne słone, główne źródła:

Kreuzbrunnen.
Ferdinandsbrunnen.
Waldquelle.
Ambrosiusbrunnen.
Karolinenbrunnen.
Rudolfquelle.

Urządzenia zdrojowo kąpielne wspaniałe. Roczna ilość gości do 7000 osób. Roczna przesyłka wód mineralnych do 600,000 flaszek.

Mehadia (Banat). Cieplice ziemno siarczane, po Aquisgranie najmocniejsze T. od 32° — 44° R.

Neuhaus (Styria). Cieplice obojętne. T. do 28° R.

Neuhaus (Bawarya) Silne solanki i szczawy słono-żeleziste.

Neuenahr (Prusy nadreńskie) Szczawy sodowe ciepłe, podobne do wód Vichy zamożniejsze w CO^2

Appolinaribrunnen T.	17° R.
Victoriabrunnen	24° R.
Augustenquelle	27° R.
Sprudel	30° R.
Mariensprudel	31° R.

Nauheim (Saliny ks. Heskiego) Cieplice słone, zznaczną ilością kw. węglowego, za pomocą wiercenia świdrem górniczym uzyskane. T. 17 — 26°.

Nenndorf (Hessya) Zdroje ziemno-słono-siarczane.

Nieder-Langenau (Szląsk pruski) Szczawy ziemno-alkaliczno-żeleziste.

Ofen-Buda (Węgry) Alkaliczno-słone cieplice T. od 35 — 48° R.

Parad (Węgry) Szczawa siarczano-żelezista i hałunowa.

Pfäffers (Szwajcarya) Cieplice obojętne T. 26. 5° R.

Piszczany, Pystyan (Węgry) Cieplice siarczane T. 48° R.

Plombières (Francya) Cieplice obojętne T. 38 — 56° R.

Pyrawarth (niższa Austrya) Szczawa ziemno-żelezista.

Pyrmont (ks. Waldek) Szczawa ziemno-słono-żelezista.

Püllna (Czechy) Woda gorzka.

Rabka (Galicya) Jodo-bromowa solanka, zdroje:
Maryi,
Rafaela,
Krakusa,
Kaźmierza i
Heleny,
młodociany zakład kąpielny, dopiero od 1863 r. ale przyzwoicie urządzony. Dr. Chrzanowski lek. zdrojowy.

Rewaro (Włochy, Lombardya) Szczawy słono-żeleziste.

Rehmes, Oeynhausen (Westfalia) Cieplice żelazisto-słone + 26° — 5° R.

Rohitsch (Styrya) Szczawa sodowo-żelezista.

Reinerz (Szląsk pruski) Szczawy alkaliczno-ziemno-żeleziste.

Rosenheim (Bawarya) Solanki i zdrój żelazisto-siarczany.

Ruhla (ks. Weimar) 2 zdroje żeleziste.
Saidschütz (Czechy) Woda gorzka.
Salzbrunn (Szląsk pruski) Szczawy słono-sodowe.
Salzhausen (Hessen - Darmstadt) Solanki jodo-bromowe.
Salzungen (ks. Meiningen) Alkaliczno-ziemno-żeleziste solanki.
Schandau Alkaliczno-ziemno-żeleziste zdroje.
Schmalkalden (Kurhessen) Ziemna solanka.
Schlangenbad (Nassau) Cieplice obojętne T. 22—5° R.
Schwalbach-Langenau (Nassau) Szczawy sodowo-żeleziste. Zdroje:

Stahlbrunnen,
Weinbrunnen,
Paulinenbrunnen.

Selters (Nassau) Szczawa sodowa.
Soden (Nassau) Solanki jodo-bromowe T. od 12—19° R.
⊙ **Solec** (król. Polskie) Wieś niedaleko Staszowa, słabe słone zdroje, urządzenia kąpielne przyzwoite, do 400 gości rocznie. Dr. Sulicki lek. zdr.
Spaa (Belgia) Szczawy żeleziste. Zdroje:

Pouhon,
Geronstere,
Sauvenière,
Groesbeck,
Tonneletquelle i
Barisartquelle.

Stuben (Węgry) Cieplice słono sodowe z przewagą soli Glaubera. T. 35° R.
Steben (Bawarya) Szczawy żeleziste.
Stubicza (Kroacya) Cieplice obojętne T. 43° R.
Sultza (ks. Sasko Wajmarskie) Solanka jodo-bromowa.
⊙ **Swoszowice** (Galicya) 1 mila od Krakowa, najsilniejszy zdrój siarkowy polski. Urządzenia zdrojowo-kąpielne zupełnie odpowiednie, do 150 gości rocznie. Dr. Przybylski lek. zdr.
Szliács (Węgry) Wody żeleziste ciepłe, prawie jedyne w swym rodzaju T. od 18 R. do 26 R.
Szkleno (Węgry) Słono siarczane cieplice T. od 33 do 44° R.
⊙ **Szkło** (Galicya) Wody żelezisto-siarczane, ze zakładem zdrojowo-kąpielnym wojskowym.

Szczawnica (Galicya) Szczawy słono sodowe,
zdrój: Józefiny,
„ Magdaleny,
„ Szczepana,
„ Waleryi,
„ Heleny dzisiaj Wandy,
„ Anieli i
„ Szymona.

(Jestto słaba szczawa słono-sodowo-żelezista). Cudownie piękna okolica. 2 zakłady t. j. „wyżni i niżni" czyli na Miodziusiu. Brak dobrej żentycy i innych przetworów mlecznych. Roczna ilość gości do 1600 osób; roczna rozsyłka wód do 100,000 flaszek. Dr. Trembecki lek. zdr.

Teplitz czyli Cieplice Czeskie (Czechy) Cieplice obojętne wraz z zakładem filialnym w Teplitz Schönau, T. od 20 do 39^{50} R. Wspaniałe urządzenia kąpielne.

Teinach (kr. Witenberskie) Szczawy alkaliczne i żeleziste.

Töplitz-Warasdin (Kroacya) Siarczane cieplice T. 46^{0} R.

Trenczyn czyli Trentschin-Töplitz (Węgry) Ziemno-słono-siarczane cieplice T. od 29—32 R^{0}.

Truskawiec (Galicya) Mila od miasta Drohobycza. 7 zdrojów siarkowych i słonych, a 1 zdrój naftowy. Dobre urządzenia zdrowojo-kąpielne, do 600 gości rocznie. Dr. Rieger lek. zdr.

Tüffer albo Römerbad (Styrya) Cieplice obojętne T. 30 R^{0}.

Vichy (Francya) Ciepłe szczawy sodowe, bardzo silne; jest tu 9 źródeł:

Grande grille . .	32 R^{0}.
Puits Chomel . .	33 „
„ Carre . .	35 „
Lucas	23 „
Hôpital	24 „
Celestins	9 „
Source du Parc .	18 „
„ Mesdames	8 „
„ d'Hauterive	12 „

Urządzenia zdrojowo-kąpielne wspaniałe. Administracya pod dozorem rządowym. Corocznie ogromny zjazd gości i nadzwyczaj wielka przesyłka wód tutejszych do 1,000,000 flaszek.

Vöslau (Niższa Austrya) Cieplice obojętne T. 22.
Wiesbaden (Nessau) Cieplice słone T. od 40—56° R.
Wildbad (kr. Witemberskie) Cieplice obojętne T. 26 do 30° R.
Wildungen (ks. Waldek) Szczawy słono sodowe i żeleziste, w kw. węglowy badzo zamożne.
Żegiestów (Galicya) 2 zdroje szczawy wapienno-żelezistej, dziko romantyczne położenie, urządzenia zdrojowo-kąpielne liche. Roczna ilość gości do 100 osób. Dr. Pierzchalski lek. zdr.

Zakłady

hydroterapeutyczne, elektroterapeutyczne i gimnastyczne.

Boppard (Prusy nadreńskie) zakład hydropatyczny znakomity.
Brühl (Prusy nadreńskie) zakład hydropatyczny.
Buchenthal (Szwajcarya) zakład hydropatyczny.
Elgersburg (ks. Sasko Gothajskie) zakład hydroterapeutyczny.
Freienwalde (Szląsk Austryacki) zakład hydroterapentyczny.
Gräfenberg (Szląsk Austryacki) najdawniejszy zakład hydropatyczny.
Glessweiler (Bawarya nadreńska) zakład hydroterapeutyczny, elektroterapeutyczny i gimnastyczny, kąpiele igliowiowe i kuracye mleczne.
Haslach (Szwajcarya) zakład kąpieli mineralnych sztucznych, kąpieli ziołowych i zakład elektroterapeutyczny.
Harzburg (ks. Brunświckie) zakład kąpieli słonych, igliwiowych i falistych.
Heiden (Szwajcarya) zakład hydropatyczny, zakład mleczny wraz z kąpielami żentycznemi, soki ze świeżych ziół.
Hohenstein (Saksonia) zakład hydropatyczny kąpieli ziołowych i zakład żentyczny.
Johannesberg (ks. Naasauskie) zakład hydropatyczny. Zakład kąpieli igliwiowych, gymnastyczny, elektroterapeutyczny i kuracye winogronowe.

Kautenleutgehen pod Wiedniem, zakład hydropatyczny.

Königsbrunn (pod Königstein w Saskiej Szwajcaryi) zakład hydropatyczny.

Königstein (Nassau) zakład hysropatyczny.

Lauback (Prusy nadreńskie pod Koblencyą) zakład hydropatyczny.

Michelstadt (w Odenwald) zakład hydropatyczny.

Mühlbad niedaleko Roppard, zakład hydropatyczny, kuracye żentyczne i winogronowe.

Nerothal pod Wiesbadenem, zakład hydropatyczny.

Radegund St. niedaleko Grazu (w Styryi) zakład hydropatyczny.

Reichenau niedaleko Payerbach, zakład hydropatyczny.

Vöslau (niższa Austrya) zakład hydropatyczny.

Wartenberg (Czechy) zakład hydropatyeny.

Zakłady lecznicze

mlekiem i jego przetworami.

Achselmannstein przy Reichenhall $1\frac{1}{2}$ godziny od Salzburga, 1407' nad p. m., klimat łagodny, wilgotnawy i jednostajny, obok silne cieplice słone i dobre soki ze świeżych ziół.

Baden-Baden 616' nad p. m:, zakład żentyczny, bardzo łagodny i umiarkowany klimat, obok kąpiele słone.

Badenweiler w ks. Badeńskiem, 1450' nad p. m., zakład żentyczny, powietrze bardzo zdrowe, wzmacniające, ale częste zmiany ciepłoty, obok cieplice obojętne.

Berneck (Bawarya) zakład mleczny.

Beuron (ks. Hohenzollern-Sigmaringen) 1850' nad p. m., zakład mleczny, przedewszystkiem przetwory koziego mleka, klimat łagodny.

Bystrzyca s. **Bistritz** (Morawa) zakład mleczny.

Charlottenbrunn (Szląsk pruski) 1350' nad p. m., zakład mleczno żentyczny, powietrze łagodne, obok szczawy alkaliczno żeleziste.

Felsenegg (Szwajcarya) zakład mleczny, przetwory krowiego i koziego mleka.

Frohburg (Szwajcarya) zakład mleczny.
Flinsberg (Szląsk) w pobliżu granicy Czeskiej, 1542′ nad p. m., okolica piękna, ale klimat ostry, obok szczawa alkaliczno żelezista.
Gais (Szwajcarya) 2806′ nad p. m., zakład żentyczny, powietrze suche, bardzo czyste, wolne od nagłych zmian ciepłoty.
Gleissweiler (Bawarya nadreńska) 990′ nad p. m. zakład mleczny i żentyczny, bardzo łagodny klimat i wzmacniające powietrze.
Glion (nad jeziorem Genewskiem) zakład mleczny.
Gonten ½ godziny od Appenzell, 2711′ nad p. m., klimat ostry, ale powietrze czyste i zdrowe.
Heiden (Szwajcarya) 3 godz. od St. Gallen, 2424′ nad p. m., położenie słoneczne, wspaniałe widoki, urządzenia wyborne.
Heinrichsbad (Szwajcarya) 2410′ nad p. m., położenie malownicze ale wilgotne powietrze, wspaniały dom leczniczy, obok kąpiele żeleziste.
Interlaken (Szwajcarya) 1712′ nad p. m., mleczny, żentyczny tudzież zakład kąpieli rzecznych i sztucznych morskich, klimat łagodny, wilgotny i umiarkowany.
Ischl (Salzburg) 1440′ nad p. m., klimat nieco wilgotny, łagodny ale jednostajny, wyborna żentyca owcza i kozia, obok znakomite kąpiele słone.
Kierling (niższa Austrya) zakład mleczny i żentyczny.
Kreuth (Bawarya) 2911′ nad p. m., więcej suche i wzmacniające powietrze, obok wyborne kąpiele słone i siarczane.
Liebenstein (ks. Sasko-Meiningen) 1000′ nad p. m. zakład żentyczny, bardzy łagodny i zdrowy klimat.
Meran (Tyrol) 1187′ nad p. m., klimat bardzo łagodny, umiarkowano wilgotny ale jednostajny, do włoskiego bardzo zbliżony, leczenie mleczno-żentyczne tylko na wiosnę (Kwiecień i Maj) albo późnej jesieni (Wrzesień i Październik ciepłota powietrza + 12,5° R.) jest tutaj możebne.
Partenkirchen (Bawarya) 2434′ nad p. m., zakład żentyczny, klimat łagodny.
Różnawa (Morawa) zakład mleczny i żentyczny.
Rehburg (kr. Hanowerskie) znakomity zakład żentyczny północnych Niemiec, o 7 mil od Hanoweru.

Reinerz (Szląsk pruski) 3 mile od Glatz, 1720′ nad p. m., ostry klimat.

Rigi-Kaltbad 4480′ nad p. m., bardzo wspaniały dom leczniczy, przepyszne na około widoki, najzdrowsze i wzmacniające powietrze.

Streitberg (Bawarya) zakład mleczny i żentyczny.

Streitberg między Bambergiem a Erlangen, 1800′ nad p. m., zakład mleczno-żentyczny, miejsce podległe częstym odmianom ciepłoty.

Schlangenbad (ks. Nassauskie) 900′ nad p. m., zakład żentyczny z nadzwyczaj łagodnym klimatem, są tu sławne cieplice obojętne.

Weissbad (Szwajcarya) 2440′ nad p. m.. powietrze bardzo wilgotne ale łagodny klimat, wielki dom leczniczy.

Weissenstein (Szwajcarya) 3950′ nad p. m., miejsce leczniczo-klimatyczne i zakład mleczno-żentyczny, wspaniale urządzonym hotelu i tutejszym domu leczniczym, znaleść można zawsze umieszczenie po cenach umiarkowanych, taxą stale oznaczonych.

Zakłady kąpieli igliwiowych.

Alexanderbad w wyższej Frankonii.

Berka w W. ks. Wejmarskiem, opisał Dr. Ebert.

Blankenburg (ks. Schwarzburg-Rudolstadt), opisał Dr. Gustorf.

Braunfels (Prusy nadreńskie), opisał Dr. Zimmermann.

Friedrichsrode w ks. Koburg Gotha.

Gleissweiler w Bawaryi nadreńskiej.

Grund w Hanowerskiem, zakład kąpieli igliwiowych, żętycy i soków wyżętych z ziół.

Humboldtsau w Szląsku pruskim.

Ilmenau w Turyngii.

Karlsruh w Szląsku pruskim.

Krynica, kąpiele igliwiowe — oprócz tego wyrób przetworów z igliwia, a mianowicie *Ekstraktu balsamicznego z igliwia świerkowego na kąpiele*, u aptekarza miejscowego *H. Nitribitta* do rozsyłania.

Loeben w Styri. Właściciel *Tobiasz Pichelmeyer*, wyroby z igliwia na handel rozsyłane.
Nassau przy Ems.
Perchtholddorf pod Wiedniem.
Rudolstadt w ks. Schwarzenburg-Rudolstadt.
Schmalkalden ks. Heskie.
Schleusingen (Prusy) w lasach Turyngskich.
Tharand niedaleko Drezna.
Wolfach (w W. ks. Badeńskiem). Rozmaite wyroby chemiczno farmatyczne z igliwia w handel rozsyłane, dawniej własność aptekarza *Göringera*, opisane przez Dr. Roysa.
Wipra (Prusy). Zakład kąpieli iglicowych i zakład hydropatyczny.
Zittau w górnej Luzacyi, obok kąpiel igliowych, żentyca i mleko.

Zakłady lecznicze winogronowe.

Aigle w dolinie Rhodanu.
Baden pod Wiedniem.
Bingen (Hessya) nad Renem.
Boppard (Prusy nadreńskie).
Dürckheim (nad Renem).
Edenkoben (Bawarya nadreńska).
Gleissweiler (vide zakłady lecznicze mlekiem).
Glion nad jeziorem Genewskiem.
Gries (Tyrol) pół mili od Botzen.
Grünberg (Szląsk pruski).
Kreuznach (vide zakłady zdrojowo kąpielne).
Meran (vide zakł. leczn. mlekiem).
Montreux nad jeziorem Genewskiem.
Neustadt niedaleko Mannheim.
Wenecya.
Wachenheim (Bawarya).

Miejsca lecznicze klimatyczne.

Algier. Średnia tem. roczna + 16. 6° R.
w zimie średnia temperatura + 12. 7. „
podczas wiosny średn. tem. + 14. 4. „
w lecie średnia temperatura + 21. 9. „
w jesieni „ „ + 18. 2. „
wyborne urządzenie hoteli, kuchnia francuzka, cena pensyonatu dziennie po 5 fr. od osoby.

Botzen, południowy Tyrol, 2 mile od Meran, dobre miejsce klimatyczne na zimę dla osób, poprzednio w Meran dla kuracyi mieszkających.

Cairo w Egypcie, śred. temp. rocz. + 17. 9° podczas zimy średnia temp. + 11. 7. R.

Felsenegg w Szwajcarji, zakład klimatyczny i mleczny.

Frohburg w Szwajcaryi, zakład klimatyczny i mleczny.

Gries w Tyrolu, pół mili od miasta Botzen, zakład klimatyczny, tudzież winogronowa kuracya.

Hyères na południu francuskiego wybrzeża.

Meran w Tyrolu połud., miejsce klimatyczne wraz ze zakładem mlecznym i żentycznym, sokami z świeżych roślin i kuracyą winogronową.

Madeira śred. tem. roczna + 15. 2 R.°, śred. tem. w zimie + 13. 9 R. Miasto Funchal przedewszystkiem się zaleca dla pobytu chorych gruźlicznych z cechą zapalną ich cierpień.

Montreux nad jeziorem Genewskiem, miejsce klimatyczne, łagodny i jednostajny klimat — wegetacya włoska.

Neapol.

Nicea. Powietrze suche i nieco ostre, temperatura łagodna, bardzo rzadko mgła lub deszcz; wyborne i łatwe pomieszczenie chorych; roczna liczba gości do 10,000 osób.

Palermo.

Rzym.

Veytaux nad jez. Genewskiem.

Vevey podczas jesieni i na zimę pobyt uciążliwy z powodu panujących wiatrów.

Wenecya, klimatyczy pobyt i kąpiele morskie.

Wiesbaden. Średnia temperatura roczna od + 7.9. R. do + 9. 3.° R.; wielka jednostajność ciepłoty i spokojność atmosfery.

Podział wag aptekarskich.

Wagi krajowe.

	funtów	uncyj	drachm	skrupułów	gran	grammów.
1 gran ma	—	—	—	—	1	0,06
1 skrup. „	—	—	—	1	20	1,25
1 drach. „	—	—	1	3	60	3,75
1 uncya „	—	1	8	24	480	30,0
1 funt „	1	12	96	288	5760	360,0

Funt aptekarski = 3/4 funta cywilnego.

Wagi francuzkie.

	myriagramów	kilogram.	hektogram.	dekagram.	grammów	decigram.	centigrammów	milligrammów	zawiera granów
1 milligramm . .	—	—	—	—	—	—	—	1	0,016
1 centigramm . .	—	—	—	—	—	—	1	10	0,164
1 decigramm . .	—	—	—	—	—	1	10	100	1,64
1 gramm	—	—	—	—	1	10	100	1000	16,42
1 dekagramm . .	—	—	—	1	10	100	1000	10000	164,20
1 hektogramm . .	—	—	1	10	100	1000	10000	100000	1642,04
1 kilogramm . .	—	1	10	100	1000	10000	100000	1000000	16420,38
1 myriagramm .	1	10	100	1000	10000	100000	1000000	10000000	164203,8

Zamiana wag krajowych na wagi francuzkie.

	grammów		grammów		grammów		grammów
1/120 grana	0,0005	1/5 grana	0,012	7 gran	0,42	1 skrupuł	1,25
1/60 "	0,001	1/4 "	0,015	8 "	0,5	1/2 drachm.	2
1/40 "	0,0015	1/3 "	0,02	9 "	0,54	2 skrupuły	2,5
1/30 "	0,002	1/2 "	0,03	10 "	0,6	1 drachma	3,75
1/20 "	0,003	1 "	0,06	11 "	0,66	1 1/2 drach.	5,5
1/16 "	0,0035	2 "	0,12	12 "	0,72	2 uncyje	7,5
1/12 "	0,005	3 "	0,18	13 "	0,78	3 "	59,0
1/10 "	0,006	4 "	0,24	14 "	0,80	4 "	118,0
1/8 "	0,007	5 "	0,30	15 "	0,86	6 "	175,0
1/6 "	0,01	6 "	0,36	16 "	1,0	8 "	235,0

Zamiana wag francuzkich na krajowe.

1 gramm	=	16,4204	grana
2 „	=	32,8408	„
3 „	=	49,2612	„
4 „	=	65,6816	„
5 „	=	82,1020	„
6 „	=	98,5224	„
7 „	=	114,9428	„
8 „	=	131,3632	„
9 „	=	147,7836	„

Przy pomocy tej tabliczki z łatwością można wszelką daną wagę franc. zamienić na wagę kraj. Jeżeli chcemy pewną liczbę grammów na tej tabliczce wyrażoną wziąć 10, 100, 1000 razy większą, to potrzeba tylko posunąć przecinek o 1—2—3 miejsca na prawo, gdy zaś chcemy wziąść 10, 100, 1000 razy mniejszą, to o 1—2—3 miejsca na lewo; n. p.:

365 gramm. = 5993 granom, bo 300 gram. = 4926 granom
60 „ = 985 „
5 „ = 82 „
5993 granów

365 milligramów = 5,993 grana bo 300 mill. = 4,926 grana
60 „ = 0,985 „
5 „ = 0,082 „
= 5,993 grana

Miary francuzkie ciał płynnych.

1 litr = 1 kilogram. =	2 funt.	10 unc.	1 dr.	2 scr.	0,38 gr.
1 decilitr ($\frac{1}{10}$ litra) = 1 hektorgram. =	— „	3 „	3 „	1 „	2,04 „
1 centilitr ($\frac{1}{100}$ litr.) = 1 decagramm =	— „	— „	2 „	2 „	4,20 „
1 millilitr ($\frac{1}{1000}$ litra) = 1 gram. =	— „	— „	— „	— „	16,42 „

Skrupuł odpowiada 25 kroplom roztworów wodnych, tłuszczów, cięższych olejków eterycznych i nastojów wyskokowych, (tinctura); 30 kroplom lekkich olejków eterycznych, chloroformu, eteru octowego i spir. aeth.; 60 kroplom eteru.

Miary angielskie ciał płynnych.

	gallon	pint	fluidounce	fluiddram	fluidscrupel	minim	wagi krajowej
1 minim	—	—	—	—	—	1	1 gran
1 fluidscrupel	—	—	—	—	1	20	1 skrupuł
1 fluiddram.	—	—	—	1	3	60	1 drachma
1 fluidounce	—	—	1	8	24	480	1 uncya
1 pint	—	1	10	80	240	4800	$1^1/_3$ funt. apt.
1 gallon . .	1	8	80	640	1920	38400	$10^2/_3$ funt. apt.

Tablica porównawcza wag aptekarskich.

Oznaczenie wag i nawisk krajów, w których się używają.		milligram. wagi francuzkiej.	granów wagi apt. rakuskiej	granów wagi apt. angielskiej	granów w. ap., niemiec. kraj.
waga apt. francuzka.	1 myriagram.	10000000	137140,0	154367,5	161045,4
	1 kilogramm	1000000	13714,00	15456,75	16104,54
	1 hektogram.	100000	1371,40	1543,67	1610,45
	1 dekagram.	10000	137,14	154,37	161,04
	1 gramm	1000	13,71	15,44	16,10
	1 decigramm	100	1,37	1,54	1,61
	1 centigram.	10	0,13	0,15	0,16
	1 milligram.	1	0,01	0,01	0,01
w. ap. rakus.	1 funt	420009,00	5760	6483,58	6764,03
	1 uncya	35000,75	480	540,29	563,67
	1 drachma	4375,09	60	67,54	70,00
	1 skrupuł	1458,36	20	22,51	23,48
	1 gran	72,92	1	1,12	1,17
w. ap. angiel.	1 funt	373135,30	5117,17	5760	6009,17
	1 uncya	31094,61	426,43	480	500,76
	1 drachma	3886,83	13,30	60	62,59
	1 skrupuł	1295,61	17,77	20	20,86
	1 gran	64,28	0,89	1	1,04
w. a. niem. pr. kraj. duńska.	1 funt	357663,90	4905,00	5521,16	5760
	1 uncya	29805,66	408,75	460,10	480
	1 drachma	3725,66	51,09	57,51	60
	1 skrupuł	1241,88	17,03	19,17	20
	1 gran	62,09	0,85	9,96	1

Tablica

do porównania skal ciepłomierza.

Celcius	Réaumur	Fahrenheit	Celcius	Réaumur	Fahrenheit
— 20	— 16	— 4	+ 50	+ 40	+ 122
— 10	— 8	+ 14	+ 60	+ 48	+ 140
0	0	+ 32	+ 70	+ 56	+ 158
+ 10	+ 8	+ 50	+ 80	+ 64	+ 176
+ 20	+ 16	+ 68	+ 90	+ 72	+ 194
+ 30	+ 24	+ 86	+ 100	+ 80	+ 212
+ 40	+ 32	+104			

Podział miar długości.

Miary długośći krajowe.

	łokci	stóp	ćwierci	cali	linij	zawiera millim.
1 linia	—	—	—	—	1	2
1 cal	—	—	—	1	12	24
1 ćwierć łok.	—	—	1	6	72	144
1 stopa	—	1	2	12	144	288
1 łokieć	1	2	4	24	288	576

Miary długości francuzkie.

	Myriametrów	Kilometrów	Hectametrów	Decametrów	Metrów	Decimetrów	Centimetrów	Milliometrów	zawiera					
1 millimetr	—	—	—	—	—	—	—	1	łok.	—	cal.	—	lin.	0,5
1 centimetr	—	—	—	—	—	—	1	10	„	—	„	—	„	5
1 decimetr	—	—	—	—	—	1	10	100	„	—	„	4	„	2
1 metr	—	—	—	—	1	10	100	1000	„	1	„	17	„	8
1 decametr	—	—	—	1	10	100	1000	10000	„	17	„	8	„	7
1 hektametr	—	—	1	10	100	1000	10000	100000	„	173	„	14	„	7
1 kilometr	—	1	10	100	1000	10000	100000	1000000	„	1736	„	2	„	8
1 myriametr	1	10	100	1000	10000	100000	1000000	10000000	„	17367	„	2	„	5

Tablica brzemienności.

Ukazanie się ostatniej regularności		Dzień porodu		Ukazanie się ostatniej regularności		Dzień porodu	
Styczeń	1	Paździer.	8	Czerwiec	1	Marzec	8
—	5	—	12	—	5	—	12
—	10	—	17	—	10	—	17
—	15	—	22	—	15	—	22
—	20	—	27	—	20	—	27
—	25	Listopad	1	—	25	Kwiecień	1
—	28	—	4	—	28	—	4
Luty	1	—	8	Lipiec	1	—	7
—	5	—	12	—	5	—	11
—	10	—	17	—	10	—	16
—	15	—	22	—	15	—	21
—	20	—	27	—	20	—	26
—	25	Grudzień	2	—	25	Maj	1
Marzec	1	—	6	—	28	—	4
—	5	—	10	Sierpień	1	—	8
—	10	—	15	—	5	—	12
—	15	—	20	—	10	—	17
—	20	—	25	—	15	—	22
—	25	—	30	—	20	—	27
—	28	Styczeń	2	—	25	Czerwiec	1
Kwiecień	1	—	6	—	28	—	4
—	5	—	10	Wrzesień	1	—	8
—	10	—	15	—	5	—	12
—	15	—	20	—	10	—	17
—	20	—	25	—	15	—	22
—	25	—	30	—	20	—	27
—	28	Luty	2	—	25	Lipiec	2
Maj	1	—	5	—	28	—	5
—	5	—	9	Paździer.	1	—	8
—	10	—	14	—	5	—	12
—	15	—	19	—	10	—	17
—	20	—	24	—	15	—	22
—	25	Marzec	1	—	20	—	27
—	28	—	4	—	25	Sierpień	1

Ukazanie się ostatniej regularności.		Dzień porodu		Ukazanie się ostatniej regularności		Dzień porodu	
Październ	28	Sierpień	4	Grudzień	1	Wrzesień	7
Listop.	1	—	8	—	5	—	11
—	5	—	12	—	10	—	16
—	10	—	17	—	15	—	21
—	15	—	22	—	20	—	26
—	20	—	27	—	25	Październ.	1
—	25	Wrzesień	1	—	28	—	4
—	28	—	4				

Taxa lekarska.

1. Taxa za leczenie.

1. Za każdą wizytę w mieście i na przedmieściach należy się:

Doktorom medycyny rs. $1\frac{1}{2}$ do rs. 2.
Lekarzom medycyny rs. 1 do rs. $1\frac{1}{2}$.

2. Za każdą wizytę za miastem, w odległości jednak nie przenoszącej wiorsty jednej.

Doktorom medycyny rs. 2 do rs. 3.
Lekarzom medycyny rs. $1\frac{1}{2}$ do rs. 2.

3. Jeżeli odległość wynosi więcej niż wiorstę jednę od miasta, służy lekarzowi prawo, aby po niego pojazd był przysłany, lub przez niego najęty był zapłacony.

4. Jeżeli lekarz leczy jednocześnie kilku chorych do jednej familii należących, w jednym domu mieszkających, należy mu się za leczenie drugiego, trzeciego i t. d., tylko połowa tej kwoty, do której za leczenie jednego chorego ma prawo. Toż samo ma się rozumieć, kiedyby leczył kilka osób na pensyach, lub

w podobnych zakładach znajdujących się, jeżeli nie był lekarzem rocznie umówionym.

5. Jeżeli kilka familij mieszka w jednym domu wzywa jednego i tegoż samego lekarza, tenże od każdej famili żądać może całkowitego wynagrodzenia.

6. Za każdą wizytę nocną należy się taksa podwójna.

Uwaga. Za nocną wizytę uważa się każda, która się robi od godziny 10 wieczorem do 6 godziny z rana.

7. W jakiejkolwiekbądź chorobie nie może lekarz żądać więcej jak za dwie wizyty w dniu, chyba żeby do zrobienia więcej wizyt był wyraźnie proszony przez chorego lub familię i w takim razie służy mu prawo likwidowania za więcej jak dwie wizyt.

W chorobach chronicznych powinien lekarz wykazać, iż dwie wizyty codziennie były potrzebne; — zasadność więc takowego podania, stanowczo osądzi Rada lekarska.

8. W przypadkach, w którychby do leczenia użyte było magnezytowanie, elektryzowanie, lub galwanizowanie, może lekarz policzyć dwa razy tyle jak za wizytę zwyczajną.

9. Za 24 godzin pobytu lekarza u chorego, należy się:

Doktorom medycyny od rs. 4 do rs. 6
Lekarzom medycyny od rs. 3 od rs. $4\frac{1}{2}$

10 We wszystkich od Nr. 1 do 9 wyłuszczonych przypadkach, za zapisanie recepty lekarz z osobna likwidować nie może, i nawzajem, wizyta u chorego, w czasie której nie zapisano recepty, uważa się zawsze za wizytę odbytą.

11. Za zapisanie recepty w domu Lekarza należy się:

Doktorom medycyny od kop. 30 do kop. 45.
Lekarzom medycyny od kop. 25 do kop. 30.

12. Za zapisanie recepty w domu lekarza w porze nocnej, należy się taksa podwójna.

13. Za konsultacyę z jednym lub kilkoma lekarzami należy się:

Doktorom medycyny od rs. 2 do rs. 3.
Lekarzom medycyny od rs. $1\frac{1}{2}$ do rs. 2.

Za każdą następną konsultacyę:

Doktorom medycyny od rs. $1\frac{1}{2}$ do rs. $2\frac{1}{2}$.

Lekarzom medycyny od rs. 1 do rs. $1\frac{1}{2}$.

14. Za konsultacyę w porze nocnej należy się taksa podwójna.

15. Za uproszone asystowanie przy operacyi chirurgicznej, należy się:

Doktorom medycyny od rs. 2 do rs. 4.

Lekarzom medycyny od rs. 1 do rs. $1\frac{1}{2}$.

16. Za uproszone asysstowanie przy połogu, żądać można:

Doktorom medycyny od rs. $2\frac{1}{2}$ do rs. 5.

Lekarzom medycyny od rs. 2 do rs. 4.

17. Za świadectwo o stanie zdrowia, lub choroby, w prywatnym interesie żądane, prócz kosztu za papier stemplowy należy się:

Doktorom medycyny od kop. 75 do rs. 1.

Lekarzom medycyny od kop. 60 do ko. 75.

18. Za poradę (consilium medicum) na piśmie, stosownie do obszerności pisma, należy się:

Doktorom medycyny od rs. 4 do rs. 9.

Lekarzom medycyny od rs. 3 do rs. 6.

19. Za każdy list do chorego, lub do jego familii pisany, na wyraźne ich żądanie w rzeczach odnoszących się do choroby, należy się:

Doktorom medycyny od rs. 1 do rs. 2.

Lekarzom medycyny od ko. 75 do rs. 1.

20. Za wizytę u chorego, zamieszkałego w odległości więcej niż mili należą się dyety, od czasu wyjazdu z domu, do czasu powrotu do domu:

Doktorom medycyny od rs. 6 do rs. 10.

Lekarzom medycyny od rs. 4 do rs. 6.

codziennie, — oprócz tego należą mu się koszta podług cen esktrapocztowych, jeżeli pojazdu po niego nie przysłano.

Oprócz dyet i kosztów podróży, lekarz nic już więcej likwidować nie może.

Jeżeli odległość wynosi więcej niż 3 mile, wtedy służy prawo likwidowania (oprócz kosztów podróży) za każdą milę:

Doktorom medycyny od rs. $1\frac{1}{2}$ do rs. 3.

Lekarzom medycyny od rs. 1 do rs. 2.

Uwaga. W przypadku tu wymienionym, za dni

przepędzone w drodze, dyety o których powiedziano w poprzedzającym ustępie, liczone być nie mogą:

22. Za żądaną przez osobę prywatną assystencyę przy sekcyi trupa, należy się:

Doktorom medycyny od rs. 2 do rs. 4.

Lekarzom medycyny od rs. 1½ do rs. 3.

23. Jeżeli lekarz sam sekcyę odbywa, należy się:

Doktorom medycyny od rs. 6 do rs. 9.

Lekarzom medycyny od rs. 4 do rs. 6.

2. Taxa za operacye chirurgiczne.

1. Za każdą operacyę, należy się pewna ustanowiona płaca; odbyte po operacyi wizyty, z osobna są wynagradzane. Za wizytę, przy której zrobiono operacyę, lub opatrywano chorego po raz pierwszy, nie może Lekarz żądać żadnego osobnego wynagrodzenia, gdyż takowe już jest objęte w płacy za operacyę.

2. Operacye chirurgiczne, ze względu na taxę, rozdzielone być mogą na trzy oddziały.

Do pierwszego należą te, których wykonanie z licznemi połączone trudnościami, wymaga ze strony operatora gruntownych znajomości anatomiczno-chirurgicznych, i ciągłej wprawy praktycznej, które w skutkach swych usuwają niebezpieczeństwo życia, choremu zagrażające, albo przywracają ważną jaką funkcyę organiczną; nareszcie do uskutecznienia których potrzebne są kosztowne przyrządy. Do takich operacyi liczą się operacye anewryzmatów, herniotomia, litotomia, kruszenie kamienia, trepanacya, wyłuszczenie członków ze stawów wielkich, cięcie cesarskie na żyjącej kobiecie, wycięcie macicy, wycięcie jajeczników, wycięcie i wyłuszczenie szczęki dolnej, operacya katarakty, zszycie rozdwojonego podniebienia miękiego, itp.

W drugim oddziale mieszczą się operacye stosunkowo mniej trudne, i mniej nieco ważne w skutkach swoich, z tem wszystkiem wymagające ze strony operatora ciągłej wprawy, wyłącznego niemal poświęcenia się chirurgii operacyjnej, i posiadania kosztownych częstokroć przyrządów. Takiemi mianowicie są: odejmowanie członków, wycinanie różnych guzów, operacye polipów, otwieranie klatki piersiowej, operacya wodnej puchliny jąder, operacya zwężonego kanału

moczowego, operacye fistuł kiszkowych, urynowych i innych: pierwsze opatrzenie złamanych członków za pomocą opasek i właściwych przyrządów; i t. p.

Nareszcie oddział trzeci, obejmuje pomniejsze operacye chirurgiczne, niekiedy nawet przez niższych lekarzy wykonywane należycie, jakiemi n. p. są: wycinanie guzów mniejszych, otwieranie ropni, wypuszczanie wody z brzucha, puszczanie krwi, zakładanie kateterów, zrobienie zawłoki, odprowadzanie kił i zwichnień pospolitych, i t. p.

3. Za operacyę oddziału pierwszego, w miarę jej ważności i trudności, należy się rs. 30 do rs. 60.

Za operacyę drugiego oddziału rs. 15 do rs. 30.

Za operacyę trzeciego oddziału rs. 3 do rs. 10.

4. Wyrzeczenie, do którego z tych oddziałów policzoną być ma operacya, oraz jaki jest stopień jej ważności, należeć będzie do wyższej Władzy lekarskiej.

5. Wszelkie bandaże, skubanki, instrumenta takie, które tylko raz mogą być użyte, lub które sam chory zatrzymuje u siebie do dalszego użycia, z osobna powinny byc zapłacone.

3. Taxa za czynności położnicze.

1. Za śledzenie położnicze niewiasty ciężarnej, lub też nieciężarnej rs. $1\frac{1}{2}$ do rs. 3.

Jeżeli przytem żądane będzie wyłożenie opinii na piśmie, opłata liczyć się ma podwójna.

Uwaga. Za śledzenie przy udzielaniu pomocy położniczej podczas porodu, lub też przy innych, niżej wyszczególnionych przypadkach, oddzielne wynagrodzenie nie może być wymagane.

2. Za wstrzykiwanie do pochwy macicznej, lub do macicy, tudzież za założenie wianka macicznego rs. $1\frac{1}{2}$ do rs. 2.

Za powtórzenie — połowę.

Za odprowadzenie macicy przechylonej ku tyłowi, albo ku przodowi rs. 3 do rs. 6.

4. Za odprowadzenie pochwy macicznej albo macicy na miejsce właściwe rs. $1\frac{1}{2}$ do rs. 3.

5. Za odłożenie na miejsce macicy wywróconej rs. 5 do rs. 6.

6. Za udzielenie pomocy podczas porodu zwyczaj-

nego, za cięcie cesarskie na trupie niewiasty rs. 5 do rs. 8.

7. Za udzielenie pomocy podczas porodu nóżkowego, albo poślakowanego, bez obrotu i kleszczy, za udzielenie takiejże pomocy przy porodzie bliźniąt rs. 6 do rs. 10.

8. Za udzielenie pomocy przy porodzie zwyczajnym, lecz powolnym, trwającym około 24 godzin, za poród przy którym uskuteczniono obrót albo założono kleszcze rs. 8 do rs. 12.

9. Za rozwiązanie kleszczami z prześwidrowaniem, tudzież za obrót połączony z embryotomią rs. 10 do rs. 18.

10. Za cięcie cesarskie na osobie żywej rs. 15 do rs 30.

11. Za wyjęcie z macicy łożyska, tudzież za wydobycie zaśniadu rs. 3 do rs. 6.

Uwaga ogólna. Taxa niniejsza dla różnych osób ustanowiona, służy tylko w przypadku zaszłego sporu pomiędzy chorym, lub jego familją, a osobą lekarską; wcale zaś nie może być braną za powód do unieważnienia umów, jakieby mogły być poczynione między osobą udzielającą pomoc jaką lekarską, a osobą chorą; umowy takowe mieć powinny ważność u sądu, jeżeli ich zawarcie będzie mogło być poparte jakiemi bądź dowodami.

(Reskrypt Kom. Rząd. Spraw Wew. i Duch. $\frac{15}{27}$ list. 1846 r. Nr. $\frac{5037}{50508}$).

Tablice

do obliczania cen za przyrządzenie lekarstw.[1]

Lekarstwa do wewnętrznego i zewnętrznego użycia z wyłączeniem pigułek, proszków, plastrów, ziołek, lekarstw z naparzeniem odwaru, emulsyą i saturacyą, za przygotowanie, naczynie i wydanie.

Ilość lekarstwa	z flaszką lub słoikiem z szkła			
	białego.	czarn.	zielon.	z fajans.
do ℥j	21½	22½	20	20
„ ℥j „ ℥jv	22½	24	21	21
„ ℥jv „ ℥vj	23½	26	22	22
„ ℥vj „ ℥viij	27½	30	26	26
„ ℥viij „ ℥xij	35	38½	33	34
„ ℔j „ ℔ij	46	51	42½	44

Jeżeli do lekarstwa wchodzi emulsya lub saturacya do wyżej oznaczonych cen dodaje się kop. sr. 5.

Pigułki do 5ciu gran wagi włącznie za zmięszanie podzielenie i wydanie bez posypania.

Ilość massy pigułek.	w pudełku.	w biał. flasz.	w czar. flasz.
ʒj	29	29½	30½
ʒij	37	37½	38½
ʒiij	41	41½	42½
ʒjv	45	45½	46½
ʒv	49	49½	50½
ʒvj	53	53½	54½
ʒvij	57		
℥j	61		
ʒjx	67		
ʒx	71		
ʒxj	75		
℥jß	79		

Za zmięszanie i wydanie plastr.

w ilości	w obwinięciu
do ℥vj	18
od ℥vj .. ℥viij	22
„ ℥viij .. ℔j	28

1. Cery podane są w kopiejkach.

Za zmięszanie, podzielenie i wydanie proszków.

Liczba proszków.	w kapsułkach zwycz.		w kapsułkach wosko.	
	w pudełku	w obwin.	w pudełku	w obwin.
II	24	21	25	22
III	25½	22½	27	24
IV	27	24	29	26
V	28½	25½	31	28
VI	30	27	33	30
VII	33	30	37	34
X	36	33	41	38
XII	39	36	45	42
XV	42	39	49½	46½
XVI	43	40	51	48
XVIII	45	42	54	51
XX	47	44	57	54
XXIV	51	48	63	60
XXV	52	49	64½	61½
XXX	57	54	72	69
XL	67	64	87	84

Za zmięszanie i wydanie ziółek.

do ℥vj	16
„ ℥vij	17
„ ℥viij	18
„ ℥jx	19
„ ℥x	20
„ ℥xj	21
„ ℥xij	22
„ 2℔	26
„ 3℔	30

Za zmięszanie i wydanie proszków.

Ilość.	w pudełku	w woreczk.
do ℥j	21	18
„ ℥j „ ℥jv	23	18
„ ℥jv „ ℥vj	26	18
„ ℥vj „ ℥viij	30	22
„ ℥viij „ ℔j	41	28

Flaszki, słoiki i pudełka

z obwiązaniem i syg. wyd. z lekarstwami bez zmięsz.

Objętość	białe	czarne	zielone	Słoiki gliniane	Pudełka
do ℥j	11½	12½	10	10	11
„ ℥ij	12½	14	11	11	13
„ ℥iij	12½	14	11	11	13
„ ℥jv	12½	14	11	11	13
„ ℥v	13½	16	12	12	16
„ ℥vj	13½	16	12	12	16
„ ℥vij	13½	16	12	12	16
„ ℥viij	13½	16	12	12	16
„ ℥jx	15	18½	13	14	21
„ ℥x	15	18½	13	14	21
„ ℥xj	15	18½	13	14	21
„ ℔j	15	18½	13	14	21
„ ℔2	22	27	18½	20	

Lekarstwa do wewnętrznego i zewnętrznego użycia
z odwarem lub naparzeniem
za naparzenie lub odwar, zmięszanie, naczynie i wydanie.

Ilość całego lekarstwa	℥j	℥ij	℥iij	℥jv	℥v	℥vj	℥vij	℥viij	℥jx	℥x	℥xj	℥xij	℔2	
	Ilość odwaru lub naparzenia wchodzącego w skład lekarstwa													
do ℥j	23													w nacz. białem
od ℥j „ ℥jv	24	25½	27	28½										w nacz. białem
„ ℥jv „ ℥vj	25	26½	28	29½	30½	31½								w nacz. białem
„ ℥vj „ ℥viij	29½	30½	32	33½	34½	35½	36½	37½						w nacz. białem
„ ℥viij „ ℔j	36½	38	39½	41	42	43	44	45	46	47	48	49		w nacz. białem
„ ℔j „ ℔ij	47½	49	50½	52	53	54	55	56	57	58	59	60	66	w nacz. białem
do ℥j	24													w nacz. czarnem
od ℥j „ ℥jv	25½	27	28½	30										w nacz. czarnem
„ ℥jv „ ℥vj	27½	29	30½	32	33	34								w nacz. czarnem
„ ℥vj „ ℥viij	31½	33	34½	36	37	38	39	40						w nacz. czarnem
„ ℥viij „ ℔j	40	41½	43	44½	45½	46½	47½	48½	49½	50½	51½	52½		w nacz. czarnem
„ ℔j „ ℔ij	52½	54	55½	57	58	59	60	61	62	63	64	65	71	w nacz. czarnem
do ℥j	21½													w naczyniu ziel.
od ℥j „ ℥jv	22½	24	25½	27										w naczyniu ziel.
„ ℥jv „ ℥vj	23½	25	26½	28	29	30								w naczyniu ziel.
„ ℥vj „ ℥viij	27½	29	30½	32	33	34	35	36						w naczyniu ziel.
„ ℥viij „ ℔j	34½	36	37½	39	40	41	42	43	44	45	46	47		w naczyniu ziel.
„ ℔j „ ℔ij	44	45½	47	48½	49½	50½	51½	52½	53½	54½	55½	56½	62½	w naczyniu ziel.

Jeżeli do lekarstwa wchodzi emulsyja lub saturacyja dolicza się kop. sr. 5.

Za rozsmarowanie, obwinięcie i wydanie plastru

W ilości		na płótnie	na irsze
ʒj		14	14
ʒij		14	14
ʒiij		14	18
ʒjv		14	22
ʒv		15½	26
ʒvj		17	30
ʒvij		18½	34
℥j		20	38
ʒjx		21½	42
ʒx		23	46
ʒxj		24½	50
℥jβ		26	54
℥j	ʒv	27½	58
℥j	ʒvj	29	62
℥j	ʒvij	30½	66
℥ij		32	70
℥ij	ʒij	35	78
℥ijβ		38	86
℥ij	ʒvj	41	94
℥ij		44	102

Za zmięszanie kilku plastrów razem do powyższych cen dolicza się kop. sr. 5.

Gałki i pastylki. Za zmięszanie, podzielenie i wydanie w pudełku bez obsypania

ʒj = 24	ʒjx = 49
ʒij = 27	ʒx = 51
ʒiij = 30	ʒxj = 53
ʒjv = 33	℥jβ = 55
ʒv = 36	℥ij = 63
ʒvj = 39	℥iij = 79
ʒvij = 42	℥j = 95
℥j = 45	

Tablica
do zamiany dotychczasowych wag medycznych na wagi nowo-medyczne (Grammy).

Waga dawna	Oznacza się w cząsteczkach Gramma dziesiętnych	albo w słowach
1/6 grana	0,01	1 Centigram.
1/4 „	0,015	1 1/2 „
1/3 „	0,02	2 „
1/2 „	0,03	3 „
1 „	0,06	6 „
1 skrupuł	1,25	1 1/2 Gramma
1/2 drachmy	2,0	2 „
2 skrupuły	2,5	2 1/2 „
1 drachma	3,75	3 3/4 „
4 skrupuły	5,0	5 „
1 1/2 drachmy	5,5	5 1/2 „
2 „	7,5	7 1/2 „
3 „	11,0	11 „
1/2 uncyi	15,0	15 „
5 drachm	18,75	18 3/4 „
6 „	22,5	22 1/2 „
1 uncya	30,0	30 „
3 „	90,0	90 „
6 „	180,0	180 „
12 „	360,0	360 „

Wykaz

Środków lekarskich, przy wydawaniu których bez mięszania z innemi niepobiera się opłaty za przyrządzenie, oprócz naczynia.

Acetum
Acid. tart. pulv.
Adeps suillus dep.
Alumen
„ pulv.
Ammon caust. solut.
„ chlor. depur. pulv.
Amylum Marant.

Aqua destillata
„ foeniculi
„ menthae crisp.
„ „ piper.
„ picis
„ plumbi
„ „ spir.
„ rosarum
„ sedativa Raspaili
Benzinum
Calcar. caust.
„ „ soluta
„ hypochlorosa
„ „ „ sol. fort.
„ „ „ „ mit.
„ sulphur. usta.
Camphora
Carbo ligni pulv.
Cera alba
„ flava
Ceratum cetacei rubr.
Cetaceum
Coccionella
Colla piscium
Colophon. colat.
Cort. Quercus conc.
Crocus
Decoct. Zittmanni fort.
„ „ mit.
Dextrinum
Empl. adhaesiv.
„ adhaesiv. Kraffti
„ Meliloti
„ plum. comp.
„ „ simp.
Emulsio amygdal.
„ cannabis
Extr. fol. pini
„ Glycyrrhiz. crud.
Farina Hordei praep.
Ferro-kali tart. in glob. et [pulv.
Flor. Chamomil. vulg.
„ Sambuci
„ Tiliae conc.
Fol. Absinth. conc.
„ Bident. trip. conc.
„ menthae crisp. conc.
„ „ piper. conc.
„ Salviae conc.
„ trifolii conc.
Fruct. anisi vulg.
„ Cannabis
„ Carvi
„ Juniperi
„ Papaveris
„ Quercus tost. pulv.
Fungus igniar. ppt.
Gemma Pini conc.
Gummi arabici elect.
„ „ pulv.
Hb. Violae tricol. conc.

Kali bitart. dep. pulv.
„ „ puv.
„ carbon. crudum
„ „ depur.
„ nitricum
„ „ pulv.
„ „ dep. pulv.
„ sulph. p. balneo
Lichen Island. conc.
Linim. Ammoniat.
„ Calcar.
Lycopodium
Magn. carbonic.
„ „ pulv.
„ sulphr.
Mel. depuratum
Natr. chlor. dep. pulv.
„ bicarb. pulv.
„ carb. cryst. crud.
„ „ „ dep.
„ sulph. dep.
Ol. Amygd. express.
„ camph.
„ hyosciami infus.
„ jecoris aselli alb.
„ „ „ flav.
„ lini
„ olivarum Provin.
„ „ viride
„ papaveris
„ ricini
„ Terebinth.
„ „ rectif.
„ „ gallic.
Pix liquida Betulae
Pulv. aërophorus
„ „ Seidlitz
Rad. Althae conc.
„ Glycyrrhiz conc.
„ Rhei
„ Rhei conc.
„ „ pulv.
Resina pini colat.

Rhiz. Calami conc.
„ Galang. conc.
Sacchar. albis. pulv.
Sapo domestic.
„ Hispanic. alb.
„ piceus
„ viridis
Sebum bovin. dep.
Sem. Amygd. amar.
„ „ dulc.
„ lini
„ „ gross. mod. pulv.
„ Sinapis pulv.
Spec. ad infus. pector.
Spiritus aethereus
„ aromat.
„ camphorae
„ saponatus
Spir. vini alcoh. 95%
„ „ dilut. 38%
„ „ rectif. 90%
„ „ „ 70%
Spong. fluviat. pulv.
Stib. sulf. nigr. laevig.
Succus citri
Sulph. depur.
„ sublim.
Syr. Althaeae
„ Cerasor.
„ Citri
„ Rhei
„ Rubi idaei
„ Simpl.
Tinct. anisi
„ fl. Arnicae
„ Galangae
Tinc. menthae pip.
„ Rhiz. Arnicae
„ Valerian.
Trochisci Ipecacuanhae
„ menthae pip.
„ Santonini
Ungt. cereum

Ungt. cerussae	Ungt. plumbi
„ cetacei	„ sulph. com.
„ leniens.	„ „ simp.

Wybitniejsze różnice między starą a nową Farmakopeą.

Na zasadzie postanowienia Władzy Wyższej w miejsce dotychczasowej Farmakopei Pol. wydanej jeszcze w r. 1817[1] przez b. ogólną Radę Lekarską, a która przy dzisiejszym stanie chemii nieodpowiadała potrzebom Aptek, od 13 Września 1867 r. została obowiązującą Farmakopea Rossyjska, wydana w r. 1866 przez Radę lekarską ministerstwa spraw wewnętrznych w S. Petersburgu. Samo już zestawienie lat wydania obydwóch Farmakopei wskazuje dostatecznie różnicę zachodzącą pomiędzy niemi, jeżeli weźmiemy na uwagę postęp nauk przyrodzonych w ciągu lat ostatnich. Jakkolwiek dotychczas w Aptekach wszystkie środki lekarskie przygotowywane były sposobami ulepszonemi, to jednak Aptekarze małych miasteczek, którym dochody niepozwalały zaopatrywać się w Farmakopeje innych narodów, częstokroć w obec recepty zapisanej przez którego z postępowych lekarzy znaleźli się w krytycznem położeniu, z którego nowa Farmakopeja w zupełności ich wyprowadza.

Pomijając różnicę w ciężkości gatunkowej, a tem samem i mocy wielu kwasów mineralnych, jako też rozczynów solnych, które zresztą niemają wielkiej doniosłości dla lekarzy, zamieścim ogólne zasady wyrabiania niektórych przetworów lekarskich, które albo zupełnie niebyły objęte poprzednią Farmakopeją, albo też obecny przepis od poprzedniego o wiele je różni.

Woda z migdałów gorzkich (Aqua amygd. amar.) powinna zawierać 0,104% bezwodnego kwasu wodosinnego, może być również używaną w miejsce wody Laurowej, jakkolwiek w tej ostatniej procentowość kwasu wodosinnego jest o wiele mniejszą.

Woda migdałowa rozcieńczona (Aq. amyg. amar. diluta) otrzymuje się przez zmięszanie jednej części

1. Pharmacopoeia Regni Poloniae auctoritate ministerii administrationis rerum internarum et disciplinae publicae edita a Consilio supremo Sanitatis. Varsoviae. MDCCCXVII.

wody migdałowej z 46 częściami wody przekroplonej i służy w miejsce Wody wiśniowej (Aq. Cerasor. nigror.) otrzymywanej poprzednio przez przekroplenie potłuczonych pestek wiśniowych z wodą.

Aq. Phagadaenica nigra otrzymuje się dodając 5gran Chlorku rtęci łagodnego na jednę unc. wody wapiennej; podług ostatniej Farmakopei szpitalnej należy brać 10 gran Chlorku rtęci łagodnego i $2\frac{1}{2}$ grana opium w proszku na jednę uncyę wody wapiennej.

Woda ołowiana (Aq. Plumbi) jest mięszaniną 2 drachm rozczynu octanu ołowiu zasadowego z jednym funtem wody przekroplonej, pod nazwą Aq. Goulardi do powyższej ilości dodawać należy jednę unc. wyskoku 70%.

Do odwarów (Decocta) jeżeli lekarz nieoznaczy ilości materyału, należy brać w stosunku jednej drachmy na uncyą odwaru z wyłączeniem środków silnie działających, których stosunkowo mniej brać należy; w każdym razie, ilość wziętą do odwaru pisać na sygnaturze. Jeżeli do odwaru mają być wzięte substancye twarde i miękkie, albo posiadające części składowe lotne, wpierw robi się odwar z substancyi twardej, dodając z częściami lotnemi ku końcowi. Przy gotowaniu odwarów z kwasami mineralnemi np. (Dtum Chinae acid.) potrzeba używać naczyń porcelanowych, dodatki z substancyi łatwo rozpuszczalnych jak Manny, Soli, lub extraktów, roztwarzają się po przecedzeniu odwaru.

Olejocukry (Elaeosaccharа) przygotowują się przez dodanie jednej kropli wskazanego przez lekarza olejku eterycznego do jednego skrupułu cukru, z wyjątkiem E. Citri, E. Rosarum, E. Flor. Aurant., gdzie na jednę drachmę cukru brać należy tylko jednę kroplę.

Mleka z nasion (Emulsio). Bierze się jedna część migdałów lub innych nasion na 8 uncyi mleka; w tym samym stosunku do Emulsyi z Ol. migdałowego, lub oliwy. Przy zapisywaniu emulsyi z balsamem peruwiańskim, Copajwy, lub z gumożywic lekarz obowiązany jest ilość takowych oznaczyć w recepcie.

Wyciągi zgęszczone (Extracta) w szczególności silnie działające, nadzwyczaj różnią się od otrzymywanych podług przepisów dawnej Farmakopei zawar-

tością pierwiastków leczniczych: bowiem podług danego przepisu były to wyciągi wodne, do których po odparowaniu dodawaną była cała ilość białku i chlorofilu zawartych w roślinie; działanie ich przez to o połowę było słabszem od otrzymywanych podług przepisu Rossyjskiej Farmakopei, której wyciągi otrzymują się przez wyparowanie soku danej rośliny do gęstości miodu i następne traktowanie wyskokiem.

Dotychczasowy wyciąg kubeb olejożywiczny (Extr. Cubebar. oleoso-resinosum) został zamieniony na wyciąg eteryczny. Kubeby grubo sproszkowane wytrawiają się eterem po dwakroć, zlane płyny po przesączeniu przez bibułę paruje się do konsystencyi miodu.

Podług tegoż przepisu otrzymuje się:

Extract. Cinae aether.
— Filic mar. aether.
— Valerianae aether.

· Naparzenia (Infusa) otrzymują się przez nalanie gorącej wody na rozdrobione korzenie lub zioła: jeżeli przez lekarza niezostaje wskazaną ilość środka do naparzenia, brać należy w stosunku ʒj na ℥j; jeżeli lekarz napisze Infus. concentratum to — ʒjß na ℥j — Infus. concentratissimum ʒij na ℥j z wyjątkiem gwałtownie działających, których ilość lekarz obowiązany w recepcie oznaczyć.

Lactucarium w handlu znajduje się trzy gatunki, Angielskie, Niemieckie, Francuzkie: dwa pierwsze gatunki w działaniu leczniczem są równe, ostatni to jest Lactucarium Gallicum (Tridace) działa słabiej, otrzymują go z zwyczajnej sałaty.

Pili Cibotii. Peughavar-Diambi, są to włoski okrywające liście odmiany paproci Cibotium Baromez, służą do tamowania krwotoków z ran i mają przewyższać w skutkach hubkę.

Syrupus Diacodii otrzymuje się przez nalanie niedojrzałych makówek wysuszonych wodą z dodatkiem wyskoku: — różni się od poprzedniego smakiem i działanie jego prawdopodobnie silniejsze.

Nalewki wyskokowe (Tincturae) otrzymują się przez nalanie wyskoku na substancye roślinne po większej części w stosunku: na jednę część substancyi roślinnej, sześć części wyskoku, którego procen-

towość jest względną do części składowych wytrawionego przedmiotu.

Nalewkę makowca szafranową i zwyczajną, (Trac opii crocata et simplex) podług dawnego przepisu otrzymywano z pokrajanego makowca, którego w sześciu częściach nalewki zawarty był gran jeden, obecnie jest stosunek jednego grana do dziesięciu, ale ponieważ makowiec użyty do nalewki ma być poprzednio sproszkowany a tem samem wysuszony, moc nalewki pozostaje taż sama jak i robionej podług Polskiej Farmakopei.

Maść woskowa (Utum Cereum) obecnie przysposabia się z oliwy i wosku żółtego, dawniej z białego. Maść królewska (Utum Basiliconis) obecnie w skutek zawartej smoły jest czarną, poprzednio była żółtą.

Maść ołowiana (Utum Plumbi) dawniej była białą, obecnie żółtą.

Maść cynkowa (Utum Zinci) dawniej otrzymywano przez zmięszanie jednej drachmy tlenniku Cynku białego z jedną uncyą tłuszczu wieprzowego, obecnie w skład wchodzi wosk żółty i olejek różany, ztąd różni się barwą i zapachem.

Tablica
najwyższych dawek extraktów otrzymanych podług Rossyjskiej Farmakopei.

	gr		gr		gr
Extrac. Aconiti	1	Extr. Colocynt. comp	1	Extr. hyosciami	3
„ Belladonae	1	„ Conii maculat.	3	„ opii	2
„ Chelidonii	15	„ Digitalis	3	„ secalis corn.	3
„ Colocinthidis	1	„ Filicis maris	30	„ semin. Strich.	1

Warszawska Szkoła Główna.

Mianowski Józef, R. R. S., Rektor Szkoły Głównej, Prof. Zw. wydziału lekarskiego, Sto. Krzyzka, 1334.

Wydział Lekarski Szkoły Głównej.

Profesorowie.

Baranowski Ignacy, Adjunkt, wykłada Semiotykę i prowadzi ćwiczenia diagnostyczne, Miodowa, 495.

Brodowski Włodzimierz, Prof. Zw. Anatomii Patologicznej, Jerozolimska, 1572.

Chałubiński Tytus, Prof. Zw. kliniki Terapeutycznej, Krakowskie Przedmieście, 411.

Choynowski Bronisław, Adjunkt Patologii i Terapii szczegółowej, Sto-Krzyzka, 1332.

Fudakowski Herman, Adjunkt, wykłada zasady chemii zwierzęcej, Erywańska, 1066 r.

Girsztowt Polikarp, Prof. Zw. Kliniki Chirurgicznej i Chirurgii Teoretycznej, róg Jasnej i Zielonego placu, 1364.

Gliszczyński Adam, Prof. Nad. Gynekologii, Jasna, 1364a.

Hirszfeld Ludwik, Prof. Zw. Anatomii opisowej, Rymarska, 471.

Hoyer Henryk, Prof. Zw. Fizyologii i Histologii, Długa, 544.

Korzeniowski Hipolit, Prof. Nad. Kliniki Chirurgicznej, Mazowiecka, 1346.

Kosiński Juljan, Prof. Nad. Chirurgii Operacyjnej, Smolna. 2979c.

Kryszka Antoni, Prof. Zw. Materyi Lekarskiej i Receptury, Krakowskie Przedmieście, 395.

Łuczkiewicz Henryk, Prof. Nad. Patologii ogólnej, Sto. Krzyzka, 1316g.

Narkiewicz-Jodko Witold, Docent, wykłada Naukę o operacyach ocznych, Tłomackie. 600d.

Nawrocki Feliks, Prof. Nad., wykłada Propedeutykę, Historyę Medycyny i Fizyologję nerwów, Krakowskie Przedmieście, 394.

Neugebauer Ludwik, Docent, wykłada o Operacyach akuszeryjnych, Elektoralna, 775.

Pilcicki Michał, Prof. Nad. Anatomii praktycznej, Smolna, 2979c.

Pląskowski Romuald, Prof. Nad. Psychiatryi, Hygieny i Dietetyki, Al. Ujazdowska, 1669.

Rosé Konstanty, Prof. Zw. Patologii i Terapii szczegółowej, Leszno, 668.

Seifman Piotr, do tymczasowego wykładu delegowany, wykłada Epizoocyologię, Smolna, 1286b.

Szokalski Wiktor (sekretarz wydziału), Prof. Zw. Kliniki Okulistycznej, Oftalmologii i Otologii, Marszałkowska, 1492. b.

Tyrchowski Władysław (Dziekan wydziału), Prof. Zw. Kliniki Akuszeryjnej i Akuszeryi Teoretycznej, Krakowskie Przedmieście, 393b.

Werner Ferdynand, Prof. Zw. Farmakognozyi i Farmacyi, Długa, 544.

Wisłocki Teofil, Prof. Zw. Medycyny Sądowej i Policyi lekarskiej, Leszczyńska i Topiel, 2821a.

Kliniki.

Terapeutyczna (przy Szpitalu Śgo Ducha), pod kierunkiem Prof. Chałubińskiego Tytusa.

Chirurgiczne:

a) przy Szpitalu Dzieciątka Jezus, pod kierunkiem Prof. Girsztowta Polikarpa (dla studentów 5go kursu).

b) przy Szpitalu Śgo Ducha, pod kierunkiem Prof. Korzeniowskiego Hipolita (dla studentów 4go kursu).

Oftalmiczna (przy Szpitalu Śgo Ducha), pod kierunkiem Prof. Szokalskiego Wiktora.

Położnicza (w Instytucie Położniczym), pod kierunkiem Prof. Tyrchowskiego Władysława.

Służba zdrowia w Królestwie Polskiem.

Becker Bazyli, R. R. S. Inspektor Lekarski przy Namiestniku Królestwa, Pałac Brühlowski.

Miasto Warszawa.

Urząd Lekarski miasta Warszawy.

Malek Gabryel, p. o. Inspektora Lekarskiego, Nowy-Świat, 1259.

Zeil Ferdynand, Assesor Farmacyi, Podwal, 526.

Bereza Teofil, Assesor Weterynaryi, Jerozolimska, 1574c.

Dobronoki Antoni, Weterynarz miasta, Żelazna, 1127.

Lekarze miasta.

Bruner Ignacy, Krakowskie Przedmieście, 455/6.

Kamieński Michał, Krakowskie przedmieście, 457.

Kopeć Stanisłsw, Chmielna, 1260.

Morgensztern Aleksander, Długa, 556.

Wojciechowski Leopold, Grzybowska, 1055e.
Zaleski Seweryn, Bielańska, 594.

Akuszerowie nadetatowi miasta.

Bernhardt Henryk, Nowy-Świat, 1318.
Braun Jan, Przejazd, 652.
Bruner Mikołaj, Nowy-Świat 1315.
Grühn Józef (Ludwik), Nalewki 2251a.
Kohn Wilhelm, Królewska, 1062.
Kryże Władysław, Praga, 390.
Nawrocki Feliks, Wolska, 3100.
Rosenthal Dawid, Sto Jerska, 1777.
Sikorski Antoni, Marszałkowska, 1393.

Lekarze Szpitalni.

W Szpitalu Dzieciątka Jezus (Plac Warecki 1355)
Kobylański Franciszek, pomocnik Naczelnego Lekarza, Sto Krzyzka, 1335.
Antecki Antoni, lekarz ordynujący, Nowo-Senatorska, 477b.
Dobrzański Aleksander, lekarz ordynujący, Plac Zielony, 1066ł.
Dorantowicz Aleksander, lekarz ordynujący, Sto Jańska 23/4.
Fukier Andrzej, lekarz ordynujący, Żórawia 1618r.
Karwowski Konstanty, lekarz ordynujący, Krakowskie Przedmieście, 442.
Korzeniowski Hipolit, lekarz ordynujący, Mazowiecka, 1346.
Kraszewski Piotr, lekarz ordynujący, Sto Krzyzka, 1335.
Lubelski Wilhelm, lekarz ordynujący, Krakowskie Przedmieście, 439.
Mühlhausen Józef, lekarz ordynujący, Grzybowska, 1056.
Orłowski Władysław, lekarz ordynujący, Marszałkowska, 1065a.
Sommer Feliks, lekarz ordynujący, Erywańska, 1066m.
Wszebór Jozef, lekarz ordynujący, Nowy-Świat, 1247.

Przy Szpitalu Dzieciątka Jezus, mieszczą się następujące zakłady lecznicze:

Instytut szczepienia ospy.

Mühlhausen Józef, Dyrektor.

Dom obłąkanych kobiet.

Rothe Adolf, starszy lekarz, Sto Krzyzka, 1327b.
Złobikowski Tadeusz, lekarz ordynujący, Szpitalna, 1353.

Instytut Położniczy.

Tyrchowski Władysław, starszy lekarz, Krakowskie Przedmieście, 393a.
Kondratowicz Józef, pomocnik, Marszałk., 1397.

Szkoła Felczerów Cywilnych.

Wilczkowski Witalis, Zawiadujący, Pl. Krasiński, 547b.
Broniewski Seweryn, lek. nauczyciel, Sto Jerska, 1780/1
Ziemiński Feliks, dentysta, nauczyciel, Wierzbowa, 638a.

Szkoła akuszerek.

Gliszczyński Adam, zawiadujący, Jasna, 1364a.

W Szpitalu Śgo Ducha (Elektoralna 750/1).

Groër Franciszek, naczelny lekarz, Elektoral., 750/1.
Braun Jan, lek. ord., Przejazd, 652.
Kuszkowski Henryk, lek. ord. Podwal, 529/30/31.
Kwaśniewski Józef, lek ord., Elektoralna, 752/3.
Neugebauer Ludwik, lek. ord., Elektoralna, 785.

W Szpitalu Sgo Jana Bożego (Bonifrat., 2166/7).

Rothe Adolf, naczelny lek., Sto Krzyzka, 1327b.
Chomentowski Stanisław, lek. ord., Chmielna, 1565a.
Pląskowski Romuald, lek. ord., Al. Ujazdowska, 1669.
Taczanowski Bronisław, lek. ord., Bonifraterska, 2166/7.

W Szpitalu Śgo Łazarza (Książęca, 1751ab).

Podowski Henryk, naczelny lek., Książęca, 1751ab.
Bélke Teofil, lek. ord., Tłomackie, 739b.
Kaczkowski Karól, lek. ord., Chmielna, 1260c.
Pawlikowski Karól, lek. ord., Wierzbowa, 638a.
Wolf Maksymiljan, lek. ord., Żabia, 955.

W Szpitalu Sgo Rocha (Krak. Przedmieście, 395).

Kryszka Antoni, Naczelny lek., Krak. Przedm., 395.
Obrębski Henryk, lek. ord., Sto Krzyzka, 1331ab.
Radziszewski Józef, lek. ord., Sto. Krzyzka, 1334f.

W Szpitalu Ewangelickim (Karmelicka, 2484).

Libchen Jan, naczelny lekarz, Mazowiecka, 1351b.

Kwaśnicki Jan, lek. ord., Warecka, 1355f.
Oczapowski Jan, lek ord., Marszałkowska, 1370.
Wyrzykowski Juljusz, lek. ord., Leszno, 725.

W Szpitalu Starozakonnych (Inflancka 2098).

Rosenthal Dawid, naczelny lek., Sto Jerska, 1777.
Chwat Ludwik, lek. ord., Przejazd, 649.
Goldsobel Eleazar, lek. ord., Nalewki, 2257c.
Kinderfreund Józef, lek. ord., Inflancka, 2098.
Narkiewicz-Jodko Witold, lek. ord., Tłomackie, 600d.
Rotwand Maciej, lek. ord., Nalewki, 2249.
Rucker Adolf, lek. ord., Gęsia, 2286a.

W Domu schronienia Starców Sgo Ducha i N. P. Maryi (Przyrynek, 1884).

Kamiński Michał, lek. ord., Krak. Przed., 457.

W Domu przytułku i pracy (za rogatką Wolską, 3102/3).

Kamiński Michał, lek. ord., Krak. Przed., 457.

W instytucie moralnie zaniedbanych dzieci (w Mokotowie).

Darewski Ludwik, lek. ord., Krak. Przedmieście, 401.

W Instytucie Śgo Kazimierza (Tamka).

Kulesza Jan, lek. ordyn., Senatorska, 460.

W Domu przytułku ubogich Starców parafii Ewangelicko-Augsburskiej (Erywańska, 1066).

Malcz Mieczysław, lek. ord., Marszałk. 1370.

W Domu przytułku Starców i Sierot wyznania Mojżeszowego (za Wolską rogatką, 3096).

Simon Arnold, lek. ord., Twarda, 1083.

Zakłady lecznicze prywatne.

Zakład leczenia ścieśnionem powietrzem Dra. Brodowskiego Wincentego, Wiejska, 1734.
Zakład leczenia elektrycznością Dra Brunera Mikołaja, Nowy Świat, 1315.
Zakład oftalmiczny Dra Dobrzańskiego Aleksandra, Erywańska, 1066ł.
Zakład leczenia chorób kobiecych Drów Rogowicza i Bernhardta, Ujazdowska, 1726c.

Zakład leczniczy dla dzieci Dra Sikorskiego, Solna, 814.
Zakład leczniczy dla chorych syfilitycznych i skórnych Drów Podowskiego i Kadlera, Mokotowska, 1671.

Lekarze praktykujący.

Antecki Antoni, Nowo Senatorska, 476b.
Apte Markus, Nalewki, 2242.
Bagieński Józef, Marszałkowska, 1372.
Baranowski Ignacy, Miodowa, 495.
Bartosiewicz Joachim, Nowy Świat, 1298b.
Becker Bazyli, Pałac Brühlowski..
Benni Karól, Krak. Przedm., 412a.
Bernhardt Adolf, Graniczna, 971.
Bernhardt Henryk, Nowy Świat, 1318.
Bibersztein Karól, Solec, 2916a.
Blumengarten Samuel, Praga, 176.
Belke Teofil, Tłomackie, 739ab.
Bortkiewicz Józef, Nowy Świat, 1299/300.
Braun Jan, Przejazd, 652.
Brodowski Wincenty, Wiejska, 1734.
Brodowski Włodzimierz, Jerozolimska, 1580
Broniewski Seweryn, Sto Jerska, 1780/ 1
Brüner Edward, Elektoralna, 745/6.
Bruner Ignacy, Krak. Przed., 455/6.
Bruner Mikołaj, Nowy Świat, 1315.
Buszyński Józef, Wspólna, 1637.
Bystrzycki Józef, Elektoralna, 790.
Chałubiński Tytus, Krak. Przedm., 411.
Chmielewski Konrad, Długa, 540.
Chomentowski Stanisław, Chmielna, 1565c.
Choynowski Bronisław, Sto. Krzyzka, 1332.
Chwat Ludwik, Przejazd, 649.
Ciunkiewicz Bronisław, Senatorska, 472.
Czajewicz Filip, Sto Krzyzka, 1323.
Darewski Ludwik, Krak. Przedm, 401.
Dobieszewski Zygmunt, Królewska, 1063.
Dobrzański Aleksander, Erywańska, 1066l.
Dorantowicz Aleksander, Sto. Jańska, 23/4.
Dudrewicz Jan, Nalewki, 2444a.
Dudrewicz Leon (syn), Podwal, 497 l.
Dworzaczek Ferdynand, Marszałkowska, 1384/5.
Eborowicz Antoni, Podwal, 501/2.

Estrejcher Antoni, Sto Krzyzka, 1325.
Fijok Roman, Chłodna, 908.
Fritsche Gustaw, Jerozolimska, 1574c.
Fudakowski Herman, Erywańska, 1066r.
Fukier Andrzej, Żórawia, 1618.
Gepner Bolesław, Marszałkowska, 1402c.
Girsztowt Polikarp, róg Jasnej i Ziel. Placu, 1364.
Gliszczyński Adam, Jasna, 1364a.
Goldrath Markus, Nalewki, 2287c.
Goldsobel Leon, Nalewki, 2287c.
Grochowski Walery, Krak. Przedm. 404.
Groer Franciszek, Elektoralna, 750/1.
Grosheit Leon, Nalewki, 2254.
Grühn Józef, Nalewki, 2251a.
Heinrich Aleksander, Wierzbowa, 614b.
Helbich Adam, Długa, 544n.
Hertz Manas Graniczna, 969.
Hirszberg Wilhelm, Nowy Świat, 1298a.
Hirszfeld Ludwik, Rymarska, 471g.
Hołownia Józef, Długa, 585.
Hoyer Henryk, Długa, 544.
Kaczkowski Karól, Chmielna, 260e.
Kadler Ludwik, Nowo-Senatorska, 634b.
Kamiński Michał, Krak. Przedm., 457.
Karpowicz Albin. Marszałk., 1403a.
Karwacki Aleksander, Nowomiejska, 161.
Karwowski Konstanty, Krak. Przedm. 442.
Katarzyński Józef, Marszałkowska, 1535.
Kinderfreund Józef, Inflancka, 2098.
Kinel Józef, Marszałkowska, 1396b.
Kobylański Franciszek, Sto Krzyzka, 1335.
Kohn Wilhelm, Królewska, 1062.
Kochański Wiktor, Jasna, 1363c.
Kondratowicz Józef, Marszałkowska, 1397.
Konitz Leon, Leszno, 726ab.
Kopeć Stanisław, Chmielna, 1260.
Korzeniowski Hipolit, Mazowiecka, 1346.
Kosiewicz Antoni, Elektoralna, 783.
Kosiński Juljan, Smolna, 2979c.
Kośmiński Stanisław, Elektoralna, 776.
Krassowski Franciszek, Nowy Świat, 1260a.
Kraszewski Piotr, Sto Krzyzka, 1335.
Krysiński Ildefons, Elektoralna, 792.

Kryszka Antoni, Krak. Przedm., 395.
Kryże Władysław, Praga, 390.
Kulesza Jan, Senatorska, 460.
Kuszkowski Henryk, Podwal, 529/30.
Kwaśniewski Józef, Elektoralna, 752.
Kwaśnicki Jan, Warecka, 1355f.
Langowski Marceli, Rymarska, 471b.
Laskowski Władysław, Furmańska, 2701.
Lewiński Marcélli, Sto Krzyzka, 8.
Lebiedziński Antoni, Sto Jerska, 1775.
Levittoux Henryk, Plac Teatralny, 473b.
Libchen Jan, Mazowiecka, 1351b.
Loevenglück Juljan, Sto Jerska, 1778a.
Lubelski Filip, Sto Jerska, 1771a.
Lubelski Wilhelm, Krak. Przedm., 439.
Łuczkiewicz Henryk, Sto Krzyzka, 1346g.
Majewski Erazm, Długa, 551.
Malcz Mieczysław, Marszałk., 1370.
Malek Gabryel, Nowy Świat, 1259.
Markusfeld Samuel, Marszałkowska, 1400.
Mianowski Józef, Sto Krzyzka, 1334a.
Michniewicz Kazimierz, Ogrodowa, 875.
Miller Konstanty, Leszno, 660.
Morgensztern Aleksander, Długa, 556.
Mühlhausen Józef, Grzybowska, 1056a.
Narkiewicz - Jodko Witold, Tłomackie, 600d.
Natansohn Ludwik, Szkólna, 1369.
Nawrocki Feliks, Krak. Przedm., 394.
Nawrocki Władysław, Wolska, 3100.
Neugebauer Ludwik, Elektoralna, 794c.
Nowakowski Janusz, Graniczna, 1077d.
Obrębski Henryk, Sto Krzyzka, 1331ab.
Oczapowski Jan, Marszałkowska, 1370.
Okołów Cezaryusz, Pańska, 1202.
Orłowski Władysław, Marszałkowska, 1065a.
Pawlikowski Karól, Wierzbowa, 638a.
Petrollewicz Paweł, Freta, 328.
Pilcicki Michał, Jerozolimska, 1582c.
Piotrowski Józef, Długa, 552/3.
Pląskowski Romuald, Al. Ujazdowska, 1669.
Podowski Henryk, Książęca, 1751.
Pogorzelski Ludwik, Krak. Przedm., 439.
Portner Szymon, Plac Grzybowski, 1079.

Poźniakowski Jan, Ogrodowa, 876.
Przystański Aleksander, Podwal, 532.
Radziszewski Józef, Sto Krzyzka, 1344b.
Rappaport Joachim, Nalewki, 2255.
Rogowicz Jakób, Marszałk., 1397.
Rosé Konstanty, Leszno, 668.
Rosenfeld Leon, Twarda, 1087.
Rosenthal Dawid, Sto Jerska, 1777.
Rothe Adolf, Sto Krzyzka, 1327b.
Rottwand Mateusz, Nalewki, 2249.
Rozencweig Michał, Nowy-Świat, 1260a.
Rucker Adof, Gęsia, 2286a.
Sajkiewicz Antoni, Długa, 586b.
Saski Władysław, Marszałkowska, 1559b.
Sax Feliks, Widok, 1567.
Seeman Antoni, Maryańska, 1087f.
Seifman Piotr, Smolna, 1286b.
Siekaczyński Walenty, Graniczna, 1077a.
Sikorski Antoni, Marszałkowska, 11393.
Simon Arnold, Twarda, 1083.
Śliwicki Franciszek, Solna, 809.
Śmiechowski Władysław, Długa, 590.
Sommer Feliks, Erywańska, 1066m.
Sosnowski Damazy, Krak. Przedm. 397
Stankiewicz Józef, Nalewki, 2238.
Stankiewiecz Władysław, Nowy Świat, 1318.
Studencki Mateusz, Nalewki 2262.
Stummer Józef, Tłomackie, 599c.
Świetlicki Stanisław, Elektoralna, 570/1.
Szancer Bernard, Twarda, 1098a.
Szancer Władysław, Nalewki, 2264.
Szczeniowski Aleksander, Elektoralna, 766.
Szeer Adolf, Twarda, 1080.
Sznabl Jan, Stare Miasto, 43.
Szokalski Wiktor, Marszałkowska, 1492b.
Szrajer Józef, Graniczna, 077a.
Szymanowski Wincenty, Plac Sgo Aleksandra, 1740.
Taczanowski Bronisław, Bonifraterska, 2166/7.
Tomczycki Jan, Żórawia, 1628c.
Tugendhold Aleksander, Dzika, 2245b.
Tugut August, Nowy Świat, 1304.
Tyrchowski Władysław, Krak. Przed. 393.
Wejnberg Juljan, Żabia, 956c.

Weitzenblut Leopold, Leszno, 662/4.
Wilczkowski Witalis, Plac Krasiński, 547b.
Winnicki Władysław, Chłodna, 927d.
Winnicki Zenon, Nowe Miasto, 341.
Wiorogorski Jan, Gęsia, 2287d.
Wisłocki Teofil, Leszczyńska i Topiel, 2821a.
Witkowski Stanisław, Tłomackie, 600ab.
Wojciechowski Leopold, Grzybowska, 1055c.
Wojcikiewicz Feliks, Sto Krzyzka, 1344b.
Wolff Aleksander, Nowolipki, 10.
Wolff Maksymiljan, Żabia, 955.
Wróblewski Jan, Chmielna, 1260b.
Wszebór Józef, Nowy Świat, 1247.
Wyrzykowski Julian, Leszno, 725.
Zahorowski Dominik, Bracka, 1583.
Zagórski Jan, Wspólna, 1636.
Zaleski Seweryn, Bielańska, 594.
Zdzieński Teofil, Miodowa, 484a.
Żłobikowski Tadeusz, Szpitalna, 1352.

Warszawska Szkoła Weterynaryi, (Smolna, 1286b).

Sejfmann Piotr, Zarządzający, Smolna, 1266b.
Krotowski Franciszek, Pomocnik, Smolna, 1286b.
Bogucki Ludwik nauczyciel.
Cichocki Ludwik, nauczyciel.
Karpiński Aleksander, nauczyciel.
Kratowski Józef, nauczyciel, Praga, 381.

Weterynarze wolno-praktykujący.

Bereza Teofil, Chmielna, 1574c.
Bergsohn Dawid, Sliska, 1468a.
Bodurkiewicz Kazimierz, Freta, 275.
Dobronoki Antoni, Żelazna, 1127.
Dutlinger Wolf, Praga, 154.
Festenstadt Szymon, Zimna, 946.
Koepe Wilhelm, Widok, 1566.
Kopijowski Aleksander, Rybaki, 2567/8.
Koziorowski Franciszek, Smolna, 1286b.
Kratowski Józef, Praga, 381.
Lewandowski Jakób, Nowy Świat, 1262.
Olszewski Edward, Solec, 2927a.

Purwiński Antoni, Praga, 377.
Seifmann Piotr, Smolna, 1286b.
Sobolewski Romuald, Nowy Świat, 1271.
Stieckel Robert, Erywańska, 1066c.
Szultz Jan, Chłodna, 925.
Tomaszewski Waldemar, Smolna, 1286b.

Właściciele aptek.

Anders (Scrowie), Leszno, 670.
Bełkowski Teofil, Krak. Przedm., 396.
Biehler Henryk, Nowy Świat, 1289.
Biehler Karól, Nalewki, 2257ab.
Borkowski Władysław, Marszałkowska, 1535.
Borowski Feliks, Solec, 2955
Fijałkowski Franciszek, Nowo-Senatorska, 477b.
Górski Konrad, Podwal, 532.
Gronau Ludwik, Nalewki, 2258.
Hakebejl Jan, Krak. Przedmieście, 431.
Hejnrich Teodor, (Scrowie) Wierzbowa, 473 b.
Karpiński Wincenty, Eletkoralna, 787.
Klawe Henryk, Wiejska, 1749.
Knoll Juljan, Przechodnia, 954.
Koope Edward, Nowy Świat, 1258a.
Kucharzewski Henryk, Senatorska, 480.
Kuśmierski Franciszek, Chłodna, 766.
Lilpop Karól, Nowy Swiat, 1313a.
Ludwig Edward, Plac Grzybowski, 1103b.
Manduk Antoni, Wolska, 3100.
Mrozowski Jan, Franciszkańska, 2165a.
Ołtuszewski Feliks, Stare Miasto, 40.
Roehl Ernest, Dzika, 2245a
Rożycki Juljan, Praga, 397.
Sadkowski Sylwester, Bielańska, 576.
Sadkowski Wincenty, Graniczna, 1077d.
Schmidt Adolf, Mazowiecka, 1347a.
Sciborowski Józef, Nowe Miasto, 341.
Spiess Henryk, Marszałkowska, 1377.
Sperling Kacper, Twarda, 1092.
Sztejner Feliks, Krak. Przedm., 448/9.
Tugut (Scrowie) Freta, 256.
Waręski (Scrowie), Przejazd, 643.
Werner Ferdynand, Długa, 544.

Apteka przy Szpitalu Dzieciątka Jezus, Sto Krzyzka 1355.
Apteka przy Szpitalu Starozakonnych, Pokorna, 2214b.

Dentyści.

Arendt Feliks, Królewksa, 1068/9.
Detroit Cecylja, Sto Jańska, 22.
Dowgwiło Zacharyasz, Krak. Przedm. 412a.
Elsner Aleksander, Krak. Przedm., 411.
Fijałkowski Roman, Aleksandrya, 1778.
Harland Justus, Mazowiecka, 1352b
Landau Antoni, Długa, 568.
Neumark Herman, Senatorska, 451.
Oppenheim Ignacy, Senatorska, 497c.
Rozenberg Ludwik, Bednarska, 2680.
Scheller Aleksander, Tłomacka, 739.
Wiśniewski Józef, Mazowiecka, 1352b.
Ziemiański Feliks, Wierzbowa, 638a.

W mieście Warszawie znajduje się: lekarzy 185, weterynarzy 18, aptek 36, dentystów 13, felczerów 228, akuszerek 368.

Gubernia Warszawska.

Wydział Lekarski gubernii Warszawskiej.

Pożniakowski Jan, Inspektor Lekarski.
Sajkiewicz Antoni, Pomocnik Inspektora.
Mrozowski Jan, Assesor Farmacyi.
Koziorowski Franciszek, Weterynarz gubernialny.

Kontrolla Weterynaryjna na Pradze.

Pożniakowski Jan, Inspektor Lekarski, zarządzający Kontrollą.
Godlewski Juljan, Kontroller.
Bereza Teofil, Starszy Weterynarz.
Olszewski Edward, Weterynarz objazdowy.
Kratowski Józef, Młodszy Weterynarz.

Lekarze powiatowi.

Babczyński Kazimierz, w Radzyminie.
Bojasiński Michał, w Mszczonowie.
Brudzicz Adam, w Radziejewie.
Chawłowski Mikołaj, w Kutnie.
Gawroński Mikołaj, w Włocławku.
Komaniewski Franciszek, w Mińsku.
Leśniewski Józef, w Górze-Kalwaryi.
Lipiński Władysław w Grójcu.
Noniewicz Edward, w Sochaczewie.
Rybicki Stanisław, w Skierniewicach.
Tugenholdt Alexander, w Warszawie.
Witkowski Stanisław, Pomocnik lekarza powiatu Warszawskiego.
Zaleski Rajmund, w Łowiczu.

Lekarze miejscy.

Brudzicz Dominik, w Kowalu.
Marzyński Jan, w Gombinie.
Targowski Stanisław, w Warce.

Lekarze szpitalni.

Dobrzycki Henryk, w Szpitalu Sgo Józefa, w Mieni.
Kosztulski Karól, w Szpt. Sgo Walentego, w Kutnie.
Leśniewski Józef, w Domu Przytułku Starców i Kalek, w Górze-Kalwaryi.
Majkowski Juljan, w Szpitalu Sgo. Piotra, w Grójcu.
Ostrowski Władysław, w Szpitalu Sgo. Antoniego, w Włocławku.
Szymanowski, w Szpitalu Sgo. Tadeusza, w Łowiczu.
Wisłocki Jan, w Domu badań, w Brześciu Kujawskim.
Zaleski Seweryn, w Domu badań, w Warszawie.

Lekarze praktykujący.

Babczyński Kazimierz, w Radzyminie.
Balbierski Zelman, w Karczewie.
Bilczyński Walery, w Włocławku.
Bojasiński Michał, w Mszczonowie.
Bokiewicz Leon, w Jadowie.
Brudzicz Adam, w Radziejewie.
Brudzicz Dominik, w Kowalu.

Chawłowski Mikołaj, w Kutnie.
Dobrzycki Henryk, w Mieni.
Fermer Karól, w Sochaczewie.
Filipowski Paweł, w Łowiczu.
Gawroński Mikołaj, w Włocławku.
Grużewski Floryan, we wsi Dębowa Góra.
Handelsmann Józef, w Kutnie.
Hofman Aleksander, w osadzie Soczewka.
Horajn Michał, w Żychlinie.
Jawórek Aleksander, w Wiskitkach.
Kęcki Antoni, w Gombinie.
Kloss Edward, w Błoniu.
Kłosowski Mikołaj, w Warce.
Kohn Herman, w Mszczonowie.
Komaniewski Franciszek, w Mińsku.
Kosztulski Karol, w Kutnie.
Kuczyński Salomon, w Włocławku.
Kujawski Franciszek, w Błoniu.
Leśniewski Józef, w Górze-Kalwaryi.
Lipiński Władysław, w Grójcu.
Lubowski Henryk, w Nieszawie.
Majkowski Juljan, w Grójcu.
Maryański Jakób, w Latowiczu.
Markiewicz Stanisław, w osadzie Soczewka.
Marzyński Jan, w Gombinie.
Mazurkiewicz Michał, w Łachowszczyznie.
Michałowski, w Radzyminie.
Noniewicz Edward, w Sochaczewie.
Olszewski Alfons, w Żychlinie.
Ostrowski Władysław, w Włocławku.
Pawluć Jerzy, w Grójcu.
Poznański Dawid, w Włocławku.
Rybicki Stanisław, w Skierniewicach.
Swierczyński Kajetan, w Sochaczewie.
Szymanowski, w Łowiczu.
Targowski Stanisław, w Warce.
Urbach Michał, w Włocławku.
Wencel Franciszek, w Wiskitkach.
Wisłocki Jan, w Brześciu Kujawskim.
Wiśniewski Adam, w Włocławku.
Wojciechowski Teofil, w Gostyninie.
Zaleski Rajmund, w Łowiczu.

Weterynarze Okręgowi.

Boczkowski Kazimierz, w Łowiczu.
Budkowski Józef, w Siennicy.
Cegliński Edward, w Kutnie.
Domański Michał, w Włocławku.
Koziorowski Franciszek, w Warszawie.

Weterynarze wolno-praktykujący.

Boczkowski Kazimierz, w Łowiczu.
Budkowski Józef, w Siennicy.
Cegliński Edward, w Kutnie.
Domański Michał, w Włocławku.
Girszowski Gustaw, w Włocławku.
Grużlewski Franciszek, w Skierniewicach.
Lewisohn Piotr, w Grójcu.

Właściciele aptek.

Buksicki, zarządca, w osadzie Kapera.
Cichowicz, w Błoniu.
Chrzystkowski, w Kałuszynie.
Cytwic (Scrowie), w Sochaczewie.
Fabjan, w Nowym dworze.
Grochowski, w Kutnie.
Hermer, w Brześciu Kujawskim.
Hildebrandt, w Grójcu.
Hirszowski, w Łowiczu.
John, w Gostyninie.
Kircher, w Kowalu.
Löewenhoff, w Górze-Kalwaryi.
Marczewski, w Włocławku.
Mirecki, w Nieszawie i Ciechocinku.
Nowicki, w Jadowie.
Powalski, w Warce.
Pawłowski, w Skierniewicach.
Pawłowski, w Wiskitkach.
Pruski (Scrowie), w Mszczonowie
Stankiewicz, w Krośniewicach.
Szczuciński, w Żychlinie.
Szwarc, w Włocławku.
Szymański, w Łowiczu.
Tuszyński, w Kutnie.
Waliński, w Radziejewie.
Wojnicki, w Gombinie.

Zagrzejewski (Scrowie). w Radzyminie.
Złotnicki, w Mińsku.

W guberni Warszawskiej znajduje się lekarzy 49, weterynarzy 7, aptekarzy 28, felczerów 97, akuszerek 37.

Gubernia Lubelska.

Wydział Lekarski gubernii Lubelskiej.

Kwaśniewski Juljusz, Inspektor Lekarski.
Michałowski Adam, Pomocnik Inspektora.
Sołtykiewicz Michał, Assesor farmacyi.
Grochowski Antoni, lekarz Weterynaryi.

Lekarze powiatowi.

Krajewski Feliks w Hrubieszowie.
Pawłowski Antoni w Tomaszowie.
Piramowicz Jan w Biełgoraju.
Pociej Michał w Chołmie.
Rodcewicz Karol w Nowo-Aleksandryi.
Romanowski Diomedes w Lubartowie.
Skawiński Albert w Krasnymstawie.
Skrzyński Zygmunt w Zamostiu.
Wasilewski Franciszek w Janowie.
Żyliński Tomasz w Lublinie.

Lekarze miejscy.

Butrym Michał w Dubience.
Michałowski Adam w Lublinie.
Muśnicki Mieczysław w Tarnogrodzie.

Lekarze szpitalni.

Schmidt w szpitalu ś. Wincentego i więziennym w Lublinie.
Goldszmidt Hirsz, w szpitalu starozakonnych w Lublinie.
Janiszewski Aleksander, w szpitalu ś. Jana Bożego w Lublinie.

Konkowski Michał, w szpitalu powiatowym w Krasnymstawie.

Krajewski Feliks, w szpitalach ś. Jadwigi i ś. Edmunda w Hrubieszowie.

Pasiutewicz Ksawery, w Szpitalu ś. Karola w Nowo-Aleksandryi.

Skubowicz Władysław, w szpitalach ś. Łazarza i starozakonnych w Zamostiu.

Tetz Bytylit, w szpitalu starozakonych w Lublinie.

Ulanowski Kazimierz, w szpitalu św. Józefa w Lublinie.

Wasilewski Franciszek, w szpitalu więziennym w Janowie.

Wiciejewski Ludwik, w szpitalu ś. Katarzyny w Szczebrzyszynie.

Lekarze praktykujący.

Braun Aleksander, w Kraśniku.
Butrym Michał w Dubience.
Charytanowicz Stanisław, w Piaskach.
Chrzanowski, w Lublinie.
Ciechoński Marceli, w Lublinie.
Gerhard Izydor, w Nowo-Aleksandryi.
Głogowski Felix, w Lublinie.
Goldszmidt Hirsz, w Hrubieszowie.
Gruszczyński Kasper, w Lubartowie.
Grzybowski Józef, w Tyszowcach.
Janiszewski Aleksander, w Lublinie.
Jankowski, w Lublinie.
Jentys Adam, w Lublinie.
Kolendowski Jakób, w Grabowcu.
Konkowski Michał, w Krasnymstawie.
Koporski Ignacy, w Lublinie.
Koziejowski Ignacy, w Opolu.
Krajewski Feliks, w Hrubieszowie.
Kwaśniewski Juliusz, w Lublinie.
Łaniewski Antoni, w Hrubieszowie.
Łukasiewicz Kazimierz, w Kraśniku.
Michałowski Adam, w Lublinie.
Muśnicki Mieczysław, w Tarnogrodzie.
Okorski Aleksander, w Lublinie.
Pasiutewicz Ksawery, w Nowo-Aleksandryi.
Pawłowski Antoni, w Tomaszowie.

Piramowicz Jan, w Biełgoraju.
Pociej Michał, w Chołmie.
Rodcewicz Karol, w Nowo-Aleksandryi.
Romanowski Diomedes, w Lubartowie.
Skawiński Albert, w Krasnymstawie.
Skrzyński Zygmunt, w Zamostiu.
Skubowicz Władysław, w Zamostiu.
Srotowski Walenty, w Lublinie.
Surzycki Tomasz, w Lublinie.
Szczygielski Romuald, w Lublinie.
Szmidt Ludwik, w Lublinie.
Tetz Betylit, w Lublinie.
Ulanowski Kazimierz, w Lublinie.
Wasilewski Franciszek, w Janowie.
Wąsowicz Mikołaj, w Chołmie.
Wiciejewski Ludwik, w Szczebrzeszynie.
Wilsohn Wilhelm, w Lublinie.
Wiśniewski Zdzisław, w Chołmie.
Wojde Maurycy, w Nowo-Aleksandryi.
Zański Marceli, w Turobinie
Żuchowski Przemysław, w Nowo-Aleksandryi.
Żyliński Tomasz, w Lublinie.

Weterynarze wolno-praktykujący.

Bartlewicz Ignacy, w Hrubieszowie.
Chiciński Jan, w Janowie.
Grochowski Antoni, w Lublinie.
Serafiński Rudolf, w Chołmie.
Wyszyński Antoni, we wsi Łuczkowie.

Właściciele aptek.

Borucki Wincenty, w Chołmie.
Ciepielewski Walery, w Lublinie.
Czajkowski Józef, w Tomaszowie.
Duchâulaux Aleksander, w Hrubieszowie.
Gajzler (Scrowie) w Kurowie.
Haase Romuald, w osadzie Irena.
Hubert, zarządzający apteką, w Kraśniku.
Jasiński Julian, w Biełgoraju.
Kaczorowski, w Nowejosadzie pod Zamostiem.
Klamiński Albert, zarządzający apteką, w Janowie.
Kłossowski Karol, w Zamostiu.
Koskowski Henryk, w Tyszowcach.

Łapiński Klemens, w Tarnogórze.
Mazurkiewicz Franciszek, w Lublinie.
Mertens Aleksander, w Dubience.
Otto Maksymilian, w Wojsławicach.
Panceram Józef, w Lubartowie.
Russian Ksawery, w Lublinie.
Rzeczniowski Józef, w Tarnogrodzie.
Sołtykiewicz Michał, w Lublinie.
Stankiewicz Feliks, w Krasnymstawie.
Stefański Adam, w Opolu.
Szultz Bronisław, w Lublinie.
Szydoczyński Ludwik, w Łęcznie.
Topolski Antoni, w Szczebrzeszynie.
Treliński Franciszek, w Piaskach.
Treutler Wilhelm, w Nowo-Aleksandryi.
Waręski Heliodor, w Lublinie.
Zadajewski Piotr, w Turobinie.

W gubernii Lubelskiej znajduje się lekarzy 48, weterynarzy 5, aptekarzy 29, felczerów 148, akuszerek 40, babek wiejskich 20.

Gubernia Płocka.

Wydział lekarski gubernii Płockiej.

Michał Krosnowski, Inspektor Lekarski.
Libchen August, Assesor farmacyi.
Zalewski Mateusz, Weterynarz gubernialny.

Lekarze powiatowi.

Brzozowski Stanisław, w Płocku.
Bućkiewicz Aleksander, w Mławie.
Chmieliński Adolf, w Prasnyszu.
Dzierożyński Władysław, w Rypinie.
Majewski Maksymilian, w Ciechanowie.
Piotrowski Emilian, w Płońsku.
Stępniewski Tymoteusz, w Sierpcu.
Wokulski Seweryn, w Lipnie.

Lekarze miejscy.

Kasterski Leander, w Dobrzyniu nad Wisłą.

Kosiński Kazimierz, w Wyszogrodzie.
Kurowski Julian, w Płocku.

Lekarze szpitalni.

Bućkiewicz Aleksander, w szpitalu ś. Wojciecha, w Mławie.
Drużyłowski Władysław, w szpitalu ś. Trójcy i więziennym, w Płocku.
Kiernożycki Adam, w szpitalu ś. Stanisława Kostki, w Prasnyszu.
Nielipiński Julian, w szpitalu ś. Jana Chryzostoma, w Lipnie.
Nieznańaki Ignacy, w szpitalu ś. Aleksego, w Płocku.

Lekarze praktykujący.

Brzozowski Stanisław, w Płocku.
Bogolubow Simeon, we wsi Wymyślinie.
Bućkiewicz Aleksander, w Mławie.
Chamski Władysław, w Płocku.
Chmieliński Adolf, w Prasnyszu.
Drużyłowski Władysław, w Płocku.
Dzierożyński Władysław, w Rypinie.
Ehrlich, w Płocku.
Gensz Juliusz, w Drobinie.
Guszkowski Władysław, w Ciechanowie.
Hiller Karol, w Płońsku.
Janicki Ludwik, w Raciążu.
Jędrzejewski Jan, w Płońsku.
Kasterski Leander, w Dobrzyniu nad Wisłą.
Kiernożycki Adam, w Prasnyszu.
Korsak Erazm, w Zakroczymiu.
Kosiński Kazimierz, w Wyszogrodzie.
Krassowski Floryan, w Płocku.
Krosnowski Michał, w Płocku.
Krzeczkowski Aleksander, we wsi Opinogórze.
Kurowski Julian, w Płocku.
Lisicki Stanisław, w Płocku.
Majewski Maksymilian, w Ciechanowie.
Mieczkowski Leopold, w Mławie.
Nielipiński Julian, w Lipnie.
Nieznański Ignacy, w Płocku.
Nowak Jakób, w Płocku.
Piotrowski Emilian, w Płońsku.

Smoleński Michał, we wsi Omłócinach.
Stępniewski Tymoteusz, w Sierpcu.
Strzelbicki Kazimierz, w Sierpcu.
Wokulski Seweryn, w Lipnie.

Weterynarze wolno-praktykujący.

Andracki Mikołaj, we wsi Opinogórze.
Junkwitz Salomon, w Raciążu.
Rządkowski Franciszek, w Płońsku.
Zalewski Mateusz w Płocku.

Właściciele aptek.

Adamski Wojciech, w Sierpcu.
Borowski Aleksander, zarządzający apteką w Mławie.
Fiszer Ludwik, w Rypinie.
Jędrzejewski Waleryan, w Płocku.
Iwański Kazimierz, w Raciążu.
Libchen August, w Płocku.
Młyński Wojciech, zarządzający apteką, w Płońsku.
Neuman Aleksander, w Bieżuniu.
Neuman Teodor, w Lipnie.
Raniecki Antoni, zarządzający apteką w Ciechanowie.
Strupczowski Teofil zarz. apt. w Wyszogrodzie.
Tomczyński Józef w Prasnyszu.
Wojewódzki Kazimierz, w Dobrzyniu nad Wisłą.
Wróblewski Stanisław, w Płocku.
Zieliński Antoni, w Zakroczymiu.

W gubernii Płockiej znajduje się lekarzy 32, weterynarzy 4, aptekarzy 15, felczerów 68, akuszerek i babek wiejskich 37.

Gubernia Petrokowska.

Wydział Lekarski gubernii Petrokowskiej.

Kasprzycki Marceli, Inspektor Lekarski.
Mianowski Ksawery, pomocnik Inspektora.
Gampf Józef, asesor farmacyi.
Babicki Aleksander, weterynarz gubernialny.

Lekarze powiatowi.

Altenberger Gustaw, w Łodzi.
Bugalski Marceli, w Bendinie.
Goltz Rudolf, w Brzezinach.
Leszczyński Józef, w Częstochowie.
Rassumowski Maksymilian, w Rawie.
Ratuld Aleksander, w Petrokowie.
Stupnicki Leon, w Noworadomsku.
Szalewski Antoni, w Łasku.

Lekarze miejscy.

Bando Wilhelm, w Zgierzu.
Fligiel Leopold, w Tomaszowie.
Mianowski Ksawery, w Petrokowie.
Sztercel Gustaw, w Łodzi.
Tymiński Ignacy, w Pabijanicach.

Lekarze szpitalni.

Barok Adam, w szpitalu ś. Aleksandra w Łodzi.
Florkiewicz Władysław, w szpitalu ś. Joannny w Koniecpolu.
Muliewicz Heliodor, w szpitalu Panny Maryi w Częstochowie.
Ramlow Saladyn, w szpitalu zakładów górniczych w Dombrowie.
Rontaler Teofil, w szpitalu więziennym w Petrokowie.
Wilczyński Władysław, w szpitalu ś. Aleksandra w Noworadomsku.
Wygrzywalski Maryan, w szpitalu ś. Trójcy i Starozakonych, w Petrokowie.
Zagórowski Andrzej, w szpitalu ś. Ducha w Rawie.

Lekarze praktykujący.

Altenberger Gustaw, w Łodzi.
Bando Wilhelm, w Zgierzu.
Barok Adam, w Łodzi.
Bieliński Jan, w Nowem-Mieście.
Breziński Adam, w Brezinach.
Buchner Józef, w Siewierzu.
Bugalski Marceli, w Bendinie.
Bursztyński Salezy, w Częstochowie.
Daniecki Leopold, w Bełchotowie.

Fajans Moryc, w Częstochowie.
Fliegiel Leopold, w Tomaszowie.
Florkiewicz Władysław w Koniecpolu.
Goldrat Marek, w Łodzi.
Goltz Rudolf w Brzezinach.
Grono Jan, w Krzepicach.
Gruszczyński Franciszek, w Widawie.
Guszkowski Władysław, w Żarkach.
Kasprzycki Marceli, w Petrokowie.
Kleszczewski Franciszek, w Petrokowie.
Koch Teofil, w Noworadomsku.
Koczorowski Walenty, w Petrokowie.
Kulski Julian, w Noworadomsku.
Landowski Wincenty, w Łodzi.
Leszczyński Józef, w Częstochowie.
Lingard Karol, w Wolborzu.
Lohrer Julian, w Łodzi.
Mianowski Ksawery, w Petrokowie.
Muliewicz Heliodor, w Częstochowie.
Merkel Julian, w Zgierzu.
Nęcki Józef, w Sosnowicach.
Orkisz Józef, w w Rawie.
Pilecki Mikołaj, w Bendinie.
Plichta Stanisław, w Łodzi.
Ramlow Saladyn, w Dombrowie.
Rassumowski Maksymilian, w Rawie.
Ratuld Aleksander, w Petrokowie.
Rontaler Teofil, w Petrokokowie.
Ruszczykowski Bronisław, w Żarkach.
Strzyżowski Antoni, w Tuszynie.
Stupnicki Leon, w Żarkach.
Szalewski Antoni, w Łasku.
Szancer Salomon, w Petrokowie.
Szemborn Leon, w Żarkach.
Sztejn Józef, w Petrokowie.
Sztercel Gustaw, w Łodzi
Szternszus Jozue, w Bendinie.
Tymiński Ignacy, w Pabijanicach.
Urbach Michał, w Łodzi.
Uzłowski Stanisław w Częstochowie.
Wilczyński Władysław, w Noworadomsku.
Winzenberg Józef, w Częstochowie.
Wodnicki Józef, w Bendinie.

Wolberg Adolf, w Łodzi.
Wolberg Bernard, w Petrokowie.
Wygrzywalski Maryan, w Petrokowie.
Zagórowski Andrzej, w Rawie.

Weterynarze wolno-praktykujący.

Babicki Aleksander, w Petrokowie.
Chrystin Chrystyan, w Częstochowie.
Jakobson Franciszek, w Łodzi.
Koch Karol, w Łodzi.
Markowski Wincenty, w Rawie.
Sawicki Hipolit, w Petrokowie.
Selig Karol, w Łodzi.

Właściciele aptek.

Ansztadt Karól, w Zgierzu.
Długoszewski Antoni, w Koniecpolu.
Gampf Józef, w Petrokowie.
Gebel Józef, w Petrokowie.
Grono Aleksander, w Krzepicach.
Gros Marceli, w Łasku.
Januszewicz Józef, zarządzający apteką, w Bendinie.
Juszkiewicz Franciszek, w Rawie.
Kasprzycki Aleksander, w Łodzi.
Kubiczek Wojciech, w Częstochowie.
Kuźnicki Marceli, w Łodzi.
Kwiatkowski Józef, zarządzający apteką, w Widawie.
Lange Adolf, w Tomaszowie.
Lechowski Floryan, w Zgierzu.
Lejnweber Maksymilian, w Łodzi.
Ludwik Edward, w Łodzi.
Maszadro Feliks, w Częstochowie.
Orłowski Gracyan, w Brzezinach.
Orzechowski Henryk, w Petrokowie.
Pasierbiński Stanisław, w Siewierzu.
Radomski Apolinary, w Nowem mieście.
Rosner Julian, w Pabijanicach.
Soczołowski Kazimierz, w Noworadomsku.
Strzelecki Ksawery, w Rawie.
Szydłowski Gustaw, w Zarkach.
Tegazzo Józef, w Tuszynie.

Wenda Romuald, w Częstochowie.
Wiśniewski Feliks, w Bełchotowie.
Żółciński Józef, w Dombrowie.

W Gubernii Petrokowskiej znajduje się lekarzy 56, weterynarzy 7, aptekarzy 29, felczerów 136, akuszerek 60.

Gubernia Radomska.

Wydział lekarski gubernii Radomskiej.

Rewoliński Teofil, Inspektor lekarski.
Frick Adolf, assesor farmacyi.
Bratz Jakób, asesor weterynaryi.

Lekarze powiatowi.

Chodakowski Leon, w Sandomierzu.
Drzażdżyński Władysław, w Kozienicach.
Mroczkowski Włodzimierz, w Opatowie.
Popiel Jan, w Końsku.
Przychodzki Jan, w Radomiu.
Wawnikiewicz Franciszek, w Opocznie.
Zielewski Paweł, w Iłży.

Lekarze miejscy.

Gruel Mieczysław, w Ostrowcu.
Matulewicz Ludwik, w Zwoleniu.
Ronthal Walenty, w Szydłowcu.
Zawistowski Onufry, w Przedborzu.

Lekarze szpitalni.

Brudzyński Ludwik, w szpitalu więziennym, w Radomiu.
Bukowiecki Ludwik, w szpitalu ś. Leona w Opatowie.
Chodakowski Leon, w szpitalu więziennym w Sandomierzu.
Gosławski Emil, w szpitalu ś. Kazimierza w Radomiu.
Kieffer Tytus, w szpitalu ś. Władysława w Opocznie.

Przychodzki Jan, w szpitalu starozakonnych, w Radomiu.
Rott Władysław, w szpitalach prywatnych w Staszowie i Kurozwękach.
Szpot Teofil, w szpitalu ś. Ducha w Sandomierzu.
Woźniakowski Leon, w szpitalu górniczym w Wąchocku.

Lekarze praktykujący.

Babiński Romuald, w Radomiu.
Brudzyński Ludwik, w Radomiu.
Bukowiecki Ludwik, w Opatowie.
Cenner Jan, w Końsku.
Chodakowski Leon w Sandomierzu.
Czekierski Izydor, we wsi Komorowie.
Czerwiński Jan, w Ostrowcu.
Drażdżyński Władysław w Kozienicach.
Gosławski Emil, w Radomiu.
Hałaśkiewicz Feliks, w Klimontowie.
Gruel Mieczysław, w Ostrowcu.
Kieffer Tytus, w Opocznie.
Klecki Walery, w Radomiu.
Kwaśniewski Bonawentura, w Radomiu.
Leśniewski Jan, w Iłży.
Lewandowski Gustaw, w Radomiu.
Lisiecki Maciej w Staszowie.
Maciejowski Józef, w Opatowie.
Matulewicz Ludwik, w Zwoleniu.
Mroczkowki Włodzimierz, w Opatowie.
Niedzielski Wacław, w Ożarowie.
Pedowski Szymon, w Radoszycach.
Pilecki Mikołaj, w Końsku.
Płużański Zygmunt, w Przysusze.
Popiel Jan, w Końsku.
Przychodzki Jan, w Radomiu.
Rewolińki Teofil, w Radomiu.
Ronthal Walenty, w Szydłowcu.
Rott Władysław, Staszowie.
Siekaczyński Walenty, w Radomiu.
Staroniewicz Fortunat, w Białobrzegach.
Szpot Teofil, w Sandomierzu.
Torański Józef. w Sandomierzu.
Trepka Władysław. w Solcu.

Wawnikiewicz Franciszek, w Opocznie.
Woźniakowski Leon, w Wąchocku.
Wrześniowski Fabian, w Opatowie.
Zawistowski Onufry, w Przedborzu.
Zielewski Paweł, w Iłży.

Weterynarze wolno-praktykujący.

Bratz Jakób, w Radomiu.
Czajkowski Konstanty, w Staszowie.
Majewski Jan, w Zawichoście.
Wierzbieniec Julian, w Sandomierzu.

Właściciele aptek.

Brandt Ksawery, w Radomiu.
Chmielewski Antoni, w Końsku.
Chrzystkowski Antoni, w Kozienicach.
Długosz Julian, w Szydłowcu.
Frick Adolf, w Radomiu.
Górecki Józef, w Zwoleniu.
Hollatz August, w Zawichoście.
Krafft Kazimierz, w Staszowie.
Krężelewski Leon, w Lipsku.
Mrozowski Władysław, w Iłży.
Niklewicz Edward, w Radoszycach.
Orłowski Jan, w Słupi Nowej.
Piotrowski Wiktor, w Ożarowie.
Prusinowski Jan, w Przedborzu.
Przybyłko Antoni, w Radomiu.
Skomorowski Tymoteusz, w Białobrzegach.
Słomski Józef, w Klimontowie.
Stużyński Leon, w Opatowie.
Strużyński Lucyan, w Wąchocku.
Szymański Wilhelm, w Sandomierzu.
Urbański Franciszek, w Ostrowcu.
Wołowski Adolf, w Ostrowcu.
Ziemski Teofil, w Opocznie.

W gubernii Radomskiej znajduje się lekarzy 41, weterynarzy 4, aptekarzy 23, felczerów 134, akuszerek 32.

Gubernia Kaliszska.

Wydział lekarski gubernii Kaliszskiej.

Wejss Waldemar, Inspektor lekarski.
Boese Jan, pomocnik Inspektora lekarskiego.
Borowski Julian, assesor farmacyi.
Borowski Walenty, assesor weterynaryi.

Lekarze powiatowi.

Biliński Bogusław, w Kole.
Bryl Henryk, w Łęczycy.
Czerszyk Konstanty, w Turku.
Grabowski Alfons, w Wieluniu.
Grodnicki Józef, w Koninie.
Kostecki Kajetan, w Kaliszu.
Okuniewski Paweł, w Słupcu.
Węgrowski Edmund w Sieradzu.

Lekarze miejscy.

Boese Jan, w Kaliszu.
Kaczkowski Ignacy, w Warcie.
Sikorski Leon, w Zduńskiej Woli.
Stępkowski Floryan, w Pyzdrach.
Wejss Ferdynand, w Ozorkowie.

Lekarze szpitalni.

Bieling Edward, w szpitalu ś. Józefa, w Sieradzu.
Hindemit Aleksander, w szpitalu ś. Trójcy, w Kaliszu.
Kątkiewicz Stanisław, w szpitalu Wszystkich świętych w Wieluniu.
Kosztulski Teodor, w szpitalu ś. Ducha, w Koninie.
Kuszel Witold, w szpitalu ś. Mikołaja, w Łęczycy.
Stopierzyński Władysław, w szpitalu starozakonnych w Kaliszu.

Lekarze praktykujący.

Bieling Edward, w Sieradzu.
Biliński Bogusław, w Kole.
Boese Jan, w Kaliszu.
Bondi Edward, w Kleczewie.
Bryl Henryk, w Łęczycy.

Chałupczyński Adam, w Izbicy.
Cytwic Józef, w Kaliszu.
Czajkowski Franciszek, w Warcie.
Czerszyk Konstanty, w Turku.
Frank Leopold, w Pyzdrach.
Gluziński Ferdynand, w Sompolnie.
Grabowski Alfons, w Wieluniu.
Grekowicz Julian, w Koninie.
Grodnicki Józef, w Koninie.
Hindemit Aleksander, w Kaliszu.
Kaczkowski Ignacy, w Warcie.
Kątkiewicz Stanisław, w Wieluniu.
Kiedrowski Józef, w Błaszkach.
Koelner Maurycy, w Kole.
Kosterski Kajetan, w Kaliszu.
Kosztulski Teodor, w Koninie.
Kustrzycki Leon, w Praszce.
Kuszel Witold, w Łęczycy.
Lange Robert, w Turku.
Mecherzyński Franciszek, we wsi Dąbroszynie.
Mieszczański Kazimierz, w Warcie.
Neuman Julian, w Szadku.
Okuniewski Paweł, w Słupcu.
Pieczyński Teodor, we wsi Różniatowie.
Redlich Bernard, w Kaliszu.
Rokosowski Antoni, w Wieluniu.
Rutkowski Franciszek w Kole.
Rymarkiewicz Józef, w Kaliszu.
Sikorski Leon, w Zduńskiej Woli.
Sokólski Eugeniusz, w Złoczewie.
Stanczukowski Walenty, w Kaliszu.
Stanisławowski Józef, w Sieradzu.
Stępkowski Floryan, w Pyzdrach.
Stopierzyński Władysław, w Kaliszu.
Sztam Antoni, w Łęczycy.
Szturm Adolf, w Kaliszu.
Thugut August, w Dąbie.
Utkiewicz Wincenty, w Poddębicach.
Wągrowski Edmund, w Sieradzu.
Wejss Ferdynand, w Ozorskowie.
Wejss Waldemar, w Kłodawie.
Wojnowski Teodor, w Kłodawie.

Weterynarze wolno-praktykujący.

Borowski Walenty, w Kaliszu.
Froelich Tomasz, w Kaliszu.
Knappe Roman, w Uniejewie.
Napieralski Symplicyusz, w Łęczycy.
Ostrzykowski Jan, w Koninie.
Sobolewski Julian, w Kaliszu.

Właściciele aptek.

Bełkowski Zygmunt, w Izbicy.
Bujakowski Piotr, w Sompolnie.
Drzewiecki Tomasz, w Poddębicach.
Dukiet Wojciech, w Kleczewie.
Dutkiewicz (Scrowie) w Sieradzu.
Grocholski Adolf, w Turku.
Henkelman (Scrowie), w Zduńskiejwoli.
Hildebrandt Stanisław, w Kaliszu.
Iłowierski Lucyan, w Łęczycy.
Jensz Jan, w Kaliszu.
Kołłupajło Teofil, w Kłodawie.
Kulikowski Walenty, w Koninie.
Leskiewicz Feliks, w Koninie.
Lesser Emilian, w Kaliszu.
Ługowski Konstanty, w Szadku.
Miszel Ferdynand, w Pyzdrach.
Piotrowski Jan, w Kole.
Polkowski Emilian w Piątku.
Rzączyński Anzelm, w Kaliszu.
Śniegocki Alfons, w Błaszkach.
Śniegocki Konstanty, w Złoczewie.
Śniegocki Ludwik, w Warcie.
Świetlicki Julian, w Słupcu.
Sznirsztejn August, w Wieluniu.
Szulke Alexander, w Sieradzu.
Szymański Walenty, w Wieluniu.
Tejchert Konrad, w Łęczycy.
Wajl Robert w Ozorkowie.
Wilamowski Wojciech, w Dąbie.
Wiczyński Korneli, w Działoszynie.
Zarzycki Józef, w Uniejowie.

W Guberni Kaliszskiej znajduje się lekarzy 47, weterynarzy 6, aptekarzy 31, felczerów 112, akuszerek 45.

Gubernia Siedlecka.

Wydział lekarski gubernii Siedleckiej.

Czopowski Antoni, Inspektor lekarski.
Pauli Karol, assesor farmacyi.
Böhm Téofil, assesor weterynaryi.

Lekarze powiatowi.

Dalecki Felix, w Białej.
Gerlach Sylwin, w Radzyniu.
Jahołkowski Piotr, w Garwolinie.
Korabiewicz Michał, w Siedlcu.
Maleszewski Antoni, w Sokołowie.
Maleszewski Wiktor, w Konstantynowie.
Rzadkowski Michał, w Węgrowie.
Ziomczyński Józef, w Łukowie.
Smorczewski Walenty, w Włodawie:

Lekarze miejscy.

Zawadzki Żelisław, w Siedlcu.

Lekarze szpitalni.

Dalecki Felix, w szpitalu ś. Łazarza w Białej.
Hebda Stefan, w szpitalu świętego Karola Boromeusza w Białej.
Pilawski Stanisław, w szpitalu świętej Kunegundy w Radyniu.
Rafalski Franciszek, w szpitalu ś. Konstancyi w Maciejowicach.
Rósiecki Sebastyan, w szpitalu ś. Pawła, w Sterdyni.
Stano Henryk, w szpitalu starozakonnych, w Międzyrzeczu.
Zaboklicki Antoni, w szpitalu ś. Tadeusza w Łukowie.
Zawadzki Żelisław, w szpitalu Maryjskim w Siedlcu.

Lekarze praktykujący.

Borysiewicz Jan, w Węgrowie.
Borzobohaty Antoni, w Białej.
Bujalski Bolesław, w Żelechowie.
Choryn Franciszek, w Węgrowie.
Czopowski Antoni, w Siedlcu.
Dalecki Felix, w Białej.
Gąsiorowski Józef, w Siedlcu.

Gerlach Sylwin, w Radyniu.
Hebda Stefan, w Białej.
Jahołkowski Piotr, w Garwolinie.
Korabiewicz Michał, w Siedlcu.
Kowalewski Franc. w Białej.
Łada Bazyli, w Siedlcu.
Malczewski Wiktor, w Konstantynowie.
Miszkiewicz Popejko Bazyli, w Białej.
Moroz Stefan, w Terespolu.
Pilawski Stanisław w Radyniu.
Rafalski Franc., w Maciejowicach.
Rosicki Sebastyan, w Sterdyniu.
Rudzki Piotr, w Łosicach.
Rzadkowski Michał, w Węgrowie.
Smorczewski Konstanty, w Włodawie.
Stanczykiewicz Godzisław, w Żelechowie.
Stano Henryk, w Międzyrzeczu.
Strzelbicki Stefan, w Siedlcu.
Suliński Józef, w Żelechowie.
Urbanowicz Józef, w Sokołowie.
Wolf Michał, w Międzyrzeczu.
Wyszomirski Karol, w Węgrowie.
Zaboklicki Antoni, w Łukowie.
Zawadzki Zelisław, w Siedlcu.
Zdański Bolesław, w Kocku.
Ziomczyński Józef, w Łukowie.

Weterynarze wolno praktykujący.

Arnoldt Paweł, we wsi Wygoda.
Bednarski Aleksander, w Włodawie.
Böhm Teofil, w Siedlcu.
Frejfeld Fryderyk, we wsi Wygoda.
Hanusz Andrzej, w Radyniu.
Jurewicz Antoni, w Włodawie.
Kowalczuk Damijan w Białej.
Leśniewski Piotr, w Białej.
Łuniewski Antoni, w Garwolinie.
Tripenbach Alexander, w Janowie.
Wolfram Władysław, w Łukowie.

Właściciele aptek.

Czyżewicz Mikołaj, w Łonicach.
Ejchler (Scrowie), w Międzyrzeczu.

Grodzicki (Scrowie), w Międzyrzeczu.
Kalicki Klemens, w Ostrowie.
Katelbach (Scrowie), w Radyniu.
Kobyliński Henryk w Terespolu.
Kopczyński Michał w Garwolinie.
Nowiński Jakób, w Łukowie.
Ostrowski Teodor, w Białej.
Pauli (Scrowie), w Siedlcu.
Pisarzewski Stanisław, w Włodawie.
Rieth Konstanty, w Żelechowie.
Sadkowski Piotr, w Kocku.
Smorągiewicz (Scrowie), w Węgrowie.
Szczudłowski (Scrowie), w Parczewie.
Więckowski (Scrowie), w Siedlcu.
Wroński Julian, w Sokołowie.
Zaboklicki (Scrowie), w Janowie.

W gubernii Siedleckiej znajduje się lekarzy 34, weterynarzy 11, aptekarzy 18, felczerów 77, akuszerek 21, wiejskich babek 5.

Gubernia Łomżyńska.

Wydział lekarski gubernii Łomżyńskiej.

Londyński Roman, Inspektor lekarski.
Tock Ludwik, assesor farmacyi.
Ostrowski Leopold, weterynarz gubernialny.

Lekarze powiatowi.

Huzarski Stanisław, w Szczuczynie.
Kroh Władysław, w Mazowiecku.
Łazowski Wojciech, w Ostrołęce.
Niemirowski Michał, w Łomży.
Onoszko Leon, w Ostrowiu.
Putkowski Gustaw, w Kolnie.
Wasiewicz Józef, w Pułtusku.
Wyczałkowski Wincenty, w Makowie.

Lekarze miejscy.

Litychowski Franciszek, w Wyszkowie.

Sawary Stanisław, w Łomży.
Tymiński Antoni, w Tykocinie.

Lekarze szpitalni.

Dobrzelewski Tadeusz, w szpitalu ś. Wincentego à Paulo w Pułtusku.
Gumowski Władysław, w szpitalu ś. Józefa w Ostrołęce.
Londyński Roman, w szpitalu więziennym w Łomży.
Niemirowski Michał, w szpitalu starozakonnych w Łomży.
Pepłowski Adam, w szpitalu ś. Ducha w Łomży.
Wasiewicz Józef, w szpitalu więziennym w Pułtusku.
Zawadzki Stanisław, w szpitalu ś. Stanisława w Szczuczynie.

Lekarze praktykujący.

Chwiećkowski Józef, w Tykocinie.
Darski Teofil, w Makowie.
Dobrzelewski Tadeusz, w Pułtusku.
Dworzak Józef, w Mazowiecku.
Edelsztein Efraim, w Łomży.
Erlicki Alfons, w Wyszkowie.
Gawełkiewicz Czesław, w Nasielsku.
Gumowski Władysław, w Ostrołęce.
Huzarski Stanisław, w Szczuczynie.
Kroh Władysław, w Mazowiecku.
Litychowski Franciszek, w Wyszkowie.
Londyński Roman, w Łomży.
Łazowski Wojciech, w Ostrołęce.
Miłakowski Antoni w Serocku.
Niemirowski Michał, w Łomży.
Olszewski Jan, we wsi Grodzisku.
Olszewski Paweł, w Zambrowie.
Onoszko Leon, w Ostrowie.
Pepłowski Adam, w Łomży.
Putkowski Gustaw, w Kolnie.
Roszkowski Karol, w Czyżewie.
Rucz Teodor, w Makowie.
Sawary Stanisław, w Łomży.
Sokolnicki Franciszek, w Pułtusku.
Tymiński Antoni, w Tykocinie.
Wasiewicz Józef, w Pułtusku.

Wróbel Tomasz, we wsi Trzcinach.
Wyczałkowski Wincenty, w Makowie.
Zagórski Jan, we wsi Skłodach.
Zawadzki Stanisław, w Szczuczynie.

Weterynarze wolno-praktykujący.

Bytner Ludwik, w Mazowiecku.
Gromczewski Stanisław, w Pułtusku.
Jarmoc Marcin, w Ciechanowcu.
Ostrowski Leopold, w Łomży.
Pokrzywnicki Filip, w Pułtusku.
Strobach Ludwik, w Ostrowie.

Właściciele aptek.

Babski Ryszard, w Ostrołęce.
Basieńko Grzegorz, w Zambrowie.
Biegański Jan, w Wyszkowie.
Chludziński Jakób, w Tykocinie.
Grabowski Józef, w Nowosielsku.
Kalinowski Ludwik, w Mazowiecku.
Mango Stanisław, w Pułtusku.
Nerlewski Stanisław, w Szczuczynie.
Nowca Julian, zarządzający apteką w Ostrowie.
Ostaszewski Wojciech, zarządzający apteką w Pułtusku.
Piasecki Piotr, w Łomży.
Rakoczy Konstanty, w Czyżewie.
Rychter Ignacy w Kolnie.
Smijewski Jan, zarządzający filialną apteką St. Mango, w Serocku.
Fock Ludwik, w Łomży.
Zacharyasiewicz Władysław, w Makowie.

W gubernii Łomżyńskiej znajduje się lekarzy 30, weterynarzy 6, aptekarzy 16, dentysta 1, felczerów 51, akuszerek 20.

Gubernia Suwałkska.

Wydział lekarski gubernii Suwałkskiej.

Ławicki Mikołaj, inspektor lekarski.
Zdanowicz Symforyan, pomocnik inspektora.

Reindel Jakób, assesor farmacyi.
Kierkowski Józef, weterynarz gubernialny.

Lekarze powiatowi.

Bakinowski Alexander, w Sejnach.
Daniłłowicz Leon, w Władysławowie.
Gutowski Napoleo , w Wołkowyszkach.
Saks Tymoteusz, w Kalwaryi.
Smolski Tomasz, w Maryampolu.
Weryha Andrzej, w Augustowie.
Windiszbauer Mieczysław, w Suwałkach.

Lekarze miejscy.

Zdanowicz Symforyan, w Suwałkach.

Lekarze szpitalni.

Bakinowski Alexan., w szpitalu ś. Szymona, w Sejnach.
Hamlikiewicz Józef, w szpitalu ś. Jerzego w Kalwaryi.
Ibiański Cezaryusz, w szpitalu więziennym, w Kalwaryi.
Kosiński Stanisław, w szpitalu ś. Piotra i Pawła, w Suwałkach.
Kulesza Karól, w szpitalu starozakonnych, w Suwałkach.
Uściński Edward, w Maryampolu.

Lekarze praktykujący.

Bakinowski Aleksander, w Sejnach.
Daniłłowicz Leon, w Władysławowie.
Gutowski Napoleon, w Wiłkowyszkach.
Hamlikiewicz Józef, w Kalwaryi.
Helmar Józef, w Sejnach.
Ibiański Cezaryusz, w Kalwaryi.
Kosiński Stanisław, w Suwałkach.
Kulesza Karól, w Suwałkach.
Ławicki Mikołaj, w Suwałkach.
Mościcki Adam, we wsi Grykopolu.
Rząśnicki Otton, w Prenach.
Saks Tymoteusz, w Kalwaryi.
Smolski Tomasz, w Maryampolu.
Szukiewicz Wincenty, w Suwałkach.
Tomkiewicz Ignacy, w Szakach.
Uściński Edward w Maryampolu.

Weryha Andrzej, w Augustowie.
Windiszbauer Mieczysław, w Suwałkach.
Wolf Adam, w Suwałkach.
Zdanowicz Hipolit, w Kalwaryi.
Zdanowicz Symforyan, w Suwałkach.

Weterynarze wolno praktykujący.

Budzyński Alfons, w Suwałkach.
Kierkowski Józef, w Suwałkach.
Zygler Edward, w Sztabinie.

Właściciele aptek.

Damski Michał, w Szakach.
Gonsecki Adolf, w Kalwaryi.
Hofman Teofil, w Augustowie.
Magdonald Eneasz, w Serejach.
Moryno Karol, w Wierzbołowie.
Możdżyński Karol, w Kalwaryi.
Petruszek Balbina, w Władysławowie.
Raindel Jakób, w Suwałkach.
Sukiennicki Piotr, we wsi Aleksocie.
Szpohr Daniel, w Wołkowyszkach.
Sztoermer Otto, w Sejnach.
Witkowski Romuald, w Maryampolu.
Zawadzki Mikołaj, w Suwałkach.

W gubernii Suwałkskiej znajduje się lekarzy 21, weterynarzy 3, aptekarzy 13, felczerów 31, akuszerek 10.

Gubernia Kielecka.

Wydział lekarski gubernialny.

Sokołowski Leon, Inspektor lekarski.
Andrzejewski Antoni, pomocnik inspektora.
Łukomski Aleksander, asesor farmacyi.
Srumpf Adam, weterynarz gubernialny.

Lekarze Powiatowi.

Andrzejewski Jan, w Kielcach.
Chałgasiewicz Marek, w Olkuszu.
Czarkowski Wacław, w Miechowie.

Gawroński Ksawery, w Pińczowie.
Jeżewski Alexander, w Andrejowie.
Liebkind Arnold, w Włoszczowie.
Sulicki Jakób, w Stopnicy.

Lekarze miejscy.

Andrzejewski Antoni, w Kielcach.
Bzowski Leopold, w Proszowicach.
Michalczewski Waleryan, w Słomniku.
Rodzewicz Wincenty, w Chęcicach.
Rumprecht Wincenty, w Wolbromie.

Lekarze szpitalni.

Chałgasiewicz Marek, w szpitalu ś. Błażeja w Olkuszu.
Hasman Wincenty, w szpitalu ś. Karola w Stopnicy.
Łuszczkiewicz Stefan, w szpit. ś. Alexandra w Kielcach.
Michniewicz Felicyan, w szpilalu ś. Anny, w Miechowie.

Lekarze praktykujący.

Andrzejewski Atoni, w Kielcach.
Biegański Alexander, w Pilicy.
Bzowski Leopold, w Proszowicach.
Chałgasiewicz Marek, w Olkuszu.
Czarkowski Wacław, w Miechowie.
Dymnicki Józef, w Busku.
Dziarkowski Wilhelm, we wsi Wencławicach.
Gawroński Ksawery, w Pińczowie.
Gojewski Adam, w Proszowicach.
Hasman Wincenty, w Stopnicy.
Jeleński Henryk, w Działoszycach.
Jeżowski Alexander, w Andrejowie.
Kitowski Tomasz, w Skalbmierzu.
Liebkind Arnold, w Włoszczowie.
Łuszczkiewicz Stefan, w Kielcach.
Michalczewski Waleryan, w Słomniku.
Michniewicz Felicyan, w Michowie.
Możdżeński Julian, w Pińczowie.
Olesiewicz Paweł, w Andrejowie.
Perlmuter Michał, w Szczekocinach.
Pyrkosz Leonard, w Wodzisławiu.
Rodziewicz Antoni, w Chęcinach.
Rompalski Jan, w Pilicy.
Rozenzweig Leon, w Proszowicach.

Rumprecht Wincenty, w Wolbromie.
Sokołowski Leon, w Kielcach.
Sulicki Jakób, w Stopnicy.
Steuermark Szymon, w Szczekocinach.
Wesołowski Józef, w Włoszczowie.
Zeydowski Julian, w Chmielniku.

Weterynarze wolno-praktykujący.

Buczwiński Leon, w Miechowie.
Strumpf Adam, w Kielcach.

Właściciele aptek.

Adamski Jan, zarządzający apteką w Włoszczowie.
Borecki Karól, w Korczynie.
Bratasiewicz Ludwik, zarządzający apteką, w Pilicy.
Chrościcki Zdzisław, zarządzający apteką w Olkuszu.
Ciechoński Ludomir, zarządzający apteką w Szczekocinach.
Francki Maxymilian, w Miechowie.
Frandzia Wojciech, w Andrejowie.
Karsznicki Władysław, w Działoszycach.
Kuchciński Piotr, w Busku.
Łukowski Alexander, dzierżawca apteki w Kielcach.
Maliński Franc., w Pińczowie.
Maszadro Jan, w Słomniku.
Miernicki Jakób, zarządzający apteką w Wodzisławiu.
Nowak Leopold, dzierżawca apteki, w Skalbmierzu.
Odrobinski Karol, w Chęcinach.
Ryl Aleksander, w Chęcinach.
Sikorski Antoni, w Proszkowicach.
Stzelbicki Karol, w Kielcach.
Wrotnowski Konstanty, w Koszycach.
Żelazowski Jan, w Stopnicy.
Żołnowski Jan, w Wolbromie.

W guberni Kieleckiej znajduje się lekarzy 32, weterynarzy 2, aptekarzy 21, felczerów 109, akuszerek 28.

W całem Królestwie znajduje się lekarzy 574, weterynarzy 73, aptekarzy 259, dentystów 14, felczerów 1191, akuszerek 698.

Zmiany zaszłe podczas druku Kalendarza.

Cesarski Uniwersytet Warszawski.

(Najwyżej zatwierdzony 8 czerwca 1869 roku a uroczyście otwarty 12 Października t. r.).

Wydział Lekarski Uniwersytetu.

Profesorowie.

Baranowski Ignacy, docent terapii i dyagnostyki lekarskiej.
Brodowski Włodzimierz, dziekan wydziału, prof. zw. anatomii patologicznej.
Chałubiński Tytus, p. o. prof. zwycz. kliniki terapeutycznej.
Choynowski Bronisław, prof. nadzw. klin. terapeutycznej szpitalnej.
Fudakowski Herman, decent chemii i fizyki lekarskiej.
Girsztowt Polikarp, prof. zwyczajny chirurgii teoretycznej.
Gliszczyński Adam, p. o. docenta akuszeryi, chorób kobiecych i dziecinnych.
Hirszfeld Ludwik, p. o. prof. zw. anatomii ciała ludzkiego.
Hoyer Henryk, p. o. prof. zwycz. embryologii i anatomii porównawczej.
Korzeniowski Hipolit, p. o. prof. nadzw. chirurgii operacyjnej.
Kosiński Julian, p. o. prof. nadzw. kliniki chirurgicz. szpitalnej.
Kryszka Antoni, p. o. prof. nadzw. farmokologii.
Łuczkiewicz Henryk, p. o. prof. nadzwycz. patologii ogólnej.
Nawrocki Feliks, p. o. prof. nadzw. fizyologii.

Pilcicki Michał, prosektor anatomii.
Pląskowski Romuald, docent psychiatryi.
Rosè Konstanty p. o. prof. zw. terapii ogólnej.
Szokalski Wiktor, p. o. docenta oftalmologii.
Tyrchowski Władysław, p. o. profes. zw. akuszeryi i chorób kobiecych z kliniką.
Wisłocki Teofil, p. o. prof. zw. medycyny sądowej z toksykologią.
Orłowski Władysław, p. o. prosektora anatomii patologicznej.

BIBLIOTEKA

UMIEJĘTNOŚCI LEKARSKICH.

(Wydanie Redakcyi Gazety Lekarskiej).

Biblioteka Umiejętności Lekarskich wychodzi przy **Gazecie Lekarskiej**, od dnia 1. lipca r. **1867**, arkuszami, za osobną przepłatą, i obejmuje **wszystkie gałęzie** medycyny teorycznej i praktycznej. Obecnie wychodzą: **Anatomia patologiczna** (prof. *Brodowski*, oryginalne), **Chirurgia teoretyczna** (prof. *Girsztowt*, oryginalne). **Chirurgia operacyjna** (Drr. *Wszebor*, *Kwaśnicki* i *Stankiewicz*, podług *Linhart'a*), **Psychiatrya** (prof. *Plaskowski*, oryginalne), **Oftalmologia** (Dct. *Narkiewicz-Jodko* i Dr. *Gepner*, podług *Wecker'a*), **Pediatrya** (Dr. *Sommer*, podług *Vogel'a*), **Akuszerya** (Dct. *Neugebauer*, oryginalne), **Patologia i Terapia szczegółowa** (prof. *Łuczkiewicz*, oryginalne), **Histologia** i **Histochemia** (Dr. *Witkowski*, przekład dzieł *Koelliker'a* i *Frey'a*). **Farmakologia** i **Receptura** (Dr. *Wyrzykowski*, przekład dzieł *Schuhardt'a* i *Posner'a*), **Farmakognozya** (prof. *Trapp*, oryginalne), **Toksykologia** (prof. *Wisłocki*), **Historya medycyny** (Dr. *Heinrich*, przekład dzieła *Häser'a*).

Prenumerata przyjmuje się wciąż aż do skończenia wydawnictwa w Redakcyi i we wszystkich księgarniach w Warszawie i za granicą.

Warunki przedpłaty dla prenumermjących **Gazetę Lekarską** są obliczone po **10** kop. za arkusz, dla nieprenumerujących po kop. **15**. Przedpłata na **Bibliotekę Umiejętności Lekarskich** od początku wydawnictwa do 1. lipca r. **1870**, dla prenumerujących **Gazetę Lekarską** wynosi rub. sr. **piędziesiąt ośm**, dla nieprenumerujących zaś **Gaz. Lek.** — rub. sr. **ośmdziedzięsiąt cztery** kop. **piędziesiąt**.

Oprócz prenumeraty na całą **Bibliotekę** razem, pojedyńcze dzieła, w miarę wyjścia, sprzedawane są oddzielnie, ale nie taniej jak w stosunku **15** kop. za arkusz, za dzieła z drzeworytami, i **12** kop. bez drzeworytów.

KSIĘGARNIA LEKARSKA

GEBETHNERA I WOLFFA

w Warszawie

Krakowskie Przedmieście 15.

Bętkowski, Dr. Nikodem. Patologiczna anatomia. 2 tomy, 8ce, str. XXIV i 748. Kraków 1854.
— Rsr. 2 kop. 40.

Bierkowski, Ludwik. Wstęp do anatomii ciała ludzkiego. 8ce, str. LX i 99. Kraków 1850 r.
— Rsr. 1.

Blumenstok, Dr. Leon. O badaniu stanu umysło-

wego na podstawie obecnych pojęć psychiatrycznych. 8ka, str. 62. Kraków 1868 r. — Kop. 35.

Chądzyński, Dr. J. Dławiec (angina membranacea). 8ka, str. 135. Lwów 1867 r. — kop. 67½.

Chojnacki, Br. O oddechu krtaniowym. 12ka, str 58. Warszawa 1867. — kop. 30.

Dietl, Prof. D. J. Kołtun. Sprawozdanie komisyi w Towarzystwie nauk. Krak. zawiązanej w celu zbadania choroby kołtunem zwanej. 8ka, str. 191. Kraków 1862. — Rsr. 1 kop. 20.

— Krynica w Karpatach galicyjskich położona, opisana pod względem historycznym, topograficznym, klimatycznym, botanicznym, geologicznym i lekarskim. 8ka, str. 231. Kraków 1867. — kop. 90.

— Uwagi nad zdrojowiskami krajowemi ze wzgędu na ich skuteczność, zastósowanie i urządzenie. Tom I. str. 363. Kraków 1859. — Rsr. 1 kop. 50.

— O upuście krwi i zapaleniu płuc. Z niemieckiego, tłum. na polskie Paweł Grzywieński i Jan Ulidowski. 8ka, str. 148. Kraków 1853. — Kop. 50.

Dropsy, J. Dr. Elektryczność i magnes w stanie zdrowia i choroby człowieka. Dzieło pod względem fizyologicznym, patologicznym i terapeutycznym na nowych odkryciach oparte, przyjęto do konkursu ogłoszonego przez cesarza Francuzów obecnie panującego. Tłom. z francuzkiego. 8ka, str. 462 i XX. z tablicami i dzeworytami. Petersburg 1860. — Rsr. 2 kop. 40.

Dymnicki, Dr. Józef. Busko i jego zdroje. 8ka, str. V. i 233. Warszawa 1860. — Kop. 45.

Erlenmeyer, Dr. A. Jak leczyć choroby umysłowe w okresie ich powstania. 8ka, str. 79. Warszawa 1863. — Kop. 25.

Falęcki, Dr. J. Szkic semiotyki uroskopijnej. 8ka str. 180. Kraków 1865. — Kop. 80.

Fleury, Ludwik. Wykład hygieny w szkole lekarskiej w Paryżu. Przełożył Karól Jurkiewicz. 3 tomy. I. str. 229. II. str. 232, III. 392 i VII. Warszawa 1856. — Rsr. 3 kop. 60.

Gąsiorowski, Ludw. Dr. Zbiór wiadomości do historyi sztuki lekarskiej w Polsce od czasów naj-

dawniejszych aż do najnowszych. 4 tomy. 8ka. Kraków 1839. — Rsr. 13.

Girsztowt, Dr. P. Prefesor zwyczajny chirurgii i kliniki chirurgicznej w Szkole Głównej Warszawskiej. Odczyty i postrzeżenia chirurgiczne. Zeszyt 1szy. 8ka, str. 107 z 26. drzeworytami w texcie. Warszawa. 1869. — Rsr. 1.

Girsztowt, Dr. Prf. Chirurgia ogólna i szczegółowa. Tom II. Zeszyt 1szy z 46. drzeworytami w tekście. Warszawa 1869. — Rsr. 1 kop. 50.

Girsztowt, Dr Prf. Rys historyczno-statystyczny ces. król Warszawskiej Medyko-Chirurgicznej Akademii. Warszawa 1865. — Rsr. 1.

Hermann, Dr. L. Rys fizyologii człowieka, przełożył Szymon Portner. Z dodaniem przedmowy i wielu objaśnień przez Dr. H. Hoyera. 8ka, str. XXIX i 465, 1865. — Rsr. 2 kop. 25.

Hirschfeld, Ludw. Prof. Anatomia opisowa ciała ludzkiego. 8ka. Warszawa. Tom 1. Opis układu stawowego i kostnego. 1867. — Rsr. 4.

Tom II. Opis układu mięśniowego i powięziowego (myologia et uponeurologia) rzecz z uwagami filozoficznemi. Część 1. 1869. — Rsr. 2.

Tom III. Opis układu naczyniowego człowieka, 1863. — Rsr. 2.

Tom IV. Układ nerwowy i przyrządy zmysłowe. 1861. — Rsr. 4.

Histologia i Histochemia. Przekład dzieła H. Frey'a: Handbuch der Histologie und Histochemie des Menschen. Leipzig 1867. (Histochemia), oraz A. Köllikera: Handbuch der Gewebelehre des Menschen. 5 Aufl. Leipzig 1867. (Histologia) przez Dr. Med. Stanisława Witkowskiego. Część 1 (z 184 drzeworytami w texcie) 8ka, str. 544. Warszawa 1869. — Rsr. 5.

Hoyer, H. Dr. Histologia ciała ludzkiego, wydana z polecenia medyko-chirurg. akademii warszawskiej, z drzeworytami w texcie. 8ka. str. 320. 1862. — Rsr. 2.

Janikowski, Dr. Andrzej. Patologia i terapia chorób umysłowych. 8ka, str. 229. Warszawa 1864. — Rsr. 1 kop. 50.

Ignatowski, R. O wodach mineralnych słonych w Ciechocinku, 12ka, str. 274. Warszawa 1854. — Rsr. 1.

Jasiński, Władysław. O leczeniu wodą i innemi środkami naturalnemi. Poradnik domowy, skreślony według najnowszego stanowiska umiejętności. 8ka, str. XVI i 247. Lwów 1865. — Rsr. 1 kop 50.

Kryszka, Dr. A. Chemiczne sprawy żywotne. 8ka, str. V i 322. Warszawa 1855. — Rsr. 1 kop. 50.

— Mechanika życia ludzkiego, czyli budowa ciała i sprawy żywotne. 8ka. 290 str. z licznemi drzeworytami w texcie. Warszawa 1863 — Rsr. 1 kop. 50.

— Receptura czyli nauka pisania recept i przyrządzenia podług nich lekarstw. 8ka, str. 194. Warszawa 1865. — Kop. 50.

— Rys fizyologii ludzkiej o zmianie materyi organicznej. 3ka, str. 477 i IX z licznemi drzeworytami w texcie. Warszawa 1863. — Rsr. 1 kop. 50.

Lutostański, Bolesław Dr. Jad cholery i odtruwanie przenośników tegoż jadu. Sprawozdanie z najnowszych poszukiwań. 8ka. Kraków 1867. Kop. 60.

Łuczkiewicz, Henryk Dr. Farmakologia, wedle układu Dr. F. Oesterlena, do podręcznego użytku ułożona. 8ka, str. VI, 310 i XIV. Warszawa 1860. — Rsr. 1 kop. 50.

Łuczkiewicz, Henryk Dr. Kurs medycyny praktycznej. Tom I. część 1. Choroby układu nerwowego. 8ka. Warszawa 1869. — Rsr. 3 kop. 30.

Majer, J. Dr. Fizyologia układu nerwowego. 8ka. Kraków 1854. — Rsr. 4.

— Fizyologija zmysłów 8ka. Kraków 1857. — Rsr. 4 kop. 50.

Medvey, Franciszek. Hydrotherapia zastósowana do słabości akutycznych czyli gwałtownych. 8ka. str. 149. Lwów 1864. — Kop. 70.

Mizerski, Dr. Anastazy. Choroby narzędzi oddychania i krążenia według Leberta „Grundzüge der ärztlichen Praxis“. Zeszyt 1. 8ka, str. 160. Toruń 1866. Dzieło kompletne w 2 zeszytach. — Rsr. 3.

Natanson, Dr. Ludwik. Krótki rys anatomii ciała ludzkiego. 8ka. str. 261 i V. Warszawa 1858. — Rsr. 1 kop. 20.

Niemeyer, Prof. Wykład kliniczny o suchotach płucnych, przetłómaczył Stan. Markiewicz. 12ka. str. 96. Warszawa 1867. — Kop. 35.

— Wykład patologii i terapii szczegółowej, przekład studentów medycyny Szkoły Głównej pod przewod. Dra. Bronisława Chojnowskiego. Zeszytów 10 8ka. Warszawa 1869. Cena każdego zeszytu — Rsr. 1 kop. 20.

Neugebauer, Dr. Ludwik Ad. i **Nowakowski**, Janusz Ferd. Anatomia opisowa ciała ludzkiego podług Józefa Hyrtla. 2 tomy z drzeworytami w texcie. Warszawa 1868. — Rsr. 3.

Orkisz, Józef Dr. Zdroje lekarskie w Zalzbrunn i w Szczawnicy, między sobą porównał i skuteczność w chorobach piersiowych wykazał. 8ka, str. 392. Warszawa 1862. — Rsr. 1 kop. 20.

Oettinger, Dr. Józef. Umiejętność lekarska w obec szkół a w szczególności w obec urojonej szkoły dawnej i nowej. Badanie historyczno-krytyczno-lekarskie. 8ka, str. XVI i 182. Kraków 1863. — Rsr. 1.

Piotrowski, Gustaw Prof. Dr. Fizyologia ludzka w zarysie. Wykłady akademickie. Tom I. zawierający: Fizyologię czynności odżywczych. 8ka, str. XVI i 463. Kraków 1865. — Rsr. 3 kop. 60.

Plagge, Dr. T. O przyczynach chorób umysłowych i samobójstwa Zeszyt psychiatryczny. Przełożył Dr. Aleksander Jawurek. 8ka, str. 109. Warszawa 1863. — Kop. 75.

Rosé, Dr. Józef Konst. Diagnostyka fizyczna chorób płuc i serca z szczególnym względem na auskultucyą i perkussyą. 8ka, str. IV i 167. Warszawa 1860. — Kop. 45.

— Wykład patologii i terapii narzędzi oddechowych Część I. Choroby krtani i oskrzeli. 8ka, str. 298 i III. Warzawa 1868. — Rsr. 2.

Skobel, F. K. Dr. Farmakomorfika i katagrafologia. 8ka, str. 420. Kraków 1851. — Rsr. 1 kop. 35.

Skobel, Dr. F. K. i Dr. A. **Kremer**. Słownik łacińsko-polski wyrazów lekarskich. 8ka, str. 345. Kraków 1868. — Rsr. 2.

Sommer, Felix. O wypiłowaniu stawu łokciowego, (de resectione cubiti). 8ka, str. 158. Warszawa 1864. — kop. 75.

Szokalski, Dr. W. Hodowanie pijawek lekarskich pod względem utrzymania, sztucznego rozmnażania, połowu, przewozu, przechowania zapasów i najoszczędniejszego ich użytku zwłaszcza w szpitalach i dobroczynnych zakładach. Drugie pom. wydanie. 8ka, str. 143. Warszawa 1860. — Kop. 37½

— Fantastyczne objawy zmysłowe. Tom I. 1861. Sny, widma i przywidzenia. Tom II. 1863. Senne marzenia. 8ka. Kraków. — Rsr. 6.

Witkowski, Stan. Dr. Przegląd krytyczny teoryi o gorączce połogowej; rozprawa napisana celem uzyskania stopnia doktora medycyny w Szkole Gł. warszawskiej. 8ka, str. 1000. Warszawa 1866. — Kop. 45.

Rzeczona księgarnia wkrótce ogłosi drukiem zupełniejszy katalog dzieł lekarskich polskich; nadto utrzymuje skład dzieł lekarskich w językach angielskim, włoskim, francuzkim i niemieckim, przyjmuje prenumeratę na wszystkie pisma peryodyczne i uskutecznia wszelkie zamówienia z prowincyi nadsyłane z możliwym pośpiechem.

---

karską. Za operacye zaś, wody mineralne, pijawki, bańki, dusze kąpielne chorzy wnoszą oddzielną opłatę.

Należność za pobyt w Zakładzie wnosi się co 15 dni z góry; w razie krótszego pobytu, naddatek choremu zwróconym zostaje.

Ambulatorium Zakładu, w którem chorzy biedni otrzymują radę i lekarstwa bezpłatnie, odbywa się codziennie od godziny 11. do 1. z południa.

Osoby pragnące umieścić się w Zakładzie, zechcą się zgłaszać do Właściciela Zakładu, mieszkającego w tymże domu (1 piętro Nr. 9.), między godziną 4tą a 6tą po południu.

Wody mineralne Soleckie

słono alkaliczno siarczane z jodkami i bromkami w znacznej ilości, położone w Królestwie Polskiem, gubernii Kieleckiej, powiecie Stopnickim we wsi Solcu, są własnością prywatną Karola Godefroy; kierownictwo zakładem powierzonem zostało lekarzowi zdrojowemu Dr. I. Sulickiemu.

Podług nowej analizy chemicznej dokonanej w r. 1868. przez profesora chemii w Szkole Głównej Warszawskiej Dra filozofii Wawnikiewicza, skład wód mineralnych Soleckich jest następujący:

w 1000 częściach	
Siarko-wodorku siarku sody . .	0,22051
Siarku sody	0,04325
Podsiarkanu sody	0,05065
Chlorku sodu . . . . . . , . .	13,95532
Chlorku potassu	0,12941
Chlorku litynu	0,00303
Jodku magnezynu	0,01864
Bromku magnezynu	0,02480
Chlorku magnezynu	0,73092
Węglanu wapna	0,02145
Siarczanu wapna	2,94338
Siarczanu magnezyi	1,36791
Siarku manganu	0,00286
Kwasu krzemnego	0,02852
Tlenniku żelaza.	0,00089

Materyi organicznych	0,60402
Kwasu węglanego wolnego . .	0,16231
Siarkowodoru wolnego	0,10009
Summa części składowych wszystkich	20,30796

Części składowe w ilościach niedających się oznaczyć:

Stront, ślady, Glinka, ślady, Kwas borny, wyraźne ślady, Kwas fosforny wyraźne ślady.

Zakład wyrabia ług mineralny, mocno stężony, przez wyparowanie 22 funtów wody otrzymuje się 1 funt ługu.

Z rozbioru chemicznego jakościowego okazało się, że ług ten pozbawiony gazu siarkowodorodnego i siarków, zawiera w obfitości chlorek sodu, siarczany sody i magnezyi, oraz w znacznej ilości jodki i bromki, — a nadto żelazo. — Ług używa się do wzmocnienia kąpieli mineralnych, nacierań, okładów, jako i dodatek do kataplazmów z mułu mineralnego.

Przeszło trzydziestoletnie doświadczenie lekarzy praktykujących przy zdroju Soleckim, a nadto ściłe i sumienne badania lekarzy zdrojowych, poparte danemi statystycznemi ogłoszeniami w corocznych sprawozdaniach, wykazały, że woda mineralna Solecka jest skuteczną w następujących chorobach:

1. Zołzy (scrophulae), a w szczególności: obrzmienie różnych gruczołów, ropienie i owrzodzenie onych, próchnienie kości, wrzody zadawnione, rozdęcie kości, krzywica, chroniczne zapalenie łącznicy, głuchota wskutek długotrwałego otoku usznego, guzy białe różnych stawów z ropieniem, fistułami i skołkowaceniem.

2. Gościec przewlekły (Rheumatismus chronicus) jako to gościec mięśni, gościec stawów z obrzmieniem i wypociną; złogi goścćowe; stężałe wypociny w stawach ze zrośnięciem tychże i zupełną bezwładnością.

2. Dna (arthitis), prawidłowa typiczna zajmująca paluch u nogi, chroniczna dna, twarde guzowate złogi soli wapiennych w różnych stawach z ropieniem, nareście tak zwana dna atoniczna, przewlekła i niektóre rodzaje dny trzewnej mianowicie cierpienie nerek wątroby, dychawica nerwowa.

4. Choroby skórne. Róże długotrwałe periodycznie się wracające, wyprysk przewlekły (eczema), łuszcz

(psoriasis), strupień (impetigo), ecthyma cachecticum, liszaj, świerzbiączka, trądzik (acne), parchy, świerzba.

5. Choroby nerwowe. Nerwobóle (neuralgiae) tak zwane reumatyczne, lub mające za podstawę ucisk gruczołów, nagromadzenie twardych mass kału, zakrycie zwykłych odpływów hemoroidalnych, tu zaliczamy ból twarzowy, międzyżebrowy, kulszowy, lędźwiowy. Tak zwane drgawki idiopatyczne, i maciennica (hysteria) zależąca od przerostu i stwardnienia macicy. Porażenia (paralisis) centralne połowy ciała kończyn dolnych, — gośćcowe peryferyczne nerwu twarzowego — i w końcu zimnicze.

6. Otrucia metaliczne. Kolka ołowiana i chera rtęciowa (cachexia mercurialis).

7. Choroby kobiece. Przerost macicy i jej stwardnienie niezłośliwej natury z wypocinami i obrzęknieniem. — Białe upławy, jako nieżyt pochwy macicznej i macicy, mające za podstawę: skrofuliczne zakażenie, zastoje żylne macicy, obrzmienie wątroby i śledziony, oraz uparte zatwardzenie stolca. — Chroniczne zapalenia otrzewnej po połogu, z uformowaniem wypocin stężałych. — Torbiele jajnikowe. — Guzowate obrzmienie sutek i ich stwardnienia. — Niedostateczne czyszczenie miesięczne lub zupełne zatrzymanie w skutek kataru chronicznego macicy, oraz przerostu i stwardnienia jej miąższu, lub zakażenia krwi zołzowego.

8. Obrzmienie, zawały i stwardnienie trzewiów (hypertrophiae, infarctus). Obrzmienia wątrby w skutek przelewu krwi do takowej, zastaw żółciowych, obrzmienia pozimnicze, tłuszczowe i słoninowate u individuów dotkniętych zakażeniem krwi skrofulicznem, kiłowatem i rtęciowem. — Zawały kiszek z towarzyszącemi im stale nieżytami chronicznemi.

9. Chroniczne zapalenia. Długotrwały nieżyt oskrzeli, krtani. — Nieżyt żołądka i kiszek z utrudnionem i leniwem trawieniem, zatrzymaniem kału, zbytniem tworzeniem się śluzu i kwasów, mający za podstawę zastoiny żylne, lub też pochodzący z nadużycia napojów wyskokowych, nareszcie spowodowany przeziębieniem lub przeciągłem działaniem wilgoci lub zimna. — Nieżyt chroniczny pęcherza urynowego bez zbytniej czułości takowego i organicznych zmian.

10. Choroby pozapalne. Wysięki stwardniałe w tkance komórkowatej i mięśniach z obrzmieniem, stwardnieniem i znacznemi przerostami. — Zaćmienie rogówki. — Nadrosty kości. — Blizny.

11. Zwichnienia i złamania kości. Zastarzałe zwichnienie kości biodrowej niezupełnie nastawione. — Powstrzymane zrastanie się końców złamanych kości. — Utrudniony ruch kończyn, jako następstwo nastawienia wywichniętych kości.

12. Choroby weneryczne. — Chroniczne zapalenie przykrtni, kości z narostami i bólami mocnemi. — Obrzmienie i stwardnienie gruczołów limfatycznych. Wysięki stwardniałe w stawach. — Próchnienie kości. — Owrzodzenia zastarzałe skóry, obrzmienia wątroby. — Długotwałe zapalenie tęczówki. — Porażenia połowiczne.

13. Rany. Różne następstwa ich połączone z obrzmieniem kości.

14. Cierpienia hemoroidalne. Pełnokrwistość brzuszna, przylewy krwi do różnych organów, przerwanie zwykłych peryodycznych krwawych upływów.

Zakład wód mineralnych Soleckich

w domie swym łaziebnym pomieszcza 22 pokoi, w których wydaje kąpiele ciepłe mineralne, wzmocnione ługiem mineralnym, mułowe, nasiadowe, natryskowe. Nadto zakład posiada łaźnię parową, 140 pokoi mieszkalnych umeblowanych w cenach od 15 do 35 k. s. dziennie, zakład gimnastyczny, aptekę, czytelnię pism peryodycznych, fortepian na sali balowej, teatr, restauracyę, cukiernię, bilard, karetkę kursującą do zdroju w dni niepogodne, jatki, piekarnię, i dwa sklepy z różnemi towarami. — Muzyka gra codziennie rano przy zdroju, wieczorem w ogrodzie spacerowym; — urządzają się wieczory tańcujące i inne zabawy.

Osoby przybywające do wód mineralnych Soleckich żadnego wpisu nie opłacają.

Droga od Solca od Warszawy, idzie koleją żelazną do M. Piotrkowa, z tamtąd prowadzi szosa przez miasta Kielce, Chmielnik, Busko, Stopnicę, do samego Solca, prócz dwóch wiorst za m. Stopnicą, które są

na ukończeniu. — Inna droga z Warszawy biegnie traktem głównym bitym na Radom i Kielce. — Z Piotrkowa do Kielc również z Warszawy do tegoż miasta, odchodzi kuryerka. Z M. Kielc do Solca liczy się mil 10, z Piotrkowa mil 23. Z Lublina najlepsza droga jest bita na Puławy, Radom i Kielce.

Z Galicyi od Tarnowa na Żabno i komorę Opatowice mil 6. Do M. Tarnowa z Krakowa idzie kolej żelazna, — dla osób więc chcących z zagranicy przybyć do Solca, byłaby to najbliższa i najdogodniejsza droga.

Z powyższego okazuje się, że komunikacya Solca z głównymi miastami w kraju i zagranicą — jest więcej ułatwioną niżeli wielu wód Galicyjskich. Jedna jest tylko niedogodność, z przyczyny braku krytych wygodnych powozów w M. Kielcach, do przewożenia gości do Solca, lecz i takowa będzie usuniętą, o czem administracya zakładu nie zaniedba w swym czasie zawiadomić przez pisma publiczne.

Butelka wody Soleckiej kosztuje 16 kop., ługu 20 kop., jeden funt mułu mineralnego 3 kop wraz z przesyłką do Warszawy.

Lekarz Zdrojowy w Solcu:
I. Sulicki.

---

4. **Narzędzia do resekcyi.** — Noże Langenbecka, Piłki łańcuszkowe Jeffraya, Rachitomy Ludwika Hirschfelda, Nożyce Listona, Kleszcze Lüera itp.
5. **Narzędzia do operacyi polipów.** — Ekrazery Chassaignaca, Rurki Bellocqu'a, Kleszcze do polipów, Ściągaczki Wildego i t. p.
6. **Narzędzia do świdrowania (trepanacyi).** — Trefiny, Łuki i korony świdrowe, Piłki Rusta itp.
7. **Narzędzia do rwania zębów oraz wszelkie narzędzia dentystyczne.** Kleszcze do zębów, Lewarki, Wypychacze, Elewatory, Narzędzia do czyszczenia zębów, Platyna, Złoto, Cement, Guta do plombowania, Kauteryzatory, Znieczulacze dziąseł Richardsona, Inhalatory gazowe do wyrywania i operowania zębów bez bólu i t. p.
8. **Narzędzia do sekcyi.** Skalpele, Piłki, Haczyki, Dłutka, Dmuchawki, Zgłębniki, Cephalometry, Enterotomy i t. p.
9. **Narzędzia podrzędne lekarskie i felczerskie.** Lancety, Bistury, Tenotomy, Nożyczki, Korncążki, Szpadle, Lapishaltery, Kathetery składane, Trójgrańce, Igły do zawłok, Sztućce podręczne lekarskie felczerskie Charièra, Favra, Mathieugo i t. p
10. **Narzędzia do operacyi nosa.** Lusterka, Skalpele Diefenbacha, Narzędzia do ligatur i t. p.
11. **Narzędzia do operacyi oczu.** Ophtalmoskopy Liebreicha, Zehendera, Noże do katarakty, Lance do Iridectomii, Łyżeczki Critscheta, Cistotomy, Tenaculum, Sondy Bowmana, Strzykawki Anella, Pulweryzatory, Fontanki szklane i metal. Graefego itp.
12. **Przybory okulistyczne.** Optometry, Kroplomierze, Wzory druku Jägera, Kompleta soczewek potrzebnych okuliście, Okulary Stenopeiczne, Soczewki flintglass, crownglass, Cristal de Roche, cylindryczne, pryzmatyczne, izochromatyczne amerykańskie, niebieskie dymne w różnych oprawach, Oczy sztuczne ludzkie, Oczy z papier-maché, kości słoniowej i t. p.
13. **Narzędzia do operacyi uszu i trąbki słuchowe.** Zwierciadełka uszne Politzera, Tröltscha, Erharda, Roztwieradła Bonnafond, Kramera, Kathetery Politzera, Łyżeczki, Reflektory uszne, sztuczne

bębenki, trąbki słuchowe metalowe, z wężem metalowym, Abrahams Porte-Voix i najnowsze Franka itp.

14. **Narzędzie do operacyi w ustach.** Palczyki Langenbecka, Lapishaltery Earle i t. p.

15. **Narzędzia do operacyi podniebienia podług Langebecka.** Zeszywacze, Cążki, Raspatorium, Elevatorium i t. p.

16. **Narzędzia do Tonsilotomii.** Tonsilotomy Mathieu'go, Charrièra, Szczypczyki Muzeaux, Scalpele do migdałów, haczyki i t. p.

17. **Narzędzia do Treheotomii.** Dilatatory, Bronhotomy, Rurki do traheotomii nowosrebrne, srebrne, gumowe, Dobrzańskiego i t. p.

18. **Narzędzia do wydobywania ciał obcych i do rozszerzania kanału oddechowego.** Przetykacze, Rozszerzacze Trousseau, Pompy żołądkowe Weissa, Zadławiacze i t. p.

19. **Narzędzia do Laryngoskopii i Rynoskopii.** — Zwierciadełka laryngoskopowe, laryngoskopy Czermaka, Lewina, Tobolda, Bernharda, reflektory Semeledara, Pręciki z gąbką do tuszowania Strzykawki krtaniowe, Ekazery Tobolda, Reophory Mathieugo.

20. **Narzędzia do Paracentezy.** Trójgrańce Flourensa, Charriera, Mathieu i t. p.

21. **Narzędzia do operacyi ruptur.** Noże rupturowe Seilera, Potta, Haczyki Dupyytrena i t. p.

22. **Narzędzia do operacyi fistuł pochwowych.** — Specula Simona, Joberta, noże Simsa, Igły Brünnera, Cążki Simona, Wyciągacze fistuł Rosera itpi

23. **Narzędzia do operacyi kamienia.** Litotomy, Lithotriptory, Kurety Langenbecka i t. p.

24. **Narzędzia do operacyi kanału odchodowego.** Speculum ani Fergussona, Bistury Potta, Cążk. do Hemorojdów, Świeczki gumowe różne i t p.

25. **Narz. do oper. członka i pęcherza męzkiego.** Narzędzia Holdta do rozszerzenia kanału, Pulweryzatory do pęcherza Fauchera, Endoskopy Desormeau.

26. **Kathetery i świeczki.** Kathetery srebrne, nowostyczne, świeczki metalowe, francuzkie, angielskie koniczne, strunowe, woskowe i t. p.

27. **Narzędzia do Anewryzm.** Furujkiety, igły do Arteryi intercostalis i t. p.

28. Narzędzia do wydobycia kul. Kulociągi amerykańskie, Sondy Nelatona i t. p.

29. Narzędzia położnicze. Kleszcze porodowe, Cephalatryby, Perforatory, nożyczki pępkowe, Colpeurinter Brauna i t. p.

30. Narzędzia do operacyi chorób kobiecych. — Roztwieradła pochwowe ze szkła mlecznego, Fergussona, dwuramienne Ricorda Nowosrebrne, komplet roztwieradeł Neugebauera, Trójgrańce do Ovariotomii i t. p.

31. Wieńce i Unośniki maciczne (Pessarya i Hysterofory). Wieńce z gummy, Unośniki bukszpanowe, ze stwardniałej gumy, amerykańskie Hoddego i t. p.

32. Narzędzia do Perkussyi i auskultacyi. Stetoskopy Traubego, Baranowskiego, Schoenleina, Plesimetry, drewniane, rogowe, ze słoniowej kości, Młotki do pukania Traubego, Vernou i t. p.

33. Irragatory, Clissopompy, Seręgi i Strzykawki. Seręgi cynowe, Irrygatory Eguisier, Clyssopompy, Hydroclizy, Samodojki gummowe, tak zwane angielskie strzykawki maciczne, Uterus duszne Mayera, Strzykawki cynowe, szklanne, kościane, z gummy stwardniałej, Kanki maciczne do lewatyw i t. p.

34. Odciągacze pokarmu i przyrządy do karmienia dzieci. Ssawki, aparaciki do ściekania pokarmu, kapelusiki do brodawek, Smoczki gummowe, Flaszki czyli sztuczne mamki do karmienia dzieci i t. p.

35. Bandaże rupturowe, brzuszne, Suspensorya. paski Pchwinowe pojedyńcze, podwójne, Paski pępkowe ze sprężyną, dziecinne, Bandaże elektryczne lecznicze, Bandaże systemu Dra L. Hirszfelda, Pasy brzuszne, Suspensorya bawełniane, niciane, jedwabne i t. p.

36. Pończochy elastyczne przeciw rozdęciu żył. Odbieralniki moczu, Opaski do appertur. Pończochy elastyczne bawełniane i jedwabne do kolan, i za kolana, nakolanowe, Opaski do apertur gumowe i metalowe, opaski płócienne, Dra Hebry płótno przeciw chorobom skórnym, odbieralniki moczu dla mężczyzn i kobiet, podręczne naczynia do urynowania męzkie i żeńskie i t. p.

37. **Wyroby gumowe do napełniania powietrzem lub wodą.** Czapki lodowe, Worki i poduszeczki lodowe, Poduszki materace, wanny powietrzne itp.

38. **Przyrządy elektro-magnetyczne i galwaniczne.** Maszyny elektro-magnetyczne Stöhrera, Brehlona, Dropsyego, Gaiffa, Evansa, Coxetera; elektrogalwaniczne Fromena, Lejzera, Duchenne'a, Schadevilla, Leitera, Klossa, Gaiffa kieszonkowe, Dubois-Reymond, Rhumkorfa; Stosy Bunzena, Daniela, Growego, Smeego, Maryé-Davy, Lekluzyusza, Meidingera, Minotto, Greneta, Middeldorfa, Pincusa; Łańcuszki, pierścionki, oprawki wodoeletryczne Pulvermachera i t. p.

39. **Respiratory, Inhalatory i Pulweryzatory.** — Respiratory angielskie Jeffraya, Inhalatory Mudgego, Lewina, W. Szancera, Pulweryzatory Waldenburga, Leitera, Windlera, Mathieugo, Lewina, Sieglego, Bergsona, Marcusa, Sales-Giront, Manader, Beigela, Graefego, Liebreicha i t. p.

40. **Przyrządy ortopedyczne, członki sztuczne.** Szczudła, przyrządy do rąk i nóg podług Scarpa, Strohmeyera, Rossa, Fausta, Langenbecka, Bandaże przeciw zwichnięciu kości pacierzowej, aparaciki przeciw pollucyi, onanizmowi męzkie i żeńskie, sztuczne ręce, palce, nogi, uszy, nos, oczy, piersi, podniebienie.

41. **Różne przyrządy do użytku lekarskiego.** Przyrządy do chloroformu, Termometry kąpielowe, lekarskie każdy stopień na $^1/_{10}$ lub $^1/_5$ podzielony, Wanny siedzeniowe, do kostek, kąpiele parowe przenośne, prysznice, waterklosety nowej konstrukcyi, Życiowzbudzacze Baunscheidta, Siłomierze, Wentylatory, Pulsomiary, Urometry, Mikroskopy i wszelkie przybory pomocnicze, Przybory do semiotyki uroskopijnej, Splanchnoscopy, aparata transfuzyjne do krwi, Dynamography, Sphygmography, i w ogóle najnowsze przyrządy mające związek z medycyną.

Ceny umiarkowane. Poręczenie za dokładność. — Wszelkie zamówienia uskuteczniają się w jak najkrótszym czasie. Biorącym w większej ilości odstępuje się stosowny rabat.

Królestwa i gubernii zachodnich Cesarstwa. — Bezpośrednie stosunki i co lat kilka uskutecznione p. F. Sokołowskiego podróże do wszystkich źródeł w celu porobienia dogodniejszych zmian w czasie transportów — stawiają nas w możności nietylko służyć przesyłkami wód ale zarazem uskuteczniać i ułatwiać wszystkie zlecenia lekarskie, dla dogodności ich pacyentów tam wysyłających się, jako objaśnienia co do drogi, pomieszkań i t. p.

Oprócz powszechnie używanych wód Galicyjskich: *Krynica, Szczawnica*, *Iwonicz, Żegestów*. Czeskich: *Karlsbad, Marienbad, Eger*, *Frazensbad, Pülnau*, *Saidschütz, Bilin*. Niemieckich: *Salzbrun, Reinerz, Cudowa*, *Adelaidsqulelle, Driburg, Ems*, *Fachingen, Fridrichshaller*, *Geilnau, Gyeichenberg, Homburg*, *Kissingen*, *Krankenheiler, Lippspringa*, *Pyrmont*, *Schwalbach*, *Selters*, *Soden*, *Weilbach*, *Wildungen*. Belgijskich: *Spa-Pouhon* a z Francuzkich: *Vichy, Bonnes, Bussang, Monta-Dore* i t. d. — które to wody ze wszystkich źródeł w większych i mniejszych butelkach lub kamionkach sprowadzamy.

Skład nasz zaopatrzony zawsze w świeże transporta wód krajowych, *Buskiej*, *Soleckiej*, *Ciechocińskiej*, jak również *Slamu* i *Ługu Ciechocińskiego*.

Nadto sprowadzamy od źródeł zagranicznych następujące artykuły do pomocniczego użycia przy wodach potrzebowane, jako to Sól Karlsbadzką i Marienbadzką do użycia wewnętrznego i Sól de Vichy pour buissons — Sel de Vichy, Kreutznach muler lauge do kąpieli, Pastylki Emskie, Bilinskie, Kissingen, Szczawnickie, Vichy i t. d.

Oprócz tych wymienionych wód i przedmiotów sprowadzają się na każde żądanie lekarskie i inne niewymienione wody i artykuły mniej używane w najkrótszym czasie. — Z rozpoczęciem ekspedycyi na wiosnę rozsełamy cenniki które zmieniają się podług kursów na pieniądze zagraniczne egzystującego.

Wszelkie zlecenia jesteśmy wstanie prędko i jak najakuratniej wypełniać, ponieważ rozszerzające się sieci dróg żelaznych — stawiają nas w możności odstawiania obstalunków do najbliższej stacyi drogi żelaznej, a ztamtąd przez ułatwione stosunki pod wskazanym adresem. W obstalunkach uprasza się o adres

miasta lub stacyi pocztowej — gdzie ma być odstawiony transport.

Wszelkie obstalunki uprasza się adresować do **F. Sokołowskiego**, Skład wód mineralnych naturalnych przy Aptece *M. Kucharskiego*.

Broszury oryginalne dotyczące się wód i dyetetycznego zachowania się przy nich, dołącza się do każdego transportu bezpłatnie.

Cennik
wód mineralnych sztucznych
z Instytutu Dra Struve

w ogrodzie Saskim w Warszawie.

Skład główny przy ulicy Granicznej Nr. 1077a, nowy 14.

	Butelka	
	więk.	mniej
	kopiejki.	
Akwizgrańska (Achen)	22½	—
Bilińska (Sauerbrunnen)	20	15
Buska (naturalna)	25	—
Ciechocińska (Solanka naturalna)	15	—
Dryburgska	20	15
Egerksa Franzenbrun	20	15
„ Salzquelle	20	15
„ Wiesenquelle	20	15
Emska Kesselbrunn	20	15
„ Kraenchen	20	15
Fachingen	20	15
Fosforano-żelazna (Pyrophosphorsaures Eisenwasser)	–	10
Gazowa	13½	9
Geilnauska	20	15
Gleichenbergska	20	15
Gorzka Dra Meyer	20	15
„ Friedrichshaller	20	15
„ Pilnauska	20	15

	Butelka większa	Butelka mniejsza
	kopiejki.	
Gorzka Sajdszycka	20	15
Heilbronn Adelheidsquelle	20	15
Homburgska Elisabethbrunn	20	15
Iwonicka	20	15
Karlsbadzka Mühlbrunn skoncetrowana, 4 [kubki	—	$22_{1}/_{2}$
Karlsbadzka Schlossbrunn skoncentrowana, [2 kubki	—	15
Karlsbadzka Sprudel skoncentrowana 5 [kubki	—	$27^{1}/_{2}$
Karslbadzka Theresienbrunn skoncentro- [wana, 2 kubki	—	15
Karrara	20	15
Kaukazka Elisabetyńska	20	15
„ Narzan.	20	15
Kissingen Rakoczy	20	15
Krankenheiler Jodsodaquelle	20	15
Kreuznacher Elisenquelle	20	15
Krynicka	20	15
Kudowska	20	o5
Lippspringer	20	15
Litynowa (Kohlensauers Lithionwasser) .	—	25
Luhatszowicka Luisenquelle	20	15
Magneziowa	—	$16^{1}/_{2}$
Marienbadzka Ferdinandsbrunn	20	15
„ Kreüzbrunn	20	15
Obersalzbrunn	20	15
Pyrmontska	20	15
Schwalbach Stahlquelle	20	15
Selcerska	$11^{1}/_{2}$	$7^{1}/_{2}$
Soden rozmaitych źródeł	20	15
Sodowa woda (Sodawater)	—	7
Szczawnicka Józefina	20	15
„ Magdalena	20	15
„ Szczepana i Stefana . . .	20	15
Spaa Pouhon	20	15
Vichy Grande Grille	20	15
„ Celestins	20	15
Weilbach Schwefelquelle	20	15

	Butelka więk. kopiejki.	Butelka mniej kopiejki.
Węglano-żelazna (Kohlensaures Eisenwasser)	—	10
Wildungen	20	15

Ceny Wód Mineralnych

w Syfonach.

	Ruble	kop.
Wszystkie wody mineralne. powyższym cennikiem objęte, Instytut posiada także gotowe w syfonach, których znakomite zalety, tak pod względem praktycznego zastosowania jak i dłuższego przechowywania wód bez rozkładu, są dziś powszechnie uznane		
Syfon wszelkiej wody mineralnej, wyjąwszy niżej wymienionych skoncentrowanych po	—	30
„ Wody Sodowej i Selcerskiej . .	—	10
Wody mineralne źródeł ciepłych utrzymują się tak w butelkach jak i w syfonach w stanie skoncentrowanym dla tego, że muszą być przed użyciem rozcięczane wodą wrzącą dla doprowadzenia ich do temperatury źródeł naturalnych, a to według dołączającej się odpowiedniej informacyi. Cena tych wód skoncentrowanych w syfonach jest następująca:		
Syfon Ems Kesselbrun i Vichy Grande Grille po	—	45
„ Karlsbadzkich: Schlosssbrun, Mühlbrun, Sprudel	—	60
Zastaw na Syfon	1	50

Limoniady.

	Butelka większa	Butelka mniejsza
	kopiejki	
Limoniada gazowa	—	20
„ na winie Bordeaux	—	30
„ „ Szampańskiem	—	30
„ Magnezyowa	37 1/2	30
Oranżada gazowa	—	20
Punch gazeux	—	37 1/2

Kąpiele mineralne sztuczne.

	Rub.	kop.
Akwizgrańska (Aachen) na 1 kąpiel	1	35
Bagneres de Luchon „ „ „	—	50
Egerska Louisenbad „ „ „	1	35
Emska „ „ „	1	—
Karlsbadzka „ „ „	2	25
Marienbadzka „ „ „	1	—
Morska „ „ „	1	—
Szczawnicka „ „ „	2	—
Toeplitzka Steinbad „ „ „	1	—
Vichy „ „ „	2	50
Wiesbadenska „ „ „	2	—
Zdiazna Strrwoska „ „ „	—	60

Ługi i szlamy naturalne.

Kreüznacher Mutterlaugensalz 1 funt	—	20
Kreüznacher Mutterlaugensaltz butelka 2 funty soli zawierająca	—	35
Kreüznacher Mutterlaugensalz butelka 1 funt soli zawierająca	—	20
Sól morska 1 funt	—	20
Ług Ciechociński butelka	—	15
Szlam Ciechociński 1 funt	—	5

Informacye dołączają się. Inne tu nie wymienione kąpiele mogą być z przepisu Doktora sporządzone.

Pastylki.

	Pudełko więk. (kopiejki)	Pudełko mniej (kopiejki)
Magneziowe	25	15
Vichy	25	15

Przetwory Chemiczne.

	Rub.	kop.
Magnesia Sulphurica (sól gorzka) Cent. 125 funtowy	3	60
Sal threm. Carolinar. (Sól Karlsbadzka) 1 funt.	—	60
Osoby używające kuracyi w porze letniej w Instytucie na abonament płacą:		
Za wody zimne tygodniowo	2	40
„ „ gorące „	3	—
Do użycia wód Karlsbadzkich, Emskich, i innych ciepłych, po za Instytutem, dodają się informacye i kubki blaszane po .	—	12

Osobom handlującym odstępuje się rabat. Zapakowanie wód przy wysyłkach uskutecznia się jak najspieszniej i po następnych cenach:

Zapak.	100 but.	więk.	1 r. 20 k.	mniej. 1 r. — k.
„	90 „	„	1 r. 12½ k.	„ „ 90 k.
„	80 „	„	1 r. „	„ „ 82½ k.
„	70 „	„	„ 90 k.	„ „ 75 k.
„	60 „	„	„ 82½ k.	„ „ 67½ k.
„	50 „	„	„ 75 k.	„ „ 60 k.
„	40 „	„	„ 60 k.	„ „ 50 k.
„	30 „	„	„ 40 k.	„ „ 37½ k.
„	20 „	„	„ 30 k.	„ „ 30 k.
„	10 „	„	„ 22½ k.	„ „ 22½ k.

Butelki czyste większe i mniejsze po kop. 3, cwiartki zaś po 1½ kop., przyjmują się na powrót. Wszelkie inne wody mineralne tu nie wyszczególnione, na żądanie mogą być przygotowane przy zamówieniu butelek 50.

Wszelkie zlecenia z prowincyi mogą być adresowane: „*Do Administratora Instytutu Wód mineralnych przy Ogrodzie Saskim* **Alexandra Flatau.**

CENNIK

WYROBÓW Z INSTYTUTU WÓD MINERALNYCH

WINCENTEGO KARPIŃSKIEGO

Magistra Farmacyi

w Warszawie Nr. 937/8 w domu własnym.

	Butelma szkla.	kop.
Adelheidsquelle	4	20
Bilin Josephsquelle	4	20
„ „ pół butelka	2	15
Borszek	4	20
Driburg	4	20
„ pół butelka	2	15
Ems Krenchen	4	20
„ „ pół butelka	2	15
„ Kesselbrunn skoncentrowana	2	20
Eger Franzesbrunn	4	20
„ „ pół butelka	2	15
„ Wiesenquelle	4	20
„ Salzquelle	4	20
„ „ pół butelka	2	15
Fridrichshaller gorzka	4	20
Fachingen	4	20
Gazowa	4	15
Geilnau	4	20
Gleichenberg Constantinsquelle	4	20
Gorzka Seidschütz	4	20
„ mussująca Dra Meyer	4	20
Homburg	4	20
„ pół butelka	2	15
Iwonicka	4	20
Karara	4	20
Karlsbad Mühlbr. skoncentrowana	2	20
„ Schlossbrun skoncentrowana	2	20
„ Sprudel skoncentrowana	2	30
Kissingen Rakoczy	4	20
Kreuznach Elisenquelle	4	20
Krynicka	4	20

	Butel ma szkla	kop.
Kudowa	4	20
„ pół butelka	3	15
Limonada Magnezyowa	2	30
Limonada gazowa	2	16
Lippspringe Arminiusquelle	4	20
Lithinowa z 3 gran węglanu Lithiny . .	2	30
Magnezyowa	2	15
Marienbad Kreutzbrunn	4	20
„ „ pół butelka . .	2	15
„ Ferdinandsbrunn	4	20
Obersaltzbrunn	4	20
„ pół butelka	2	15
Oranżada gazowa	2	15
„ z winem	2	20
Püllna gorzka	4	20
Pyrmont	4	20
„ pół butelka	2	15
Recoare fonte Regia	4	20
Schwalbach Stahlquelle	4	20
„ Weinbrunn	4	20
Selcerska	4	10
„ pół butelka (najmniej 10 butelek)	2	7
Spa Pouhon	4	20
„ „ pół butelka	2	15
Soda-Water (najmniej 10 butelek) . . .	2	6
Sedlitz gorzka	4	20
Soden Champagnerbrunn	4	20
Szczawnicka Józefiny	4	20
„ Magdaleny	4	20
„ Stefana	4	20
„ Szczepana	4	20
Vichy gr. grile skocentrowana	2	20
„ font des Celestins	4	20
Wildungen Stadtbrunn	4	20
Żelazna z dwuwęglanem	4	20
„ z pyrofosforanem	2	15

WODY MINERALNE W SYFONACH.

Wszystkie wody mineralne powyżej w cenniku wyszczególnione *utrzymuję gotowe w zapasie* w Syfonach. —

Zastaw na Syfon wynosi Rsr. 1 kop. 50, a woda sama kop. 30, wyjąwszy Sodowej, której Syfon kosztuje kop. 10 a Salcerskiej kop. 12$^1/_2$.

Wody i kąpiele mineralne, chociaż tu nie wyszczególnione, lecz których rozbiory są w dziełach naukowych ogłoszone, na żądanie Wych Doktorów w odpowiedniej ilości przyrządzam.

Butelki próżne i czyste przyjmuję po kop. 3. Osoby pragnące utrzymywać sprzedaż cząstkową wód Mineralnych, zechcą dla otrzymania stosownego rabatu zgłosić się wprost do mnie, lecz sprzedaż uskutecznia się tylko za gotówkę.

Wszystkie wody wydane są w butelkach opatrzonych firmą i pieczęcią wyciśniętą z obu stron korka i na ostatnią tę cechę szczególniejszą upraszam zwracać uwagę.

Zapakowanie wynosi	Rs.	kop.
od 100 butelek	1	—
„ 50 „	—	60
„ 30 „	—	45
„ 20 „	—	30
do 15 „	—	25

Syrop do wód gazowych sprzedaje się w flaszkach mieszczących w sobie półtrzecia funta, mianowicie. Syrop malinowy, cytrynowy i owocowy flaszka po kop. 75, pomarańczowy z kwiatu, rs. 1. Syrop. z winem białem, lub czerwonem rs. 1 kop. 20.

INFORMACYA.

dla Osób, używających Wody Ems Kesselbrunn, Karlsbad Schlossbrunn, Karlsbad Mühlbrunn, Karlsbad Sprudel, Vichy Grande Grille.

W kufelek odpowiednio przyrządzony wlewa się wody Mineralnej skoncentrowanej do zrobionego znaku, potem rozcieńcza wodą wrzącą źródlaną z samowara do dopełnienia kufelka, i pije podług przepisu Lekarza. Po zmieszaniu, wody te mają ciepła podług Reamura.

Vichy Grande Grille,	33$^1/_2$	stopni, i kubki do niej oznacz. są lit.	V.
Ems Kesselbrunn .	37	. . . .	E.
Karlsbad Schlossbrunn	38	. . . .	Sch.
Karlsbad Mühlbrunn	45	. . . .	K.
Karlsbad Sprudel .	59	. . . .	Sp.

Kufelki z podziałką sprzedają się w Zakładzie moim po cenie 30 kop. za sztukę.

CENNIK
WÓD MINERALNYCH SZTUCZNYCH
Z INSTYTUTU PATENTOWANEGO
istniejącego od r. 1824 w ogrodzie pałacu Wgo Dückert przy ulicy Długiej

Nr 556.

	Butel ma szkla.	Cena kop.
Antilithica (Woda przeciw kamieniom) .	4	20
Adelheidsquelle	4	20
Akwizgrańska	2	20
Bilin Josephsquelle	4	20
Borszek	4	20
Buska	4	20
Driburg	4	20
Eger Franzensbrunn	4	20
„ „ pół butelki	2	15
„ Salzquelle	4	20
„ „ pół butelki	2	15
„ Wiesenquelle	4	20
Elisabetyńska	2	20
Ems Kraenchen	4	20
„ „ pół butelki	2	15
„ Kesselbrunn skoncentrowana . . .	4	20
Fachingen	4	20
Friedrichshaller gorzka	4	20
Geilnau	4	20
Gleichenberg Constartinsquelle	4	20
Gorzka Saidschütz	4	20
„ musująca Dr. Meyer	4	20
Homburg	4	20
Iwonicka	4	20
„ pół butelki	2	15
Karrara	4	20
Karlsbad Mühlbrunn skoncentrowana . .	4	20
„ Schlossbrunn ditto	4	20
„ Sprudel ditto	8	30
Kissingen Rakoczy	4	20
„ „ pół butelki	2	15
Krankenheil Jod-Sodaquelle	2	20
Kreutznach Elisenquelle	4	20

	Butelma szkla.	Cena kop.
Krynicka	4	20
„ pół butelki	2	15
Kudowa	4	20
Limonada Magnezyowa Dra Miahle	2	37½
Limonada gazowa	2	17½
Lippspringer Arminiusquelle	4	20
Litynowa	2	30
Luchatschowitz Louisenquelle	4	20
Magnezyowa	2	15
Marienbad Kreutzbrunn	4	20
„ pół butelki	2	15
„ Ferdinandsbrunn	4	20
Nardsann.	4	20
Obersalzbrunn	4	20
„ pół butelki	2	15
Oranżada gazowa	2	17½
„ „ z winem	2	25
Orezza	4	20
Pilna (gorzka)	4	20
Pyrmont	4	20
„ pół butelki	2	15
Recoaro fonte Regia	4	20
Schwalbach Stahlquelle	4	20
„ Weinbrunnen	4	20
Sedlitz gorska	4	20
Selcerska	4	12½
„ pół butelki	2	8½
Soda-Water	2	7½
Soden Champagnerbrunn	4	20
„ Nr. 1, 3. VI*a* VI*b*	4	20
Solanka Ciechocińska z gazem	4	20
Spaa Pouhon	4	20
„ „ pół butelki	2	15
Szczawnicka Józefiny	4	20
„ Magdaleny	4	20
„ Stefana v. Szczepana	4	20
Weilbach	4	20
Vichy font des Celestins	4	20
„ Grande Grille skoncentrowana	4	20

	Butelma szkla.	Cena kop.
Vichy l'Hospital	4	20
Wiesbaden	4	20
Wildungen Stadtbrunn	4	20
Woda żelazna z dwuwęglanem	4	20
" " z fosforanem żelaza	—	10
" " z pyrofosforanem	2	15
	Rub.	kop.
Akwizgrańska	1	50
Ems Thermalquelle	1	50
Bagneres de Luchon	—	75
Buska sztuczna	1	50
Krynicka	1	50
Plombieres	1	—
Sól morska 1 funt	—	20
Toeplitz Steinbad	1	—
Żelazna	—	75

Soli Karlsbadzkiej sztucznej funt kop sr. 60.

Kubek miarowy do wód skoncentrowanych kop. 30.

Wszelkie wody i kąpiele mineralne powyższym cennikiem nieobjęte, lecz których dokładne rozbiory chemiczne są znane, Instytut na żądanie przysposabia.

Butelki próżne czyste Instytut przyjmuje po k. 3.

Osoby pragnące utrzymywać sprzedaż cząstkową wód mineralnych i biorące takowe w większych ilościach, mają zapewniony stosowny rabat.

Woda Sodowa w Syfonah większych kop. sr. 10.

Zastaw na Syfon Rs 1 kop. 50.

Zapakowanie wynosi:

od 100 butelek Rsr. 1.
" 50 " " — kop. sr. 60
" 30 " " — " " 45
" 20 " " — " " 30
do 15 " " — " " 22½.

UWAGA. Wszystkie wody wydawane są w butelkach firmą Instytutu na szkle i na obu stronach korka opatrzonych, w Syfonach zaś, firma znajduje się na główce metalowej literami L. W. S. oznaczona.

Syfon wody Selcerskiej 12½ kop.

Wody mineralne które mogą być wyrabiane w syfonach, Instytut sprzedaje po kop. 30.

Syrop Kodeinowy używany w kaszlach kataralnych w 1 uncyi zawiera $^1/_3$ gr. czystej koeiny.

Syrop z podfosforanem wapna oraz z podfosforanem sody na sposób Dr. Churchile jedna uncya syropu zawiera 7 gran czystego podfosforanu.

Wino chinowe *Vin de Quinquina* na maladze używane jako środek wzmacniający.

Papier Sinapizmowy *Papier Rigolo* nowo w użycie wprowadzony zamiast dotąd używanej pasta Sinap.

Preparata używane w chorobach skórnych metody Dr. Hebry z Wiednia, jako to: *Ungtum Diiaholi* — *Tinctura Rusci* — *Spiritus alcalinus.*

Oraz płótno *Kauczukowe*, z którego można sporządzać rękawiczki pończochy i t. p.

Tran Szwedzki za pomocą pary wydzielany bezbarwny, który otrzymał pierwszeństwo nad tranem brunatnem dotąd używanym jako zawiərający w swym składzie odpowiednią liczbę leczebnych pierwiastków przez lekarzy szczególnie zalecany, przychodzi corocznie w świeżym transporcie — przygotowuje się również Tran z żelazem i z jodkiem żelaza.

Extrakt słodowy *Maltz Extr.* wyrobu krajowego oraz Berliński. — *Maltz Extrakt* Dr. Linek ze Stutgartu konsystencyi powideł używa się z wodą — z mlekiem lub winem jako środek bardzo posilny.

Przetwory do kąpieli mineralnych jako to: *Barège Louchon*, *Toeplitz* i t. p.

Wody sztuczne tak w butelkach jako też i w Syfonach.

Środki specyalne zagraniczne, które dotąd są używane prawie wszystkie apteka posiada w odpowiednim zapasie, a mając wyrobione stosunki zagranicą, wszelkie inne może na żądanie sprowadzić w bardzo krótkim czasie. — W preparata lekarskie nowo w użycie wchodzące apteka jest zaopatrzoną.

Instytut Leczniczy

dla chorych syfilitycznych i skórnych

Dr. Podowskiego i Kadlera

istniejący przy ulicy Mokotowskiej pod Nr. 1671 w Warszawie zatwierdzony, przez ministerium spraw wewnętrznych dnia 12 Czerwca 1869 r., przyjmuje chorych za opłatą dzienną rs. 1 kop. 50 od osoby, w salonie dla dwóch chorych rs. 2, a w oddzielnych rs. 3. Za powyższą opłatę, chorzy oprócz numeru odpowiedniego, mają zapewnioną pomoc lekarską, lekarstwa, kąpiele, jedzenie, usługę, światło i opał. Należność za pobyt w zakładzie wnosi się co dni 20 z góry; w razie krótszego pobytu, naddatek choremu zwróconym zostaje.

Za zachowanie tajemnicy zakład poręcza.

Wyciąg z Cennika

magazynu wyrobów wyłącznie optycznych

Aleksandra Chwata

wykwalifikowanego optyka

przy **ulicy Miodowéj Nr. 484.** (nowy 10) w pałacu Kochanowskich wprost Rządu Gubernialnego

Okulary i nanośniki (pince-nez).	od		od	
a) z soczewkami biconcav lub biconvex Nr. od 6 — 120.	Rs.	kop.	Rs.	kop.
w osadce stalowej, stosownie do gatunku wyrobu tejże	—	75	4	—
„ rogowej lub nowosrebrnej, stosownie do gatunku i wyrobu tejże	1	—	2	—
„ szyldkretowej stosownie do gatunku i wyrobu tejże . .	3	—	5	—
„ śrebrnej stosownie do grubości	3	50	6	—
„ złotej „ „ „	4	—	10	—

	od rs.	od kop.	do rs.	do kop.
b) z soczewkami biconcav lub biconvex niebieskawemi od Nr. 6—120.				
w osadce stalowej stosownie do gatunku i wyrobu tejże	1	5	4	30
„ rogowej lub nowosrebrnej stosownie do gatunku i wyrobu	1	30	2	30
„ szyldkretowej „ „	3	30	5	30
„ srebrnej stos. do gat. i grub.	3	80	6	30
„ złotej „ „ „ „	4	30	10	30
c) z soczewkami biconcav tub biconvex białemi lub niebieskawemi od Nr. 1—5.				
w osadce stalowej, stosownie do gatunku i wyrobu tejże	2	25	5	50
„ rogowej lub nowosrebrnej stosownie do gatunku i wyrobu	2	50	3	50
„ szyldkretowej „ „	4	50	6	50
„ srebrnej stosow. do grubości	5	—	7	50
„ złotej stos. do grubości tejże	5	50	11	50
d) z soczewkami biconcav lub biconvex dymnemi od Nr. 6—120.				
w osadce stalowej, stosownie do gatunku i wyrobu tejże	1	75	5	—
„ rogowej lub nowosrebrnej stosownie do gatunku i wyrobu				
„ szyldkretowej „ „	2	—	3	—
„ srebrnej stos. do grubości tejże	4	—	6	—
„ złotej „ „ „	4	50	7	—
e) z soczewkami biconcav lub biconvex od Nr. 1—5.	5	—	11	—
w osadce stalowej stosownie do gatunku i wyrobu tejże	2	75	6	50
„ rogowej lub nowosrebrnej stosownie do gatunku i wyrobu	3	50	4	50
„ szyldkretowej stosownie do gatunku i wyrobu tejże . .	5	50	7	50
„ srebrnej stosownie do grubości	6	—	8	50
„ złotej stos. do gat. i grubości	6	50	12	50
f) z soczewkami biconcav lub biconvex periskopicznemi niebieskawemi od Nr. 6—120. o kop. 45 drożej na parze jak z szkłami pod lit. *a)* zamieszczonemi.				

	od rs.	od kop.	do rs.	do kop.
g) z soczewkami biconcav lub biconvex periskopicznemi niebieskawemi od Nr. 6 — 120.				
o kop. 45 drożej na parze jak z szkłami pod lit. *b*) zamieszczonemi.				
h) z soczewkami biconcav lub biconvex białewi lub niebieskawewi od Nr. 1—5.				
o kop. 45 drożej na parze jak z szkłami pod lit. *c*) zamieszczonemi.				
i) z soczewkami isochromatycznemi (Nr. 1—5) cylindrycznemi concav lub convex i prysmatycznemi.				
w osadce stalowej stosownie do gatunku i wyrobu tejże	3	75	7	—
„ rogowej lub nowosrebrnej stosownie do gatunku i wyrobu	4	—	5	—
„ szyldkretowej „ „	6	—	8	—
„ srebrnej stos. do grubości tejże	6	50	9	—
„ złotej „ „	7	—	13	—
k) z soczewkami bicancav lub biconvex z kryształu górnego (Cristal de roche.)				
w osadce stalowej, stosownie do gatunku i wyrobu tejże	5	—	8	—
„ rogowej lub nowosrebrnej sto-		—	6	—
sownie do gatunku i wyrobu				—
tejże	5	—	9	—
„ szyldkretowej	7			
„ srebrnej stos. do grubości tejże	7	50	10	—
„ złotej „ „ „	8	—	15	—
l) z soczewkami ochronnemi (conserves) płaskiemi niebieskiemi szlifowanemi od A'—E.				
o kop. 25 drożej w parze jak z szkłami pod lit. *a*) zamieszczonemi				
m) z soczewkami ochronnemi (conserves) płaskiemi, dymnemi szlifowanemi od A'—E.				
o kop. 50 drożej na parze jak z szkłami pod literami *a*) zamieszczonemi.				
n) z soczewkami ochronnemi (conserves) wypukłemi amerykańskiemi, dymnemi, szlifowanemi od A'—E.				
w osadce stalowej, stosownie do gatunku i wyrobu tejże	2	—	4	—

	od		do	
	rs.	kop.	rs.	kop.
W innych osadkach stosownie do ich wartości.				
o) z soczewkami ochronnemi (conserves) wypukłemi, amerykańskiemi, dymnemi szlifowanemi od A.—C′.				
w osadce stalowej, stosownie do gatunku i wyrobu tejże . . .	3	—	5	—
W innych osadkach stosownie do ich wartości.				
p) Okulary ochronne (Schützbrillen)				
w osadce stalowej używane przy operacych, przez chemików, w warsztatach i t. p. stosownie do gatunku i wyrobu osadki.	2	—	3	—
2. Lorynetki.				
W osadce rogowej, stosownie do gatunku i wyrobu tejże	1	—	4	—
W osadce szyldkretowej	3	—	10	—
W osadce złotej	20	—	30	—
3. Perspektywy teatralne. (szkła achromatyczne).				
W osadzie czarnometalicznej	3	—	10	—
W osadzie z skóry Chagrine, czarnej lub brązowej	4	—	30	—
W osadzie z kości słoniowej				
W osadzie szyldkretowej	6	—	35	—
W osadzie z perłowej macicy . . .				
4. Perspektywy polowe.				
Z sześcioma i dwunastoma szkłami achromatycznemi, stosownie do gatun.	3	—	58	—
5. Perspektywy morskie.				
Z sześcioma i dwunastu szkłami achromatycznemi, stosownie do gatunku	15	—	75	—
6. Mikroskopy.				
Mikroskopy zwyczajne	5	—	10	—
Mikroskopy zwyczajne Hartnacka w 22 gatunkach	35	—	400	—

	od		do	
	rs.	kop.	rs.	kop
Mikroskopy achromatyczne Nachet et fils, w dwunastu gatunkach. . . .	35	–	600	—
Mikroskopy dla obserwacyi powierzchni oka. Nakelt et fils	25	—	125	—
Mikroskopy achromatycz. niem. fabryk	30	—	90	—
7. Lupy lekarskie, botaniczne, do wełny, płótna i t. d.	—	50	3	—
8. Szkła powiększające do czytania drobnego i zapalania.	—	50	6	—
9. Okulary z minerału miki.				
Dla robotników, oczy których wystawione są na skaleczenia, oparzenia itd.	—	57	1	50
10. Stereoskopy.	—	75	5	—
11. Przyrządy optyczne i mechaniczne używane w okulistyce.				
Oftalmoskop według Burowa	–	—	4	—
„ „ Liebreicha, mały	—	—	5	—
„ „ Cocciusa . . .	—	—	6	—
„ „ Zehendera . . .	—	—	6	50
„ „ Helmholtza lub Stellwega . . .	—	—	12	—
„ „ Jegera lub Ruete'go	—	—	15	—
„ „ Giraud Touler .	—	—	21	—
„ „ Hasnersa . . .	–	—	24	—
„ „ Liebreicha, wielki, najnowszej budowy	—	—	60	—
„ „ Dondersa z Mikrometrem . . .	—	—	67	50
Oftalmotrop „ Ruete'go . . .	—	—	45	—
Oftalmometr „ Cramera z podstawą	—	—	30	—
„ „ Helmholtza, najnowszej budowy	—	—	180	—
Fotometr „ Graefe'go . . .	—	—	15	—

	od rs.	od kop.	do rs.	do kop.
Optometr (nóż refrakcyjny) według Graefe'go . . .	—	—	36	—
„ (dwuoczny) Graefe'go . .	—	—	18	—
Optometr według Burowa	—	—	22	50
Fantom do demonstracyi z Oftalmosskopem według Liebreicha	—	—	7	50
„ „ z maską do ćwiczeń w operacyach ocznych dwustronny.	—	—	7	50
„ „ „ jednostronny . . .	—	—	6	—
Lornetka Stenopeiczna według Dondersa	—	—	3	—

12. Narzędzia chirurgiczno-okulistyczne.

	od rs.	od kop.	do rs.	do kop.
Pudełka z narzędziami do operacyi ocznych, w cenie po Rs. 9, 18. i	—	—	37	50

13. Pulwerysatory i kąpiele oczne.

	od rs.	od kop.	do rs.	do kop.
Douche oczna, według Graefe'go . .	—	—	3	—
Pulverisator Bergsohna	—	15	—	50
„ Clarcka	—	—	4	50
„ Mathieu'go	—	—	24	—
Pulverisatory różnych konstrukcyi . .	1	50	5	—
Flaszeczka do wkraplania płynów w oko	—	—	—	50
Sam korek bez flaszeczki	—	—	-	30
Wanienki do płukania oczu	—	25	—	75

Przy magazynie tym istnieje:

Główny skład oczów sztucznych ludzkich

	od rs.	od kop.	do rs.	do kop.
na Cesarstwo Rosyjskie i Król. Polskie P. A. Boissoneau père, w Paryżu, które sprzedają się za sztukę po	-	—	10	—

Przesyłka obstalunków z prowincyi do Rs. 25 uskutecznia się na koszt żądającego, od Rs. 25 zaś kosztem magazynu. — Do Cesarstwa zaś przesyłka ob-

stalunków do Rs. 100 uskutecznia się na koszt żądającego, wyższych zaś od tej summy kosztem magazynu,

Polecajac mój zakład względom Szanownej Publiczności Lekarskiej, pewny jestem, że zaufania we mnie położonego nie zawiodę, mając bowiem skład wyłącznie tylko szkieł optycznych, starałem się z jednej strony magazyn mój zaopatrzyć w najlepsze i najrozmaitsze handlu mego przedmioty, z drugiej zaś zniżeniem cen do możliwego minimum, umożebnić w Warszawie dostanie dobrych, a zarazem nie drogich okularów.

Aleksander Chwat,
wykwalifikowany optyk.

Apteka A. Spiess
w Warszawie
ulica Marszałkowska

posiada Syrop z ziół alpejskich (Alpen Kräuter Saft) używany w uporczywych kaszlach, jako środek czyszczący krew i ułatwiający trawienie. Przyjemnie gorzkawy smak tego syropu, pozwala go zastósować dla każdego wieku, użytym być może również jako środek toniczny. Analiza dokonana w laboratorium Dra prof. Liebiega w jednej uncyi zgęszczonego soku po spopieleniu wykazała skład następujący:

Chloranu potażu	6,74 gr.
Potażu.	14,74 gr.
Sody	1,44 gr.
Wapna	7,40 gr.
Materyi gorzkiej	3,52 gr.
Tlenniku żelaza	0,49 gr.
Manganu	ślad.
Miedzi	
Kwasu siarczanego . . .	5,40 gr.
„ fosforowego . . .	3,42 gr.
„ węglanego . . .	8,70 gr.

Jodu . . . . ślad
Częś. zaw. kwas krzemny 0,13 gr.

51,98 gr.

Sposób użycia:
Rano i wieczorem 1 do 2 łyżek stołowych.

Apteka D. T. Heinricha

i istniejący przy niej

SKŁAD WÓD MINERALNYCH

w Warszawie

przy rogu ulic **Senatorskiej** i **Wierzbowej** w domu dawniej Petyskusa, obecnie W. Brunwej Nr. 483 b. (nowy 17.).

Posiada wody mineralne naturalne ze wszelkich źródeł zagranicznych i krajowych, środki pomocniczy przy kuracyi wodami używane (sole, szlamy, ługi i mydła lekarskie do kąpieli) oraz wszelkie środki specyalne krajowe i zagraniczne.

Broszury o wodach mineralnych naturalnych i wskazówki zachowywania się w czasie kuracyi wodami, udzielają się bezpłatnie.

Apteka Józefa Waręskiego

w Warszawie

ulica Przejazd Nr. 643.

Oprócz środków lekarskich i preparatów, tak dawnych, jako i nowo wprowadzonych w użycie, wyrabia i utrzymuje:

Elixir Lefevra, Płyn konserwujący dziąsła i zabezpieczajacy od bólu zębów. Cena dozy kop. 50.

Proszek Lefevra, do czyszczenia zębów.
Cena kop. 30.

Z Kosmetyków.

Woda Bergera do czernenia włosów. Cena rs. 1
Cold Cream na udelikatnienie płci. Cena kop. 30
Pudr zwyczajny i ryżowy. Cena kop. 30

Taż Apteka utrzymuje na składzie lekarstwa specjalne francuzkie i angielskie, z pomiędzy których na szczególną uwagę zasługuje plaster angielski oryginalny pod nazwą: Clovers Court Plaister do ściągania ran.

Również sprowadziła z Paryża powszechnie poszukiwaną pomadę i płyn na wzmocnienie włosów pod nazwą: Capiliculture: Eau et Pommade vivifique.

Apteka
LUDWIKA GRONAU
w Warszawie

Róg Nalewek i Franciszkańskiej ulicy
Nr. policyjny 20 — hypoteczny 2258.

Utrzymuje wszelkie lekarstwa specyalne, krajowe i zagraniczne, posiada środki lekarskie świeżo wprowadzone w użycie stosownie do postępu nauki, tran biały parowy (Dampftran), oraz Szlam i Ług Ciechociński w znacznych zapasach stale zimą i latem utrzymuje.

Nadto posiadając obszerną fabrykę wód gazowych i mineralnych jest w możności biorącym w większych ilościach wodę selcerską odstępować po cenach najprzystępniejszych.

DZIENNIK.

Sobota 1.
Nowy Rok.

STYCZEŃ.

Niedziela 2.
Markary opat.

1847. zakończył życie
Ojciec mój ś.p. Ludwik
Sciborowski z rana o g. 9.

1846. zmarła ś.p. Maryanna Księżbowna moja Mamka, która aż do śmierci w służbie u rodziców moich pozostawała —

Wtorek 11.
Hygina i Teodozjusa.

STYCZEŃ.

Środa 12.
Arkadjusz i Honorata.

Czwartek 13.
Weroniki i Gotfryda.

STYCZEŃ.

Piątek 14.
Hilarego i Feliksa.

1856. Złożyłem 1-y ex
ścisły na stopień Dra
medycyny (od g. 5-8 w.).

1861. o g. 12. w połudn.
na posiedzeniu publiczn.
Tow: lekarskiego warsz.
czytałem rozprawę.
Rys historyczny chorób
zaraźliwych i epidemicz
w Polsce –

1874. umarła córeczka
Szwagra mojego Prof.
Juliana Dunajewskiego
ur. d. 5. Marca 1872.
a skutkiem płonicy z za-
jściem [illegible]: mózgowem

1874. [illegible] się [illegible]
adwokat Dr [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

1860. wyjechałem z Hr. Aug. Potockim do Berlina gdzie dwa tygodnie bawiłem.

Wtorek 1. Ignacego i Brygidy.	LUTY.	**Środa 2.** *Oczyszczenie NMP.*

1863. Dzień ślubu siostry mojej Maryi Orzechowskiej.— Imieniny siostry mojej na ten dzień przeniesione.

Poniedziałek 7.
Romualda.

LUTY.

Wtorek 8.
Jana z Matty.

Imieniny brata [illegible]
mojej [illegible]
Juliana [illegible]

Niedziela 13. Julianny i Jordana.	LUTY.	Poniedziałek 14 Walentego m.

Imieniny brata ciong mojej Prof U.J.W. dr Juliana Dunajewskiego.

Imieniny brata
żony mojej X. Albina
Dunajewskiego –

Czwartek 3.
Kunegundy cesarz.

MARZEC.

Piątek 4.
Kazimierza królew.

Imieniny syna mojego Kazimierza.

Sobota 5. Teofil B.	MARZEC.	Niedziela 6. Marcjan.

1859. urodziła się córka moja najstarsza Helena Julia rano o g. 10. w Willanowie

urodził się o g. 11. 1864. przed południem syn mój Kazimierz Antoni Józef. w Willanowie -

Poniedziałek 7.
Tomasz z Akw.

MARZEC.

Wtorek 8.
Jan Boży.

Środa 9. † Franciszek R.	MARZEC.	**Czwartek 10.** 40. Męczenników.

† Konstantyn Wyz.

† Grzegorz W. P.

1833. urodziłem się
w Krakowie przy Ul-
Kanonicznéj

Czwartek 17.
Gertruda P.

MARZEC.

Piątek 18.
Gabriel A.

Imieniny Matki mojej
Józefy z Piątkowskich
Sciborowskiej
Imieniny Ciotki mojej
Józefy Sciborowskiej

Piątek 25. *Zwiastowanie P. M.*	MARZEC.	Sobota 26. Ludgier.

Niedziela 3.
Ryszard.

KWIECIEN.

Poniedziałek 4.
[illegible] Izydor B.

1836 - urodził się w Ilko
Kowie brat mój Zyg-
munt Wincenty.

Czwartek 7.
Saturnin.

KWIECIEŃ.

Piątek 8.
Dyonizy.

Środa 13.
Hermenegild.

KWIECIEN.

Czwartek 14.
C. Wielki.

1873. zmarła siostra moja cioteczna Alexandra Sobkówna w Kunowicach licząc lat 18.

Niedziela 17.
N. Wielkanocna.

KWIECIEŃ.

Poniedziałek 18.
P. Wielkanocny.

Ochrzczono w Wilanowie
syna mojego drugiego
imieniem Kazimierz
Antoni Józef... 1864

Sobota 23.
Wojciech A.

KWIECIEŃ.

Niedziela 24.
Bona.

Poniedziałek 25.
Marek Ew.

KWIECIEŃ.

Wtorek 26.
Klet i Marcellin.

Czwartek 5.
Pius V. P.

1855. pisałem w Warszawie pro Dokt. wypracowanie z Chirurgii. De Hernia et incarceratione illius.

Piątek 6.
Jan w Oleju.

1859. ochrzczono córkę moją w Wilanowie dając jej imiona Helena Julia.

1842. zgrzebł na zdrowiu Ojciec mój s.p. Ludwik S. wywiązała się Melancholia która po 4½ roczeniu Frasunku śmierć spowodowała

1856. ścisłym drugi examen ścisły (od g 5-7½).

1857. ponadto wyprawa po Doct: w Warszawie z Medycyny sądowej

1858. zakończył życie Dziadek mój, ojciec Matki s.p. Stefan Piątkowski. lat 79. liczący w Kraśniowie -

1860. wyjechałem z Krakowa do Fryształca.

1862. o g. 4ᵗᵉ popołudniu
urodziła się córka moja
Zofia Marya.. –

Dzień Imienin córki mojej Zofii..
Dzień Imienin ciotki mojej z Ściborowskich Sobkowej

1864 r. żona moja z córk[ą] Zofią opuściła Willano[w] i Królestwo polskie -

Wtorek 17.
Paschalis.

MAJ.

Środa 18.
Feliks.

1873. umarła Babka
moja ś.p. Salomea
z Wysockich Odrowążów
Ścieborowska licząc l. 86
w posiadłości swej Łopo-
wce pod Myślenicami

Dzień Imienin ś. p. córki mojej Heleny.–
1873. wyjechaliśmy do Pacanowa i Rytwian.–

Dzień Imienin żony mojej Julii.
1857. odbyłem Dysputę dla uzyskania stopnia Dr z wyrazem De lipomate i t. d.–
1863. po 1szy raz do rannych zostałem wezwany.–

1860. wyjechałam z Warszawy do Petersburga byłam w Pułtusku i Ostrołęce —

Środa 25.

1857. po złożeniu przysięgi otrzymałem stopień Dra na Królestwo polskie i Cesarstwo rossyjskie -

1860. w drodze do Petersburga byłem w Suwałkach -

Czwartek 26.

1860. w drodze do Petersburga byłem w Dynaburgu -

1860. w drodze do Peterburga byłem w Ostrowie

1860. przybyłem do Petersburga-

Niedziela 29.
Teodozija.

MAJ.

Poniedziałek 30.
Feliks P.

Wtorek 31.
Petronella.

1838. urodziła się córka
moja Marya Felicya.
(zam: Oncebowska.).

1857. podpisałem konto.
o Willanów.

1856. odbyłem Dysputę
z Medycyny w Krakowie.
z rozprawy o badaniu moczu
i tez dołączonych.

1857. otrzymałem upoważ-
nienie do praktyki w Król.
polskiem.

† Wit.

Boże Ciało.

1840. urodził się brat mój ukochany Pan Bolesław w Puchowie -

1856. po zdaniu przy-
sięgi w Krakowie, otrzy-
małem stopień Doktora
Medycyny.

Imieniny.
Dziadka mojego ś.p. Jana
Ścibowskiego.
Brata mojego Jana Ścib.
Wuja mojego Jana Sałasza.

Dzień Imienin moich

Piątek 1.	LIPIEC.	**Sobota 2.**
Teobald.		*Nawiedzenie P. M.*

Dzień Imienin. (do całego
przejścia za mną).
Święto mojej Marji i św.
i święto Kochanej Marji
Sałasiowej

1856. Złożyłem (od g. 10-1.) examen ścisły prywatny i publiczny z Chirurgii
1862. ochrzczono w Wil-lanowie córkę moję Zofię Maryę

1838. zakończył życie
ś.p. X. Władysław Starzeński
Kan: kat: kr. mój chrzestny
Ojciec i Opiekun moich
rodziców –

1856. odbyłem Dyspu-
tę z Chirurgii -
(O Tętniakach i t. d.).
i otrzymałem stopień
Dra Chirurgii

Poniedziałek 11.
Pelagia.

LIPIEC.

Wtorek 12.
Jan Gwalbe.

1855. ukończywszy studya lekarskie, wyjechałem na praktykę lek: do Krakowa, gdzie p. 3 mies. zastępowałem miejsca. Lek: od: Szpitala –

Niedziela 17.
Aleksy.

Poniedziałek 18.
Szymon z Lip.

1853. [illegible]

Piątek 29. Marta.	LIPIEC.	Sobota 30. Judyta.

Niedziela 31.
Ignacy L.

LIPIEC.

Niedziela 31.
Ignacy L.

1860. opuściłem Petersburg, wracając do Warszawy.

Sobota 13.
Hipolit M.

SIERPIEN.

Niedziela 14.
Euzebijusz.

Poniedziałek 15. *Wniebowzięcie P. M.*	SIERPIEŃ.	Wtorek 16. Roch.

Dzień Imienin. ś.p. Maryi Błaszkowskiej Ciotki rodzonej naszej.

1860. wyjechałam z Warszawy do Paryża.

1860. przybyłem do Paryża.

1860. przybyłem do Paryża.

Poniedziałek 29.
Ścięcie św. Jana.

SIERPIEN.

Wtorek 30.
Feliks.

1870. Zapisałem do Gymnazyum Syna mojego Kazi

Czwartek 1.
Idzi.

WRZESIEN.

Piątek 2.
Stefan K.

Dzień Imienin Rozalii Szentrowej chrzestnej Matki mojej córki.–

1869. Dzień ślubu siostry mojej Cioteczną Maryi Salarowskiej. z Wacławem Wyrobkiem Dr.oo pr. adwokatem.. Dzień Imienin Maryi Wyrobkowej.

Niedziela 11. *Imienia P. M.*	WRZESIEŃ.	Poniedziałek 12. Gwidon.

1869. Dzień ślubu
siostry mojej Leontyny
Maryi Sakowskiej -
z Stanisławem Wyrobkiem
Dr. [illegible] p. adwokatem.
Dzień [illegible] Maryi
Wyrobkowej.

Sobota 17.	WRZESIEŃ.	Niedziela 18.
† Rany św. Franc.		Józef z Kop.

Środa 21.	WRZESIEŃ.	Czwartek 22.
Mateusz A.		Maurycy.

1860. wyjechałem z Paryża.

Piątek 23.
Tekla.

WRZESIEN.

Sobota 24.
Gerard.

1860. byłem w Baden Baden.

1860. byłem w Homburgu i Hydelbergu

1860. byłem w Frankfurcie nad Menem i Wiesbaden.

1860 byłem w Moguncji i okolicy.

1860. odbyłem podróż rzeką z Moguncyi do Kolonii

1860 byłem w Lipsku i przyb. do Drezna.

Czwartek 29. Michał A.

1860. byłem w Dreźnie.

Piątek 30. Hieronym.

1860. wyjechałem z powrotem do domu.-

Sobota 1.
Remigjusz.

PAŹDZIERNIK.

Niedziela 2.
P. M. Różańca.

Poniedziałek 3. Kandyd.

PAŹDZIERNIK.

Wtorek 4. Franciszek S.

Dzień Imienin Franciszka
Świętka Chrzestnego Ojca
mojego Syna

Środa 5. Flawija. | PAŹDZIERNIK. | **Czwartek 6.** Brunon.

1864. przywiozłem do Krakowa syna mojego Kazimierza.

1873. zakończył życie
w Wiedniu (gdzie wyjechał
na Wystawę. Kuzyn mój
Mieczysław Satarz zdolny
inżynier Kolei żelaznej
Kar: Lud: (naczelnik ogrze-
walni ze Lwowa) 30 lat
liczący w skutek długiej
i nastąpionego zapalenia
płuc —

1873. wyjechałam 1y raz
na Podole rosyjskie

1873. byłem w Tarnopo-
lu i Trębowli gdzie zwie-
dzałem ruiny zamku

byłem w Husiatyniu 1870.
oraz przebywszy granicę
przyjechałem do Holeszyno-
wa na podolu. –

Czwartek 13. Edward.	PAŹDZIERNIK.	Piątek 14. Kalikst.

[illegible]

1870. Dzień ślubu kuzyna mojego Mieczysława Sałasza z Karoliną Kamińską – w kościele N. Maryi Panny w Krakowie

1870. pogrzeb na Cment. Krakowskim zwłok Mieczysława Sałasza sprowadzonych z Wiednia

Poniedziałek 17. PAŹDZIERNIK. **Wtorek 18.**

Wiktor. Łukasz E.

Sobota 19. Elżbieta.	LISTOPAD.	Niedziela 20. Feliks Wal.

Poniedziałek 21. *Ofiarowanie P. M.*	LISTOPAD.	Wtorek 22. Cecylja.

1857. zawarłem związek małżeński z Julią z Dunajewskich.

1857. przywiozłem żonę moją do Willanowa. gdzie wówczas mieszkałem.

Piątek 25.
Katarzyna P. M.

LISTOPAD.

1857. [illegible]

Sobota 26.
Konrad.

1857. [illegible]

Piątek 9.
Leokadija.

GRUDZIEŃ.

Sobota 10.
P. M. Loretańskiéj.

1856. opuściłem dom rodzicielski i przybyłem po raz pierwszy do Warszawy. –

1861. umarła starsza
córka moja Helena
w skutek Krupu. —
ur: d. 5. Marca 1859.

1863. opuściłem Wil-
lanów i Królestwo polskie
wracając do Krakowa.
1861. pochowano córkę
moją Helenę -

Poniedziałek 19. Fautyna.

GRUDZIEŃ.

Wtorek 20. † Teofil.

1871. zmarła ciotka żony mojej, u nas od lat kilkunastu mieszkająca Marya Stasiowska licząc lat 68.

Imieniny Dra Adama Helbicha cnotnego Ojca córki mej Zofii.
1871. pochowano Ciotkę żony mojej M: Błońską

Niedziela 25.
Narodz. Chr. P.

GRUDZIEŃ.

Poniedziałek 26.
Szczepana I. M.

1854: zakończył
życie dziad mój
ś.p. Jan Sciborowski
w posiadłości swéj
Lipowcu pod My-
słowicami.

Imieniny Stefanii
z Grabowskich Strej-
cherowéj, chrzestnej matki
syna mojego Kazimierza

Czwartek 29.
Tomasz Kant.

GRUDZIEŃ.

Piątek 30.
Eugenijusz.

Sobota 31.
Sylwester.

Przegląd roczny.

Miesiąc	Przychód		Rozchód	
	Rubli.	Kop.	Rubli.	Kop.
Styczeń . .				
Luty				
Marzec . .				
Kwiecień .				
Maj				
Czerwiec . .				
Lipiec . . .				
Sierpień . .				
Wrzesień .				
Październik				
Listopad . .				
Grudzień .				
Razem				

